NAMAZ VE KILMAYANIN HÜKMÜ

İbn-i Kayyim el-Cevziye

TAKDİM

Hamd Allah'adır (c.c.). O'na hamdeder, O'ndan yardım ister, O'ndan hidayet diler, O'ndan mağfiret ister ve O'ndan irşad taleb ederiz.

Nefislerimizin şerrinden amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız.

Allah'dan (c.c.) başka ilahın olmadığına Muhammed'in de (s.a.v.) O'nun kulu ve Rasulu olduğuna şehadet ederim.

"Ey İnsanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da zevcesini vareden, her ikisinden de birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'dan ve akrabalık (bağını) **kesmekten sakının."**[1]

(1) şeyh M. Nasuriddin el-Elbani'nin "Hutbe-i Hace"sine bakınız. Mekteb-i İslamiyye matbaası.

"Namaz ve Terkedenin Hükmü" adlı bu kitap; İmam, Hafız Muhammed b. Ebibekr diye bilinen "İbni Kayyim el-Cevziyye"nin eseridir. Allah (c.c.) toprağını pâk eylesin, mağfiret ve râzılık bulutları ile sulasın.

Başında da açıklandığı üzere bu eser namazla ilgili İbni Kayyim'e (rh.a.) cevap vermesi için yöneltilmiş on tane meseleden oluşmaktadır.

Öyleki İbni Kayyim (rh.a.) bu sorulara ne de güzel cevap vermiştir. Nitekim kendisi bu sorulara yüksek dikkat isteyen ilmi, kitap ve sünnetdeki nasslardan kokusunu alarak ve derin bir fehim ile cevap vermiştir. Fakihlerin sözleri ve delillerini de aynı şekilde, haddinden fazlasını ziyadeleştirmeye bırakmıştır.

İbni Kayyim bu meselelerden herbiri soru için imamların görüşlerini ve mezheplerini de arzetmiş, bunlardan herbirisi için, ek bir açıklama mahiyetinde akli ve nakli delilleri de toplamayı öngörmüştür. Hatta okuyan kişi burada İbni Kayyim'in tercih ettiği, desteklediği ve bina kıldığı bir mu'temid görüşün olduğunu da vehmedebilir. Ancak başkasında delilden sonra, ona bir kaideyi getirmeden bir delili techiz edipte teskinleme yoluna girmez. Nitekim yerlerini dümdüz eder. Sen orada alçaklık da yükseklik de göremeyeceksin. İşte bu da imamlar ve ravilerden alınan sarfı nazar sonucu bunun hakk olduğu konusunda, O'nun görüpte tercih yapmasından sonraki kendisine ait metodudur.

İbni Kayyim (rh.a.) şüphesiz bu meydanın farisidir. Nasıl böyle olmasın ki! Onda hiç şüphesiz başka bir imamda bulunmayan özellikler vardır. Bu da, tıpkı hayat hikayesinde denildiği gibi: "(Kendisi) İmam, fakih, müfessir, usulcü, muhaddis, müctehid ve nahivcidir..." vs.

Ailmler onun faziletli ve (ilimde) önder şahsiyetlerden olduğuna şahitlik etmektedirler. Nitekim İbni Receb "Zeylu Tabakati'l-Hanabile" adlı eserde: 2/447 şöyle demiştir: Zehebi (rh.a.) "muhtasar" adlı kitabında şöyle demiştir:

"Kendisi hadis, fenni ve bazı ricâli hakkında meşguliyeti olup, fıkıhla uğraşırdı. Yaptığı takrirlerde ise mucid bir kimse idi. Nahiv ilminde ise söz sahibiydi". Devamla şöyle demiştir: "Kendisi (rh.a.) ibadete düşkün olup teheccüd kılan, son derece uzun namaz kılan, gecelere dek yoğunlaştıran ve zikirle meşgul olan birisiydi. Allah (c.c.) sevgisine, inabete, istiğfar etmeye, Allah'a (c.c.), iftikârda bulunmaya ve O'ndan dilenmeye âşık olan birisiydi. İbâdeti iyi yapmadığı vakitte bunu özüne atar (ihlâsı isterdi). Ben Onun (rh.a.) gibisini görmedim. Onun gibi ilmi geniş birisini de hiç görmedim. Kur'an-ı Kerim'i, Sünnet ve bundan türeyen imanın hakikatlarını da O'ndan daha iyi bileni de görmedim. Kendisi masum değildir. Lakin bu manada O'nun gibisini görmedim. Birçok kitabı olup, bu elimizdeki: "Namaz ve terkedenin Hükmü" adlı kitabı da bunlar arasından zikretmiştir."

Hafız İbni Hacer "ed-Dürer el-Kamine": 3/400 adlı eserde şöyle demiştir: "ibni Kayyim (rh.a.) içi sızlayan, ilmi geniş, selefin mezhebini ihtilaflarıyla bilen bir kişi idi. Kendisi İbni Teymiyye'nin (rh.a.) aşığı olup, O'nun sözlerinden dışarı çıkmamış bilakis bütün hayatı boyunca O'na destek çıkmış, kitaplarını da tehzib etmiştir." Devamla şöyle demiştir: "sabah namazını kıldığı vakit (belirli) yerine oturur gündüz vakti yükselene kadar Allah'ı zikrederdi ve:

"Bu benim sabah yürüyüşüm (antremanım)'dır. şayet böyle oturup da bunu yapmayacak olsam kuvvetim azalır" derdi. Kendisi aynı zamanda şöylede derdi: "Sabır ve fakirlikle dinde imam olan yükselir." Kendisi bir defasında ise: "Dinde süluk eden kişinin kendisine kolaylık sağlıyacağı ve terakki kılacağı bir himmet (melekesi), aynı zamanda yol gösterip, basiret verecek bir de ilmi olması lazım" demiştir.

İbni Kesir şöyle demiştir: "İbni Kayyim'in (rh.a.) güzel kıraâtı ve ahlakı bulunmaktaydı. Çokça huşusu olup hiçkimseye hased etmezdi. Kimseye de eziyet etmez, kimseyi ayıplamaz, kimseyle de dalga geçmezdi. Ben de O'nunla birlikte arkadaşlık edenlerden birisiydim. Onu da çok sevenlerdenim."

İbni Kayyim'de bütün bu işlerin hepsinde belirli bir prensibe uyduğu söz konusudur. Nitekim kendisinin bunda yüce bir metodu vardır. Aynı zamanda O mücahid olan İbni Teymiyye'nin (rh.a.) talebesidir. Öyleki kendisi onunla beraber uzun bir müddet devamlıca kalmış, hapiste yanında bulunmuş, O'na terbiyeyi ahdetmede, nasihatlar biçmede önemli rol oynamıştır. Kendisine hep hak ve doğru olan şeyleri vermede tevcihatlı bulunmuştur. Öyleki kendisi de İbni Teymiyye'nin ilminin taşıyıcısı olmuş ve -Hafız İbni Hacer'den naklettiğimiz gibi- kitaplarını da tehzib etmiştir.

İbni Kayyim bizlere, hocası olan İbni Teymiyye'nin (rh.a.) kendisine yöneltmiş olduğu birçok konuyu anlatmış ve nakletmiştir. "Miftahu Daris-Seade" adlı eserinde: (148) şöyle demiştir: "şeyhu'l-İslam (rh.a.) bana şöyle demiştir: -ki ben ona her istekten sonra bir başka istek üzere virdde kıldım- "Kalbini boş şeylerle ve şüphelerle doldurmak satın aldığın bir sünger gibidir bu. Bu da ancak kendisini (sıkmak suretiyle) su verir. Ona çocukların eğlendirildikleri bir balon gibi kıl. şüpheler zahirleriyle geçer gider ve kalpte bulunmaz artık o zaman şekliyle görülür, yanlışından da korunulur. Aksi takdirde kalbinde bütün şüpheleri içerecek (bulunduracak) olursan sana geliverir. O zaman da şüpheleri takrir eden oluverirsin.

İbni Kayyim şöyle demiştir: "Ben bu vasiyyet gibi bana şüpheleri defedip bana fayda verecek başka bir vasiyyet görmedim."[2]

(2) Konu hakkında geniş bilgi için İbni Teymiyye'nin hayat hikayesine bakınız. (şeyh Baytar)

Aynı zamanda; "E'lâm el-İliyye" adlı Bezzâr'ın eserine "Reddu'l-Vâfir" adlı İbni Nâsıriddin'in eserine bakınız. Her iki eserde Zübeyr eş-şâviş hocanın tahkik ettiği eserlerdir. Hepsi de Mektebi İslamiyye Matbaısında tabedilmiştir.

Her ikisinin de hedefi; Allah'ın (c.c.) kitabı ve Nebi'nin sünnetine davet etmek, hayatın her safhasında bunlarla hükmolunmayı, fikir hürriyetine götürmek, kişiyi, Rasulullah'dan (s.a.v.) varid olan (hadislere vs.) ye muhalifliğe götüren taklidi yıkma yoluna davet etmektir.

şüphesiz İbni Kayyim (rh.a.) "İ'lâmu'l-Muvakki'in an Rabbil Alemin" adlı kitabında bu konu etrafında şükran borcu olunan bu gayret sarfetme yoluna ayak basmıştır. Bu konu ile ilgili olarak sahabenin, sonra tabiinin sonra da tabi et-tabiin'in ve daha sonra da imamların mahreçleri hakkında delillerini öne sürmüş, kendilerine arzedilen bu soruların konumlarını belirtmiştir. şöyle demiştir: "Sahabeye gelince: Onlar Nebi (s.a.v.)'in sünnetinden sorarlardı. Tıpkı İbni Abbas ve başkalarının yaptığı gibi. Öyleki onlar müminlerin annelerine Peygamberin evde yaptığı işlerinden soru sormuşlardır.

Tabiine gelince; onlar da sahabeden sünneti soruyorlardı. Sonra da tabiine tabi olan geldi ve kendileri de tabiinin yaptıkları yolu izlemişlerdir. İmamlar da işte böylecedir. Onlar asla nassların önüne birşeyi geçirmezlerdi.

İmam şaâfi (rh.a.) şöyle demiştir: "Delilsiz olarak ilim taleb eden kimse Hâtibu'l-Leyle[3] benzer. Odun parçalarını (toplayıp) bağlar ve kendisi de (doldurmuş olduğu) yılanın kendisini ısıracağını da bilmez.

(3) Hatibu'l-leyl gece vakti odun toplayan kişi demektir.

İmam şaâfi Ahmet b. Hanbel'e (rh.a.) şöyle demiştir:

"Ey Eba Abdillah! Sen hadisi benden daha iyi bilirsin. Dolayısıyla hadis sahih olunca bana haber ver ki ben de onu alayım. şam'lı olsun Kufe'li olsun Basra'lı olsun."

İmamı şaâfi (Allah kendisine rahmet etsin ve razılıkda bulunsun) şöyle demiştir: "şüphesiz insanlar, eğer bir kişiye Rasulullah'ın (s.a.v.) sünneti gelmiş ise o kimsenin başkasının sözünü almaması gerektiği hususunda icma etmişlerdir."

Başka yerde de şöyle demiştir: "Ben Rasulullah'dan (s.a.v.) bir hadis rivayet eder ancak onu almazsam anlayın ki benim aklım gitmiş demektir."

İmamı Ebu Hanife, Kadı Ebu Yusuf olan arkadaşı (rh.a.) şöyle demişlerdir:

"Bizim nereden aldığımız bilinmediği halde bizim görüşümüzü bir kişinin söylemesi ona helal değildir." Bu ve buna benzer sözleri detayı ile Selefin ve ümmetin sözlerinden bahis konusu etmiştir. Bunlarda en doğrusuna gitmeyi bunlarla da delillendirmektedirler.[4]

(4) Müellifin "İbni Kayyim el-Cevziye" adlı hayat terecemesine bak. şeyh Müslim el-ⱻanimi. Mektebi İslamiyye'de tabedilmiştir.

"Namaz ve terkedenin hükmü" adlı bu kitap, çok mühim ve son derece konuların önemliliğinden ötürü yüksek bir nazar gerektiren, insanların bu konu hakkındaki ihtilafları ile birlikte hükümünü de ihtiva eden bir kitaptır. Konular ise "namazı kasten terkedenin hükmü gibi midir? Öldürülmesi vacib mi değil mi? şayet öldürülürse mürtedin ve kafirin öldürüldüğü gibi mi öldürülür ki yıkanmaz, kefenlenmez, cenazesi kılınmaz ve müslümanların mezarlığına da gömülmez o zaman? Yoksa hüküm olarak müslümana bir had gibi mi olur? Namazı terketmesi ile insanın amelleri dökülür mü dökülmez mi? Gece namazı gündüzleyin ve gündüz kılınan namaz gece vakti kabul edilir mi? Tek başına namaz kılan -cemaatle kılmaya muktedir olduğu halde- namazı sahih olur mu? şayet sahih de olsa kişiye günah var mıdır? Aynı zamanda mescitte olması gerekir mi ya da evde kılması caiz olur mu?

Aynı zamanda kim namaz kılar da rükusunu secdesini tam yapmassa bunun hükmü ne olur? Rasulullah'ın (s.a.v.) namazının miktarı ne kadardır? **"Onlara namazı hafif olarak kıldır"** buyruğu ile Rasulullah'ın (s.a.v.) tenbihât verdiği hafif tutmanın hakikâtı nedir? Aynı zamanda:

"Sen fitneci misin ey Muaz?" dediği hadisteki namazın hafif tutulma hakikati.

Nebi'nin (s.a.v.) tekbir alıp selam vermesine dek namazının tamamı (kısaca) -tıpkı soru soranın şahit olup göreceği gibi- nasıl sıralanmaktadır.

Bilinen şu ki; namaz İslamın beş rüknünden bir tanesidir. Rasulullah'ın (s.a.v.) buyurduğu gibi. Namaz akideden sonra en evvel olan vacibat konulardandır. Eğer bu namaz kılınmış ise müslümanın diğer tüm amelleri de sahih olmuş olur. şayet fasid olursa tüm amelleri de fasid olur. Bu da yüce Allah'ın şu ayetini doğrulamaktadır:

"Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namazı da kıl. Muhakkak ki namaz fahişlikten ve kötülükten korur."

(Ankebut: 29/45)

Müslüman bir kişi namazı istenildiği gibi kılmazsa -ki huşulu olmak namazın ruhudur- o zaman bu fahiş ve kötülüklerden derisi ıslanmış olarak sabahlayacaktır. Öyleki bununla da sadece Allah (c.c.)'dan gaflet anını kazanır.

İşte bu yüzden müslümanın hayatında namazın çok büyük önemi bulunmaktadır. Bu da kişiyi bunu muhafaza etmeye, vaktinde kılmaya mescitte cemaatle beraber ilk vaktinde kılmaya sürüklemektedir.

Faydası bulunması hasebiyle ben bu kitabın ilk bölümünde Nebi'den (s.a.v.) abdest hakkında gelenler ile ilgili bir fasılayı da ekledim.

Müellifin "Zadu'l-Meâd" adlı eserinden bunu da ek yapmanın nedeni okuyucunun abdesti ve namazı bilmeye iktina olan için bir kolaylık olanda zikrettim ki başka bir kitaba ihtiyacı olmasın.

Öncelikle kitaptaki hadisleri tahric etmekle başladım. Güvenilir sünnet (hadis) kitaplarının da kaynaklarına doğru yöneldim içinden sahih olan ve zayıf olanları ayırarak aynı zamanda değerli hocaların kitaplarından çoğu ile istifâde ederek bunların hepsine işarette bulundum: şeyh Allâme Nasıruddin el-Bani, Üstad şuayb el-Arnaud ve Üstad şeyh Abdulkadir el-Arnaud (rh.a.) gibi.

İşte böylece; geçmiş tablarda vâki olan tahrif ve tashifattaki yazıların vs. çoğunu düzelttim. Bu da matbu olan bir nüshanın yakını ile bazen bir bölümü ile ya da ibaredeki bir yanlışlık veyahut bir eksiklikten dolayı apaçık olarak beyan edilmiştir. Eski tabda, bu kitabın tabına, benden sebk olan ve hafızamdan giden şeyleri idrak etmek için, bu kitabın mahtut (hatlanmış) olmasının meydana gelmesini arzuluyorum. mevzuatlar içinde bunlara (özel) ünvanlar izafe ettim. Bunları da iki köşeli ( ) parantez olarak uyguladım.

Sonuç olarak faziletli kardeş Muhammed Züheyr eş-şâviş Hocaya -kendisi İslami mektebenin sahibidir- şükran borcu olduğumu söylemeyi gerekli görüyorum. Bu ve başka faydalı kitapları basıma sunduğu için -Allah'dan sonra- faziletli olan bu kardeşimize yüce Allah'ın (c.c.) çokça faydalı kitaplar

basmasına ve çıkarmasına yardımcı olmasını, Müslümanlara da hayırın bütün hayırını karşılık vermesini diliyoruz.

Sonuç olarak;

Yüce Allahu Teâladan rızası için amel ettiğimiz bu amelleri halis kılmasını, büyük gün için bize ecirler sağlamasını -ki o Alemlerin Rabbi olan Allah için insanlar o gün ayağa kalkıp kıyam dururlar- dilerim. Son davetimiz ise; **"Hamd Alemlerin Rabbi olan Allah'a (c.c.)'dır."** demektir.

Beyrut 19 Receb 1399

ABDESTHAKKINDANEBİ(S.A.V.)'DEN

GELENLERİLEİLGİLİFASILA

Rasulullah (s.a.v.) hayatının büyük bir kısmında her namaz için ayrı ayrı abdest alırdı. Bazende bir abdestle namazların hepsini kılardı. Abdesti bir müd ile bazen alırdı ve bazen de üçte birlik bölümü -ki bu da dört kadar Dımeşk evakı ile iki ve üç vak'a kadar olan bölümdür- ile alırdı. Kendisi (s.a.v.) insanlar arasında en güzel olarak suyu döken birisiydi. Ümmetini bunda israf yapmaktan da uyarır, engellerdi. Nitekim ümmetinden temizlik hakkında haddi aşanların çıkacağını haber vermiş ve: **"Muhakkak ki abdestte kendisine 'Elvehan' denilen bir şeytan bulunur. Suyun vesvesesinden kaçının"**[5]. Birgün Nebi (s.a.v.) Sa'd'ın yanından geçiyordu ve kendisi de abdest alıyordu. Ona:

"Suda israf etme!" diye buyurdu. Sa'd:

"Suda israf olur mu?" diye sorunca Nebi:

"Evet, Akan bir nehirde de bulunsan (israf etme, haramdır)**"** dedi. Nebi'den (s.a.v.) gelen sahih bir hadiste:

(5) Tirmizi: 57. Taharet bölümünde abdestte abdest suyu ile israf etmenin mekruhluğu hakkında bab. Hadisin isnadı da zayıftır.

"Kendisi teker teker, ikişer ikişer ve üçer üçer abdest alırdı." Bazı organlarında ikişer bazılarında da üçer olarak alırdı. Mazmaza yapardı, bazen bir avuç suyla istinşak ederdi bazen de iki avuç su ile ve bazen de üç avuç suyla yapardı. Mazmaza ile istinşak arasını ulaştırırdı (bitiştirirdi). Avuçtaki (ya da kabtaki) suyun yarısıyla ağzını, yarısını da burnuna alıverirdi. Tek bir avuç suyu ile ancak böyle yapması mümkündür. İki avuç su ya da üç avuç suya gelecek olursak; bunda hem fasıl ve hem de vasl mümkün olur. Ancak Nebi'nin (s.a.v.) uyguladığı her ikisi arasında vasl yaptığıdır. "Sahihaynda Abdullah b. Zeyd'in (r.a.) hadisinde geçtiği gibi:

"Rasulullah (s.a.v.) şüphesiz bir avuç ile mazmaza ve istinşak yapardı. Bunu da üç defa tekrarlardı." Başka bir lafızda da:

“Üç avuç su ile mazmaza ve istinşak yapardı” diye buyurulmuştur. İşte mazmaza ve istinşak hakkında rivayet edilen en sahih hadistir. Mazmaza ile istinşak arasında vasılanın olduğu konusu ile ilgili sahih bir hadis elbette gelmemiştir. Lakin Talha b. Musarrıf o da babası o da dedesinden gelen bir hadiste. “Ben Nebi’nin (s.a.v.) mazmaza ile istinşak arasında fasıla yaptığını gördüm” dediği hadis bulunmaktadır. Ancak bu hadiste sadece Talha’dan o da babası o da dedesinden gelen rivayetleri bulunmaktadır. Dedesi ile hadis sohbeti olduğu (hadis görüşmesi alışı olduğu) bilinmemektedir.

Nebi (s.a.v.) sağ eli ile istinşak yapar sol eli ile de sümkürürdü.

Başının tamamını mesheder, bazen de eliyle kabul görüp sürterdi. Buna göre “Başını iki defa meshetmiştir” hadisini söyleyenlere haml olunur bu. Ancak sahih olan meshi tekrar etmediğidir. Bilakis tekrar edeceği vakit azaları yıkardı başı da bir defa meshederdi. İşte bu O’ndan (s.a.v.) apaçık olarak gelmiştir. Bunun tersi O’ndan (s.a.v.) elbetteki sahih değildir. Bilakis bunun dışındaki sahih olabilir ancak açık ifade olarak sarih gelmemiştir. Sahabinin sözü gibi “Üçer üçer abdest aldı” ve “Başını iki defa meshetti” kavlinde olduğu gibi.

Açık olup ta sahih olmayana gelince; İbni Beylemâni o da babasından o da Ömer’den (r.a.) gelen hadiste olduğu gibi Nebi (s.a.v.) **“Kim abdest alır ve avucunu üç defa yıkayacak olursa”** dedikten sonra: **“Başını üç defa mesheder”** diye buyurmuştur. İşte bununla delil getirilemez. İbni Beylemâni ve babası zayıf görülmüştür. Her ne kadar babası iyi halli birisi de olsa.

Osman’ın Ebu Davud tarafından rivayet edilen hadisi de işte böylecedir: “Nebi (s.a.v.) başını üç defa meshetmiştir.” Ebu Davud şöyle demiştir: “Osman’ın hadislerinin hepsi sahihde olup bunların hepsi başın bir defa meshedileceğine delalet etmektedir.

Nebi (s.a.v.)’den şüphesiz başının bir bölümünü meshetmekle kasrettiğine dair bir tane hadis bile sahih değildir. Ancak kendileri (s.a.v.) başın nasiye miktarını meshedecekleri vakit, sarığın üzerinden meshin hepsini tamamlardı.

Ebu Davud’un rivayet ettiğiEnes hadisine gelecek olursak, şöyledir: “Ben, Rasulullah’ı (s.a.v.) abdest alırken gördüm. Üzerinde katri bir sarık bulunuyordu. Elini sarığın altına soktu ve başının ön kısımlarını meshetti. Sarığı da çözmedi.” İşte bu Enes’in kendisinin kastettiği şu ibaredir: “Nebi’nin (s.a.v.) bütün saçlarını mesh kaplayıncaya dek sarığını çıkarmamıştır. Nitekim sarık başın tamamının meshedilmesini engellemez. Bunu Muğure b. şube ve başkaları sâbit de kılmışlardır. Enes’in susması ise bunun nefyolduğuna delalet etmez.

Nebi (s.a.v.) mazmaza ve istinşak yapmadan abdest aldığı yoktur. Bİr defa da olsun bunları ihlal ettiği sabit değildir. Kendisi bazen başına ve bazen de sarığına bazen de nasiye miktarı ile sarığına meshederdi. Sadece nasiye miktarı diye buna kasredip meshettiği O’ndan sabit olmamıştır.

Ayaklarında mesh ya da çorap olmadığımüddetçe ayaklarını yıkardı. Ayaklarında çorap ya da mesh olduğu vakitte bunlara meshederdi.

Kulağını da başı ile beraber mesheder, iki kulağın hem dışlarını ve hem de içlerini mesehederdi. Bunlar için yeniden bir su alıp mesehettiği sabit olmamıştır. İşte bu ancak ibni Ömer'den sahih olarak gelmiştir. Boynunu meshettiği ile ilgili hadis ise O'ndan sahih olarak gelmemiştir şüphesiz.

Nebi'nin (s.a.v.) abdest alırken besmele hariç bir şeyler söylediği O'ndan mahfuz değildir. Peygambere dayandırılan abdestin zikir ve duaları ile ilgili hadisler yalan ve uydurulmuştur. Nitekim Nebi (s.a.v.), bunlardan birisini bile söylememiştir. Ümmetine bunları öğretmemiştir de. Başında besmele çekmesi hariç, (bu konuda) Peygamber'den (s.a.v.) birşey sabit olmamıştır.

Nebi'nin (s.a.v.) söylemiş olduğu:

"Eşhedü enla ilahe illallahu vahdehula şerikeleh ve eşhedü enne muhammeden abduhu ve rasuluhu. Allahümme calni minet tevvabine vecealni minel mutetahhirin" kavli ise abdestin sonunda okunmaktadır."*

(*) Manası: Allah'dan (c.c.) başka ilah olmadığına, tek olup şeriki bulunmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve Rasulu olduğuna şahitlik ederim. Ya Rabbi! Beni çokça tevbe edenlerden ve çokça temizlenenlerden kıl." (Mütercim)

Başka bir hadiste: "Nesei'nin Sünen'in de geçen abdestten sonra okunan bir dua da şudur:

"Subhaneke allahumme vebihamdik eşhedü enla ilahe illa ente. Esteğfuruke ve etubu ileyke."*

(*) Manası: "Seni tenzih ederim. Ya Rabbi! Seni hamdederim. Senden başka ilahın olmadığına şehadet ederim. Senden bağışlanma diliyor ve sana tevbe ediyorum." (Mütercim)

Abdestin başında: "Abdestsizliği kaldırmaya ve namaza hazırlanmaya niyet ettim" demezdi. Bunu elbette sahabelerinden hiç kimse de söylememiştir. Bu konu hakkında O'ndan (s.a.v.) bir harf bile rivayet etmemişlerdir. Ne de sahih ve zayıf bir isnad.

Nebi'den (s.a.v.) azaları üçten fazla yıkadığına dair bir rivayet yoktur. Aynı şekilde dirsekleri ve tdpuklarını aştığı ve o halde yıkadığı da yoktur. Ancak Ebu Hureyre (r.a.) bunu yapıyordu. Nebi'den (s.a.v.) gelen "parlaklığın artması" ile ilgili hadisi te'vil etmektedir.

Peygamberin abdest alma şekli hakkında Ebu Hureyre (r.a.) hadisine gelince; "Nebi (s.a.v.) pazularına kadar iki elini yıkardı ve dizlerine de gelinceye dek ayaklarını yıkardı" ibaresi abdestde

dirseklerin ve topukların içine kadar girdiği (kısıma) delalet etmektedir. "Parlaklığın artması" ile ilgili konuya girmemektedir.

Nebi (s.a.v.) abdestden sonra azalarını kurulamayı adet edinmemiştir. Bunun hakkında sahih bir hadis elbetteki yoktur. Bilakis tersi (kurulamadığına dair) hadis vardır.

Aişe'nin (rh.a.) hadisine gelecek olursak: "Nebi (s.a.v.)'nin abdestden sonra kendisiyle kurulandığı bir hırkası (bezi) vardı." Muaz b. Cebel (r.a.): "Ben Rasulullah'ı (s.a.v.) abdest aldığı zaman elbisenin etrafıyla yüzünü sildiğini gördüm" demiştir. Lakin bu iki hadis te zayıf olup bunlarla delil getirilemez.

İlk hadiste, Süleyman b. Erkam bulunmaktadır. Kendisi metruk birisidir. İkincisinde ise; Abdurrahman b. Ziyad b. En'am el-Efriki vardır. O da zayıf bir ravidir. Tirmizi "Bu konuda Nebi'den (s.a.v.) sahih bir rivayet yoktur" demiştir.

Nebi'den (s.a.v.) her abdest alışı için suyu üzerine döktüğü görülmemiştir. Lakin bazen kendi döker ve bazen de ihtiyaçtan dolayı başkası kendisine suyu döküverirdi. Sahihayn'da Muğire b. şu'be'den gelen hadiste buyurulduğu gibi: "Sefer'de iken abdest aldığında (s.a.v.) üzerine abdest suyu döküldü."

Bazen de sakalların hilallerdi. Bunu da gerekli kılmazdı. şüphesiz hadis imamları (muhaddisler) bu konuda ihtilafa girmişlerdir: Tirmizi ve başkaları Nebi (s.a.v.) sakalını hilallediğini sahihlerken, Ahmet ve Ebu Zur'a ise sakalın hilallenmesi ile ilgili hadisin sabit olmadığını beliritmişlerdir. Parmak aralarının hilallenmesi de bu şekilde olup bunlar hakkında mahfuz bir şeyler yoktur.

Sünen'de, Müstevrid b. şeddad'dan gelen bir rivayette şöyle demiştir: "Abdest aldığı zaman Nebi'yi (s.a.v.) gördüm. Ayak parmaklarını küçük el parmağı ile ufalıyordu." Bu hadis eğer sabit isede bunu bazen yaptığı muhakkaktır. İşte onlar, abdestinin zabtedilmesi ile ilgili Osman'ın, Ali'nin, Abdullah b. Zeyd'in, Rubeyyi binti Muavviz'in ve başkalarının itina ettikleri rivayetleri gibi rivayet etmemişlerdir. Nitekim isnadında da Abdullah b. Lehyea bulunmaktadır.

Yüzüğünü hareket ettirmesine gelince; bu konu hakkında Ma'mer b. Muhammed b. Abdullah b. Ebi Rafi o da babası o da dedesinden gelen bir zayıf hadis mevcuttur: Nebi (s.a.v.) abdest alınca yüzüğünü hareket ettirirdi." Ancak Mamer ve babası zayıftırlar. Bunu da Darekutni zikretmiştir.

Bunlar "Zadu'l-Mead" adlı müellifin kitabından alınmıştır.

NAMAZ

Hamd, Alemlerin rabbi olan Allah'adır.

Yüce Allah'ın (c.c.) kendilerini muvaffak kıldığı, hidayete ve esenliğe iletip doğruya ulaştırdığı değerli Alimler şu gelen sorularda ne gibi cevaplar vermişlerdir:

1- Kasten namazı terkedenin katlinin vacib mi olduğu yoksa olmadığı mı?

2- şayet öldürülürse, kafir ve mürtedin öldürüldüğü gibi mi öldürüleceği, yıkanılmayacağı, cenazesinin kılınmayacağı, müslümanların kabirinde gömülmeyeceği mi yoksa islamına dair hüküm verilip hadle mi öldürüleceği?

3- Namazı kılmamakla kişinin amellerinin batıl ve yok olacağı yoksa olmayacağı?

4- Geceleyin gündüz namazı, gündüzleyin de gece namazının kabul edilip edilmeyeceği?

5- Kişinin cemaatle gücü yettiği halde tek başına kılarsa namazın sahih olup olmayacağı?

6- şayet sahih olursa, cemaat terkettiği için günahkar olur mu olmaz mı?

7- Mescitte hazır olmak şart mı yoksa evde de kılabilir mi?

8- Namazı ikrar edipte ruku ve secdesini tam yapmayanın hükmü?

9- Nebi'nin namaz kılma miktarı ne kadar idi? Aynı zamanda, Nebi'nin (s.a.v.) **"Onlara namazı en hafif olarak kıldır"** ve Muaz'a: **"Sen fitneci misin?"** dediği, bu hadislerle manalarında dikkate çektiği, namazın hafifletilmesinin hakikati nedir?

10- Nebi'nin (s.a.v.) tekbir alıp namazı bitirmesine dek namazının tamamını kısaca bir muhtasar niteliğinde -tıpkı soru soranın görüp şahit olacağı gibi- nasıl sıralanıp açıklanabilir?

Yüce Allah bu yola delalet edene irşad buyursun, hüküm ile delilin beyanının arasını birleştirip cemetsin. Yine Allah (c.c.) -cahiller güruhundan misakı, (ilmi) açıklayıp öğreten alimler güruhunda misak alıncaya dek- öğrenmelerinden dolayı almamıştır. (İşte bu soruların hepsine) İbni Kayyim el-Cevziye diye bilinen İmam, Allame, selefin sonuncusu, sünnetin destekçisi, bidatlerin kovucusu şeyh şemsuddin b. Ebi Bekr el-Hanbeli (rh.a.) cevap vermiştir. Allah kendisinden razı olsun kalacağı ve yeri de ebedi cennet olsun.

Hamd Allah'a (c.c.)'dır. Ona hamdeder, O'ndan yardım ister ve O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüğünden Allah'a (c.c.) sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz, saptırdığına da kimse hidayet veremez.

Allah'dan (c.c.) başka hiçbir ilahın olmadığına, Muhammed (s.a.v.)'in de O'nun kulu ve Rasulu olduğuna şehadet ederim. Çokça salat ve selam da O'nun (s.a.v.) aline, ashabına ve zevcelerine olsun.

KASTEN NAMAZI TERK EENİN HÜKMÜ

Müslümanlar bir defa; farz olan namazı bilerek, kasten terketmenin günahların en büyüklerinden ve en yükseklerinden birisinin olduğunda anlaşmazlığa düşmemişlerdir. şüphesiz bunun günahı, yüce Allah (c.c.) katında insan öldürmenin, malları çalmanın, zinanın, hırsızlığın ve içki içmenin günahından daha büyük bir günahtır. Bu kötü fiil aynı zamanda Allahu Teala'nın hem dünya ve hem de ahirette akibetine, öfkesine ve cezasına neden olmaktadır.

Sonra bazı alimler namazı terkedenin öldürülmesi, nasıl öldürüleceği ve küfür mü değil mi? Konularında ihtilafa girmişlerdir. Nitekim Süfyan b. Said es-Sevri, Ebu Ömer, Evzai, Abdullah b. Mübarek, Hammad b. Zeyd, Veki b. Cerrah, Malik b. Enes, Muhammed b. İdris eş-şaafi, Ahmet b. Hanbel, İshak b. Râhaveyh ve ashabı bu kişinin (namazı ondan terkedenin) öldürüleceğine dair fetva vermişlerdir. Sonra da nasıl olarak öldürüleceği hususunda ihtilaf edilmiştir. Bu alimlerin cumhuru "Kılıçla boynu vurulur" der iken bazı şaafiler ise "Namaz kılıncaya dek odunla vurulur ya da ölür" demişlerdir.

İbni şüreyh şöyle demiştir:"Kılıçla ölünceye dek korkutulup dürtülür. Çünkü bu O'nun sakındırılmasına ve geri dönmesine en iyi bir çözümdür." Cumhur Nebi'nin (s.a.v.):

"Muhakkak ki Allah (c.c.) ihsanı her şeyin üzerine yazmıştır. Dolayısıyla öldürdüğünüz vakit güzelce öldürün."[6] hadisini delil getirmişlerdir.

(6) Müslim 1955 Av bölümü: Güzelce kesmek ile ilgili bab'da Ebu Davud: 2815, Kurban kesme bölümü, babu fin nehy en tasbira el-Behaim ve'r-Rıfk bi'z-Zebiha, Tirmizi: 1409 "Bu hadis hasen, sahihtir" demiştir. İbni Mace: 3170; Nesei: 7/229'da tahric etmişlerdir.

Boynun kılıçla vurulması, öldürme tekniklerinin en iyisinden ve kişiye eziyet vermeyen en iyi vurma şekillerindendir. Nitekim yüce Allah (c.c.) mürted olan kafirlerin öldürülüşünü onlara kılıçla eziyet vermeden bile direk boyunlarının vurulması olarak biçmiştir.

Evli olupta zina yapan bir kişi hakkında da onların taşlarla öldürülmesinin (recmin) başlıca nedeni (o taşların atışından çıkacak) olan acının bütün bedenin her tarafında duymasını sağlamaktır. Öyleki o zinakara haram olan bir lezzette bitişmiştir. Aynı zamanda bu öldürme şekli en şeni olan öldürme tekniklerindendir. Nitekim zinaya davet eden bu kişi gerçekten çok büyük ve tehlikeli bir şeye de ayak basmıştır. Böylece de bu akibetin ağırlığı bu (zina) fiiline davet edene göre ayarlıdır. Aynı zamanda bu (recm) akibeti Allah'ın (c.c.) Lut kavmini -işledikleri pisliklerden dolayı- taşlarla recm etmesi (taş yağdırması) akibetini hatırlatmaktadır.

FASIL

İbni şihab ez-Zühri, Said b. el-Müseyyeb Ömer b. Abdulaziz, Ebu Hanife, Davud b. Ali ve Muzni ise: "Namazı kasten terkedenin ölünceye dek ya da tevbe edinceye dek hapiste kalacağını, öldürülmeyeceğini belirtmişlerdir. Bu mezheb; Ebu Hureyre'nin Nebi (s.a.v.)'den rivayet ettiği şu hadisi delil getirmektedirler. **"Ben, insanlar La ilahe illallah deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum. şayet bunu derlerse canlarını, mallarını hak dışında korumuş olurlar."[7]** Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

(7) Buhari: 3/112, Zekat kitabının başında ve 6924 12/275'de mürtedlerin tevbe etmeleri bölümü. Farzları kabul etmeyenler babı, Müslim: 21 İman "İnsanların "la ilahe illallah" demelerine dek öldürülmeleri babı, Tirmizi: 261; Nesei: 5/14; Ebu Davud: 2640.

İbni Mesud'dan gelen bir hadiste, Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Bir müslüman, Allah’dan başka ilahın olmadığına ve benimde Allah’ın rasulu olduğuma şahitlik ederse, bu kişinin üç şeyden biri hariç kanı başka bir müslümana helal olmaz. Evli zani, cana can (birisini öldürmek)**, Dinini terkeden ve** (İslam) **cemaatından ayrılan kişi.”**[8]

Bunu Buhari ve Müslim “Sahihaynda” rivayet etmişlerdir.

(8) Buhari: 12/176-177; Ebu Davud: 2640. Allah’ın (c.c.) **“Cana can...”** ayeti hakkında Bab; Müslim: 1676, Kasame’de Müslümanın ne ile kanı mübah olur babı; Nesei: 7/90; Tirmizi: 2159; İbni Mace: 2533.

şöyle demişlerdir: “Çünkü namaz şeriatın ameli konularındandır. Bunun terki sonucu kişi öldürülmez. Bu tıpkı Oruç, Zekat, Hacc gibidir. Ancak öldürülmesi gerekir diyenler şöyle demişlerdir: “şüphesiz Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

“Artık o müşrikleri nerede bulursanız öldürün, onları yakalayın, onları alıkoyun, onların bütün geçit yerlerini tutun. Eğer tevbe edip namaz kılar ve zekat verirlerse, yollarını serbest bırakınız.” (Tevbe: 9/5)

Her kim “Namaz kılmayan öldürülmez” derse o vakit Ne zaman şirkinden dolayı tevbe edecek olursa öldürülme ondan sakıt olur. Eğer namaz kılmaz, zekat ta vermezse Kur’an’ın zahirine göre bu muhalif olmuş olur.

“Sahihayn’da Ebu Said el-Hudri’den gelen bir hadiste şöyle demiştir: “Ali b. Ebi Talib kendisi Yemen’de iken Nebi’ye (s.a.v.) altından bir küçük parça gönderdi. Nebi (s.a.v.) de bu altını dört kişi arasında taksim edip bölüştürdü ve adamın birisi:

“Ya Rasulallah! Allah’dan kork” dedi. Nebi (s.a.v.) de:

“Yazıklar olsun sana! Ben bu yeryüzünde Allah’dan (c.c.) en çok korkan değil miyim?” diye buyurdu. Adam sonra da gitti. Bunun üzerine Halit b. Velid:

“Ya Rasulallah! Boynunu vurayım mı?” dedi. Nebi (s.a.v.):

“Hayır. Belki namaz kılıyordur” dedi. Halid de:

“Nice namaz kılanlar vardır ki kalbinde olmadığını dilleriyle söylerler?” dedi. Rasulullah (s.a.v.) de bunun üzerine:

“şüphesiz ben insanların kalbini araştırmakla ve içlerini yarmakla emrolunmadım.”[10] diye buyurmuştur. Dolayısıyla Nebi (s.a.v.) o kişiden öldürülmeyi kaldırması sadece namaz kılmış

olduğundandır. Bu da, namaz kılmayanın öldürüleceğine delalet etmektedir. Bu yüzden de başka bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

“Namaz kılanları öldürmekten ben nehyolundum.”[11] Bu hadiste gösteriyor ki Allahu Teala namaz kılmayanların öldürülmesini nehyetmemiştir.

(10) Buhari: 8/53-54. Meğazi bölümünde Ali ve Halid’in Yemen’e gönderilişi babı: Müslim: 1564, Zekat Bölümü Hariciler ve Sıfatları babında.

(11) Mecmau’z-Zevaid’de Heysemi: 1/296. Bu hadisi Taberani’nin “Kebir” adlı eserine belirtmede bulunmuştur ve: “Hadiste Amir b. Yesak vardır kendisi hadis muhkiridir”.

İmamı Ahmet ve şafii “Müsnedlerinde, Abdullah b. Adiy b. el-Hayyar hadisinden şunu rivayet etmişlerdir: “Ensardan bir adam, Nebi (s.a.v.) mecliste bulunurlarken O’nun yanına geldiğini anlatmıştır. Kendisi münafıklardan bir adamın öldürülmesi hakkında izin istemede hırslı davranıyordu. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) sesli konuştu ve:

“Allah’dan başka ilahın olmadığına şahitlik etmiyor mu?” diye buyurdu. Ensarlı olan kişi de:

“Evet (ediyor). Ancak onun şahitliği olmaz ki” dedi. Nebi (s.a.v.):

“Muhammed’in (s.a.v.) Allah’ın Rasulü olduğuna şahitlik etmez mi?” diye buyurdu. Ensarlı:

“Evet (eder). Ancak şahitliği olmaz ki” dedi. Nebi:

“Namaz kılmaz mı?” dedi. Ensarlı da:

“Evet (namaz kılar) ancak namazı olmaz ki” dedi. Nebi (s.a.v.) de:

“İşte bunları öldürmemi yüce Allah (c.c.) bana nehyetti.”[12]

İşte bu hadiste namaz kılmayanı Nebi’nin (s.a.v.) öldürmesinde bir engelin bulunmadığına delalet etmektedir.

“Sahih-i Müslim”de Ümmü Seleme’den gelen bir hadiste Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“şüphesiz başlarınızda idareciler gelecektir. Böylecede bilecek ve onları inkar edeceksiniz. Her kim inkar ederse beri olmuş olur. Her kim de kerih görecek olursa selim olmuş olur. Lakin kim de razı olur ve tabi olursa...”[13] (Sahabeler)

“Ya Rasulallah! Onları öldürmeyelim mi?” dediler. Nebi (s.a.v.) de bunun üzerine:

“Hayır, namaz kıldıkları müddetçe (bir şey yapmayın)” diye buyurmuştur.[14]

“Sahihayn’da” geçen Abdullah b. Ömer hadisinde Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ben insanları La ilahe illallah, Muhammeden Rasulullah”a şehadet edinceye, namaz kılıncaya ve zekat verinceye dek savaşmakla emrolundum. şayet bunu yaparlarsa kanlarını, mallarını -islam hakkı hariç- korumuş olurlar. Hesapları da Allah’a (c.c.)dır.”[15]

(12) şaafi: 1/12 El-Benna’nın tertibi ile olan eserde. Hadis ravileride güvenilirdir. Ahmet: 5/432-433. Malik Muvatta: 1/171.

(13) İbarenin haberi kendisinden öncekisi delalet etsin diye mahzuftur. Takdiri (hadisin devamı ise) şöyle olur: **“ve o da günah işlemezse.”**

(14) Müslim: 1854, İmare: idareciler şeriate muhalif olurlarsa onlara karşı inkarın vacib olduğu bab, Tirmizi: 2266; Ebu Davud: 476; Ahmet Müsned: 6/295, 302, 305, 321.

(15) Buhari: 1/70, 71. İman “şayet tevbe eder ve namaz kılarsa” babı, Müslim: 22; İman “La ilahe illallah” demeye şahitlik edinceye dek insanlarla savaşmakla emir babı.

Bunun delil getirme yönü iki vecihlidir:

1- Onlar namaz kılıncaya dek, onlarla savaşmak emri.

2- Hadiste geçen, hakk hariç ibaresi. Nitekim namaz en büyük hakkındandır. Ebu Hureyre’den Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ben insanlar “La ilahe illallah, Muhammedun Rasulullah”a şehadet etmelerine, namazı kılmalarına ve zekatı vermelerine dek onlarla savaşmakla emrolundum. Sonra onların kanları ve malları bana haram olmuştur. Hesapları ise Allah’a (c.c.)dır.”[16] İmamı Ahmed, ibni Huzeyme de sahihinde rivayet etmişlerdir.

Onlar namazı kılmalarına dek onlarla savaşmakla emrolunduğunu haber vermiştir. Canları ve malları da ancak onlar kelime-i tevhide şehadet getirince namazı kılıp zekatı verince haram olduğunu belirtmiştir. Dolayısı ile bu şartlardan önce (bunlar yapılmazsa) can ve malları haram değil mübah olmaktadır.

Enes b. Malik’ten, “Rasulullah (s.a.v.) vefat ettiği vakit (bazı) araplar mürted oldular. Ömer’de bunun üzerine[17]:

“Ya Ebubekir! Araplara karşı nasıl savaşırsın?” dedi. Ebubekir:

“Muhakkak Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ben insanlar ‘la ilahe illallah’a ve benim de Allah’ın Rasulu olduğuma şehadet etmelerine, namazı kılıp, zekatı vermelerine dek onlarla savaşmakla emrolundum.”[18] Bunu Nesei rivayet etmiştir. Hadis sahihtir.

Nitekim bu hadislerin kayıtlanmaları, onların delil olarak sundukları öldürmenin terkedilişindeki delillendirdikleri mutlak hadisin içeriğini beyan etmektedir. Dolayısıyla can da mal da sadece islamın hakkı ile sabit olmaktadır. Mutlak olarak da namaz bu hakkın en pekiştirilmişidir. İbni Mes’ud’un:

“Müslümanın kanı ancak şu üç şeydan biri ile helal olur.”[19] diye rivayet ettiği hadise gelecek olursak, bu meselede bu bizlere birer delildir. Çünkü bu şıklarda dinini terkeden de bulunmaktadır. Namaz ise bu yüce dinin rüknudur. Özellikle biz: “O kişi kafirdir” dersek o zaman dini tamamıyla terketmiştir manasına gelir. şayet tekfir etmezsek o zamanda bu “dinin direklerini terketmiş” manasına gelir. İmamı Ahmed şöyle demiştir: Hadiste şöyle buyurulmuştur:

“İslam’da namazı terkedenin hiçbir nasibi yoktur.”[20]

(16) Müsned: 2/345 Buna önceki hadis şahitlik etmektedir. Başka hadisler de çokça bulunmaktadır. “Camiul Usul”: 1/2245 ve sonrasına müracaat ediniz.

(17) Bu hadiste bilindiği üzere kısaltma yapılmıştır.

(18) Nesei: 7/76; Kanın haram oluşu bölümünde: Hadisin ravileri de sahih ravilerdir. İmran Ebul Avam hariç.Kendisi doğru birisidir ancak vehimi vardır. Lakin bu hadisin manası Sahihayn’da ve başkalarında sabittir. Geçen hadiste olduğu gibi.

(19) Bu hadisin tahrici sayfa: 17’de geçmişti.

(20) Mevkuf bir hadis olarak Ömer’in (r.a.) sözünden varid olmuştur. Bunu Malik Muvatta’sında: 1/40 rivayet etmiş isnadı da sahihtir. Aynı zamanda bu hadis. “Sünen-i Beyhaki” 1/356’da Malik’in yolu ile mevcudtur. Merfu olarak da Ebu Hureyre’den (r.a.) **“Namazı olmayanın İslamda nasibi yoktur, abdesti olmayanın da namazı yoktur”** hadisi bulunmaktadır. Heysemi “Mecme” adlı eserinde bunu Bezzar’a: 1/292 belirtmede bulunmuştur ve “Hadiste, Abdullah b. Said b. Ebi Said bulunmaktadır. Onun zayıflığında icma etmişlerdir” demiştir.

Ömer b. Hattab memleketlere mektup yazıp:

“En önemli işleriniz bana göre namazdır. Her kim onları muhafaza ederse dinini muhafaza etmiş olur. Her kim de namazı zayi ederse diğer şeyleri de zayi etmiştir. şüphesiz namazı terkedenin İslam’da nasibi yoktur” demiştir. Devamla da şöyle demiştir: “şüphesiz ki her namazı hafif görüp

namazı alttan alan kişi İslamı da hafif görmüş, alttan almış demektir. Muhakkak ki İslam'da bu kişilerin nasibleri ancak namazdaki nasibleri kadardır. İslama olan rağbetleri de namaza olan rağbetleri kadardır.

Ey Abdullah bunları iyi anla! (Bil ki: Senin nasibin sadece İslamdan'dır. İslamın sendeki kadri namazın sendeki nasibi kadardır. Namazın kadri de sendedir.) Allah (c.c.) ile (kötü olarak) karşılaşmaktan sakın. Sendeki islamın kadri olmaz. Çünkü kalbinde islamın kadrinin olması demek kalbinde namazın kadri olması gibidir.

Nitekim Nebi'den (s.a.v.) gelen bir hadiste şöyle buyurmuştur:

"Namaz dinin direğidir."[21] Dolayısıyla sen, kıldan bir çadırın direği eğer yıkılacak olursa o çadırın da alt üst olacağını, ne kazık dikmekle ve ne de iple bağlamakla fayda vermeyeceğini bilmez misin?

(21) Suyuti, "Camiu's-Sağir" den Beyhaki'nin "şuab" adlı eserine belirtmiştir. Ebu Nuaym el-Fadl b. Dekkin'in "Namaz" adlı eserinde de geçmektedir. İbni Ömer'den tahric etmiştir. Hafız İbni Hacer şöyle demiştir: Bu mürsel olup ricali de sikadır. Bu hadisin başka yolları da vardır. Muaz'ın sahih hadisi de buna şahit olmaktadır. Hadiste **"İşin başı İslam, direği de namazdır"** kavli vardır. İsnadı da sahihtir. Bak: Bu kitapta sayfa: 47.

Ancak kıldan yapılan bu çadırın direkleri bulunsa o zaman gerek kazıkla destek ve iple bağlama fayda verir. İslamdaki namaz da işte böylecedir.

(Nebi (s.a.v.)'den gelen bir hadiste kendileri şöyle buyurmuşlardır: **"Dininizde ilk kaybedeceğiniz şey emanet olacaktır. Son olarak da kaybedeceğiniz namaz olacaktır. Namaz kılanlar arasında da ahlaksızlardan bazı zümreler bulunacaktır.")**

Başka bir hadis te şöyledir:

"Kulun kıyamet gününde ilk olarak sorulacağı ameli namaz olacaktır. şayet namazı kendisinden kabul olunmuşsa diğer amelleri de O'ndan kabul edilmiş demektir. şayet namazı kendisine geri çevrilmiş ise (kabul edilmemişse)**, diğer amelleri de geri çevrilmiş demektir."**[22]

(22) Heysemi Mecmau'z-Zevaid: 1/291-292'den Taberani'nin "Evsad" adlı eserine -Enes'den gelen- eserinde belirtmiştir. şöyle demiştir: "Bu hadiste Kasım b. Osman vardır. Buhari şöyle demiştir: "Kendisinde hadislerine tabi olunmayan hadisler vardır." İbni Hibban "Sikat" adlı eserinde bunu zikretmiştir. Dedi ki: "Belki hata yapmıştır" Münziri de Terğib ve Terhib: 1/245'de Abdullah b. Kırd'dan bunu rivayet etmiştir. Bunu da Evsat'da Taberani'ye nisbet etmiştir. şöyle demiştir: İnşaallah

bu hadisin isnadında bir beis yoktur. Bu hadisin Ebu Hureyre hadisinden şahitleri bulunmaktadır. Bu hadis için gelecek hadise -sayfa 32- de gelecek olana bakınız. Böylelikle hadis sahih olmaktadır.

(Namaz, dinimizin sonudur. Bu, kıyamet gününde amellerimizden yarın sorulacağımız ilk ameldir. Nitekim namazın gitmesinden sonra İslamda, din de yoktur. İslamdan son olarak gidecek şey dolayısı ile namazdır." Bunların hepsi Ahmed'in kelamıdır.)[23]

(23) Bu nassı; İmam ibni Kayyim, Ahmed'in "Kitabu's-Salah" adlı eserinden nakletmeştir iki köşeli parantezi de bizler O'ndan istidrak ettik.

Namaz, İslamın ilk farzı olup, dinden de kaybedilecek en son ameldir.[24] Namaz, İslamın başı ve sonudur. Dolayısıyla başı ve sonu gidecek olursa İslamın hepsi gidiverir. Nitekim herhangi bir şeyin başı ve sonu gidecek olursak hepsi gitmiş demektir.

İmam-ı Ahmet şöyle demiştir: "Herhangi bir şeyin sonunun gitmesi demek, hepsinin gitmesi demektir. Dolayısı ile kişinin namazı gidecek (kılınmayacak) olursa dini gidiverir." Dolayısıile Abdullah b. Mesud'un:

"Müslümanın kanı şu üç şeydan biri olmadan helal olmaz. Evli zani, Cana can (birisini öldürmek), Dinini terkeden"[25] diye rivayet ettiği hadisin maksadı; namazı terkedenin öldürüleceği hakkında gelen en kuvvetli delillerden birisidir.

(24) İmamı Ahmed Müsned: 4/251; Hakim ve İbni Hibban Ebu Umame'den rivayet etmişlerdir. şöyle demiştir: "Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki İslamın düğümleri teker teker çözülecektir. Herbir düğüm çözüldükçe insanlar da öbürüne teşebbüs edeceklerdir. Bu düğümün başı hüküm ile sonu ise namaz ile (ilgili) **olacaktır."** Bu hadisin isnadı ise sahihdir.

(25) Bu sayfa 17'de geçmiştir.

Sıddık[*] zekatı vermeyenlere karşı savaşmıştır ve:

"Vallahi, namazla zekatın arasını ayıranlarla savaşacağım. Bu muhakkak, karinesi (belirtisi, izi) Allah'ın kitabında olan bir konudur."demiştir.[36]

(*) Ebu Bekir'in (r.a.) meşhur olduğu lakabıdır. (Mütercim).

(36) Buhari: 13/217, İ'tisam bölümünde, Rasulullah'ın (s.a.v.) sünnetine uyma babı, aynı zamanda zekat bölümünde: Zekatın vacibliği babı, aynı zamanda mürtedlerin öldürülmesi bölümünde: Farzları kabul etmeyeni öldürme babında; Müslim: 20, İman bölümünde: İnsanlar: "Lailahe illallah" deyinceye dek onlarla savaşma emri babı; Tirmizi: 2610, İman bölümünde: İnsanlar: "Lailahe illallah" deyinceye dek onlarla savaşmakla emrolundum konusu hakkında babı; Ebu Davud: 1550, Zekat bölümünün bahsinde; Nesai: 5/14, Zekat'ta: Zekatı vermeyenler babında rivayet etmişlerdir.

Aynı zamanda bu İslam'ın kendisinde hak ihtiva ettiği ilkelerdendir. Rasulullah (s.a.v.) sadece bayrağını kaldırmayı emretmemiştir. Canında sadece, İslam'ın hakkı sabit olduğu vakit korunduğunu haber vermiştir.* İşte bu da; (zekattan vs.) imtina eden topluluk için bir savaş emridir. Tek kişi bunu vermeyecek olsa, onun öldürülmesi konusuda üzerinde takdir yapılan bir konudur. O nitekim, İslam şeriatının kelimesinin haklarını terketmiştir. Bu görüş; görüşlerin en sahih olanıdır.

(*) Sayfa: 19-20'deki geçen hadislere müracaat edin.

İkinci Rivayet: Namazın dışındakileri terketmesi sonucu kişi öldürülmez. Çünkü namaz bedensel bir ibadettir. Buna bir şey niyabet eklenmez. Abdullah b. şakik şöyle söylemiştir:

"Rasulullah'ın (s.a.v.) ashabı namaz hariç hiçbir amelin terkini küfür saymazlardı."[37]

(37) Tirmizi: 2624, İman'da: Namazı terkeden hakkında bab, isnadı ise sahihtir. Bunu Hakim de mevsul hadis saymıştır: 1/7, Abdullah b. şakil o da Ebu Hureyre'den (r.a.) dedi ki........ hadisinden dolayı. Hakim şöyle demiştir: "Buhari ve Müslim şartlarına göre hadis sahihtir. Zehebi de: "İsnadı sahihtir" demiştir.

Çünkü namaz; diğer amellerde bulunmayan hususiyetlere sahiptir. Bu da şüphesiz İslam'da Allah'ın ilk kıldığı farz olduğudur. Bu yüzden de Rasulullah (s.a.v.) elçilerini ve naiblerini bir yere (İslam'a) davet etmek için gönderdiği vakit, iki şehadet kelimesinden sonra namaza davet etmelerini emretmiştir. Muaz'a (r.a.) şöyle demiştir:

"Sen kitab ehline (davet) **için gittiğinde; onları ilk davet edecek şey: "Allah'tan başka ilahın olmadığına ve Muhammedin de Allah'ın Rasulü olduğuna" şehadet etmeleri ve şüphesiz onlara beş vakit namazı farz kıldığını söylemen olsun."**[38]

(38) Buhari: 3/255, Zekat bölümünde: Savaşlarda insanların kerim olan (değerli) malları sadaka olarak alınmaz babı; Veda hutbesinden önce Muaz'ın (r.a.) Yemen'e gönderilişi babı; Müslim: 19, İman'da, iki şehadet kelimesine ve İslam'ın şeriatlerine davet babında; Tirmizi: 625; Ebu Davud: 1584; Nesai: 5/55'de rivayet etmişlerdir.

Aynı zamanda namaz kulun (kıyamette) amelinden ilk hesaba çekileceği ameldir. şüphesiz ki Allah (c.c.) onu Sema'da miraç gecesi farz kılmıştır.[39]

(39) Buhari: 6/217-219, Mahlukatın yaratılışı bölümünde: Meleklerin zikri babında.....; Müslim: 162, İman'da Rasulullah'ın (s.a.v.) gece yüniyüşü (isra) ve beş vakit namazın farzlığı babında; Tirmizi: 213; Nesai: 1/217-223'de namaz bölümünde, namazın farziyeti babında rivayet etmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de de en çok varid olan bir ameli farzdır. Aynı zamanda Cehennem ehline:

"Sizleri sakara (ateşe) **sürükleyen ne idi?"**

(Müddesir: 74/42) diye sorulunca, namazın terkinden başkası ile sözlerine başlayamayacaklardır.

Namazın farzı -diğer farzların tersine- kulda akıl mefhumu devam ettiği sürece hangi halde olursa olsun düşmez, devam eder. Ancak diğer farzlarda (kişide hastalık, fakirlik vs.) bulunduğu zaman düşerler. Namaz aynı zamanda İslam'ın çadırını ayakta tutan bir direktir.[40]

(40) Sayfa "21"e bak.

Öyle bir amel ki hem hür olana hem de köle olana, hem erkek ve hem de dişiye, hem hazıra hem de misafire, hem sıhhatliye hem de hastaya, hem zengine hem de fakire farzdır. Rasulullah (s.a.v.) şüphesiz, İslam'a icabet eden kimseye, namazı iltizam etmekle kabul ederdi. Enes'den Katade'nin dediği gibi:

"Rasulullah (s.a.v.), İslam'a icabette bulunan kimseyi, namazı kılması ve zekatı vermesi ile kabul ederdi."

Çünkü diğer amellerin kabul edilmesi namazın kılınması ile mevkuf olur (tam olur). Dolayısı ile yüce Allah (c.c.) namazı terkeden bir kişinin orucunu, haccını, sadakasını, (zekatını), cihadını ve başka herhangi bir amelini kabul etmez. Tıpkı Avn b. Abdullah'ın (r.a.) dediği gibi:

"Muhakkak ki kul kabrine konduğu zaman -sorulacak şeyler hususunda- ilk olarak ona namazından sorulacaktır. Eğer namazları kılınmış ise diğer amellerine de bakılır. Eğer kılınmamış ise diğer amellerine bakılmaz."

Nitekim buna: "Müsned"de ve "Sünen"de Ebu Hureyre'nin (r.a.) Rasulullah'tan (s.a.v.) rivayet ettiği hadis delalet etmektedir:

“Kulun amellerinden ilk sorguya çekileceği ameli namazı olacaktır. şayet namazları salih olursa (kılınmışsa) **şüphesiz felah bulmuş ve kurtulmuştur. şayet fasid olur ise harab ve hüsran olmuştur.”**[42]

(42) Ahmed: 2/290, 425, 4/60-103, 5/72-377’de; Ebu Davud: 864, Namaz bölümünde: Rasulullah’ın (s.a.v.): **“Her namaz ki kişiye.....”** kavlinin babı; 413, Namaz bölümünde: Kıyamet gününde kulun ilk hesaba çekileceği şeyin namaz olduğu babında; Nesai: 1/232 Namaz bölümünde: Namaza muhasebe babında; İbni Mace: 1425, 1426, Namaz bölümünde: Kişinin ilk olarak hesaba çekileceği amelin namaz olduğu babında; Hakim: 1/262-263’de şöyle demiştir: “Bu isnadı sahih olan bir hadistir.” Zehebi de onaylamıştır. Nitekim bu hadis dedikleri gibidir.

şayet onun iyi amellerinden bir şey dahi kabul edilmiş olsaydı harab olanlardan ve hüsrana uğrayanlardan olmazdı.

Üçüncü Rivayet: Zekatı ve orucu terketmesi ile öldürülür. Haccı terketmesinden dolayı ise öldürülmez. Çünkü bunda ihtilaf vardır. Bu farıza fevr (zorunluluk) izare midir? Yoksa bunda genişlik mi söz konusudur?

Bu farizanın genişlilik izare olduğunu söyleyenler:

“Tehir edilmesinde bir genişlik ve vus’at bulunan bu konuda öldürme nasıl olabilir?” demişlerdir. Ancak bunların dayandıkları gerçekten çok zayıftır. Çünkü o ameli terketmesi ile öldürülen, sadece tehir ettiğinden dolayı öldürülmez. Bir defa bu manzaranın aslı haccı terketmesindeki kararlılığıdır. Mesela: “Hacc bana farzdır” diyecek “ben hacca gitmem” diyecek. İşte bu ihtilaf konusudur. Doğrusu ise: Haccı terkedenin öldürüleceğidir. Çünkü İslam’ın haklarından birisidir. Ancak hakkı ile İslam’ı konuşan kimse için asamet sabit olur. Hacc da İslam’ın en büyük haklarından birisidir.

Namazı Terkeden Küfren mi? Yoksa Hadden mi?

Öldürülür Faslı

Üçüncü meseleye gelecek olursak; bu da:

“Namazı tekeden tıpkı savaşlı ve zanı gibi hadden mi öldürülür? Yoksa mürted ve zındık gibi küfren mi öldürülür” sorusudur. Bu konu hakkında alimlerce iki kavil vardır. Bunlarda İmam-ı Ahmed’den rivayetledirler.

1- Tıpkı mürtedin öldürüldüğü gibi öldürülür.

Bu; Said b. Cübeyr, Amir Eş-Sabi, İbrahim En-Nehai, Ebu Ömer, Evzai, Eyyub Es-Sehteyani Abdullah b. Mübarek, İshah b. Rahaveub ve Maliki mezhebinden Abdulmelik b. Hubeyb'in görüşü olup, aynı zamanda bu şafii mezhebinin iki vechinden birisinin kavlidir. Bunu Tahavi bizzat şafii'nin kendisinden hikaye etmiştir. Ebu Muhammed b. Hazm, bunu, Ömer b. Hattab'dan (r.a.), Muaz b. Cebel'den (r.a.), Abdurrahman b. Avf'dan (r.a.), Ebu Hureyre'den (r.a.) ve diğer bazı sahabelerden hikaye etmiştir.

2- Hadden öldürülür, küfür olarak değil. Bu da Malik ve şafii'nin görüşüdür. Bu rivayeti Ebu Abdillah b. Batta tercih etmiştir.

Namazı Terkedenin Kafir Olmayacağını

Söyleyenlerin Delilleri

şimdi bizler her iki fırkanın da delillerini zikredelim:

Namazı terkedenin kafir olmayacağını söyleyenler şöyle demişlerdir:

"Namaz kılmayan bu kişi hakkında İslam'ın hükmü, onun İslam içerisinde olduğu hükmünün sabitliğidir. Onu, kesin bilmeden dinden çıkarmayız." Devamla şöyle demişlerdir: Ubade b. Samid'den rivayetle Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Her kim Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına, O'nun tek ve ortağı bulunmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve Rasulü olduğuna şehadet ederse, İsa'nın (a.s.) da Allah kulu ve Rasulü, Meryem'e ilka edilen Allah'ın kelimesi ve O'ndan bir ruh olduğuna, cennetin ve ateşinde hak olduğuna inanırsa, Allahu Teala okişiyi işlediği amel (nisbetince)**, cennete sokar."[43]**

(43) Buhari: 6/342; Enbiyalar hadislerinde: "Ey kitap ehli!... Aşırıya kaçmayın..." kavlindeki babda; Müslim: 28, İman bölümünde: "Her kim tevhid üzere ölürse muhakkak cennete girer" babında rivayet etmişlerdir.

Bunu Buhari ve Müslim "sahihayn"larında rivayet etmişlerdir.

Enes'den (r.a.) rivayetle, Rasulullah (s.a.v.), Muaz'da (r.a.) bineğinin terkisinnde iken:

"Ey Muaz!"

diye buyurdu. Muaz'da (r.a.) üç defa:

"Buyur ya Rasulallah emrine amadeyim" dedi. Rasulullah (s.a.v.):

"şüphesiz ki kul: "Lailahe illallah, Muhammeden Rasulullah" demeye şehadet ederse Allah (c.c.) mutlaka ona cehennemi haram kılar"

diye buyurdu. Muaz (r.a.):

"Ya Rasulallah! Bunu insanlara haber vereyim de müjdelensinler?" deyince Rasulullah (s.a.v.):

"O zaman da tevekkül eder (yan gelip yatarlar)**."**

diye buyurdular. Nitekim Muaz (r.a.) bunu ölüm anında -ilmini gizlemiş olmasın diye- haber vermiştir."[44]

(44) Buhari: 1/199-200, İlim bölümünde: Anlamazlar korkusundan dolayı kim bir kavim dışında başka bir kavim için ilimle hastır babı; Müslim: 32, İman'da: Tevhid üzere ölenin cennete gireceği babında, hadisteki "teessümen" kelimesinin manası, ilmini gizlemiş, korkusu olmasın diye manasındadır.

Bu sahihliği hususunda ittifak edilen bir hadistir. Ebu Hureyre'den (r.a.), Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"şefaatıma en saadetli olan "La ilahe illallah" sözünü kalbiyle ihlaslı olarak söyleyen kişidir."[45]

(45) Buhari: 1/173, İlim bölümünde: Hadise (konuşmaya hırslı olma babında ve Rikak bölümü: Cennet ve cehennemin sıfatı babında rivayet etmiştir.

Bunu Buhari rivayet etmiştir.

Ebu Zerr'den rivayetle, Rasulullah (s.a.v.) Kur'an'dan bir ayeti defalarca okudu, tekerrüs de bulundu taki öğle namazı girdi ve:

"Ümmetim için istedim. Öyle şeylerle de cevaplandım ki şayet bu onlara muttali olmuş olsa (verilse)**, onlardan çoğu namazı da terkederler."**

diye buyurdu. Bunun üzerine Ebu Zerr:

"İnsanları müjdeleyeyim mi?" dedi. Rasulullah (s.a.v.):

“Evet”

dedi ve o da gitti. Ömer (r.a.) dedi ki:

“şüphesiz sen bunu insanlara söyleyecek olursan ibadetle yan gelip yatarlar” dedi ve: “Hadi dön git” diye seslendi. O da gitti. şu ayeti de:

“şayet onları azaplandıracak olursan, şüphesiz onlar senin kullarındır. şayet onları bağışlarsan muhakkak ki sen Aziz ve Hakim olansın.” (Maide: 5/118)

Ahmed b. Hanbel “Müsned”inde rivayet edilmiştir.[46]

(46) Ahmed: 5/170; Nesai: 2/177, İftitah bölümünde: Ayetin çokça okunuşu babında; İbni Mace: 1350, Namazın ikamet olunuşu bölümünde: Gece namazında okuma ile ilgili babda; Hakim: 1/241'de rivayet etmişlerdir. Hakim hadisi sahihlemiştir. Zehebi de onaylamıştır. “Zevaid” adlı eserde El-Busiri'de bunu sahihlemiştir.

Yine “Müsned”de Aişe'den (r.a.) gelen bir hadiste Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Allah katında divanlar üçtür. Bunlardan birisi Allah'ın bir şey hazırlamadığı bir divan, birisi Allah'ın ondan bir şeyi terketmediği bir divan, birisi de Allah'ın afetmediği divana gelince; bu şirktir. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Her kim Allah'a ortak koşarsa, Allah hiç şüphesiz cenneti ona haram kılar.” (Maide: 5/72)

Allah'ın bir şey hazırlamadığı divana gelince; bu da kul ile Rabbi arasında olup, terkettiği oruç ya da terkettiği namazı olup (bundan dolayı) **nefsine işlediği zulümdür. şüphesiz Allah (c.c.) bunu afeder ve dilerse ona karşılık verir. Allah'ın ondan bir şeyi terketmediği divana gelince; bu da kulların birbirleriyle işledikleri zulümdür. şüphesiz bu da kısas'tır.”**[47]

(47) Ahmed: 6/240 hadiste Sıdka b. Musa vardır. Kendisi sadık birisidir. Ancak evhamlıdır. Yezid b. Babnus da vardır kendisini İbni Hibban hariç güvenen olmamıştır.

Yine “Müsned”de Ubade b. Samit'den gelen bir rivayette kendisi Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduklarını işitmiştir:

“Allah (c.c.) kullar üzerine beş vakit namazı farz kılmıştır. Her kim bunları yerine getirirse Allah katında, Allah'ın (c.c.) onu cennete sokacağı ahdi bulunur. Her kimde bunları yerine getirmezse Allah katında onun ahdi kalmamıştır. Allah dilerse azap eder, dilerse afeder.”[48]

(48) Ahmed: 5/315-319; Bunu başkaları da rivayet etmiştir. Bak. sayfa: 29 te: 2.

"Müsned"de yine Ebu Hureyre (r.a.) hadisinde, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet gününde kulun ilk olarak hesaba çekileceği ameli farz namazlar olacaktır. şayet bunları tamamlamış ise (tamamdır)**, aksi takdirde ona: "Bakın nafileleri var mıdır?" denilir. şayet onun nafileleri** (kıldığı) **olmuşsa, nafileleri ile farz tamamlanır. Sonra da diğer farz ameller de böylece yapılır."**[49]

(49) Hadis sahih'tir. Sayfa: 32'de geçmişti.

Ehli Sünen rivayet etmiştir. Tirmizi de: "Hadis hasen'dir" demiştir. Demişlerdir ki: Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğu sabit olmuştur:

"Her kimin son sözü "Lailahe illallah" diye bitmişse cennete girer."[50]

(50) Müsned: 5/233- 247; Ebu Davud: 3116, Cenaze bölümünde: Telkin etme babında; Hakim: 1/351, rivayet etmiştir. Hakim: "İsnadı sahihtir" demiştir. Zehebi de onaylamıştır. Bu da ikisinin dediği gibidir. Salih b. Ebi Urayb hariç ravilerinin hepsi sika'dır. Ondan da sika (güvenilir) kimselerden bir grup rivayet etmiştir. İbni Hibban'da ona güvenmiştir. İbni Mendeh ise: "O meşhur mısırlıdır" demiştir. Bak: "Tevhid" adlı esere. G: 48/2.

Başka bir lafızda ise:

"Her kim "Lailahe illallah" sözünü bilir olarak ölürse cennete girer."[51]

(51) Müslim: "26" İman'da: Tevhid üzere ölenin kesinlikle cennete gireceği hakkında delil babı.

"Sahih"de geldiği üzere Itban b. Malik kıssasında:

"Muhakkak ki Allahu Teala: Gerektiği gibi umarak "La ilahe illallah" diyee ateşi haram kılmıştır."

diye buyrulmuştur.[52]

(52) Buhari: 1/433-436, Namaz bölümünde: Mesatler evlerdedir babında; Teheccüd bölümü: Cemaatle nafile namazı babında; Müslim: 33, İman'da: Tevhid üzere ölenin kesinlikle cennete gireceği hakkında delil babı.

şefaat hadisinde ise yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"İzzetim ve Celalim hakkı için. şüphesiz Ben: "La ilahe illallah" diyen kimseyi mutlaka ateşten çıkaracağım."

Başka bir rivayette ise:

"Hiçbir hayır işlememişse de ateşten çıkar."

diye buyurulmuştur.[53]

(53) Buhari: 13/296, Tevhidde: Allah'ın kıyamet gününde nebilerle ve başkalarıyla kalanı babı ve "Ben elimle yarattığımda...." kavli ve ikisinden başkası da haklar babda; Rikak bölümünde: Cennet ve ateşin sıfatı babında; Müslim: 193, İman'da: Cennete menzili en ait olan babında rivayet etmişlerdir.

"Sünen" ve "Müsned"lerde şu rivayet mevcuttur:

"Bitaka (kart) **sahibi, doksan dokuz tane tescil edip neşr olunur ve bunlardan her birisi gözün uzanacağı kadar** (çoktur)**. Sonra da üzerinde: "La ilahe illallah" şehadet kelimesi bulunan bir kart çıkar ve günahlarına ağır basar."**[54]

(54) Müsned: 2/213-221-222; Tirmizi: 2641, İman'ın kapıları: La ilahe illallaha şehadet edenin ölümü hakkında bab; İbni Mace: 4300, Zühd'de: Kıyamet günü Allah'ın rahmetini umma babı; isnadı ise sahihtir.

Nitekim bu kartda şehadet kelimesinden başka bir şey zikredilmemiştir. şayet başka bir şey daha olmuş olsaydı o zaman iyiliklerin yazıldığı sahifeler de çıkıverirdi ve günahlarına ağır basardı. Aynı zamanda bizler hadiste (az önce geçen):

"Hiç bir hayır işlememişse de ateşten çıkar."[55]

hadisi yetmektedir. Eğer bu kişi namazı kılmamakla kafir olsaydı o zaman ebedi cehennemde kalır, oradan da asla çıkmazdı.

(55) Bu geçen şefaat hadisinden bir parçadır.

Dolayısıyla bu ve benzer hadisler kişiyi tekfirlikten ve ebedi ateşte kalmaktan alıkoymaktadır. Nitekim bu kişiye namazı gerekli kılmak ve büyük günah işleyenlerden görmek gerekir. Demişlerdir ki: Çünkü küfür demek tevhidi risaleti, dönüş yerini ve Rasulullah'ın (s.a.v.) getirdiklerini inkar etmek demektir.

Çünkü kelime-i tevhidle kul vahdaniyet şahit olmakta, Rasulullah'ın (s.a.v.) Allah'ın Rasulü olduğunu takrir etmekte, kabirde olanları Allah'ın dirilteceğine inanmaktadır. Dolayısı ile küfrüne

nasıl olurda hükmedilir? şüphesiz iman tasdik etmek demektir. Zıddı da yalanlamak demektir, amelin terki demek değildir. Öyleyse apaçık inkar edenin yalanı ile (inkar etmeyen) sadık bir kimse ile nasıl hükmedilebilir?***

Namazı Terkedenin Kafir Olacağını Söyleyenlerin Delilleri

Kafir sayanlar şöyle demişlerdir:

"Namazı terkedenin kafir olmayacağı hakkında delil getirmiş olduğunuz hadisleri, bizzat (hadislerin) korunması kendileri vesilesi ile olmuş olan sahabeler, namazı terkedenin küfrüne bizzat hüküm vermişlerdir.

Ebu Muhammed b. Hazm şöyle demiştir:

"şüphesiz Ömer'den, Abdurrahman b. Avf'dan, Muaz b. Cebel'den, Ebu Hureyre'den ve başka sahabelerden geldiğine göre onlar:

"Vakti çıkana dek kasten bir vakit farz namazı terkeden kişi kafir ve mürted olmuştur" demişlerdir.56

(56) Muhalla: 2/242'de (279) nolu mesele.

Demişlerdir ki:

"Bizler bu konuda, sahabelerden aksi bir görüş bildiren kimseyi bilmiyoruz. şüphesiz namazı terkedenin kafir olacağına kitap, sünnet ve sahabenin icması delalet etmektedir."

Birinci delil: Kitaba gelince bu konuda yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Biz müslümanları o günahkarlar gibi kılar mıyız hiç? Ne oldu size; nasıl hüküm veriyorsunuz? Acaba sizin bir kitabınız var da ondan mı okuyorsunuz? Beğenip seçtiğiniz her şey mutlaka sizindir diye (orda mı yazıyor) yoksa sizin bizim üzerimizde: Ne hüküm ederseniz muhakkak sizindir" diye kıyamet gününe kadar sürecek yeminleriniz mi vardır?"

ayetinden:

“Baldırın açılacağı o günde onlar secde etmeye davet edilecekler de, edemiyecekler. Gözleri önlerine eğilmiş, kendilerini de bir zillet kaplamış olarak. Halbuki onlar sapsağlam iken secdeye çağrılıyorlardı.” (Kalem: 68/35-43)

Evet bu ayetin delalet yönü: şüphesiz ki Allahu Teala müslümanları bir defa mücrimler gibi kılmaz. Bu emirde O’nun hikmetine ve hükmüne layık da değildir. Sonra Allahu Teala müslümanların zıddı olan mücrimlerin (günahkarların) hallerini zikretmiştir ve: “Baldırın açılacağı o günde” diye buyurmuştur. Ve onlar...? Rabblerine secde etmek için çağrılırlar. Ancak bununla onlar arasında bir engel bulunur. Dolayısıyla da müslümanlarla birlikte -dünyada iken namaz kılanlarla beraber iken secde etmeyi terkettikleri için- onlara bir ceza olarak onlar, secde edemeyeceklerdir. Bu da onların kafir ve münafıklarla beraber olduklarına delalet etmektedir. Öyleki müslümanlar her secde ettikleri vakit (kafir ve münafıkların) sırtları tıpkı ineğin meyaminleri gibi olacaktır.57 şayet bunlar müslümanlardan olsalardı onlara da tıpkı müslümanlara izin verildiği gibi secde etmeleri izni verilirdi.

(57) Buhari “Sahihin”de, 8/508; Ebu Said’den (r.a.) rivayet etmiştir. Rasulullah’tan (s.a.v.) şunu işitmiştir: **“Yüce Rabbimiz baldırı açılır. Her mü’min erkek ve mü’min kadın Allah’a secde eder. Dünyada iken riya ve gösteriş olarak secde eden kimse de kalıverir. Secde etmeye gider ancak sırtı** (dimdik olup) **ters döner de** (secde yapamaz)**.”**

İkinci Delil: Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Her bir nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır. Ashabul yemin müstesna. Cennettedirler, birbirlerine soru sorarlar, suçlular hakkında sizi sakar’a ne sürükledi? Derler ki: Biz namaz kılanlardan değildik, yoksulları yedirmezdik, biz de dalanlarla birlikte daldık. Din gününü de yalanlardık. Nihayet ölüm bize gelip çattı.” (Müddesir: 74/38-47)

Bir defa bu hasletlerden her birisinin, kendilerini sakar’a (ateşe) sürükleyen, kendilerini mücrimlerden ya da topluluklarından kılan -şayet bunların hepsi teker teker mustakil de olsa delalet apaçık zahirdir ya da her dört haslet de bulunsa- işte bu onların küfürlerinin ve akıbetlerinin tehditliliğini ve sakatlığını göstermektedir. Aksi takdirde bu hasletlerden her biri için akıbet içeriği bulunmuş olur. Öyleki bunlarla mustakil (ayrı ayrı) olana, akıbetin verilişinde, tesiri olmayan konuyu birleştirip bir çatı altında toplamak, caiz değildir.

Bilinen şu ki: Namazı ve -kendisi ile beraber zikr olunanları- terketmek din gününü yalanlamadaki akıbet hususunda şart olmayıp bilakis akıbet hususunda tek başına olması bile yeterli olmaktadır. Dolayısı ile kendisi ile beraber zikredilen her vasıf; bunun gibi olduğuna delalet etmektedir. Öyleki bir kişinin sadece bu dört vasıf toplandığı zaman azab görür demesi imkan dışıdır.

Nitekim bu hasletlerden her biri mücrimliği gerektirecek olsa, şüphesiz yüce Allah günahkarları (mücrimleri) müslümanların zıddı kılmıştır. Nitekim namazı terkeden kişi mücrimlerden olup sakar'a (ateşe) girecek olanlardandır. Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki mücrimler sapıklıkta ve çılgın ateş içindedirler. O gün yüzleri üzere ateşe sürüklenirler (ve): Cehennemin dokunmasını tadın (denilir)." (Kamer: 54/47-48)

Başka bir ayette ise şöyle buyurmuştur:

"şüphe yok ki o mücrimler, iman edenlerden bir kısmına gülerler." (Mutaffifin: 83/29)

Dolayısı ile mücrimleri mü'minlerin, müslümanların zıddı olarak kılmıştır.

Üçüncü Delil: Allahu Teala'nın şu ayeti:

"Namazı dosdoğru kılınız, zekatı veriniz, Rasule itaat ediniz. Umulur ki merhamet olunursunuz." (Nur: 24/56)

Bu ayetin delalet yönü; yüce Allah onlarda rahmetin hasıl olmasını bu zikredilen hasletlere bağlamıştır. şayet namazı teketmek onları kafir kılmasa ve ebedi ateşle bırakmasa o zaman namaz kılmadan merhamet olunmuş olacaklar. Ancak Allahu Teala, onlar namaz kılarlarsa rahmetin geleceği ümidini kılmaktadır.

Dördüncü Delil: Allahu Teala'nın şu ayeti:

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar namazlarında tembellik etmektedirler." (Maun: 107/4-5)

şüphesiz selef namazdaki sehvin manası hakkında ihtilafa girmişlerdir.

Sa'd b. Ebi Vakkas, Mesruk b. Ecde'a ve başkaları şöyle demişlerdir:

"(Buradaki sehu) namazın vakti çıkıncaya dek namazı terketmektir." Nitekim bu konu hakkında merfu bir hadiste rivayet olunmuştur.

Muhammed b. Nasr El-Mervezi dedi ki:

"Bize, Süfyan b. Ebi şeybe, onlara İkrime b. İbrahim, onlara Abdulmelik İbni Umeyr hadisi anlattı.

Onlarda Mussab b. Sad'dan, o da babasından Rasulullah'ın (s.a.v.) -namazlarında sehu içinde olanlar hakkında- şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:

“şüphesiz ki bunlar namazların vaktinden tehir edenler.”58

(58) Bunu Suyuti “Dunil Mensur”: 6/400, adlı eserinde Ebu Ya’laya, İbni Cerir’e, İbni Münzir’e, İbni Ebi Hatim’e “Evsed” adlı eserde Taberani’ye, İbni Merdaveyhe, “Sünenin”de Beyhaki’ye nisbet etmiştir. Merfu olması hasebiyle de zayıf saymıştır. Vakfı ise sahihtir. Hakim de böylecedir. Münziri: “Tergib” adlı eserde: 1/382, şöyle demiştir: Bunu İkrime b. İbrahim rivayet ile Bezzar rivayet etmiştir ve şöyle demiştir: “Başkası merfu kılmadığı halde hafızlar mevkuf olarak rivayet etmişlerdir.” Münziri şöyle demiştir: “İkrime’ye gelince -ki kendisi Ezdi kabilesindendir- zayıflığında icma edilmiştir. Doğrusu da onda vakıf olduğudur.” Heysemi “Mecme” adlı eserde: 7/134’de şöyle demiştir: “Bunu Taberani “Evsat” adlı eserinde rivayet etmiştir. Hadiste; İkrime b. İbrahim bulunmaktadır. O da gerçekten zayıf birisidir.

Hammad b. Zeyd şöyle dedi: Bizlere Asım hadisi anlattı. O da Musab b. Sad’dan, şöyle demiştir. Babama:

“Ey babacığım! Rasulullah (s.a.v.) “Onlar ki namazlarında tembellik yapmaktadırlar” ayeti hakkındaki kavlini hiç duydun mu? Hangimiz sehv yapmıyoruz ki? Hangimizin içinden -biz namazda iken- bir şeyler geçmiyor ki?” dedim. Bunun üzerine şöyle dedi:

“Bu böylece değildir. Lakin bu vakti zai etmektir.” dedi.”59

(59) Bunu, Suyuti, “Darul Mensur” 6/400, adlı eserinde Ebu Yala, İbni Cerir, İbni Münzir, İbni Merdeveyh, “Süneninde” Beyhaki’ye nisbet etmiştir. Münziri “Tergib ve Terhib” adlı eserinde: 1/387, şöyle demiştir: “Bunu Ebu Ya’la hasen bir senedle rivayet etmiştir.” İbni Kesir: 1/554, şöyle demiştir: “Yazıklar olsun o kimselere ki onlar namazlarında sehv içindedirler” ayeti hakkında: Ya bunun külli olarak yapılması -İbni Abbas’ın dediği gibi- ya da şer’an takdir edilmiş vakitte bunun yapılması konusu. Böylece de külli olarak vaktinden çıkmış oluyor. Tıpkı, Mesruk, Ebu Duha’nın dediği gibi. İlk vaktinde olmasına gelince; devamlı olarak sonuna kadar namazı tehir ederler ya da çoğunlukla böyle yaparlar. Hem namazın rükünlerini, şartlarını -istenilen yönü ile- eda etmek hem de bunda huşulu olmak, namazda okunulanların manalarını düşünmek. İşte lafız bunların hepsini içermektedir. Dolayısı ile, bundan bir şeyi birleştiren herkesin bu ayetten bir nasibi vardır. Her kimde hiç şüphesiz tamam olmuş olur. Ameli nifak da onun için tamamlanmış olur...”

Hayyava b. şureyh dedi ki:

“Bana Ebu Sahr, kendisinin Muhammed b. Ka’b El-Kurazi’ye, yüce Allah’ın:

“Onlar ki namazlarında sehiv (tembellik) içidedirler.”

ayeti hakkında soru sorduğunu haber vermiştir. O da:

“Bu sehv’den maksat namazı terketmektir” dedi. Sonra da “Maun”dan” sordu? O da:

‘Hak sahibinden malı kısıtlayıp men etmektir” dedi. Bu bilinecek olursa; şüphesiz “veyl” yazıklar olsun diye gelen tehdit sigası Kur’an-ı Kerim’de daha çok kafirler hakkında kurallı olarak gelmektedir. Ayette buyurulduğu gibi:

“Müşriklere yazıklar olsun ki onlar zekatı vermezler. Ahireti de onlar küfr (inkar) ederler.” (Fussilet: 41/6-7)

Bir ayette de:

“Çok yalancı ve çok günahkar olan her bir kimsenin vah haline! O, Allah’ın ayetleri kendisine okunurken işitir de sana onları işitmemiş gibi büyüklük taslayarak ısrar eder. İşte ona çok acıklı bir azabı müjdele! Ayetlerimiziden bir şey öğrendiğinde de o, onları alaya alır. İşte onlara alçaltıcı bir azap vardır.” (Casiye: 45/7-9)

diye buyrulmuştur. Başka bir ayette de:

“şedid olan bir azaba düccar olmalarından dolayı kafirlere yazıklar olsun.” (İbrahim: 14/2)

diye buyurulmuştur.

Ancak iki yerde hariç. Bunlarda şu iki ayettir:

“Ölçü ve tartıyı eksik yapanların vay haline!” (Mutaffifin: 83/1)

ayeti ile:

“İnsanları arkadan çekiştiren, yüzlerine karşı onlarla alay eden her kişinin vay haline!” (Hümeze: 104/1)

Bu iki ayetlerde “yazıklar olsun” sözü ölçü ve tartı da aldatma yapanla, arkadan kaşgöz hareketleri ile dalga geçenlerle talik edilmiştir. Nitekim sırf bunları yapmakla kişi tekfir edilmez.

Namazı terkedene “yazıklar olsun”un verilmesi ise; kafirlerin “yazıklar olsun” kapsamına girmelerinden ya da fasıkların kapsamına girmelerinden olmaktadır. Nitekim kafirlerin veyline (yazıklar olsun kapsamına) iki yönle ilhak olmaktadır:

1- Sad’a b. Ebi Vakkas’dan bu ayet hakkında sahih olarak gelen bir rivayette kendisi şöyle demiştir:

“şayet namazı terketseler kafir olurlardı. Lakin onlar namazın vaktini zai etmişlerdi.”60

(60) Bak: 2 nolu rakamın talikine. -Geçen sahifede.-

2- Küfrüne dair delillerden zikredeceğimiz bu konuyu açıklığa kavuşturmaktadır.

Beşinci Delil: Yüce Allah'ın şu kavli:

"Onlardan sonra bir topluluk yerlerine geldi onlar namazları zai ettiler ve şehvetlerine uydular. Yakında da ğay (kuyusu) ile karşılaşacaklar." (Meryem: 19/59)

şu'be b. Haccac dedi ki:

"Bize Ebu İshak hadisi anlattı. O da Ebu Uteyye'den, o da Abdullah b. Mesud'dan bu ayet hakkında şöyle dediğini belirtmiştir." "/ay": Cehennem de bir nehir olup, tadı berbat ve dini de çok derindir."

Muhammed b. Nasr dedi ki: Ubeydullah b. Said b. İbrahim, onlara da Muhammed b. Yezid b. Ziyad, hadisi anlattı. Muhammed b. Yezid b. Ziyad (dedi ki): Bana da şarki El-Kattami anlattı ve dedi ki:

"Bana da Lokman b. Amir El-Huzai anlattı ve dedi ki: Ben Ebu Umame El-Bahili'nin yanına gittim ve: "Bana Rasulullah'tan (s.a.v.) işittiğin bir hadisi anlat" dedim. Kendisi ise: "Ben Rasulullah'tan (s.a.v.) işittiğime göre kendileri şöyle buyurmuştur" dedi:

"şayet bir kaya parçası cehennemin kenarına atılacak olsa yetmiş (bin yıllık yoldan) sonra ancak "ğay"a ve "Esame"ye ulaşır."

diye buyurdu. Dedim ki: /ayy ve Esame nedir? dedim şöyle buyurdular:

"Cehennemin en altında bulunan iki tane kuyudur. Bunlarda cehennem ehlinin irinleri akıp durmaktadır."61

(61) Suyuti bunu "Darul Mensur": 4/278, adlı eserinde, İbni Cerir, Taberi, İbni Merdiveyh "Bas" adlı eserde Beyhaki'ye nisbet etmiştir. Bunu İbni Kesir tefsirinde 3/128, İbni Cerir'den nakletmiştir şöyle demiştir: "Bu hadis garip bir hadis olup bunun raf edilmesi ise münkerdir." Heysemi "Mecme" adlı eserinnde: 10/389'da şöyle demiştir: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Hadis içinde İbni Hibban'ın sika saydığı zayıf raviler bulunmaktadır." Demiştir ki: "Hata yapmışlardır." Münziri "Tergib" adlı eserinde 4/272, şöyle demiştir: "Bunu merfu olarak Beyhaki ve Taberani rivayet etmişlerdir. Bunu ikisinden başkaları da Ebi Umeyye'ye mevkuf olarak rivayet etmişlerdir. Bu daha sahihtir."

İşte bu yüce Allah'ın kitabında buyurduğu:

“Yakında “ğayy” ve “esam” ile karşılaşacaksınız.”

ayetlerinin manasıdır.

Muhammed b. Nasr dedi ki:

“Bizlere Hasan b. İsa, onlara da Abdullah b. Mübarek, onlara da İbrahim b. Beşir hadisi haber vermiştir. Dedi ki: Bana Zekeriyya b. Ebi Meryem El-Huzai haber verip şöyle demiştir. Ebi Umame El-Bahili’yi işittim şöyle diyordu:

“şüphesiz cehennemin kenarı ile dibi arası bir tas ya da kaya atılacak olursa elli bin yıl kadar mesafesi olur. Bunun büyüklüğü de bunun onlarca büyüklüğünde ve genişliğinndedir.” Abdurrahman b. Halid b. Velid’in mevlası (kölesi):

“Ey Ebu Umame! Bunun altında bir şeyler var mıdır?” diye sordu. O da:

“Evet “/ay” ve “Esame” vardır” dedi.”

Eyyub b. Beşir o da şafiy b. Mati’den şöyle demiştir:

“şüphesiz cehennemde “ğayy” diye isimlendirilen bir vadi vardır. Bunda pis irinler akmaktadır. Bu da oraya girecek içindir. Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

“Yakında ğayy ile karşılaşacaklar.”

İşte bu ayetin delalet yönü; muhakkak ki Allahu Teala bu alış mekanını namazını zai eden ve şehvetine uyanlar için kalacaktır. Kendileri günahkar müslümanlarla beraber olsaydı o zaman ateşin tabakalarından en üst tabakada olurlardı. Lakin onlar altındaki mekanda değildirler. Çünkü İslam ehli için bu mümkünat dışıdır. Bu sadece kafir için mümkündür.”

Ayette başka bir delil daha vardır. O da:

“Yakında ğayy ile karşılaşacaklar ancak tevbe eden, iman edip salih amel işleyen hariç.”

diye buyurduğu ayetidir. Dolayısı ile, şayet namazı zai eden mü’min olsaydı o zaman tevbesinde iman şartı olmazdı. Hasıl olduğu gibi tahsil edilirdi.

Altıncı Delil: Yüce Allah’ın şu ayeti kerimesi:

“şayet tevbe eder, namazı kılar ve zekatı verirlerse o zaman dinde kardeşlerinizdirler.” (Tevbe: 9/11)

Dinde kardeş olmaları namaz kılma fiilleriyle bağlantılı olmuştur. şayet kılmazlarsa mü’minlerin kardeşleri değildirler. Yine yüce Allah’ın:

“Mü’minler ancak kardeştirler.” (Hucurat: 49/10)

ayeti ile de mü’min olamamaktadırlar.

Yedinci Delil: Allahu Teala’nın şu ayeti kerimesi:

“Tasdik etmedi ve namaz kılmadı lakin yalanladı ve yüz çevirdi.” (Kıyamet: 75/31-32)

İslam, haberi tasdik edip emrede uymayı gözettiği zaman yüce Allah bunun için iki zıt faktör kılmıştır. Tasdik etmemek ve namazı kılmamak.

Ayette: “Lakin yalanladı ve yüz çevirdi” diye buyurulmşutur. Sanki yalanlayan kafir, namazdan yüz çeviren kafir olmakta ve sanki İslam yalanlama ile gider ve namazda yüz çevirme ile kaybolur diye anlaşılmaktadır.

Katade’den rivayetle Said şöyle demiştir:

“Tasdik etmedi ve namaz kılmadı” demek; Allah’ın kitabını tasdik etmedi, Allah (c.c.) içinde namaz kılmadı ancak Allah’ın ayetlerini yalanladı ve O’na (c.c.) itaat etmekten de yüz çevirdi:

“Sana layıktır. (O azab) evet sana layıktır. Sonra yine sana layıktır; tekrar tekrar sana layıktır.” (Kıyamet: 75/34-35)

Tehdit eseri üzere yine bir tehdit...” diye anlaşılır.”

Sekizinci Delil: Yüce Allah’ın şu ayeti:

“Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizleri Allah’ın zikrinden alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa işte onlar hüsrana uğrayanlardır.” (Münafikun: 63/9)

İbni Cüreyc:

“Ben Ata b. Ebi Rebah’ın “Bu farz namazlardır” dediğini işittim” demiştir.

Bu ayette delil getirme yönü; şüphesiz ki Allah (c.c.) mutlak olan hüsranlığı, malları ve çocukları kendisinin namazından alıkoyan kişiye hükmetmiştir. Mutlak olan hüsranlık da sadece kafir olanlara verilmektedir. Çünkü müslüman günahlarından ve hatalarından dolayı hüsrana girse şüphesiz işin sonunda (imanından dolayı vs.) kazanca girer. Nitekim yüce Allah bu ayette namazı terkedenin hüsranlığını bazı tekitli kısımlarla tekitlemiş, pekiştirmiştir.

1- Bunu, yenilik ve teceddüde delalet eden fiilin dışında hüsranlığa ve gereksinimlerinin sabitliğine delalet eden isim lafzı ile getirmek.

2- Bu ismin -kendileri için isimlendirilenin tam oluşması için- elif ve lam ile sadır olması. Mesela sen: "Zeydun El-Alim es-Salih" diye (elif lamlı getirecek) olursan işte bu "Zeydun Alimun Salihun" diye (elif lamsız olarak) bunun tersine, bunun için tanlığın sabit olduğu anlaşılmaktadır.

3- Yüce Allah'ın bunun haber ve mübtedasını marife (bilinirlik) olarak kılması.

İşte bu da haberin mubte'da'da intisar alametinden olmaktadır. şu ayette olduğu gibi:

"İşte onlar felaha uğramış kimselerdir." (Bakara: 2/5)

aynı zamanda:

"Kafirler işte onlar zalim olanlardır." (Bakara: 2/254)

ve:

"İşte onlar gerçek mü'minlerdir." (Enfal: 8/4)

ayetlerinde ve benzerlerinde olduğu gibi.

4- Mübteda ve Haber'in arasına ayrık zamiri sokmak. Bu da fasıl ile birlikte iki ayrı faide içermektedir.

a) İsnadın kuvvetli olması.

b) Dayanan zamirin dayandırılana hasslığı. Gelen şu ayetlerde olduğu gibi:

"Muhakkak ki Allah, O'dur zengin olan, Hamid olan."

ve:

"Allah, işte O işiten, görendir." (Maide: 5/76)

ve:

"Muhakkak ki Allah, O'dur /afur olan, Rahim olan." (şura: 42/5)

Dokuzuncu Delil: Yüce Allah'ın:

“Bizim ayetlerimize ancak, kendilerine ayetlerle öğüt verildiğinde secdeye kapanan ve Rabblerini hamd ile tesbih edenler iman eder. Hem onlar büyüklük de taslamazlar.” (Secde: 32/15)

Bu ayette delil getirme yönü; şüphesiz Allahu Teala; Allah’ın ayetten zikrolunduğu vakit Rabblerini hamd ile tesbih edip secdeye varmayan kimselerden iman mefhumunu kaldırmıştır. şüphesiz Allah’ın ayetlerinin en büyük hatırlatıcısı da namaz ayetlerinin tezkiri’dir. Her kime bunlar zikrolunsa oda zikri etmez ve namazda kılmazsa bunlara iman etmiş olmaz. Çünkü Allah (c.c.) bunu mü’minlere has kılmış, onların secde ehli olduklarını vurgulamıştır. şüphesiz bu en güzel delil getirme ve en yakın boyutudur. şüphesiz; Allah’ın:

“Namazı kılınız.” (Bakara: 2/43)

ayetine, sadece bunu ikamet eden (kılan) iltizam eder.

Onuncu Delil: Yüce Allah’ın şu ayeti:

“Onlara: Ruku edin denildiğinde onlar ruku etmezler. Vay o gün yalanlayanların haline!” (Mürselat: 77/48-49)

Bu ayeti de:

“Yeyin, metalanın biraz! şüphesiz ki sizler mücrimlersiniz.” (Mürselat: 77/46)

ayetinden sonra zikretmiştir. Nitekim yüce Allah, rukuyu -bu da çağrıldığı vakit namazı-terkeden o kimselere tehdit yağdırmıştır. Buradakinden maksad; “Onlar yalanladıklarından dolayı tehdit’tir” denilemez sadece. Çünkü Allah (c.c.) onların namazı terkettiklerini haber vermiştir. İşte tehditte bundan da vaki olmuştur.

Buna göre bizler şöyle diyoruz:

“Gerçekten, yüce Allah’ın namazı emrettiğini doğrulayacak bir kimsenin, namazı zaten devamlıca terkinde ısrarlı olacağı söz konusu olamaz. Çünkü gerek adete ve gerekse tabiata göre de; bir kimsenin kesin olmak; yüce Allah’ın gündüz ve gece olmak üzere beş vakit namazı farz kıldığını, terkedildiği vakit en büyük cezalara çarptırılacağını bilecek ve doğrulayacak, buna rağmen de namazı kılmamakta ısrarlı olacak.” İşte bu gerçekten imkansız bir konudur. Hiç bir zaman namazın farz olduğunu kabul eden bir kimsenin terkedeceği söz konusu bile olamaz. Çünkü iman kişiyi namaza emreder. Öyleki kalbinde buna gidecek bir emiri dinlemiyorsa zaten onun kalbinde iman bulunmuş değildir.

Hiçbir zaman kalben hükümlerine ve amellerine, kişiye (doğruca) ulaştıramayacak ne bir bilgiye ve ne de bir kişinin sözüne uy! İç muhasebenle de iyice düşünki; kişinin kalbi vaad ve tehdide, cennet

ve cehenneme, namazın, yüce Allah'ın kıldığı bir farz; oluşuna, terkedeni de cezalandırıp, akıbet vereceğine, kişiyi namazı kılmaktan hiçbir şeyin engellemeyeceğine, kişi terkettiği zaman -sıhhatinde, afiyetinde olsun- olmasın Allah'ın onu bildiğine, iyice aklı açık olmalı ve temmül etmesi gerekir.

İşte bu kadarı, imanı sadece tasdik olarak gören kişilerden gizli kalmış birer konudur. şayet bu vacib bir fiil ve terki haram olan bir şeyle yakın olmasa işte bu kulun kalbinin kesin bir imanla olduğunu en imkansız kılmaktadır. Ne itaat fiili ve nede günahı terk konusu husule gelmez. Biz de diyoruz ki:

"İman tasdik etmektir. Lakin bu tasdik, sadece haber verileni kabul edipte ona teslim olmamak, amel etmemek demek değildir. şayet sadece tasdik etmenin itikadı iman sayılmış olsaydı, o zaman iblis, Firavun, ve kavmi, Salih'in kavmi ve -Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın Peygamberi olduğunu kabul eden- yahudiler ve bunu bilen uşakları hem mü'min ve hem de sadık kimseler olurlardı.

Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak ki onlar seni yalanlamazlar."

Yani (Ya Muhammed!) Senin sadık olduğuna inanırlar.

"Lakin zalimler yüce Allah'ın ayetlerini bile bile inkar ederler." (En'am: 6/33)

Nitekim "cahd": Bile bile inkar; ancak hakkı bildikten sonra olmaktadır. Allahu Teala şöyle buyurmşutur:

"Kalpleri onlara inandığı halde zulümle büyüklenmeleri sebebi ile onları inkar ettiler." (Neml: 27/14)

Musa (a.s.) Firavun'a şöyle demiştir:

"Andolsun ki, bunları birer ibret olmak üzere göklerin ve yerin Rabbinden başka kimsenin indirmediğini bilmişsindir." (İsra: 17/102)

Bir ayette de Allah (c.c.) yahudiler hakkında şöyle buyurmuştur:

"Onlar bunu tıpkı oğullarını bildikleri gibi bilmektedirler. Muhakkak ki onlardan bir grup bildikleri halde hakkı gizlemektedirler." (Bakara: 2/146)

Bunlardan (bu konuyu açıklamak hakkında) daha açık birer delil de; yahudilerden iki fırka Rasulullah'a (s.a.v.) gelip, Nübüvvetine delalet eden sorular sordular. (Sonra da):

"Biz senin şüphesiz nebi olduğuna şahitlik ederiz" dediler. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

“Öyleyse bana tabi olmanızı kısıtlayan nedir?”

diye buyurdular Onların ikisi de:

“Muhakkak ki, Davud, zürriyyetinde nebilerin bitmemesi için dua etmiştir. Bizlerde, eğer sana tabi olursak yahudilerin bizleri öldürmelerinden korkuyoruz” dediler.62

(62) Tirmizi: 2734, istizan bölümünnde: El ve ayağın öpülmesi hakkında babda; Aynı zamanda, Tefsirul Kur’an bölümünde: Beni İsrail suresi hakkında babda; Nesai: 2/172, Kanın haramlılığı bölümünde; İbni Mace’de bundan bir parça tahriç etmiştir: 3705 de Edeb bölümünde: Erkeğin başka bir erkeğin elini öpmesi babında; Ahmed: 4/240’da rivayet etmiştir. İsnadında zayıflık vardır.

Onlar şüphesiz Rasulullah’ın (s.a.v.) Peygamber olduğunun itikadını dilleriyle söyleyip mutabık olarak ikrar ettiler. Ancak bu tasdik ve ikrarla imana girememişlerdi. Çünkü onlar Rasulullah’ın (s.a.v.) emrine teslim olmadılar ve O’na itaat etmeyi gerekli kılmadılar.

Aynı zamanda Ebu Talib’in küfrüde böylecedir. Kendisi hakikaten de Rasulullah’ın (s.a.v.) sadık olduğunu biliyor ve dili ile bunu ikrar ediyordu. Bunu şiirinde bilip açıkça belirtmişdir de. Ancak kendisi (bunları söylediği halde) İslam dinine girmemiştir. Nitekim tasdik etme konusu iki şeyle tamam sayılır.

1- Doğruluğuna iman.

2- Kalbin sevmesi ve teslim olması.

Bu yüzden Allahu Teala İbrahim’e (a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Ey İbrahim! Rüyanı gerçekleştirdin.” (Saffat: 37/105)

Nitekim İbrahim (a.s.) rüyayı gördüğü vakit rüyasının doğru (sadık) olduğunu itikad etmişti. Çünkü Peygamberlerin rüyaları vahiy’den emrolunduğu şeyi yaptıktan sonra rüyasının doğru olduğu (gerçekleştiği) kılınmıştır.

Aynı zamanda Rasulullah’ın (s.a.v.):

“Ferc ya bunu tasdik eder (zina yapar) ya da yalanlar (kabul etmez, zinayı terkeder).”63

(63) Buhari: 11/22; İstizan bölümü: Ferc olmadan organların zina etmesi babında; aynı zamanda kader bölümünde: “Haramun ala karyetin ehleknaha” babında; Müslim: 2657, kader bölümünde: Zinanın ve başkasının insanoğluna kılındığı hazzın miktarı babında rivayet edilmiştir.

Burada tasdik fercin bir ameli olarak kılınmıştır. Kalbin temenni ettiği olarak (değil). Yalanlamada bu olayı (zinayı) terketmek demektir. Bu da apaçık gösteriyor ki tasdik sadece amelle sahih olmaktadır.

Hasan şöyle demiştir:

“İman temenni ve tehayyülden ibaret değildir. Lakin iman kalpte beslenen ve amelin de tasdik ettiğidir.” Bu merfu olarak rivayet edilmiştir.64

(64) İbni Ebi şeybe: “İman” adlı eserde -93- rivayet etmiştir. Bu Hasan üzerinde mevkuf bir hadistir. Ondan sahih değildir. İsnadında Zekeriyya b. Hakim El-Habti vardır. Kendisi helak eden (yanlış yapan) kimse idi Zehebi de bunu söylemiştir. Helak edenlerden başkası da bunu merfu olarak Hasan’dan rivayet etmiştir. İmam Suyuti: “Camius-Sağir” adlı eserinde: 5/356, bunu İbni Neccar’a, “Müsnedil-Firdevs adlı eserde Deylemi’ye, Enes’ten gelen rivayetle nisbette bulunmuştur. Münav şerhinde şöyle dedi: Ala dedi ki: Bu hadis münkerdir. Bunu Abdusselam b. Salih El-Abid tek olarak rivayet etmiştir. Nesai onun hakkında: Terkedilmiştir demiştir. İbni Adiy ise: “Zayıflığı hususunda icma edilmiştir.” Ceyyid bir senedle bu söz, Hasen’den bu manası ile rivayet edilmiştir” demiştir. Doğrusu da budur.

Sözün maksadı şu ki; kılındığı zaman mükafat, terkedildiği zamanda tehdit bulunan namazın vacibiyeti konusu, kesin bir tasdikle sadece amel ve teslimiyet olmadan olması olanaksız bir şeydir.

Namazı Terkedenin Kafir Olacağını Söyleyenlerin Sünnetten Delilleri Faslı

İkinci Deli; Sünnetten bu konuya delile gelince; bunun da bazı yönleri mevcuttur.

İlk Delil: “Sahih” adlı eserinde Müslim’in Cabir b. Abdullah’tan rivayet ettiği hadistir. Rasulullah’ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söylemiştir:

“Kişi ile küfür arasında namazın terki vardır.”65

(65) Müslim: 82, İman’da: Namazı terkedene küfür isminin beyanı babında; Ebu Davud: 4678, sünnette: İrca’yı red etme babında; Tirmizi: 2622 İman’da: Namazı terkeden hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

Bunu Ehli Sünen rivayet etmiştir. Tirmizi de bu hadisi sahihlemiştir.

İkinci Delil: Yezid b. Hubeyb El-Eslemi'nin rivayet ettiği hadistir. Kendisi Rasululah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini işitmiştir:

"Bizimle onlar arasındaki ahid namazdır. Her kim namazı terkederse kafir olur."66

(66) Tirmizi: 2623 İman'da: Namazı terkeden kimse hakkında bab; Nesai: 1/231-232; Namaz'da: Namazı terkedenin hükmü babında; Ahmed: 5/346; Hakim: 1/6'da bunu sahihlemiştir. Zehebi de onaylamıştır.

İmam-ı Ahmed ve Ehli Sünen rivayet etmiştir. Tirmizi de: Sahih hadistir. İsnadı Müslim'in şartı üzeredir demiştir.

Üçüncü Delil: Rasulullah'ın (s.a.v.) kölesi Sevban'ın rivayet ettiği hadis. Kendisi Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işitmiştir:

"Kul ile küfür ve iman arası namaz bulunmaktadır. şayet namazı terkederse şirk koşmuş olur."67

(67) Münziri: "Tergib ve Terhib" 1/379, adlı eserde şöyle demiştir: Hibetullah Et-Taberi'nin rivayet ettiği sahih isnatlıdır. Geçen iki hadiste buna şahitlik etmektedirler.

Hibetullah Et-Taberi rivayet etmiş ve: "Müslim'in şartına göre hadisin isnadı sahihtir" demiştir.

Dördüncü Delil: Abdullah b. Amr b. As'ın Rasulullah'tan (s.a.v.) rivayet ettiği hadis.

Kendisi bir gün namazı hatırlatmıştır. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

"Her kim namazı muhafaza ederse onun için (bu) bir nur ve burhan olur. Kıyamette de bir kurtuluş olur. Kimde bunu muhafaza etmezse bu ona ne bir nur ne bir burhan ve ne de bir kurtuluş olur. Kıyamet gününde Karun Firavun, Haman ve Ubey b. Halef ile beraber olur."68

(68) Ahmed: 2/169; İbni Hibban: 254, Bu hadisi Heysemi "Mecma" adlı eserinde 1/292, Taberani'nin "Kebir ve Evsad" eserlerine nisbette bulunmuştur. şöyle demiştir: "Ahmed'in ricali sika'dır. Münziri ise şöyle demiştir: İsnadı ceyid'dir. "Tergib" adlı eserinde 1/386, geçmektedir.

İmam Ahmed "Müsned"inde, Ebu Hatim ve İbni Hibban "Sahihin"de rivayet etmişlerdir. Nitekim bu dört kişinin isminin geçmesi ile özelleşmesi onların kafirlerin başları olduklarından dolayıdır. Bu hadiste çok beliğ bir nükte de söz konusudur. Bu da (kişiyi) namazını muhafaza etmesinden ya malı, ya mülkü ya makamı ve yahut da ticareti alıkoymaktadır. Kimin malı kendisini namazdan alıkoyuyorsa işte Karun ile beraberdir. Kimin mülkü namazdan alıkoyuyorsa o da Firavun ile beraberdir. Kimin de makamı namazdan alıkoyuyorsa o da Haman ile beraber ve kimin ticaret kişiyi namazdan alıkoyuyorsa o da Ubey b. Halef ile beraberdir.

Beşinci Delil: Ubade b. Samit'in rivayet ettiği hadis. Dedi ki:

"Rasulullah (s.a.v.) bana tavsiyede bulundu ve şöyle buyurdu:

"Allah'a bir şeyi ortak koşmayın. Kasten de namazı terketmeyin. Her kim namazı kasten bilerek terkederse (İslam) milletinden çıkar."

Bunu "Sünen"de Abdurrahman b. Ebi Hatim rivayet etmiştir."69

(69) "Tergib ve Terhib" 1/379 adlı eserde Münziri bu hadisi Taberani'ye ve "Namaz kitabı" adlı eserde Muhammed b. Nasr'a nisbette bulunmuştur. şöyle demiştir: "Her iki isnadda bir beis yoktur."

Altıncı Delil: Muaz b. Cebel'in (r.a.) rivayet ettiği hadis. Kendisi şöyle demiştir: Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Her kim kasten farz namazı terkederse ondan Allah'ın zimmeti beri olmuş olur."70

İmam Ahmed rivayet etmiştir. şayet İslam üzere baki kalmış olsaydı o zaman onda İslam'ın zimmeti bulunurdu.

(70) Sayfa: 25'de tahrici geçmişti.

Yedinci Delil: Ebu Derda'nın rivayet ettiği hadis. şöyle demiştir: Bana Ebul Kasım, namazı kasten terketmememi nasihat etti.

"Her kim kasten namazı terkederse işte ondan Allah'ın zimmeti beri olmuş olur."71

Bunu Abdurrahman b. Ebi Hatim "Sünen"inde rivayet etmiştir.

(71) Sayfa: 25'de tahrici geçmişti.

Sekizinci Delil: Muaz b. Cebel'in rivayet ettiği hadisi şerif Rasulullah'tan (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"İşin başı İslam, direği ise namazdır."72

(72) Tirmizi: 2619, İman bölümünde: Namazın hürmeti hakkında babda; İbni Mace: 3973, Fitneler bölümünde: Fitneden dili kaçındırmak babı; Ahmed: 5/231, Abdurrazzak o da Muammer'den olan hadisten. Bu 237'de şu'be tarıki ile Hakan'dan o da Urve En-Nazil'den o da Muaz'dan rivayet edilmiştir. Bu muhtasar olarak: 5/236'da Veki hadisinden o da Süfyan, o da Abdulhamid b. Behram o da şehr b. Huseb, o da Abdurrahman b. /anem'den rivayet edilmiştir. Bu hadis "İman" adlı eseri olan İbni Ebi şeybe'nin sayfa: 2'de bulunmaktadır. Bu hadiste bu yolları ile sahih bir hadistir.

Kısaltılmış sahih bir hadistir. Bu hadisle delil getirmek; muhakkak ki yüce Allah namazın İslam'dan olduğunu haber vermiştir. Öyleki tıpkı çadırı ayakta tutan direk konumundadır namaz. Nitekim çadırın yıkılması da çadırın ayakta kalmasını sağlayan direklerin yıkılması sonucu meydana gelmiştir. Öyleki İslam'da namazın kılınması ile yok olur.

şüphesiz bunu bu haliyle Ahmed'de delil getirmiştir.

Dokuzuncu Delil: "Sahihayn"da, Sünen'de ve Müsned'lerde Abdullah b. Ömer'in rivayet ettiği hadis. Dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İslam beş şey üzerine bina edilmiştir. "La ilahe illallah Muhammeden Rasulullah" kelimesine şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, (Allah'ın) evini hacc etmek ve oruç tutmaktır."73

(73) Ahmed: 2/26-93-120'de rivayet etmiştir. Buhari: 1/46-42 İman'da: Rasulullah'ın (s.a.v.): "İslam beş şey üzere bina edilmiştir" kavli hakkında bab; Müslim: 16, İman bölümünde: İslam'ın rükünleri babında; Tirmizi: 2736 da: "İslam beş şey üzerine bina edilmiştir" babında; Nesai: 8/107, İman'da: İslam kaç şey üzerine bina edilir? Babında rivayet etmişlerdir.

Ahmed rivayet etmiştir. Bazı lafızlarda da: "İslam beştir" diye buyurulmuştur ve zikretmiştir. Nitekim bunun delil getirilişi bazı yönlerle olmaktadır.

1- Rasulullah (s.a.v.); İslam'ı beş rükün üzerine bina edilen bir kubbe gibi kılmıştır. Bir tane büyük rüknü (direği) yıkılacak olursa İslam'ın kubbesi yıkılıverir.

2- Bu rükünlerin olmasında, Rasulullah (s.a.v.) bu direkleri (rükünleri), İslam'a kubbe olması ile iki şehadet kelimesine karine olmuştur. Her ikisi de rüköndür, namazda rüköndür, zekatta rüköndür. Dolayısı ile bu rükünlerden bir rükün yıkılacak olursa, İslam'ın kubbesi nasıl diğer rükünlerle ayakta durabilir? Çünkü yıkılmıştır artık....

3- Rasulullah (s.a.v.) bu rükünleri bizzat İslam'ın kendisi olarak kılmıştır. İslam isminin kapsamı içindedir. Dolayısıyla bunların hepsini barındıran diye ismi olan bir şey ki bir bölümü gidecek olursa ismi de gidecektir, özellikle rükünlerinden olup ta, rükün olmayan cüzleri gibi de değilse, evin duvarı gibi vs. Eğer düşecek olursa evde çöker. Direk, odun ve kerpiç vs. ise bunun hilafınadır.

Onuncu Delil: Rasulullah'ın (s.a.v.) buyurduğu şu hadis:

"Her kim namazımızı kılar, kıblemize döner, kestiklerimizden yer ise işte o müslüman bir kimsedir. Onun lehine olan bizim de lehimize, aleyhine olan bizim de aleyhimizedir."74

(74) Buhari: 1/217, Namaz bölümünde: Kıbleye dönmenin fazileti babında rivayet etmiştir.

Bu hadisin delalet ettiği yön iki vecihledir.

1- Bu üç özellikle Rasulullah (s.a.v.) bir kişiyi müslüman saymıştır. Bunların dışında müslüman olamaz.

2- Kişi doğuya namaz kılsa, kendisi müslümanların kıblesine doğru -anlatıldığı halde- kılmazsa müslüman olmaz. Dolayısı ile, türüyle namazı terketse ne olur?!...

Onbirinci Delil: Abdullah b. Abdurrahman'ın Darimi'den rivayet ettiği hadisi şerif. Kendisi şöyle dedi:

"Bize Yahya b. Hassan, onlara Süleyman b. Karn hadisi anlattı. O da Cabir b. Abdillah'tan rivayet etmiştir. O da Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Cennetin anahtarı namazdır."75

(75) Bunu matbu olan Darimi'de bulamadım. Ahmed bunu 3/340'da senedi zayıf olarak rivayet etmiştir. Hadiste: Süleyman b. Karn o da Ebu Yahya El-Kaffat'dan (rivayeti) vardır. İkisinin hızfının kötülüğünden dolayı ikiside zayıftırlar.

Bu hadis de gösteriyor ki kim namaz kılanlardan değil ise ona cennet açık olmaz. Cennet şüphesiz bütün müslümanlara açıktır. Namazı terkedende dolayısı ile müslüman değildir. Nitekim bununla, Rasulullah'ın (s.a.v.):

"Cennetin anahtarı "La ilahe illallah" kelimesine şehadettir."76

hadisi arasında bir çelişki bulunmamaktadır. Çünkü şehadet asıl olan anahtardır. Namaz ve diğer rükünlerde bunun dişleridir. Öyleki bununla da (kapı) açılır.

(76) Ahmed: 5/232, İsnadı zayıftır. Bunu Heysemi "Mecma" adlı eserinde: 1/16'da Bezzar'a nisbet etmiştir. şöyle demiştir: "şehr ve Muaz arasında kopukluk mevcuttur." İsmail b. Ayyuş da şöyle demiştir: "Ehli Hicaz'dan rivayeti zayıftır. Bu da bundan bir tanesidir."

Nitekim cennete girmek, dişleri olan anahtar ile mümkündür.

Buhari Vehb b. Münebbih'e dedi ki:

"Cennetin anahtarı "La ilahe illallah"a şehadet değil midir?" dedi. O da:

"Evet" dedi. Lakin dişleri olan bir anahtardır. Dolayısı ile sen dişleri olan anahtar ile girmek istersen girersin. Aksi takdirde giremezsin.77

(77) Buhari: 3/88, Cenaze bölümünün başlarında taliktir. Kimin son sözü "La ilahe illallah" ise. Hafız şöyle demiştir: "Tarih" adlı eserde Musannıf bunu vasl etmiştir. Ebu Nuaym "Hilye" adlı eserinde'de Muhammed b. Said b. Rummanete yolu ile vasl etmiştir. Bana babam haber verdi ve: "Vehb b. Münebbih'e denildi ki" dedi ve hadisi zikretti.

Onikinci Delil: Mahçen b. El-Edrei El-Eslemi'nin rivayet ettiği hadis. Kendisi Rasulullah (s.a.v.) ile birlikte bir mecliste bulunuyordu ve ezan okundu. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) ayağı kalktı (ve gitti) sonra da geri döndü. Mahçen de halen meclisde idi. Ona:

"Seni namaz kılmaktan alıkoyan nedir? Sen müslüman bir kişi değil misin?"

diye buyurdu. Mahçen'de:

"Elbette ki (müslümanım) ben evde ehlim ile beraber kıldım." dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

"(Mescide) geldiğin vakit, namaz kılmış olsan bile, insanlarla beraber namaz kıl."78

diye buyurdu." Ahmed ve Nesai rivayet etmiştir.

(78) Ahmed: 4/34 ve 338'de; Nesai: 2/112 İmamet bölümünde: Kişinin tek başına kılmasından sonra cemaat ile iade etmesi babında; Muvatta: 3/132'de, İsnadı ise sahihtir. Hakim de bunu 1/244, sahihlemiştir.

Böylelikle de müslüman ile kafir arasındaki farika'nın namaz olduğu anlaşılmaktadır. Bizzat sende bu hadislerin lafızlarının altında: "Eğer sen müslüman isen namaz kılarsın" konusunun manasını bulursun. Tıpkı senin: "Niye konuşuyorsun? Yoksa konuşamıyor musun?" diye söylediğin gibidir bu. şayet İslam, kişinin namaz kılmaması ile beraber ayakta da dursa, namaz kılmayanı görünce de: "Sen müslüman birisi değil misin?" denilir.

Namazı Terkedenin Kafir Olacağına Dair İcma'dan Deliller Faslı

Sahabenin icmasında gelecek olursak; İbni Zenceveyh dedi ki: Bize Ömer b. Rabi, onlara da Yahya b. Eyyub hadisi anlattı. O da Yunus'dan, o da İbni şihab'dan dedi ki:

"Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe bana hidisi anlattı. Abdullah b. Abbas, Ömer b. Hattab'a kendisi mescitte iken taunlu olduğu bir sırada geldiğini haber vermiştir. Kendisi: "Ben ve (gelen) topluluk

cünüp olduk" dedi. Nitekim kendilerini evine sokuncaya dek mescitte benimle beraber idiler. İnsanlara namaz kıldırması için, Abdurrahman b. Avf'a emretti. Dedi ki:

"Ömer'in evine girdiğimiz vakit alimin kavuşup kaplayacağından (korkuya kapıldı) hava da sarıya çalana dek bu korku ondan gitmedi. Nihayet ufuk belirdi ve:

"İnsanlar namaz kıldılar mı?"

dedi. Bizler de: "Evet" dedik. Bunun üzerine o:

"Namazı terkedenin İslam'ı yoktur."

Başka siyakında ise:

"Namazı terkedinin İslam'da nasibi yoktur."79

demiştir.

(79) Sayfa: 21'de geçmişti.

Sonra da abdest suyu istetti. Abdest aldı ve namaz kıldı. Bu kıssayı da zikretti ve:

"Bu sahabelerin yanında söyleyen bir söz idi. Nitekim bu söze hiç birisi karşı çıkmamıştır." Bu hadisin bir benzeri önceden geçen Muaz b. Cebel, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Hureyre'den gelmişti. Bunda, sahabelerden ihtilaf içinde olanını bilmemekteyiz.

Hafız Abdulhak El-Eşbili "Namaz" kitabında şöyle demiştir: şüphesiz sahabenin çoğunluğu ve sonrası, bütün vakti çıkana dek kasten namazı terkedenin kafir olacağına dair hüküm vermişlerdir. Ömer b. Hattab, Muaz b. Cebel, Abdullah b. Mesud, İbni Abbas, Cabir, Ebu Derda, vs. bunlardandır. Aynı zamanda konu ile ilgili (görüşü) Ali b. Ebi Talib'den de rivayet mevcuttur. Bunların hepsi sahabedendirler. Sahabeden (olmayıp kafir olur diyenler) ise şunlardır: Ahmed b. Hanbel, İshak b. Rahaveyh, Abdullah b. Mübarek, İbrahim en-Nehai, Hakem b. Uyeyne, Eyyub Es-Sehteyani Ebu Davud Et-Tayalisi, Ebu Bekr b. Ebi şeybe ve Ebu Hayseme Zuheyr b. Harb'tırlar.

Tekfir Etmeyenler Bu Nassları Nasıl Te'vil Etmektedirler?******************************

Tekfir olunmasından alıkoyanlar şöyle demiştir:

“şüphesiz bu hadisleri ve biçimlerini inkari küfür olarak değil de, nimete küfür (nankörlük) olarak haml edilmesi gerekir. Rasulullah’ın (s.a.v.) buyurdukları gibi:

“Her kim atıcılığı öğrenmiş ise ve sonra da bunu terkederse işte bu o nimete küfr etmek demektir.”80

(80) Ebu Davud: 2513, Cihad bölümünde: atıcılık babında; Nesai: 6/222-223, Atlar bölümünde: Kişinin atını eğitmesi babında; Hakim: “İsnadı sahihtir, hadis hasen’dir” demiştir.

Bir hadiste de:

3Babalarınızdan yüç çevirmeyin. şüphesiz bu sizin için bir küfür olur.”81

(81) Buhari: 12/47, Faraiz bölümünde: Babasından başkasına baba diye iddia da bulunmak babı; Müslim: 62, İman bölümünde: Kim babasından yüz çevirirse karısına beyanı babında rivayet etmişlerdir.

buyurulmuştur. Başka bir hadiste:

“Nesebi arınık kılın (inkar etmeyin). şayet küçük görülüp (inkar edilirse) bu imandan sonra küfür olur.”82

diye buyurulmuştur.

(82) ibni Mace: 2744, Feraiz bölümünde: Veledini inkar eden hakkında bab; Darimi: 2/242; Ahmed: 2/215, Zevaid adlı eserde şöyle denmiştir: “İsnadı sahih olup hadis te sahihtir.”

Hadiste yine şöyle buyurulmuştur:

“müslümana sövmek fısk, onu öldürmek ise küfürdür.”83

(83) Buhari: 1/103, İman’da: Mü’minin bilmediği halde amellerinin döklüleceğinden korkması babında ve Edeb bölümünde: Sövme ve lanet etmeden nehy edilenler babında; Fitne bölümünde: Rasulullah’ın (s.a.v.): “Benden sonra kafir olarak birbirinizin boyunlarını vuranlar olarak ölmeyin” sözü hakkındaki babda; Müslim: 64, İman’da: Rasulullah’ın (s.a.v.): “Müslümana sövmek....” ile ilgili hadisin beyanı babında; Tirmizi: 1984, Birr bölümünde: 52. babda ve 2636’da ve İman’da: Müslümana sövmek hakkındaki babda; İbni Mace: 69, Mukaddime’de ve 34, 3939 ve 3941’de rivayet etmişlerdir.

Başka bir hadiste ise:

3Kim karısına dübüründen yaparsa şüphesiz o Muhammed’e indirilene küfr etmiş olur.”84

diye buyurulur.

(84) Ahmed: 2/408-476; Tirmizi: 135, Taharet bölümünde: Hayızlıya yaklaşmak hakkındaki kraher babı; Ebu Davud: 2162'de; ibni Mace: 639, Teharette: Hayızlıya yaklaşmanın keraheti babında; Darimi: 1/259'da rivayet etmişlerdir. Bu sahih bir hadistir.

Başka bir hadiste de:

"Kim Allah'tan başkasına yemin ederse kafir olur."85

diye buyurulmuştur.

(85) Tirmizi: 1535, Yeminler ve adak'da: Allah'tan başkasına yemin etmenin keraheti babında; Hadisi Tirmizi hasen'lemiştir; Ebu Davud: 3251, Yeminlerde ve Adak'da: Babalara yemin etmenin keraheti babında; Hakim: 1/18 ve 4/297 sahihlemiştir. Zehebi de onaylamıştır. Ahmed de Ömer'in Müsned'inde 229 onay vermiştir. Aynı zamanda 4904, 5375'de İbni Ömer müsnedi ile de İbni Hibban sahihlemiştir. 1/77.

Bunu Hakim "sahihin"de bu lafız ile rivayet etmiştir.

Rasulullah (s.a.v.) bir hadisinde ise şöyle buyurmuşlardır:

"Ümmetimde iki şey vardır ki bunlar onlara küfürdür. Birincisi, nesebleri inkar. ikincisi, ölünün arkasından yapılan niyaha (cahiliyye ağıt, etek, baş, kıl saç yolmak ve vurmak vs.)."86

(86) Müslim: 67, İman'da; Nesebi inkar ve niyaha da kişiye küfür isminin kullanılımı babında.

Nitekim konu ile ilgili deliller çokçadır. Kendileri devamla şöyle demişlerdir:

"Rasulullah (s.a.v.) zina eden, hırsızlık yapan ve içki içenden87 ve müntesibten iman ismini nefy etmiştir. ancak bir ismin gitmesini onlardan gerekli kılmamıştır. onları ebedi cehennem ve inkari küfür olarak saymamıştır. işte namazı terkeden kişi de böylecedir. Bunun bu fiili cuhud küfrü (apaçık, bile bile küfür) değildir. Aynı zamanda ebedi ateşte de bırakan bir fiil değildir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Emanetinde durmayanın imanı yoktur."88

(87) Buhari: 5/86, Mezalim bölümünde: Sahabenin izni olmadan nehy babında; İçeceklerde başındaki bölümünü, Haddler bölümünde: Zina, içki içmek... babında; Müslim: 57 ve 102'de; Ahmed: 7316'da rivayet etmişlerdir.

(88) Ahmed: 3/135-154-210-251'de; Beyhaki Sünen'de: 6/288; Ziya: El-Ehadis El-Muttana adlı eserinde 2/234; Enes'den gelen iki yolla rivayet etmiştir. Ceyyid bir hadistir. iki isnadından biri hasen'dir. şahitleri de bulunmaktadır.

Burada o kişiden imanı nefy etmiştir. ancak emaneti koruyamayanın, eda edemeyenin, İslam dininden çıkaran bir küfür işlediği icab etmemekte ve bu manaya gelmemektedir.

ibni abbas, yüce Allah'ın:

"Her kim allah'ın indirdikleri ile hükmetmezseişte onlar kafirlerin ta kendileridir.3 (Maide: 5/44)

ayeti hakkında: "kendisine gittikleri küfr değildir bu" demiştir. Tavus ise: "İbni abbas'a bu ayetten soruldu. O da: "Bu küfürdür. ancak kişinin Allah'ı, meleklerini, kitaplarını ve Rasullerini vb. küfrettiği gibi küfr değildir" dediğini bildirmiştir.

Yine ibni abbas şöyle demiştir:

"Dinden çıkarmayan bir küfürdür."89

(89) Hakim: Müstedrek adlı eserinde 2/313; ibni abbas'dan Tavus'un yolu ile rivayet etmiştir. Kendisi hadisi sahihlemiştir. Zehebi de onaylamıştır.

Süfyan ibni Cüreyc'ten o da Ata'dan şöyle demiştir:

"Bu, küfrün dışında bir küfürdür, zulmün dışında bir zulm, fıskın dışında bir fısktır."

İki Fırka Arasındaki Hüküm Faslı Hakkında Fasıla

Bu meselede doğruyu bilmek; imanın ve küfrün hakikatını bilme üzerine bina edilmiştir. Nitekim bunlardan sonra nefy etmek ve ispat etmek gerçekleşir. Küfürde imanda birbirlerine zıt olup, birisi gidecek olursa öbürü yeri işgal eder. Nitekim imanın kendisine asıl olarak birçok şubeleri bulunmaktadır.90

(90) Müellif Rasulullah'ın (s.a.v.): "İman altmış kadar şubedir" hadisine işarette bulunmuştur. (Baki) Buhari: 1/48, İman bölümünde: imanın işleri babında şu lafızla: "İman altmış kadar şube'dir. Haya ise iman'dan bir şubedir."; Müslim: 35, iman'da: iman'ın şubelerinin adetlerini beyan babında rivayet etmişlerdir.

Her bununla olan şubede iman diye isim alır. Dolayısı ile namaz iman'dandır. Zekat, oruç, hacc, batıni ameller; haya, tevekkül, Allah korkusu ve O'na yakınlaşma vs. hepsi de böylece (iman'dan) olup, yoldan eziyet verecek bir şeyi kaldırmaya dek hepsi bu imanın şubelerinin kapsamında'dırlar. Nitekim eza verecek bir şeyi yoldan kıldırmak bile imanın şubelerinden birer şubedir. işte bu şubenin zail olup gitmesi ile iman gitmez, şehadet şubesi gibi. Dolayısı ile bunlareyin zail olması ile iman mefhumu (tamamı) ile gitmez. Yoldan eziyet verecek bir şeyi kaldırmamak gibi.

aynı zamanda bu iman şubelerinde büyük tefavutlar içeren (aralarında yakınlaşmalar bulunan) şubeler de söz konusudur. Bazı şubeler vardır ki şehadet kelimesi -ki en yüksek şubedir- ona ilhak olmada, böylece de ona yakın olmuş olur. Bazen de yoldan bir eziyet veren şeyi kaldırmaya ilhak olur, böylecede ona yakın olmuş olur.

İşte küfür konusu da böylece olup onunda asıl olarak şubeleri mevcuttur. Nitekim her iman şubesi iman ve her küfür şebesi küfür olarak (adlanır). Haya imandan bir şube olurken, az haya (hayasızlık) ise küfrün şubelerinden olmaktadır. Sadaka vermek iman şubelerinden iken, yalanda küfrün şubelerinden olmaktadır. Namaz, zekat, hac, oruç iman şubelerinden iken, bunları terketmek küfrün şubelerinden iken, bunları terketmek küfrün şebelerinden olmaktadır. Allah'ın indirdikleriyle (kanunları ile) hükmetmek imanın şubelerinden iken, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmemek ise küfrün şubelerinden olmaktadır. Bütün masiyetler küfrün şubelerinden olurken, bütün (allah'a ve Rasulüne) taatlerde imanın şubelerinden olmaktadır.

imanın şubeleri iki kısımdır. Kavli ve fiili. aynı zamanda küfründe kavili ve fiili olmak üzere kısımları ikidir.

Kavli olan iman şubelerinde; imanın zeval bulması ile bu şubenin zevali de gerekmektedir. aynı zamanda imanın zevalini icab ettirecek fiili şubede bu böylecedir. (İman bulunduğu taktirde şubeleri de bulunmakta, şubede imanın olması demek kulda iman vardır demektir). aynı zamanda kavli ve fiili küfür şubeleri de böylecedir. Kişi ihtiyarı ile kelime-i küfür söylediği vakit bu küfür şubelerinden bir (kavli) küfür şubesi olmakta, puta taptığı, mushafla alay ettiğinde bu fiili küfür şubelerinden olmaktadır. işte bu asıldır.

İşte burada başka bir asıl daha vardır ki; o da imanın hakikati kavl ve amelden mürekkeptir. Kavl 5söz) ise iki kısımdır:

a) Kalbin sözü -ki bu itikattir-,

b) Dilin sözü: Bu da İslam kelimesini söylemektir.

Amel de iki kısımdır:

a) Kalbin ameli: Bu da niyyeti ve ihlasıdır.

b) Oganların amelidir.

şayet bu dört şey gidecek olursa iman tamamı ile gidiverir. Kalbin tasdiki gidecek olursa diğer parçaların bir fonksiyonu kalmaz. Çünkü kalbin tasdik etmesi, itikad ve oluşmasında faydalı olması için şarttır. Kalbin ameli de doğru bir itikat ile beraber zail olacak olursa, işte bu mürcie mezhebi ile Ehli Sünnetin aralarındaki savaştır. Nitekim Ehli Sünnet imanında yok olabileceğine icma etmişlerdir. Kalbin amelinin sönmesi ile beraber tasdik etmenin fayda vermeyeceğinde de icma etmişlerdir. iman'da kulun muhabbeti ve teslimiyetidir. Nitekim bu; iblis'e, Firavun'a ve kavmine, yahudilere ve Rasulullah'ın (s.a.v.) doğruluğuna inanan, hatta gizli ve açık olarak bunu ikrar edip: "O yalancı değildir" diyen "ancak biz tabi olmayız, sana iman etmeyiz" diyen müşriklere bile fayda vermemiştir. Dolayısı ile iman, kalbin amelinin gitmesi ile gidiyorsa, o zaman organların amellerinin en büyüğünün yok olması ile yok olduğu inkar edilmeyecek bir gerçektir. Özellikle de kalbin sevgi ve inkiyadına zorunlu değilse -ki önce de takriri geçtiği gibi kesin olan bir tasdikin olmayışında bu gerekli bir konudur- o zaman kalbin itaat etmeyişi, organların itaat etmeyişini gerekli kılar. öyleki kalp eğer itaat edip teslim olsa organlarda itaat ederler ve teslim olurlar. Taatinin ve tesilimiyetinin olmayışı, itaatı gerektiren tasdikin olmayışını gerekli kılar. Nitekim o da imanın hakikatıdır. Çünkü iman sadece tasdik etmekten ibaret değildir. az önce açıklamasında geçtiği gibi. İman şüphesiz itaatı ve teslimiyeti (ameli vs.) yi icab ettiren bir tasdiktir. Hidayet de böylecedir. Hidayet sadece hakkın bilinmesi ve beyan olunması demek değildir. Bilakis hidayeti bilmek ittibasına uymayı ve (yaşamayı) gerekli de kılar. Gereği gibi de amel etmeyi de gerekli kılar. şayet ilk olarak olan hidayet diye isimlendirilecek olsa, işte bu "hidayet bulma" manasındaki bu içerii tam icab ettiren hidayet olmamış olur. Tıpkı itikadın sadece tasdik olduğunda olduğu gibi. Tasdik olarak isilense de... Lakin bu imanı gerekli kılan tasdik olmamıştır. Dolayısı ile sen bu konunun aslına tüm gözlemlerle bir müracaat et!91

(91) Sözünün özü; şüphesiz ki iman demek; her tasdik edilen şey olmayıp, tam anlamıyla teslimiyet gösterilip, boyun bükülen bir teslimiyetteki tasdiktir. Allahu Teala şöyle buyurmuştur: "Kalpleri ona inandığı halde zulüm ile büyüklenmeleri sebebi ile onları inkar ettiler." Dolayısı ile, imanın zıddı olan cahd (bilerek inkar)da hem kesin inanmaları ve hem de bunu tasdik etmeleri bir arada bulunmuştur.

İtikadi Küfür ve Ameli Küfür Hakkında Fasıla

Burada işte başka bir asıl konu daha vardır! Bu da küfrün iki tür olduğu konusu: ameli küfür ve içinde cuhud ve inad bulunan küfür.

Cuhud küfrü (bilerek inkar etmek) şudur: Rasulullah'ın (s.a.v.) allah'ın katından getirdikleri şeyleri bilerek inkar, Allah'ın isimlerine, sıfatlarına, fiillerine ve ahkamlarına da inat etmektir. işte bu küfür her yönü ile imana zıtlık arz eder.

Ameli küfre gelince; bu da imanı götüren ve götürmeyen olarak ayrılmaktadır.

Mesela: Puta tapmak, Kur'anla dalga geçmek, Rasulullah'ı (s.a.v.) öldürmek. Ona sövmek imanı götürür.

Mesela: Allah'ın indirdiklerinin dışındakilerle hüküm etmek, namazı terketmek ise kesinlikle ameli küfürden sayılmaktadırlar. Bu kişiden küfürismini allah'ın ve Rasulü'nün itlak etmesinden sonra nefy etmek mümkün değildir.

Allah'ın indirdiklerinin dışındakilerle hükmeden kafir olur. aynı zamanda namazı terkeden de Rasulullah'ın (s.a.v.) nassı ile kafir olur.92 Lakin bu ameli küfür olup itikadi küfür değildir.

(92) Sayfa: 46'da geçen hadise işaret etmiştir.

Nitekim, yüce Allah, kendi kanunları ile hükmetmeyenin kafir olduğunu, Rasulullah (s.a.v.) ta namazı terkedenin kafir olduğunu isimlendirdikleri halde bunları işleyene küfür ismi itlak edilemez demek mümteni bir konudur. Muhakkak kiRasulullah (s.a.v.) zina işleyen, içki içen ve hırsızlık yapan kimseden iman ismini nefy etmiştir.93 aynı zamanda komşusu kendisinden emin olmayandan da iman ismini nefy etmiştir. Nitekim kenidisinden iman ismi nefy olunca işte o zaman bu amel bakımından kafir olmuş olur. Kendisinden cuhud ve itikad küfrü nefy olmuş (bulunmamış) olur.

(93) Sayfa: 52'de geçmişti.

aynı zamanda Rasulullah'ın 5s.a.v.):

"Benden sora kafirler olarak dönüpte birbirinizin başlarını vurmayınız."94 hadisi de yine böylece olup, ameli bir küfürdür. Yine hadiste geçen:

"Her kim kahine giderse onu doğrularsa ya da dübüründen hanımını yaparsa şüphesiz Muhammed'e indirilene küfr etmiş olur."95

kavli de böylecedir. Hadiste şöyle de buyurulmuştur:

"Bir kimse kardeşine: "ey kafir!" der ise kisinden birisine döner."96

(94) Bu veda hutbesinde Rasulullah'ın (s.a.v.) uzun hutbelerinden alınan bir parçasıdır. Buhari: 3/458-459, Hacc bölümünde: Mina günlerinde hutbe babında ve fitne bölümünde: Benden sonra

kafirler olarak dönüpte birbirinizin başlarını vurmayınız babında rivayet etmiştir. Başkaları da rivayette bulunmuştur. Müslim: 1679, Kasame bölümünde: Kanların haram olduğu babında; Ebu Davud: 1/1947, Hacc bölümünde: Haram aylar babında rivayet etmişlerdir.

(95) Bak. Sayfa: 51'de geçen adisin tahricine.

(96) Suhari: 10/428, Edeb bölümünde: Kim tevilsiz kardeşini tekfir ederse dediği gibi olur babında; Müslim: 60, iman bölümünde: Kardeşine; ey kafir diyen bir kimsenin hali babında. Muvatta: 2/984, Kelam'da: kelam'da (sözde) mekruh olanlar babında rivayet etmişlerdir.

şüphesiz Allahu Teala, kitabından, bazısı ile amel eden ve bazısını da terkeden hakkında, amel ettikleriyle mü4min, etmedikleri ile de kafir ismini kullanmıştır. ayette buyurduğu şöyledir:

"Hani sizden, birbirinizin kanını dökmeyin ve birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayın."

diye söz almıştık. Sonra kabul ettiniz. Hala da şahitlik etmektesiniz.

(Bu sözünüzden) sonra işte sizler yine birbirinizi öldürüyor, içinizden bir kısmı yurtlarından çıkarıyor ve onlara karşı günah ve düşmanlıkla birleşip yardımlaşıyorsunuz. Eğer size esir olarak gelirlerse fidye verip onları kurtarınız. Halbuki onların çıkarılması size haram kılınmıştır. Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıyorsunuzda bir kısmını da inkar mı ediyorsunuz? içinizden böyle yapanların cezası, dünyada horlanmaktan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde ise azabın en şiddetlisine döndürülürler. allah (c.c.) yaptıklarınızdan gafil değildir." (Bakara: 2/84-95)

Bu ayetle yüce Allah; onların emr olundukları misaki (sözü) ikrar ettiklerini ve buna sarıldıklarını haber vermiştironların bunu tasdik etiklerine delalet etmektedir. aynı zamanda birbirlerini öldürmeyeceklerine, kimisi kimisini yurtlarından da kovmayacaklarına dadelalet etmektedir. daha sonra da Allah'ın emrine karşı geldiklerini, onlardan bir grubun başka bir grubu öldürdüğünü ve onlardan kimisini yurtlarından kovduklarını haber vermiştir. işte bu da kitaptan onlara karşı aldığı küfürlerini agöstermektedir. Sonra da bu fırkadan esirler geldiği zaman da onlara karşı fidye verdiklerini haber veriyor. işte bu da kitaptan onlara alınan bir iman'dır. Nitekim misakta (ahitte) amel ettikleri kadarı ile mü4minler olmaktadırlar. Terkettikleri (ahit)ten dolayı da kafirler olmaktadırlar. Nitekim ameli iman ameli küfre zıtlık arz eder. itikadi iman'da itikadi küfre zıtlık arz eder.

Rasulullah (s.a.v.) bizim ayet hakkında söylediklerimizi sahih hadiste şöyle ilan etmiştir:

3Müslümana sövmek fasıklık, öldürmek ise küfür'dür."97

(97) Sayfa: 51'deki hadisin tahricine bak.

Hadiste, öldürülmesi ile sövülmesini ayırt etmiştir. iki hasletten birisini fısk birisini de küfr diye belirtmiştir. şüphe yok ki burada kastettiği ameli olan küfür olduğudur. itikadi küfür olduğu değil. Nitekim ameli küfür kişiyi islam dairesinden çıkarmaz ve İslam dininden tam anlamı ile götürmez. Tıpkı zinakar, hırsız, içki içen, İslam'dan çıkmadıkları gibi. Buna binaen iman ismi de bundan zail olmuştur ama!

İşte bu tafsilatlı açıklamalar, kitabullahi, gereksinimleri ile İslam4ı ve küfrü çok iyi bilen sahabelerin sözleridir. Bu meseleler de ancak onların telakkileri sonucu gelmiştir. Çünkü sonradan gelen -müteahhirler- onların maksatlarını anlamamışlardır ve iki gruba ayrılmışlardır:

Bir grup: Büyük günahları işleyenleri dinden çıkarmış ve ebedi cehennemde olacaklarını söylemiştir.

Bir grup da: Onları imanları kamil mü4minler olarak görmektedirler.

işte bu iki grupta aşırıya kaçmış ve sakatlık yapmışlardır. Yüce allah Ehli Sünneti bu eşsiz yola ulaştırmış dinler arasında İslam nasıl ise mezhepler arasında da vasat görüşlü olarak yine ehli sünneti kılmıştı. İşte buradaki, küfrün dışında bir küfür, nifakın dışında bir nifak, şirkin dışında bir şirk, fıskın dışında bir fısk ve zulmün dışında bir zulümdür.

Süfyan b. Uyeyne, o da Hişam b. Cuheyr, o da Tavus'dan, o da ibni abbas'dan:

"Her kim Allah'ın indirdikleri ile hükmetmezse işte onlar kafirlerin ta kendileridir." (Maide: 5/44)

kavli hakkında şöyle demiştir:

"Buradaki kendisine gittikleri küfür değildir."98

(98) Sayfa: 51'de geçmişti.

Abdurrezzak dedi ki:

"Bizlere Mamer haber verdi. O da Tavus, o da babasından şöyle demiştir: ibni abbas'a, yüce Allah'ın:

"Her kim allah'ın indirdikleri ile hükmetmezse işte onlar kafirlerin ta kendileridir.3 (Maide: 5/44)

ayeti hakkında soruldu. Kendisi de:

"Bu onlara küfürdür. ancak Allah4a, meleklerine, kitaplarına, Rasullerine küfreden gibi küfür değildir" demiştir. Başka bir rivayette de şöyle demiştir:

“Dinden çıkarmayan bir küfürdür.” Tavus ise:

“Bu İslam’dan çıkarmayan bir küfürdür” der iken, Veki, o da Süfyan’dan o da ibni Cüreyc’den ve o da ata’dan: Küfrün dışında bir küfürdür, zulmün dışında bir zulümdür, fıskın dışında bir fısktır” demiştir.

Nitekim ata’nın söylemiş olduğu bu söz -anlayan kimse için- Kur’an’da da açıklanmıştır. Çünkü yüce Allah, indirdikleri ile hükmetmeye ne kafir ismini vermiştir. Rasulüne indirdiklerini bilerek inkar edeni de kafir diye isimlendirmiştir. Kafirler aynı seviyede olmamaktadırlar. Kafir zalilarak da isimlenir. şu ayette olduğu gibi:

“Kafirler zalimlerdir.” (Bakara: 2/254)

Yüce Allah nikah, talak, rica, hali konularında Allah’ın sınırlarını aşanlara da zalim demiştir. şu ayette olduğu gibi:

“Her kim Allah’ın sınırlarını aşarsa nefsine zulmetmiş olur.” (Talak: 65/1)

Allah’ın nebisi Yunus (a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim muhakkak ki ben zalimlerden oldum.” (Enbiya: 21/78)

Allah’ın saf kulu Adem (a.s.) şöyle demiştir:

“Rabbimiz! Biz nefislerimize zulmettik.” (A’raf: 7/23)

Allah’ın kelimesi olan Musa (a.s.) da şöyle demiştir:

3Rabbim! Ben nefsime zulmettim. Beni bağışla!” (Kasas: 28/16)

İşte buradaki zulümler (hakiki) manadaki gerçek zulümler değildir.

Kafir aynı zamanda fasık olarak da isimlenir. ayette buyurulduğu gibi:

“O, bununla fasıklardan başkasını saptırmaz. onlar ki Allah’ın ahdini sağlamlaştırdıktan sonra bozarlar.” (Bakara: 2/26-27)

Bir ayette ise:

“Muhakkak ki biz sana apaçık ayetler indirdik. Bunlara fasıklardan başkası küfretmez.” (Bakara: 2/99)

buyurmuştur. işte böylece ayetler Kur’an4da çokca bulunmaktadır.

Yüce allah mü4mine de fasık ismi verdiği mevcuttur.

ette buyurulduğu gibi:

3ey iman edenler! Eğer bir fasık size haber getirirse (bilgisizce bir kavme sataşıp da sonra da pişman olmamak için) iyice araştırın.” (Hucurat: 49/6)

Bu ayet ibni ebil as’ın hükmü hakkında nazil olmuştur. Kendisi (sakat manadaki) fasık gibi fasık birisi değildir. allala şöyle buyurmuştur:

“Muhsan (iffetli kadınlara) iftira atanlar dört tane şahit getiremezlerse, onlara seksen celde vurunuz. Ebediyyete dek de onların şahitliklerini kabul etmeyiniz. Nitekim onlarda fasık kimselerdir.” (nur: 24/4)

İblis hakkında:

“Rabbinin emrinden fasıklaştı 5çıktı).” (kehf: 18/5)

buyurdu.

“Her kim bu aylarda haccı (kendisine) farz kılarsa, kötü söz söylemesin ve fısk işlemesin.” (bakara: 2/197)

ayetindeki (sakat manasındaki) fısk değildir.

Küfür iki çeşittir, zulüm iki çeşittir, fısk iki çeşittir. aynı şeklide cehalet de iki çeşittir.

1- küfri olan cehalet: allah bu konu hakknıda şöyle buyurmuştur:

“Af et, iyilikle emret ve cahillerden yüz çevir.” (A’raf: 7/199)

2- Küfrü olmayan cehalet: Allah bunun hakkında ise şöyle buyurmuştur:

“Allah4ın tevbelerini kabul edeceği kimseler kötülüğü ancak bilmeden yapanların, sonra da çarçabuk tevbe eden kimselerinkidir.” (Nisa: 4/17)

şirk ve Nifak iki Kısımdır

şirk de böylece olup iki kısımdır. Dinden çıkaran şirk -ki bu da aynı zamanda büyük şirktir- öbürüde dinden çıkarmayan şirk. Bu da küçük şirktir. Bu aynı zamanda ameli şirk de olmaktadır. Riya gibi.

Allahu Teala büyük şirk hakknıda şöyle buyurmuştur:

"Her kim Allah4a ortak (şirk) koşacak olursa, allah ona cenneti haram kılar ve yeri de ateştir." (Maide: 5/72)

Bir ayette de şöyle buyurmuştur:

3Kim allah4a ortak koşarsa o, sanki semadan düşüp kuşların kaptığı yahut rüzgarın kendisini uzak bir yere attığı kimseye benzer." (Hac: 22/31)

Riya şirki hakknıda ise şöyle buyurmuştur:

"Her kim Rabbi ile kavuşmayı arzuluyorsa salih amel işlesin ve ibadetinde Rabbine kimseyi ortaklaşmasın.3 (Kehf: 18/11)

Küçük şirk hakkında bir hadis ise şöyledir:

"Her kim Allah'tan başkasına yemin ederse ortak koşmuş olur."99

(99) Ebu Davud: 3251; Tirmizi: 1535; Ahmed ve Hakim rivayet etmişlerdir. Hakim de sahihlemiştir.

Ebu Davud ve başkaları rivayet etmiştir. Bilindiği gibi, allah'tan başkasına yemin etmek kişiyi dinden çıkarmaz. kişiyi kafirlerin hükmü pozisyonuna getirmez.

aynı zamanda; bu konu ile ilgili bir başka hadis ise şöylecedir:

"Bu ümmette şirk, karıncanın ayak adımlarından bile daha gizlidir."100

(100) Ahmed: 4/403; Münziri ise "Tergib ve Terhib" 1/39 adlı eserinde bunu Taberaniye her ikisi de beni Kahil'den olan ebi Ali'ye nisbet etmişlerdir şöyle demişlerdir: "Ebi Aliye ibni Hibban güvenmiştir. Ben de onu Cerh edeni bilmiyorum." Bunu ebu Ya'la, Huzeyfe hadisine benzer olarak rivayet etmiştir.

şirkin, küfürün, fıskın, zulmün ve cehaletin, dolayısı ile, dinden çıkaranı ve çıkarmayanına bir bak da nasıl olduğunu anla!

Nifak da böylecedir. iki kısma ayrılmaktadır. İtikadi nifak ve ameli nifak.

İtikadi nifak; kur'an'da, yüce Allah'ın inkar etmiş olduğu münafıkların (nifaklarıdır). Nitekim onlara ateşin en altında olmalarını gerekli de kılmıştır.

ameli nifaka gelince; sahih bir hadisi şerifte Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Münafığın alametleri üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, vaad ettiği zaman cayar, emanet verildiği zaman hainlik eder."101

(101) Buhari: 1/83, İman'da: Münafığın alametleri babında; şehadet bölümünde: Vaadin incazını emreden babında; Müslim: 59, iman'da: Münafığın hasletleri babında; Tirmizi: 2633, iman'da: Münafığın alametleri hakkında bab; Nesai: 8/117, iman'da: Münafığın alametleri babında rivayet etmişlerdir.

Yine "sahih" de geçtiği üzere şöyle buyurulmuştur:

"Dört şey kimde bulunursa halis bir münafıktır o, Bunlardan hangi haslet vardır demektir, bırakıncaya dek konuştuğu vakit yalan söyler, ahd ettiği zaman durmaz, kızdığı zaman (hak ölçüsüne) uymaz, emanet verilince ihanet eder."102

(102) Buhari: 1/84, iman'da: Münafığın alemeti babında ve başka yerlerde; Müslim: 58, İman'da: Münafığın hasletleri babında; ebu Davud: 4688, Sünette: İmanın artıp eksilmesi ne delil babında; tirmizi: 2634, iman'da: Münafığın alemetleri hakkında babda; Nesai: 8/116, İman'da: Münafığın alametleri babında rivayet etmişlerdir.

İşte bunlar ameli nifakdandır. İmanın aslı ile beraber bunlar bir kişide toplanmış olabilir. Lakin bunlar hep (devamlı olarak) kişidetüm kemalatı ile hüküm sürecede 5bulunacak) olursa tam olarak İslam'dan kişiyi çekip çıkartıverir. Kendisinin müslüman olduğunu sansa da, namazda kılsa, oruçta tutsa. Çünkü iman kişiyi bu hasletlerden alıkoyar. Nitekim kul da bunların hepsi nihayı kemalata erse ve bunları (hasletleri) nehy edecek bir şey de bulunmayacak olsa (iman vs. gibi) işte bu kişi halis bir şeklide bir münafık olmuştur. imam-ı ahmedin sözü de işte buna delalet etmektedir. ismail b. Said es-Salih şöyle dedi:

"Büyük günahları işlemekte ısrarlı olan ve bunları yapmakta çaba sarfedenin, bununla beraber namazı terketmediği, zekatı vermemezlik yapmadığını, dolayısı ile bu halde bulunan bir kişinin ısrarlı olup olmadığını sordum?" kendisi de: 3Kendisi şu hadislerde geldiği gibi ısrarlı olmuş olur:

"Zina eden kişi zina ettiği vakit mü4min değildir. imandan çıkar ve İslam4da vaki olur."

Yine şu hadisteki:

"Kişiiçki içtiği vakit mü4min değildir, hırsızlık yaptığı zaman kişi mü4min değildir."103

misalleri ve yüce Allah'ın:

"Her kim allah4ın indirdikleriyle hükmetmezse işte onlar kafirlerin ta kendileridir."

ayeti hakkında ibni abbas4ın kavlinde: İsmail dedi ki: "Ben: "Bu küfür nedir?" diye ona sordum. ibni abbas da: "Dinden çıkarmayan bir küfürdür.3 tıpkı imanın bir kısmı olup bir kısmı olmamak gibi ve içinde hiçbir ihtilaf bulunmayan bundan bir emirin gelinceye dek küfür de işte böylecedir" dedi" demiştir.

(103) Sayfa: 52'deki hadis tahricinde geçmişti.

Fasıla

Burada başka asıl bir konudaha vardır. Bu da; muhakkak ki insanda hem küfürün ve hem de imanın, hem tevhidin ve hem de şirkin, hem takvanın, hem de bulunabileceği konusudur. işte bu Ehli sünnetin dışındaki bid'at ehli kimselerdir. Hariciler, mutezilelileri cehennemden çıkmaları ve orada ebedi kalmazları meselesi de bu asıl üzerine bina edilmektedir.

Nitekim buna Kur'an, sünnet, fıtrat ve sahabenin icması da delalet etmektedir.

allahu Teala şöyle buyurmuştur:

3Onlar ancak şirk koşarak iman ederler.3 5Yusuf: 12/106)

İşte bu ayette yüce allah onlar için hem imanı ve hem de beraberinde şirkin de olduğunu sabit kılmıştır.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Bedeviler "iman ettik" dediler. Dedi ki: Siz iman etmediniz. Lakin: Teslim olduk" deyiniz. İman henüz kalplerinize girmedi. şayet Allah'a ve Rasulüne itaat ederseniz, sizin amellerinizden hiçbir şeyi eksiltmez. Muhakkak ki allah (c.c.) ⁄afir ve Rahim olandır." (Hucurat: 49/14)

Bu ayette Allah (c.c.); islam'ı, allah ve Rasulüne itaatı onlara (burada) sabit kılmıştır, ancak bunlara iman etmeyi de onlardan nefy etmiştir. Buda mutlak bir iman olup, ismi de mutlakiyetine göre hak sahibi olur.

Başka bir ayeti kerime'de ise şöyle buyurmuştur:

3Mü'minler ancak o kimselerdir ki, allah4a ve rasulüne iman ederler. Sonra da şüphe etmezler. Malları ve canları ile de Allah yolunda cihad ederler." (Hucurat: 49/15)

İki görüşten en sahih olanına göre (bedeviler) münafık değildirler. Bilakis müslümandırlar. Çünkü onlarda da Allah4a ve Rasulüne itaat etme bulunmaktadır. Ancak mü4min değildirler. Her ne kadar olarda imandan bir cüz bulunsa da ve onları küfürden çıkarsada.

İmamı Ahmed dedi ki:

3Her kim (münafıklığın) dört hasletini işlerse, ya da benzerlerini ya da daha üstekilerini -zina, içki, hırsızlık, yağmacılığı kastetmektedir- işlerse o müslüman'dır. Lakin ona mü4min ismini vermem. Her kimde bunların alttakilerini işlerse -büyük günahın altındakileri kastetmektedir- onu da imanı nakıs mü4min diye isimlendiririm. şüphesiz ki buna Rasulullah'ın (s.a.v.) şu kavli de delalet etmektedir:

"kimde bu hasletlerden birisi varsa işte onda münafıklıktan bir haslet var demektir."104

(104) Geçen sahifede geçmişti.

Bu hadis kişide hem nifakın ve hem de İslam'ın bir arada da bulunabileceğini gösteriyor. Nitekim bir kimsenin amelinde bir riya söz konusu olursa işte onda hem şirk ve hem de İslam bulunmuştur demektir. kişi allah'ın indirdikleri ile amel etmezse ya da Rasulullah'ın (s.a.v.) küfür diye isimlendirididğini yapacak olursa, ancak bu İslam'a ve şeraitına bağlı ise, onda hem küfür ve hem de İslam birarada toplanmış demektir. Biz açık olarak biliyoruz. Bütün günahlar küfürün şubelerinden birer şubedir., Tıpkı (allah'a ve Rasulüne) itaatların hepsinin imanın şubelerinden birer şube oldukları gibi. Bazen bu şube mü4min diye isimlendirilir bazen de isimlendirilmez. Tipkı bu şebenin bazen küfür şubesi olarak isimlendirilip bazen de bu ismi almadığı gibi.

işte burada iki husus belirmektedir:

1- Lafzı isimli emir.

2- Hükmü manevi emir.

Maneviye gelince; bu haslet küfür müdür değil midir? Lafziye gelince; bunu yapan kişi kafir olur mu, olmaz mı?

İlk emir; Bunun kesin şeriyat ile ilgilidir. ikinci emir ise; şeri olup lugat ile ilgilidir.

Namaz İman'ın Sahihliği İçin şarttır Faslı

İşte burada başka bir asıl konu daha vardır! Bu da; kul, iman şubelerinden bir şubeyi yerine getirmiş olsa, bu kişiye "mü'min" ismini vermenin gerekli olmadığı konusudur. Yaptığı iman ile ilgili olsa bile. Aynı şekilde küfür şubelerinden bir şubeyi işleyen bir kişi -yerine getirdiği küfür bile olsa- bu kişiye "kafir" ismini vermek gerekli değildir. Tıpkı ilimden (bütün) olarak parçalardan bir parçasını bilene "Alim" isminin (kullanılmadığı) ona vermenin gerekli olmadığı ve bazı fıkhi meseleleri ve tıbbın bazı konularını bilen bir kimseye fakih ya da doktor (denmediği ve) denilmesi gerekli olmadığı gibi. Böylece de iman şubelerini iman, nifak şubelerininifak ya da küfür şubelerini küfür olarak isimlendirmek mümteni değildir. Bazen fiil hakkında şöyle kullanılmaktadır.

"kim (namazı) terkederse kafir olur."105

Başka bir hadiste ise:

"Kim Allah'tan başkasına yemin ederse kafir olur." buyurmuştur.106

Bir hadiste ise şöyle buyurulmuştur:

"Kim bir kahine giderse ve dediklerini tasdik ederse kafir olur. Kimde Allah'tan başkasına yemin ederse kafir olur."107

(105) Sayfa: 46'da geçmişti.

(106) Sayfa: 52'deki hadise bakınız.

(107) Safa: 52'ye bakınız.

"Sahihin"de, bu lafız ile Hakim rivayet etmiştir.

Her kimde küfür hasletlerinden bir haslet bulunacak olursa, bu kimseye mutlak olarak küfür isminin verilmesi müstehak olmaz. aynı zamanda haram olan bir şeyi işleyen bir kimseye de: "Fasıktır" denmez. Nitekim o bu haram olan ameli işlediği için (bu işine) fasık ismi kullanılır. ancak bu kimsede çokça bu iş husule gelmişse o zaman fasık ismi verilebilir.

Zina eden, içki içen, hırsızlık yapan, yağma eden de işte böylece olup, bunlara da mü'min denmez. Her ne kadar onlarda iman bulunmuş olsa, onlara her ne kadar kafir denmese ve her ne kadar kişinin işledikleri küfürün haslet ya da şubelerinden ise de öyleki bütün günahlar küfrün şubelerinden, ve bütün itaatler imanın şubelerinden oldukları halde.

Sözün maksadına gelecek olursak; namazı terkedenden imanın selbi* büyük günahlar işlemedeki imanın selbinden daha büyüktür. Ondan İslam isminin selb olması, müslümanların kendisinin elinden ve dilinden salim olmadıkları kimseden dah büyüktür. Dolayısıyla namazı kılmayana mü'min de müslüman ismide verilmez. Her ne kadar onda iman ve İslam şubelerinden bir şube bulunsa da.

(*) Selb: Gitmesi, arınması demektir.

Evet şöyle söylemek mümkündür:

"Cehennemde ebedi kalmanın olmayışı hususunda da o kişide bulunan imanı ona fayda verir mi?" işte bu soruya da şöyle cevap verilebilir:

"Ona bu fayda verir. ancak terkedilen şey diğerlerinin itibarında ve sıhhatlerinde bir şart değil ise. şayet bu fayda vermez. Bunun için, Allah'ın vahdaniyetini ve kendisinden başka bir ilahın olmadığını kabul edenin imanı, Rasulullah'ın (s.a.v.) Peygamberliğini inkar etmesi halinde bu ona bir fayda vermez. aynı zamanda bilerek abdestsiz namaz kılana da namazı bir fayda vermez.

Öyleyse; iman şubelerinde bazen bir kısmı bir kısmına bağlı olur, şartı meşrutune bağlı olur, bazen de olmaz.

Namaz konusunda duracak olursak; bu fariza iman için bir şat mıdır? sorusu bu meselenin sırrıdır işte!

Nitekim zikrettiimiz deliller olsun başkaları olsun, bunların hepsi, kulun namazı terketmesi halinde diğer amellerinin de kabul edilmeyeceğine delalet ettiğidir. Namaz divanının anahtarı olup, kazandığı malın başıdır. Malın başı olmadan da kazancı elde etmek imkansızdır. Dolayısı ile namazı hüsran olsan diğer amelleri de hüsran oluverir. Buna bir suret biçse bile! Nitekim bunda; Rasulullah'ın (s.a.v.):

"şayet namazı zai ederse işte o diğer amelleri de zai etmiş olur."108 hadisi ile

"muhakkak ki kulun amellerinden ilk hesaba çekileceği ameli namazdır. şayet tamam ise diğer amellerine de bakılır. Eğr tamam değilse diğer amellerine de artık daha bakılmaz."109

hadislerine işaret etmektedir."

(108) Bu Ömer (r.a.) efendimizin valilerinden birisine gönderdiği mektuptan bir bölümdür. Muvatta Malik'in: 6/1, rivayet etmiştir. Hadisin isnadı sahihtir demiştir.

(109) Bu hadisin tahrici sayfa 21 ve 32'de geçmişti.

şüphesiz kişiyi hayrete düşüren bir konu daha vardır ki; kişi namazı kılmamakta diretir, namaz kılması için ileri gelen kimselerin önünde davet edilir, kılıcın parlaklığını başının üzerinde görüverir, öldürüleceği açıklanır, gözler kamçılanır ve ona: “Namaz kıl yoksa aksi taktirde seni öldürürüz” denilir de buna rağmen o da: “Beni öldürün ben asla namaz kılmam” der. Namazı terkedeni tekfir etmeyenler:

“(Namaz kılmayan) hem mü4min ve hem de müslümandır, hem yıkanır ve hem de cenazesi kılınır. aynı zamanda müslümanların kabirlerinde de defin edilir” derken bazıları da:

“Onlar mü4min olup imanları da kamildir. imanları tıpkı Cebrail4in ve Mikail’in imanları gibidir” demişlerdir. Dolayısı ile bu sözleri söyleyenler -Kur’an, sünnet ve sahabe icması (namaz kılmayanın kafir olacağına) şahitlik etmiş iken- nasıl da onlar bu (yukarıdaki) sözlerini söylemekten haya etmemektedirler. Muvaffakiyet Allah’tandır.

Namazı Terkedenin Kafir Olacağı Hakkında Tabii’in ve Onlardan Sonra Gelen (Tabi et-Tabiin’in) Görüşleri Hakkında Fasıla

Tabiilerden ve kendilerinden sonra gelen alimlerden, namazın terkinin küfrü hakkındaki sözleri, bunlardan açıklamalar ve bu konu hakkında icmanın olduğu ile ilgili (görüş bildirenler). Muhammed b. Nasr dedi ki: Bize Muhammed b. Yahya, onlara da ebu Numan, ona da Hammad b. Zeyd hadisi anlattı. o da Eyyüb’ten dedi ki:

“Namazın terki küfür olup bunda hiçbir ihtilaf yoktur.”

Muhammed, ibni Mübarekten şöyle dediğini anlatmıştır:

“Her kim özürsüz, kasten olarak vakti çıkana dek bir namazı tehir edecek olsa kafir olur.”

Ali b. Hasan b. şakik, abdullah b. Mübarekten şöyle dediğini işitmiştir:

“Her kim: “Ben bugün beş vakit (farz) namazı kılmayacağım” derse işte bu eşekten bile daha kafirdir.”

Yahya b. Mein dedi ki Abdullah b. Mübarek’e:

“Muhakkak ki ikrar ettikten sonra oruç tutmayan ve namaz kılmayanın kamil manada mü’min olduğunu” söyleyen kimselerin olduğu soruldu. Bunun üzerine de Abdullah b. Mübarek:

“Bizler tıpkı onların söyledikleri gibi söylemeyiz. Nitekim her kim özürsüz olarak kasten namazı diğer vakit girinceye dek terkedecek olursa kafir olur” demiştir.

İbni ebi şeybe dedi ki: Rasulullah (s.a.v.):

“Kim namazı terkederse kafir olur.”110

(110) Bunu Münziri “tergib ve Terhib” 1/386, adlı eserinde kendisine nisbette bulunmuş ve hakkında susmuştur. Hadis sahih olup bu manada hadis çokça olup, geçmiştir.

Dolayısı ile o kılmayana “küfürden dön” denilir. aksi taktirde imam (islam Devlet Başkanı) üç gün erteledikten sonra öldürülür.

Ahmed b. Yessar: Ben Sidka b. Fadl’dan kendisine, namazın terki hakkında sorulduğunu işittim ve kendisi “kafirdir” dedi. Bunun üzerine birisi ona “karısı ondan boş olur mu?” diye sordu. O da: “Küfür nerede boşama nerede! şayet bir erkek kafir olsa karısı ondan boş olmaz” dedi.

Abdullah b. Nasr: “Ben ishak’ın Rasulullah4tan (s.a.v.) “namazı terkedenin kafir olacağı” ile ilgili sahih bir hadisi vardır, aynı şekilde Rasulullah’ın (s.a.v.) yanından günümüze dek gelen ilim ehlinin görüşleri de: Her kim özürsüz olarak, kastın vakti çıkana dek namazı terkedecek olursa kafir olacağını söyledikleridir” dediğini işittim.”

Namazı Terkedenin Amellerinin Döküleceği Faslı

Dördüncü meseleye gelecek olursak; bu da: “Namazı terketmekle ameller 5boşa gider) dökülür mü?” sorusudur. Nitekim bunun cevabı önceden geçmişti. Ancak biz bu meseleyi, hususuyetinden dolayı hakkında biraz konuşacağız. Deriz ki:

“Namazı tamami ile terketmeye gelince; işte bununla beraber diğer amelleri ondan kasul edilmeyecektir. tıpkı şirkle bir amelin birlikte kabul edilmediği gibi. Çünkü İslam4ın direği namazdır. Sahih hadiste belirtildiği gibi, Rasulullah (s.a.v.) -bir çadırın ayakta kalması- ile ilgili, çadırın diğer paçlarının olduğu ipleri ve kazıkları vs’nin bulunduğu. (Ancak çadırın bunlarla ayakta kalamayacağı...) şayet çadırın direkleri bulunmayacak olursa diğer paçları o çadıra bir yara sağlamaz. Dolayısı ile diğer amellerin kasul edilmesi de namazın kabulüne bağlıdır. Eğer kılınmayacak olsa diğer amellerde kabul edilmez. Bunun hakkındaki delil geçmişti.

Namazı bazen terketmeye gelince; Buhari "sahihin"de Bureyde hadisinden rivayete göre; Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İkindi namazını erkenden kılın. Çünkü her kim ikindi namazını terkedecek olursa ameli boşa gider."111

(111) Buhari: 2/26, Mevakit: ikindi namazını kim terkederse babında ve bulutlu bir günde namazı erkene almak ile ilgili babda; Nesai: 1/236, Namaz bölümünde: Kim ikindi namazını terkederse babında rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin manası hakkında bazı kimseler konuşmuştur ve hiç hasıl olmayacak şeyleri öne sürmüşlerdir.

Mühelleb şöyle demiştir:

"Bu hadisin manası namazı zai eden, eda etmeye gücü yettiği halde, alttan alarak vaktinden oldukça ileri ertelemektir. Sadece namazda ameli dökülür. Yani vaktinde kılmış olduğu gibi ecir olamaz ve meleklerin kaldırıp götüreceği bir amel gibi de değildir."

Bu hadisin hasılı şudur:

"Her kim bu namazı terkedecek olursa emcirini yitirmiş olur." Çünkü hadisin lafzı ve manası bunu red etmektedir. Bu amelin döküleceğini ifade etmemektedir. Nitekim, muhakkak ki, sabit oldu ki, yaptı ki.... lafızları kesinlik ifade etmektedir.

İşte şeriatteki ve lugatteki dökülme olayının hakikatı bu sigalarla gelmesidir. Dolayısı ile amellerinden bir amelin sevabını kaçırana "muhakkak ki ameli döküldü" denmez. ancak "bu amelin ecrini kaçırdı" denilir.

Bir taife ise şöyle demiştir:

"O zaman kılmadığı zaman o günün amelleri dökülmüştür. öbür günlerinki değil. Sanki onlar önceki geçen amellerinin hepsinin düşmesindeki zorlukları bir vakit namazın terki ile olmaktadır. Bunun terki de onlara göre mürtetlik gibi değil ki amelleri silip yok etsin. işte bu onlarda problem konusu olarak belirmektedir. Bu da o günün amellerinin dökülüşnde aynı ile onlara varittir."

Hadisten zahiren anlaşılan -elbetteki allah (c.c.) Rasulullah'ın (s.a.v.) muradını daha iyi bilendir- terk konusunun iki tane olduğudur:

1- külli terk: Namazı ebediyyen kılmamak gibi. Bu kişinin bütün amellerini yok eder.

2- Muayyen bir günde muayyen terk: Bu da sadece o günde ameli dökmesidir. Dolayısı il genel olan birşeyin dökülmesi genel terkin mukabilindedir. Muayyen dökülme de muayyen terkin mukabilindedir.

şayet: Mürtedliğin dışında ameller nasıl dökülür? diye sorulacak olursa buna cevap verme şöyle olur: Evet! Nitekim Kur'an, sünnet ve sahabelerden nakedilmiştir ki; şüphesiz kötülükler iyilikleri götürür. tıpkı iyiliklerin kötülükleri götürüp, sildikleri gibi.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Malını sırf insanlara gösteriş olsundiye infak eden, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan bir kimse gibi sadakalarınızı başa kakmakla ve eziyet vremekle boşa çıkarmayın." (Bakara: 2/264)

Bir ayette de:

3Ey iman edenler! Sesinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin; birbirinize yüksek sesle hitap ettiğiniz gibi ona da yüksek sesle hitap etmeyin. Yoksa haberiniz olmadan amelleriniz dökülür." (Hucurat: 49/2)

diye buyurmuştur.

Aişe (r.a.), Zeyd b. Erkam'ın annesine:

3Zeyd'e haber ver! Kendisi veresiye olarak (faizle alış-verişi) terkedip bundan dolayı tevbe etsin, aksi taktirde Rasulullah (s.a.v.) ile beraber gitmiş olduğu savaşları o (yüce Allah) iptal eder."112

(112) Darekutni: 2/311; Beyhaki: 5/330; Hadisin senedinde Aliye bulunmaktadır. Darekutni: Meçhuldür demiştir. "Cevher en-Nuka" adlı eserde Türkmani bunu red etmiştir. aliye bilinmektedir sözü ile. Nitekim önden kocası ve oğlu da rivayet etmişlerdir. ikisi de imamdırlar. Bunu ibni Hibban "sigat" adlı eserinde rivayet etmiş ve onun hadisine Sevri, Evzai, Ebu Hanife ve ashabı, Malik, ibni Hanbel, Hasan b. Salih gitmiştirler. "Nasbur-Raye" 4/16, adlı eserde Zeylai zikretmiş ve: "Tenkih" adlı eserde sahibi: Bu ceyyid bir hadistir demiştir. aliye meçhul bir kadındır. Haberi kabul edilmez. Biz de dedik ki: Bilakis aliye bilinen ve çok takdire şayen bir kadındır. Nitekim bunu "Tabakaat" adlı eserde ibni Sa'd rivayet etmiş ve: "Aliye binti eyfa bin Serahil, ebu ishak es-Sebii'nin karısıdır. Aişe'den işitilmiştir demiştir.

Nitekim imam-ı ahmed de bunun hakkında böylece görüş belirtmiştir. Kendisi şöyle demiştir:

3Bir kimsenin bu zamanda kendisine helal olmayanlara bakması için borç (para) alıp evlenmesi gerekir. (Günah) amelizene ayeti de buna delalet etmektedir. Nitekim kötülük kendisinden büyük bir iyilikle gider. iyilikte kendisinden büyük olan bir kötülükten dolayı ecrini döker.”

şayet: “Sadece ikindi namazının terkinde amelin döküleceği, başkasının zikredilmemesindeki tahsis (özelleştirme) konusunun ne gibi bir faydası olabilir?” diye sorulacak olursa; şöyle denilir: Hadis ikindinin dışındakilerinde döküleceğini nefy etmez. ancak lakap mefhumu ile hariç. Bu da gerçekten çok zayıf bir mefhumdur.113

(113) Lakabın mefhumu şudur: ismi cins ya da ismi ilmin kendisinin dışındaki mezkur isimlerin nefy üzerine konuşulma delaletidir. Nitekim bunu sadece bazı dakik olan şaafiiler ile bazı Hanbeliler söylemiştir. ancak Cumhur ulema buna ihtilaf etmiştir. Çünkü lakap mefhumu ile konuşmak zahir bir mezheptir. Bunun ne bir lugatte ne akılda ne de şeriatte dayanağı yoktur. Nitekim arap: “aliyi gördüm” denilince bu sözü her türlü edebi uslupları ile de onlar. Eğer bu cümlede bir başka sanat yapılmamışsa o zaman o kişi bunun doğrusunu şüphesiz onlar. aynı zamanda Rasulullah’ın (s.a.v.): “Kim ikindiyi kılmazsa ameli boşa gider” hadisi de böylecedir. Bunun manası dolayısı ile; ikindi namazının dışındakiler kılınmayacak olursa ameller dökülmeyecek (manasında) değildir. Bu, düşünülsün.

“Diğer namazlardan ayrı olarak ikindi namazının zikredilmes onun tahsisi, ikindinin şerefinden dolayıdır. Bu yüzden de bunama Salatı Vula’dır. Sahih ve açık olarak gelen rasulullah’ın (s.a.v.) nassı ile. Bu yüzden de yine başka bir hadiste bu namazı özel kılmıştır. O hadiste şöyledir:

3ikindiyi kaçıranın konumu sanki ehlini ve malını yitirmiş kimse gibidir.”114

(114) Buhari: 2/24, Mevakit: İkindiyi kaçıranın günahı babında; Müslim : 626, Mesacid İkindinin kaçırılması hakında ağır tehditler babında; Malik “Muvatta”sında 1/11, 12, Namazın vakitleri bölümünde: Vakitleri cem etme babında; ebu Davud: 414, 415, Namaz bölümünde: ikindi vakti babında; Tirmizi: 175, Namaz’da: ikindi namazını sehv etmek hakkında bab; Nesai: 1/238, Namaz bölümünde: Seferde ikindi namazının sayısı babında rivayet etmişlerdir.

Yani malını ve ailesini kaybetmiş gibidir. Malsız ve ailesiz kimsedir. İşte bu benzetme; ikindinin terkedilmesi sonucu amelinin düşmesini göstermektedir. Sanki salih amellerle, hem metalanmak hem de faydalanmak hususunda ehli ve ailesi ile benzetilmiştir. Dolayısıyla ikindi namazını terkedecek olursa, bu kimse malı ve ehli olup, ihtiyaçtan dolayı dışarıya çıktığında orada malını ve ehlini (görür) ve geri döner. Nitekim aile ve mala da ihtiyaç duyduğu zaman o kişi olarsız dona kalıverir, onlarsız tek başına kalıverir. şayet salih amelleri onda kalacak olursa o zaman benzetme mutabık olmaz.

Fasıla

(Amellerin) dökülmesi iki kısımdır: Genel ve özel.

Genele gelince: Bütün iyiliklerin mürtedlikle yok olup dökülmesi, bütün kötülüklerin de tevbe ile silinip gitmesidir.

Özele gelince: Kötülüklerin ve iyiliklerin bazısının bazısı ile dökülmesi. Bu nitekim cüzi olan mutayyed (kayıtlanmış) dökülmedir. şüphesiz bunun hakkında, Kur'an'dan, sünnetten, aser'den ve imamların görüşlerinden deliller geçmişti.

küfür ve imandan her birisi öbürünü iptal ederken, her ikisiden birisinin şubeleri, öbürünün gitmesinde, bazı şubelerinin yok olmasına tesiri bulunmaktadır. şayet şube büyüyecek olsa mukabilinde birçok şubeyi de götürmektedir. Dolayısı ile mü'minlerin annesinin, (faizli alışveriş hakkında Zeyd'in bu davranışının) imkansızlığını iyi hatırla! Nitekim onun (Zeyd'in) aksi takdirde, Rasulullah (s.a.v.) ile beraber yaptıkları cihadı batıl kılmıştır.115 Dolayısı ile Allah'ın savaşına ve Rasulün savaşına, kafirleri mahf etmek için (olduğu halde), bunu iptal eden bir şey nasıl olurda o şubeyi kuvvetli kılar. Mekruh harpler istenilen harpleri iptal etmiş oluyor. Tıpkı buğz ettikleri halde, muharebe olunmalarını isteyen düşmanlarına karşı savaşmayı iptal ettiği gibi. Allah (c.c.) kendisine sığınılandır.

(115) Tahrici için sayfa: 65'e bakınız.

Gece Namazını Gündüz Vakti ve Gündüz Namazını Gece Vakti Kılmanın Kabulü İle İlgili Fasıl

Gece namazını gündüzleyin, gündüz namazını da geceleyin kılındığı zaman kabul olunur mu olunmaz mı? sorusu ile ilgili olan beşinci meseleye gelecek olursak bu konunun iki tane açıklama şekli vardır:

1- Nass ve icma ile kabul olunduğu görüşü: Bu da eğer kişi gündüz vakti uyku ya da unutmadan dolayı namazı geçirmişse bunları gece vakti kılar ve bunun aksi de öylecedir.

"sahihayn"da enes b. Malik'den gelen bir rivayette Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğu sabit olmuştur:

“Her kim namazı kılmayı unutsa ya da uyuya kalsa bunun kefareti hatırına geldiinde kılmaktır.”111

(116) Buhari: 2/58, Namazın vakitleri hakkında: Namazı unutan kimse hakkındaki babda; Müslim: 684, Mesacid bölümünde: Geçen namazın kazası babında; Tirmizi: 178, Namaz bölümünde: Namazını unutan adam hakkındaki babda; ebu Davud: 442, Uyuyup namazını kılamayan ya da unutarak kılamayan babında; Nesai: 2/293, 294, Mevakit’de: Namazı unutan hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

Lafız ise Müslim’indir.

Müslim’den gelen bir hadis tayine Rasulullah’ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

3Sizden biriniz uykudan dolayı namazı kılamamış ya da namazı kılmaktan dolayı gafil olmuş (unutmuş)sanız bu namazı hatırladığınız vakit kılsın. Çünkü Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“Beni zikretmek için namaz kıl.” (Taha: 20/14)

“Sahihi Müslim”de ebu Hureyre’den gelen bir rivayette şöyledir:

“Rasulullah (s.a.v.) Hayber savaşından dönünce gece bastı ve Rasulullah’ı (s.a.v.) uyku tuttu ve orada (kafileyi) konaklattı. Bilale:

“Bizim için geceyi geceyi bekle (gözet).”117

diye buyurdu. Bilal’de (gece namazını) gücü yettiği kadar kıldı. Rasulullah (s.a.v.) ve ashabı da uyudular. Fecir vakti yaklaşınca Bilal, fecre müveccih ederek bineğine dayanmakta idi. Gözleri ise (uykudan) dolayı iyice kapanmakta idi. kendisi de bineğine dayanmış idi. Güneş onların üzerine doğana dek, ne Rasulullah (s.a.v.) ne Bilal ve ne de sahabelerinden birisi uyandı. (Güneş doğunca) ilk kalkanları Rasulullah (s.a.v.) oldu. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) hızlıca Bilal’e gidip:

“ey Bilal!”

dedi. Bilal de:

“Senin nefsini alan benim nefsimi de (uykuya) aldı. Babam veanam sana feda olsun ya rasulallah!” dedi. Rasulullah (s.a.v.) ise:

“Bineklerin de bir şeyleri iktida edin, iktida edin.”

(Hazırlanın) diye buyurdu. Sonra Rasulullah (s.a.v.) abdest aldı ve Bilal’e namaz için kamet getirmesini emretti. Rasulullah (s.a.v.) onlara sabah namazını kıldırdı. Namaz bitince:

3Her kim namazı unutacak olursa, hatırladığı zaman kılsın. Çünkü Allahu Teala:

"Beni zikretmek için namaza kalk" buyurmuştur."

diye buyurdu."118

(117) Müslim: 684, 316'da Mesacid bölümünde: Geçen namazın kazası ve kazayı erken kılmanın müstehaplığı babında rivayet etmişlerdir.

(118) Müslim: 680, Mesacid bölümünde: Geçen namazın kazası ve kazayı erken kılmanın müstehaplığı babında; Muvatta: 1/13, 14, Namazın vakitlerinde: uyuyup namazını kılamayan hakkındaki babda; ebu Davud: 435, 436, Namaz'da: uyuyarak ya da unutarak namaz kılamayan hakkında babda; Tirmizi: 3/62, Tefsir'de: Taha suresinden ...... hakkında bab; Nesai: 1/295, 296, 298, Mevakitte: Yarından vaktinde namazı uykudan dolayı kılamayanın iade etmesi babında ve namazı kaçıran nasıl kaza edecek? Babında rivayet etmişlerdir.

"Sahihayn"da imran b. Husayn'ın bu kıssaya benzer olarak rivayet ettiği bir hadis vardır. 119 "Sahihi Müslim"de bazıları uykudan dola yı namazlarını kılamadıklarını hatırlatınca şöyle buyurdular:

"muhakkak ki uykuda tefrit yoktur. Tefrit ancak diğer vakit gelinceye dek namazı kılmamaktır."120

(119) Buhari: 6/425, Menakıb'da: İslam'da nübüvvetin alametleri babında; Teyemmüm de: Temiz toprak, sudan yetecek müslüman abdesteder babında ve teyemmüm bir defa vuruştur babında; Müslim: 682, Mesacid'de: Geçen namazın kazası babında; Ebu Davud: 443, Namaz'da: Uyuyup namazı kılmayacak olursa ya da unutacak olursa... Babında rivayet etmişlerdir.

(120) Müslim: 681, Mesacid'de geçen namazın kazası babınnda; Tirmizi: 177, Namaz'da: uyuyup namazı kılmayanın hakkındaki babda; ebu Davud: 437, Namaz'da: uyuyup namazı kılamayacak olursa ya da unutacak olursa babında rivayet edilmiştir.

"İmam-ı ahmed'in müsnedin"de, abdullah b. Mes'ud'un hadisinde kendisi şöyle demiştir:

"Rasulullah (s.a.v.) Hudeybiyye'den (sonra) bir gece konaklayı verdi. Biz de çok yumuşak yeri bulunan bir yerde konakladık. Rasulullah (s.a.v.):

"Bizi kim kaldıracak?"

diye buyurdu. Bilal'de:

3Ben" dedi. Bunun üzerine:

“Sen uyu o zaman”

diye buyurdu. Güneş doğunca ve filanca filanca uykusundan uyanınca kalktı. uyananlar arasında ömer’de bulunuyordu. Dedi ki:

3Hadi kılkan.” Rasulullah (s.a.v.) ta uykusundan uyandı ve:

“Yaptığınız gibi yapınız.”

(Nasıl kılıyorduysanız öylece kılınız) dedi. onlar böylece yapıp (kıldıktan) sonra:

“İşte böylece! Sizden biriniz uykusunda iken ya da unatacak olursa namazı böylece (kılsın).”

diye buyurdular.”121

(121) Ahmed: 1/386, 464; Ebu Davud: 447, Namaz’da: uyuyup namazı kılamayan ya da unutan kişi hakkındaki babda rivayet edilmiştir. Hadis sahih olup, Münziri’de hasen’lemiştir.

Bu hadis imamlar arasında muttefekun aleyh bir hadistir.

İki meselede ihtilaf etmişlerdir: Lafzı ve Hükmi’de.

Lafziye gelince: Bu namaza eda mı yoksa kaza mı denilecek? işte bunda kesin lafızda ihtilaf vardır. Bu, Allah’ın onlara farz kılmış olduğu bir ibadet olduğu için kazadır. (Yoksa) uyuyan ve unutan kişi hakkında vakit itibarınca edadır. Çünkü her ikisinde de vakit uyanma ve hatırlama vaktidir. Bu da ancak içinde kılanacağı emredildiğimiz vakitte kılınır.

Fakihlerin kitaplarında zikrettikleri: 3Hatırladığı zaman kılsın. Çünkü bu onun vaktidir” sözü ziyade olup hadis kitaplarında bu yoktur. Bunun bir senedinin olduğunu da bilmiyorum. Lakin Beyhaki ve Darekutni, ibni Zinad’ın hadisinden, o da A’rac’den o da Ebu Hureyre’den gelen bir rivayette Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Her kim namazı unutacak olursa, hatırladığı zaman onun vaktidir.”122

(122) Beyhaki, Süneninde: 2/219; Darekutni: 1/162’de her ikisi de Hafs b. Ömer b. Ebi ataf hadisinden almışlardır. Bunu “mecma”: 1/332 adlı eserde Heysemi Taberani’nin “Evsat” adlı eserine -Hafsı la’lil ederek- nisbette bulunmuştur. Buhari ve Nesai bunu zayıf saymışlardır. Hafızda: takrib adlı eserde: Zayıftır ancak bu konu ile ilgili başka hadisler çokça vardır. Bunlardan çoğu geçti demiştir. Beyhaki dedi ki: “Buhari ve başkaları: Bizim zikrettiimiz ebu Hureyre’den ve başkasının Rasulullah’tan (s.a.v.) zikrettii hadistir. Hadiste: “Hatırladığı zaman onun vaktidir” ibaresi yoktur ve geçen Ebu Katade hadisinde. ebu Hureyre ve ikisinin dışındakilerin delaleti, kaza vaktinin dar olmadığını, eğer

dar olsaydı şeytanın mekanı için, bu namazı uyanma halinden tehir edemeyecek konusuna daha benzer olduğunun anlaşıldığıdır. Nitekim Rasululah (s.a.v.) şeytanı boğarak (ona fırsat vermeyerek) namaz kılandı. imam şafii şöyle demiştir: "Namazda şeytanı boğması demek, içinde şeytan(lar) bulunan bir vadiden daha büyük bir konudur."

Fasıla

Hükmi meseleye gelinecek olursa; Bu da:

3kişi uykusundan uyandığı zaman (kılaadığı namazı) hemen mi kılacak? Yoksa bunu tehir etmesi caiz midir?" konusudur. Bu konu hakkında iki görüş vardır. Bu iki görüşten en sahih olanı hemen kılınmasıdır. Bu cumhur fakihlerin görüşüdür. ibrahim en-Nehai, Muhammed b. şihab en-zühri, Rabia b. ebi abdirrahman, Yahya b. Said el-Ensari, ebu Hanife, imam-ı Ahmed ve ashabı ile alimlerin çoğu bunlardandır. şafii mezhebinin zahirine göre bu tercihlik manasınadır. Onlar, Rasulullah'ın (s.a.v.) uyudukları mekanda namazı kılmadıklarını delil getirmişlerdir. Bilakis: "Bineklerinizi hazırlayın" deyip başka bir yere de gitmişlerdir, orada namaz kılınmıştır.

Ebu Kutade hadisinde ise:"Uykularından uyandıkları vakit bininiz3 diye buyurdu. Bizlerde bindik ve güneş yükselene dek yolculuk ettik ve durduk. Sonra da içinde su bulunan bir kabı istedi, abdest aldı. Sonra da Bilal namaz için ezan okudu. Rasulullah 5s.a.v.) iki rekat namaz kıldı. Sonra da öğle namazını kıldı.123

Demişlerdir ki:

"eğer hemen kaza yapmak icap etse idi, o zaman belirli bir yere kadar gitmeden namazı kılıverirlerdi." Devamla şöyle demişlerdir:

"Bu mekanda şeytan vardır deyip te, namazı orada kılmamak özrünü söylemek doğru değildir. Çünkü herhangi bir yerde şeytanın bulunması farz namazın tehir edilmesine bir mazeret teşkil etmez."

(123) Sayfa: 68'de geçti.

İmamı şafii dedi ki:

"şayet geçen namazın, vakti şeytanın bulunmasından dolayı tehir edildiğinde zorlaşacak olsa idi o zaman Rasulullah (s.a.v.) şeytanı boğarak namaz kılmazdı."124

(124) Buhari: 1/461, Namaz bölümünde: Esir ya da Garim mescitte bağlanır babında; Müslim: 541, Mescitler bölümünde: Namazda şeytana lanet etmenin caizliği.... babında rivayet etmişlerdir.

Devamla şöyle demiştir:

"Namazda şeytanı boğması, içinde şeytanların bulunduğu bir vadiden daha büyük bir konudur bu. Demişlerdir ki: Çünkü bulunamaz belirlenmiş vakitlerde kılınan namazlardır. Dolayısı ile geçecek olursa hemen kaza edilmesi vacip olmaz. Ramazan orucunda olduğu gibi. Bilakis bu daha evladır. Çünkü eda etmek -orucun dışında- namazda daha çok genişliği bulunur. kazalarda ise genişlik daha evla sayılmaktadır."

ebu ishak Mervezi şöyle demiştir:

"Namazı eğer bir özürden dolayı tehir edecek olursa hadiste de geçtiği üzere bunu tercihe göre kaza eder. özürsüz tehir etmişse onu hemen kılar. tefritine, günahına -olmayan bir ruhsat olarak- sabit olmasın diye böyle yapar."

Cumhur da "Müslim'in Sahihin"de Ebi katade'den gelen hadisini delil getirmişlerdir:

"Onlar rasulullah'a (s.a.v.) namazın, uyumalarından dolayı geçtiğini sordular? Rasulullah (s.a.v.) ta:

"şüphesiz ki uykuda tefrit yoktur. Sizden biriniz namazı unutacak olursa ya da namaza kalkamayıp uyumuş ise hatırladığı zaman kılsın. Keffareti de ancak budur."

demiştir."125

(125) Sayfa: 68'de geçmişti.

"Sahihin"de yine geçtiği Ebu Hureyre hadisinde Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Kim namazı unutup ta (kılamayacak) olursa, hatırladığı zaman onu kılsın. Çünkü allahu Teala:

"Beni zikretmek için namaz kıl." buyurmuştur."126

(126) Sayfa: 68'e geçmişti.

Darekutni'nin rivayetinde ise bu hadis şöyledir:

3Kim bir namazı unutacak olursa, hatırlaması onun vaktidir."127

(127) Sayfa: 69'da geçmişti.

İşte bu lafızlar hemen kılmanın vacipliği hususunda açık delillerdir. şöyle demişlerdir:

3Bir defa te'hir etmenin caizliği için sizin delil getirmiş olduğunuz deliller, az bir ertelemeye ancak delildir. öyleki kişiyi kazaya, ne ihmal ve ne de yüz çeviren olarak götürür. Bilakis bunu namazı tamamlamak için, bir menzilden bir menzile ihtiyarı ile olmaktadır. Dostluğun ya da cemaatin, namazının ecri çoğalsın diye ya da buna benzer şeylerden dolayı, (cemaat) namazı tamamlamak maslahatından d olayı beklemek ve böylece birazcık vakti tehir etmek olabilir. ancak bu sözden nasıl olurda -maslahattan dolayı az birtehirin- caizliğinde bu birkaç senenin kaza (namazları da kılınabilir?) denilecek?"

şüphesiz İmam-ı ahmed; Misafirin menzilinde iken uyumasından dolayı namazı geçirecek olursa o kimsenin başka bir yere intikal etmesine müstahabtır görüşünü vermiştir ve orada onun kaza yapmasını hayırlı görmüştür. Buna ek olarak hemen kılması imamın mezhebinin görüşü olduğu halde.

şayet Allah'ın ve rasulü'nün mutlak emirleri hemenlilik üzerine ise o zaman mukayyitlik nasıl olur? işte bu yüzden kayıtlılık hakkında hemen olması lazım diyenlerin cevapları, mutlaklık hakknıda bunun nefy edenlerden daha çoktur.

zan kazasına kıyas edilerek görüş bildirenlere gelince; bunun cevabı iki yönlüdür:

1- şüphesiz sünnet iki konumun arasınıayırt etmiştir. Ramazan kazasının tehir edilmesini caiz kılmış, unutanın hatırlaması halinde ise vacip kılmıştır. Dolayısı ile sünnetin iki şeyin arasını ayırdığı bir konuyu bizim birleştirmemiz bize doğru olmaz.

2- Bu kıyas onların aleyhine birer kıyastır. Çünkü Ramazanın tehir edilmesi ancak öbür ramazan ayı gelmediği zaman caizdir. ama onlar geçenin tehir edilmesini caiz görmektedirler. Buna ek olarak şayet birçok vakit namazı da getirseler, kıyas nerede?

Onların: "şayet hemen kılmak vacip olsa idi şeytanın bulunuşundan dolayı tehir edilmesi caiz olmazdı" sözleri hakkındaki cevap az önce geçmişti. Bu da; hemen kılınması lazımdır diyenler; sadece namazı tamalamak maslahatından dolayı az bir tehiri caiz görmektedirler. Namazda Rasulullah'ın (s.a.v.) şeytanı boğması128 öğneği ile vermeleri tersliğine gelecek olursak, bu şüphesiz nakzın (tersliğin) en acayibidir. Çünkü az bir vaktin, şeytanın mekanından -adilikten dolayı- tehir edilmesi ile namaz zaten terkedilmiş olunmaz. Vakti bile gitmiş, demek değildir. Bu mesele aynı zamanda şeytanın kişiye namaza muarız olmasına hilafen, namaz kılan kimsede kendisini namazdan bundan dolayı kesmez. Çünkü bu yüzden namazı terkedecek olsa o zaman en batıl namaz onunki olacaktır. Buna girmesinden sora da namazı kesilmiş olacaktır. Belki de ikinci namazda ona muarız olacak olursa o namazı kesecektir ve namazı tamamı ile terkedecektir. öyleyse iki meselede; bu açıklama nerede, öbür açıklama nerede?

Allah en iyisini bilir.

(128) Bu hadisin tahrici için geçen hadisin tahricine bakınız: Sayfa: 70.

Fasıla

İkinci açıklama suretine gelecek olursak; bu da: "kişi vakti çıkana dek namazı kasten terkedecek olursa" konusu ileilgilidir. Gerçekten bu konu, insanların hakkında tartıştıkları büyük bir meseledir. Kişiye kaza yapması fayda verir mi? Kazası kabul edilir mi? Edilmez mi? Ya da bunu düşünmeye ebedi olarak bir çıkar yol olur mu?

Ebu Hanife, şafii, ahmed ve Malik:

"Kaza etmesi vaciptir" demişlerdir. Kaçırması günahı ile ondan kaza gitmez. Bilakis kendisi ukubete müstehak olmaktan allah'ın af etmesine dek olmaktadır.

Nitekim selef ve haleften bir taife şöyle demiştir:

3Her kim kasten namazı vaktinden tehir edecek olursa ve özrü de bulunmaz ise tehir yapması o kişiye caiz olur. işte bunun istidrak edilmesine varacak bir yolu yoktur. Bunu kaza yapmaya da ebedi olarak kudreti de olmaz. Ondan bu kabul da edilmez. aynı zamanda tevbe-i nasihun fayda vermesi hususunda da aralarında bir husus yoktur. Lakin kasten terk etmeye soyunduğu bu terklerin kazasından mıdır tevbesinin tamamı ? nitekim bu namazların kazası yapılmadan tevbeleri sahih olmazmı ? yoksa kaza'da tevbe tevakkuf olmazmı ? Böylelikle de müstakbelde namazları kılacak nafileleride sıklaştıracak işte bu geçenlerin istidrak edilmesi imkansız olmuştur ? işte bu ihtilaf konusudur .

Bizde şimdi her iki fırkanın delillerini belirteceğiz:

Kaza Yapılmasını Gerekli Kılanların Delilleri Faslı

Kaza yapılmasını gerekli kılanlar şöyle demiştir:

“rasulullah (s.a.v.) uyuyup unutup namazını kılmayana kaza etmesini emr etmeleri konusunda129 bu iki özellik mazaret olup, ifrat değildirler. Asi olan bir ifratçıya kazanın vacip olması daha evla ve doğrudur. Her ne kadar namaz sadece vaktinde sahih olduğu halde. uyuyan ve unutan kimse hakkında ise; vaktinden sonra kaza yapması fayda vermemektedir. Dediler ki:

“Rasulullah (s.a.v.) Hendek günü ikindiyi akşamdan sonra kılmıştır, sahabeler de öylece kılmışlardır.130 Bilinen şu ki; onlar uykudadeğiller idi ve sehv içinde de değillerdi. şayet bazılarında unutma hasıl olmuşsa da bu hepsini bağlamamaktadır.” Devamla demişlerdir ki:

“Öyleyse ifratçı kişi mazurlu kişiden nasılda tehir etme hususunda daha iyi olabiliyor? Dolayısı ile ifratçı kişiden hafifletip, mazeretli kişide ağırlaştırılsın.” Demişlerdir ki:

“Yüce Allah ancak ümmete namazını kaçıranın hükmünü açıklamak için ve hemen kılınmakla sadece değil sonraya da tedarik edebildiğini (göstermek) için Rasulünü ve sahabeleri uyutmuştur.3 Devamla da şöyle demişlerdir:

3şüphesiz Rasulullah (s.a.v.) ramazan ayında cima yapıp orucunu bozanın, yerine bir gün oruç tutmasını emretmiştir.”131 Dolayısı ile şöyle de demişlerdir:

“İşte kıyas, kazanın vacip olduğunu içermektedir. Çünkü emir, vatinde bu ibadet fiilinin mükellefin yapmasına yöeltilmiştir. Dolayısı ile vakitte ifrata kaçacak olsa ve terketse (ancak ileride kılsa) bu ibadet fiilini düşürmüş demek değildir.”

(129) Bu manada birçok hadis sayfa: 67’de geçmişti.

(130) Buhari: 2/55, 56, Mevakit’de: Kim vaktin gitmesinden sonra cemaate namaz kıldırırsa babında ve ilk namazların ilki ile kazası babında; Meğazi bölümünde: Hendek savaşı babında; Müslim: 631, Mesacid: “Salatul vusta” ikindi namazıdır, diyenlerin delili babında; tirmizi: 180, Namaz’da: Bir insanın kaçırdığı namazlara hangisi ile başlayacağı babında; Nesai: 3/84, 85’de, Sehu bölümünde: Kişiye namaz kıldın mı? sorulupta o da: 3Hayır3 derse babında rivayet etmişlerdir.

(131) ebu Davud: 2393, Oruç’da: Ramazanda ehline yaklaşanın kefareti hakkında bab; Darekutni: 252’de, nitekim bu ziyade ile o da oruç ile emirdir - hafızlardan başkası olmadan tan’da bulunmuştur. abdulhak: “Ahkam”ında şöyle demiştir: “Nasbur-Raye” 2/453, adlı eserinde Zeyla’inin naklettiği Müslim4in bu hadisteki yolları daha sahih ve daha meşhurdur. Bunlarda: “Bir gün oruç tut. (Kefaret olarak) ne hurma ve ne de istiğfar gerekir” ibaresi yoktur. ancak kaza mürsel olarak sahihdir. Bunu Malik, Muvatta: 1/297’de rivayet etmiş ve: “Bu Said b. Müseyyeb’in mürsellerindendir” demiştir. Malik, o da ata b. Abdillah El-Horosani’den, o da Said’den. Zühri hadisinden bu lafzayı zikreden hafızların inkarı: şüphesiz ki onun ashabı hem isnat ve hem de sika’dırlar. Yunus b. akil, Malik ve Leys gibi onlardan hiç kimse bu lafza ile zikretmemiştir. Bunu ondan ancak zabtı zayıf olan kişi zikretmiştir.

Hişam b. Sad ve benzerleri gibi. Hafız: "Feth" adlı eserinde: 4/150 şöyle demiştir: "Nitekim bu hadiste kaza ile lafzı ebu Uveys, Abdulcabbar, Hişam b. Sad'ın rivayeti ile, hepside Zühri'den rivayet etmişlerdir. Beyhaki: 4/226, ibrahim b. Sad o Leys'den o da Zühri'den rivayet etmiştir. Bu da ziyade olmadan Zühri'den sahih'de bulunmaktadır. Leys'in hadisi -Zühri'den olan- bunun dışında sahihayn'da bulunmaktadır. Ziyade -aynı zamanda- Said b. Müseyyeb'in Mürselinde ve vaki'dir. Nafi b. Cübeyr4in, Hasan'ın, Muhammed b. Kab'ın da mürsellerinde vakidir bu. Dolayısı ile bu yolların hepsi bu ziyadenin asıl olduğunu göstermektedir.

Kaza Vacip Olmaz Diyenlerin Delilleri

öbürleri ise şöyle demişlerdir:

3Rabb Teala'nın emirleri iki tür'dür.

1- Vakitlenmemiş mutlak tür: Bunu her vakitte yapar.

2- Sınırlanmış vakitlerle vakitlenmiş tür: Bu da iki kısımdır:

a) Vakti, fiilinin miktarı kadar olan kısım. Oruç gibi.

b) Bu fiilden daha geniş ve (çok) olan kısım. Namaz gibi. İşte bu kısımı emredildiği gibi vakti içerisinde, ibadet vakti dahilinde- kılması şarttır. Çünkü Allah (c.c.) bunu bu sıfatla kılmıştır. Bunun dışnda bu ibadet (vaktinden) çıkar." Devamla şöyle demişlerdir:

"Yüce Allah'ın belirli bir vakitte kılınmasını emrettiği halde, emrolunan kişi de bunu, vakti çıkıncaya dek vaktinde kılmasa, şer'an bunu sonraki vakitte kılması mümkünat dışıdır. Hissine göre kılmak mümkün oluyorsa da hissen yine mümkün değildir. Çünkü vaktinin dışında b namazı kılmak gayri meşru bir iştir." şöyle de demişlerdir:

"Meşru olan sadece Allah ve Rasulü'nün meşru kıldığıdır." Devamla:

"Bundan dolayı; Cuma namazını vaktinden sonra kılmak mümkün olmadığı gibi, vaktinden sonra Arafatta vafe de mümkün değildir." şöyle de demişlerdir:

3Meşru, ancak Allah ve Rasulü'nün kıldığıdır. Dolayısı ile de onlar, namazı, orucu haccı sadece belirli, onlara has vakitlerde meşru kılmışlardır. Dolayısı ile bu vakitler kaçacak olsa (çıkan bir vakitte)

kılmak meşru olmaz. Aynı zamanda Allahu Teala cuma namazını, cumartesi gününe vakit kılmamıştır. Onuncu günde de, Arafat vakfesini kılmamıştır, haccda hacc ayının dışındaki bir ayda kılmamıştır.

Beş vakit namaza gelecek olursak, şüphesiz bunda, Nass ve icma ile sabit olmuştur ki, uyuması, unutması, aklın gitmesi ile namazı kılamaması özründe, özrü gittiği vakit bunları kılar.132 Aynı şekilde Ramazan orucunda da, yüce Allah, hastalık, yolculuk ve hayız özürleri ile -bunlar gidince- kaza yapmayı kılmıştır.133 aynı şekilde iki tane namazı bir vakitte yolculuk, hastalık ya da cem etmeyi mübah kılacak bir iş mazeretlerinden dolayı cem etmeyi de, Rasulullah'ın (s.a.v.) kıldığı sabittir.134 İşte bunlar, mazeretten de dolayı has vakitten başka bir vakite dek tehir edilmesi caizdir. İttifak ile başkalarına bunlar caiz değildir. Bilakis bunlar büyük günahlardan olur.

(132) Bu iki hadis sayfa 67'de geçmişti.

(133) Allahu Teala şöyle buyurmuştur: "Sizden kim hasta ya da yolculukta ise (orucunu) öbür günlerde (kaza edip) tamamlasın."

(134) Cem edilmesi caiz olan namazlar; öğle ile ikindinin cemi ile akşam ve yatsının cemleri'dir. Bu konu birçok hadislerde geçmektedir. Buhari: 2/479'da namazın kısaltılması bölümünde: Güneş onlara meyillendiği zaman, onların yolculuğa çıkması hususunda önce öğleyi kılıp sonra da (yolculuğa çıkmak) için bineğine binmesi babında ve öğlenin ikindiye tehir edilmesi babında; Müslim: "704" Misafirlerin namazında: Yolculukta iki namazın cem edilmesinin cevazı hakkındaki babda; ebu Davud: 1218, 1219, Namaz bölümünde: iki namaz arasında cem etme babında; Nesai: 1/284, 285'de rivayet etmişlerdir.

Ömer b. Hattab şöyle demiştir:

"İki namazı özürsüz olarak cem etmek büyük günahlardan sayılmıştır." Lakin bunu yapması vacip olmaktadır. Eğer bu surette, ikinci vakite dek tehir edecek ise. Çünkü bu vakitte bir cümle (ara) bulunmaktadır. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) namazlarını vaktinden tehir eden idarecilerin bile arkalarında kılmayı emretmiştir. Kendilerine:

3Onları öldürmeyelim mi" diye sorulunca; Rasulullah (s.a.v.):

"Hayır, namaz kılmazlarsa 5evet)." diye buyurmuştur.135

(135) Sayfa 26'da tahrici geçmişti.

Onlar özellikle öğle namazını ikindiye dek tehir ediyorlardı. Buna rağmen arkalarında kılmak ile emredildi. Bu da namaz kılan için bir nafile (namaz) olmaktadır. Rasulullah (s.a.v.) vaktinde namaz k ılmayı emretmekte ve onları öldürmekten de nehy etmektedir. şöyle demişlerdir:

3Her kim gündüz namazını tehir edecek olur ve geceleyin bunu kılarsa ya da gece namazını gündüz vakti kılacak olursa, işte bunu yapan emrolunmamış, Allah ve Rasulü'nün meşru kılmadığı bir şeyi yapmış olur. Bu ne sahih ve ne de makbul olur. Devamla şöyle demişlerdir:

3şüphesiz ki Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Her kim ikindi namazını terkederse ameli dökülür."136

Bir hadiste ise:

"İkindi namazını kaçıran kimse, ehlini ve malını yitirmiş gibidir" buyurulmuştur.137

(136) Sayfa: 64'de geçmişti.

(137) Sayfa: 66'da geçmişti.

şayet bunu geceye tedarik etmesi mümkün olmuş olsaydı ameli dökülmezdi o zaman. aynı zamanda ehlini ve malını yitiren kişi konumunda da olmaz, amellerini kaybetmezdi." şöyle de demişlerdir:

3Yine Rasulullah'tan (s.a.v.) gelen sahih bir hadiste şöyle buyurmuşlardır:

3Her kim güneş gurüb vaktine girmeden önce ikindi namazında bir rekata kavuşacak olursa o şüphesiz ikindiye kavuşmuştur."138

(138) Buhari: 2/46; Mevakit: Kim sabah namazında bir rekata kavuşmuşsa babında ve akşamdan önce kim ikindi namazında bir rekata kavuşmuşsa babında; Müslim: 608, Mesacid: Kim namazda bir rekata kavuşursa tamamına kavuşmuş demektir babında; Muvatta: 1/6, Namazın vakti bölümünde; Tirmizi: 186, Namaz bölümünde: Güneşin mağribe girmesinden önce ikindi namazında bir rekata kavuşan hakkında babda; ebu Davud: 412, Namaz bölümünde: İkindinin vakti bölümünde; Nesai: 1/257, 258, Mevakit'de: Kim ikindinin iki rekatına kavuşmuşsa... babında rivayet etmişlerdir.

İşte böylece, her kim güneşin doğmasından önce bir rekata kavuşacak olursa sabah namazına kavuşmuş demektir. şayet akşam ve güneşin doğuşundan sonra kıldığı namaz mutlak olarak sahih olsa idi, o zaman kavuşmuş olacaktı. isterse bir rekata ya da bir rekattan azına kavuşmuş olsun veyahuta bundan bir şeye kavuşmuş olmasın. Çünkü Rasulullah4tan (s.a.v.): şayet bir rekata kavuşursa namazı sahih olur ve günah olmaz dediği varid olmamıştır.

Öyleki ümmet arasında da, namazın kılınma kemalatından vaktinden darlaştırmaya dek tehir edilmesinin helal olmadığında da ihtilaf yoktur. tedarik edilmesinen de şüphesiz namazın sahihliği ve tamamlanması (yeterli gelmesi) kastedilmekte, sizlere göre de sahih olmaktave yeterli gelmektedir.

şayet kişi namzadaki iftitah tekfi biri kadar bir bölümüne de yetişmiş olsa ya da hiçbir bölümüne yetişmemiş olsa hadis elbetteki sizin dediğiniz gibi değildir.” Devamla şöyle demişlerdir:

3Muhakkak ki Allah (c.c.) her namaz için evveli ve sonu belirli olan bir vakit kılmıştır.139 Vakti gelmeden de orada namaz kılmayana da izin vermemiştir, vaktinin çıkmasından sonra da kılınmasına izin vermemiştir. Dolayısı ile vaktinden önce ve sonra kılınan bir namaz meşru değildir. Eğer vakit, namazın sıhhatinde bir şart olmasaydı, o zaman sıhhatinde, önce ya da sonra kılınmasında bir fark olmazdı. Çünkü bu sefer kişi iki namazı da vaktinde kılmamış olacaktır. öyleyce bu ifratçı kişiden kaçırılmış namazlar nasıl kabul edilecek? ve ifrat edip, vaktinden önce kıldıkları nasıl kabul edilecek?” şöyle demişlerdir:

(139) Buna yüce Allah’ın şu ayeti işaret etmektedir: “Muhakkak ki namaz; mü’minler üzerine belirli vakitlerde farz kılınmıştır.” (Nisa: 4/103)

“Namaz kılmak, her halukarda vaktinde vaciptir. taki kişi bu vakit için bütün vacip ve şart işlerini terkeder. Kişi bu vakitte abdest almaktan, kıbleye dönmekten, elbiseyi ve bedeni temizlemekten, setr-i avret emekten ya da Fatihayı okumaktan veyahut kıyamda durmaktan aciz olacak olursa ve bunlarla vakitten sonra namaz kılmaya imkaniyeti olursa o kişinin namazı bunların dışında ki vaciplerin hepsini tam kılması ile birlikte vakitten sonra namazı kılamaz. Bununla da biliniyor ki; vakit yüce Allah’ın katında bu vecibelerden daha önceliklidir. şayet sadece bu iki kısımdan birisi oluyorsa o zaman vaktinde, bu şartlar ve vecibeler sonra namaza kavuşmasına bir yol olmuş olsa, o zaman vakittensonra, şartalrın ve vecibelerinde tam bir şekilde bulunmasıyla birlikteki bu namazı, vakit içinde bu şartlar olmadan kılınan namazdan daha hayırlı ve Allah’a daha sevimli olurdu. ancak bu da nass ve icma ile batıldır.” Yine şöyle demişlerdir:

“Yüce Allah: “Yazıklar olsun o namaz kılalara ki onlar naazlarında gaflet içindedirler” ayetini buyurmakta; namazını vaktinden çıkaran kimseyi, namazı terkeden tehtdi ile tehtitte bulunmuştur. Nitekim Rasulullah’ın 5s.a.v.) ashabı bu “sehv”, namazı vaktinde tehir etmekle tefsir etmişlerdir. tıpkı Sad b. ebi Vakkas’dan -ki ondan merfu bir hadiste vardır- sabit olduğu gibi. 140 Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

3Onlardan sonra bir (topluluk) geldi. Namazlarını terkettiler ve şehvetlerine uydular, yakında da “ğayy” ile karşılacaklar.” 5Meryem: 19/59)

(140) Sayfa: 39’daki açıklamada geçmişti. Bakınız.

Nitekim bu ayeti sahabeler ve tabiin buradaki: “Zai ettileri” vaktinden kaçırmakla tefsir etmektedirler. araştırıldığına göre; namazın zai edilmesi de; hem terkedilmesine, vaktinin terkedilmesine ve de vaciplerle rükünlerin terkedilmesine delalet etmektedir. aynı zamanda kasten namazı vaktinden tehir eden kişi Allah’ın sınırlarında haddi aşmış kimsedir. tıpkı vaktinden önce kılan

kimse gibi. öyleyse Allah'ın haddini 5sınırını) aştığı halde bu kimseye de ne oluyor ki; bu 5namaz buna rağmen) kabul edilir diyorda başka bir haddi tecavaz edildiği zaman kabul edilmez diyor?" şöyle demişlerdir:

"aynı zamanda deriz ki: Kaza yapmaya yeişse o zaman ona:

"Bu kazayı kılmakla emrolunduğun namazı bize haber ver. Bu, allah4ın emrettiği midir, dışında olan mıdır?" diye sorarız. eğer bize: "tıpkı kendisidir" der ise ona:

"O zaman kasten bunu terkeden asi değildir. Çünkü kendisi, bizzat Allah'ın o şeyi yapmayı emrettiği bir şeyi işlemiş demektir. Dolayısıyla ona ne günah ve ne de kınama ilhak olur.3 manasına gelir ki bu da kesinlikle batıldır." şayet dese ki:

3Bu, bizzat Allah4ın emrettiği değildir" ozaman da ona:

3İşte bunun emrolunmayan bir konu olduğu sana belirdiği vakit, bu bizim sana aynı zamanda en büyük (cevap vereceğimiz) delillerdendir" deriz. Sonra da yine şöyle deriz:

"Vakti çıkana dek kasten namazı geciktiren kişi, sonrada bunu anlarsa; bunun namazının taat mi yoksa masiyet mi olacağı hakkınnda ne derler?" şayet onlar:

3Namazı taattir. Bunu kılmakla O'na itaatlıdır" delerse işte bu icmaya Kur'an'a, ve sabit olan sünnetlere muhaliftir. şayet onlar:

3Bu masiyettir" derlerse, o zaman onlara:

3öyleyse günahla, masiyetle Allah'a nasıl yaklaşılır? Masiyetin yerine nasıl taati koyarız?" denilir. şayet sizler:

3Kıldığı için itaatkar, tehir ettiği için de asidir. Çünkü o da itaat olan fiil ile yaklaşmaktadır yoksa masiyet olan geciktirme eylemi ile değil" derseniz. onlara:

3Nitekim itaat emredildiği gibi emre uygunluk, ve imtisal demektir. Dolayısı ile amazı vaktinde çıkardığı halde geciktirmeye kastenniyet eden kişi, allah4ın ve Rasulü'nün emrine nasıl uymakta ve böylece de itaatkar olduğu(?) denildiği halde! öyleyse bu sabit olmuş olsa, bu mesele hakkında tartışma için bir fasılda bulunurdu" denilir. şöyle de demişlerdir:

"Aynı zamanda vakti olmayan bir vakitte bir ibadetin yapılması da (vaktinde olmadığı için kabul olumaz. Nitekim gece oruç tutulmayacağı, hacc ayının dışında hacc olmayacağı, cuma vaktinin dışında cuma kılınmayacağı gibi. öyleyse: "Ben gündüz iftar eder, gece oruç tutarım" ya da: 3Ben çok sıcak günlerde Ramazan orucumu bozar, onun yerine baharın bir ayda tutarım" ya da: 3Ben haccımı

muharrem ayına ertelerim" ya da: 3Ben cuma namazını son yatsı namazımda kılarım, iki bayram namazımı ayın ortasında kılarım" diyen ile: 3Ben gündüz namazın geceye, gece namazını da gündüze ertelerim" diyenin sözlerinin arasını ayırmaya kimin gücünün yetmesi mümkündür acaba?" şöyle de demişlerdir:

3Muhakkak ki Allah; ibadetler için 5belirli) imkaniyetler, zamanlar ve sıfatlar kılmıştır. Yüce Allah'ın kılmış olduğu bir mekanın da yerine başka bir mekanı, başka bir mikat yerini getirmek olmaz. arafat, Müzdelife, Mina, taş atma yerleri, Mubit, Safa ve Merve vs. gibi. aynı zamanda Allah'ın kıldığı bir sıfatın yerine başka bir sıfatı getirmekte olmaz. Dolayısı ile Allah'ın belirli bir zamannda kılınmasını vacip kıldığı bir (amazı) zamanının dışında da kılmayı nasıl yerine getirebilir?" şöyle de demişlerdir:

"şüphesiz ki nass ve icma; namazı kasten vaktinden tehir eden kimsenin o namazını kaçırdığına delalet etmektedir. tıpkı Rasulullah'ın (s.a.v.) buyurduğu gibi:

"Her kim ikindi namazını kaçırmışsa, sanki o ehlini ve malını kaybetmiş gibidir."141

(141) Sayfa: 60'da geçti.

Nitekim kaçırılanın tedarik edilmesi de elbette olanaksızdır. şayet bu mümkün olsaydı kaçırılmış diye isimlenmezdi. İşte bu, gramer ve örfde böylecedir. şeriatte de işte böylecedir.

Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Hacc, arafat gününden fecir doluncaya dek kaçar (geçer)."142

(142) Muvatta: 1/390'da ibni ömer'den mevkuf olarak ve sahih senedli bir biçimde gelmiştir. Beyhaki, Süneninde: 5/175; Taberani "Kebir" ve "Evsat" da ibni abbas'tan merfu olarak rivayet etmiştir. Heysemi "Mecma": 3/255 şöyle demiştir: 3Hadiste ömer b. Kays Et-Mekki vardir ki kendisi de zayıf olup terkedilmiştir." ibni ebi şeybe: "Musannaf" adlı eserinde Zeylai'den: 3/93, naklederek rivayette bulunmuştur şöyle demiştir: "Bu mürsel ve zayıf bir hadistir. Hadiste Muhammed b. abdurrahman b. ebi Leyla vardır."

Görmez misin ki? Yüce Allah bugünden sonra diğer gününe tedarik edilemeyecek, belirli bir vakitle (Haccı) kılmış ve vaktinin çıkması ile haccın (bittiğini) kılmıştır. ancak bu, namazından uyuyan ve unutan kişilerin tersinedir. Çünkü kişi uyuyup ya da unutarak namazı kılamamışsa bu namaz geçmiş bir namaz olarak isimlendirilmez. Bu yüzden de Rasulullah'ın (s.a.v.):

"İkindi namazını kaçıran sanki ehlini ve malını kaçırmış gibidir."

hadisinin kapsamına girmektedir." şöyle demişlerdir:

“Ümmet, namazı kasten vaktinden çıkaranın, o namazı kaçırdığında icma etmiştir. Eğer o kişiden bu kabul edilse, vakn sonra da sahih olmuş olsa o zaman bu namazın “geçmiş, lağu edilmiş ve batıl olmuş” diye isimlendirilmesi mümkün olmuş olurdu. öyleyse kaçırılan bir şey nasıl tedarik edilecek (kazası olacak)?” Dediler ki:

3Aynı zamanda geçmiş bir vakitin tedarik edilmesine yol bulmak ebedi mümkün olmaz? aynı zamanda farzına ve vasfını da tedarik etmeye yol olmaz.” şöyle demişlerdir:

“İşte bu, Ahmed ve başkalarının Rasulullah’tan (s.a.v.) rivayet ettikleri şu hadisin manasıdır:

“Her kim özürsüz Ramazan4dan bir günden iftar edecek olursa, senenin orucu o kişiden bunu kaza etmez.”143

(143) ahmed: 2/386, 442, 458, 470; İbni Mace: 1672; Daremi: 2/10; Tirmizi: 723, oruç bölümünde: Kasten orucu bozmak ile ilgili babda; ebu Davud: 2396, Oruçta kasten orucu bozan hakkında ağır tehditler babında; Bu zayıftır. Bunu Buhari: 3/32, Oruçta: Ramazan’da cima ederse babında talik etmiştr. ebu Davud ve Tirmizi de bunu bu rivayetle vasl etmiştir. Ancak zayıftır.

Dolayısı ile “hangi aydan olursa olsun bir gün orucu kaza eder” sözleriniz de nereden gelmektedir?” şöyle de demişlerdir:

3aynı zamanda yüce Allah müslümanlara 5düşmanları ile savaştıkları vakit) korku namazını -müslümanların düşmanlarına müvacehesi halinde- kılmalarını emretmiştir.144 Bu namazlarında rükünlerinden kıssaltmış ve bu namazda daha çok fiiller işlemiş, burada kıbleye arkalarını dönmüş ve imandan önce selam vermişlerdir. Bilakis yürüyerek ve binekler üzerinde bile namazlarını kılmışlardır. Hatta bu bile mümkün olmasa imaları ile kılarlardı. Vaktinde olmak üzere kıbleye dönmeden binekler üzerinde de bu namazlarını kılmışlardır bile! şayet vaktin dışında kılsalar ve bu sahih olsaydı o zaman daha emniyetli bir vakite ve daha (güzel) kılmak için imkan bulunan bir vakte tehir etmek caiz olurdu. Bu da vakti çıktıktan sonra namazın kılınmasının -bu yolda onlara isabet edenin ve düşmanlarıyla savaşmanın özür olması ile beraber- caiz ve makbul olmadığına delalet etmektedir.

(144) Korku namazı ile ilgili hadisleri rivayet edenler: Buhari: 2/357, Korku namazının bablarında ve Meğazi bölümünde: Ratu Rika savaşının hakkında bab; Müslim: 841, Misafirlerin namazı hakkında: Korku namazı babında; Muvatta: 1/183, Korku namazı bölümünün başında; Tirmizi: 565, Namaz bölümünde: Korku namazı babında; ebu Davud: 1237, 1238, 1239, Namaz bölümünde: Korku namazı babında; Nesai: 3/170, 171, Korku namazı bölümünde rivayet etmişlerdir.

Öyleyse nasıl olur da; mukim olan ve hasta olmayan bir kimseden -özrü de bulunmadığı halde-elbette sahih ve kabul olunur. Nitekim kendisi de açık olarak Allah’ın davetçisini işitmiş olduğu halde, vaktinden de namazı çıkartmakla sonra da başka bir vakitte kılabilmektedir! aynı şeklide hasta olan

kimsenin de tehir etmesine izin verilmemiştir. Bilakis ona, -eğer aciz ise- yan yatarak, ayakta durmadan, rükü ve secde etmeden kılması emredilir.145 aynı zamanda bu vaktin dışında da sahih ve kabul olunsaydı o zaman sıhhatli olduğu vakit tehir etmesi caiz olurdu.

(145) Buhari: 2/483, Namazın taksiri hakkında: Oturarak kılmaya gücü yetmiyorsa yan yatarak kılar babında; ebu Davud: 951, 952, Namaz bölümünde: Oturanın namazı hakkında bab; tirmizi: 372, Namaz bölümünde: Oturanın namazının ayakta kılandan yarım 5sevabı) olduğu babında rivayet etmiştir.

Öyleyse bize; kitabın, sünnetin ya da sahabe eserinin hangisinde -yüce Allah'ın belirlediği vakitte namaz kılınması gerekli olduğu halde- namazı kasten ileri vakite tehir edenin, bu namazını Allah'ın -vakit çıktığı halde- kabul edeceğini, sahih olacağını, bundan zimmeti beri olacağını ve farzı işlemiş gibi bunu eda etmiş gibi sevap olacağını kim haber verebilir? işte bunda vallahi, kıyamete kadar sizin için bir çıkar yol bulunmamaktadır. şüphesiz bizler görüşlerimizin tıpkısını Allah4ın Rasulü'nün ashabından almaktayız. Dediklerimiz onların dedikleri gibi olup, sizin sözlerinizin tersinedir."

Fasıla

çbir kimsenin bile inkar etmediği ebu Bekir es-Sıddık'ın (r.a.) kavli hakkındadır bu fasıla.

Abdullah b. Mübarek dedi ki: "Bizlere İsmail b. Ebi Halid ona da Zeyd haber vermiştir." şöyle dedi: "Muhakkak ki Ebu Bekir, ömer b. Hattab'a şöyle demiştir:

"Eğer ezberleyecek olursan sana bir nasihatı vasiyet edeceğim: Muhakkak ki gündüz olan bir 5ibadeti) gece ve gece olan bir (ibadeti) gündüz vakti (yapanın ibadetini) Allah'ın kabul etmeyeceği kendisi üzerine bir haktır. aynı zamanda Allah (c.c.) farz kılınmadannafileyi de kabul etmez. Kıyamet gününde mizanı ağır gelecek olanlarda ancak hakka tabi olanlar olup, mizan onlara ağır gelecektir. Mizana da sadece (ağır olması için) hakkın koyulması mizan için birer haktır. Kıyamet gününde mizanı hafif gelecek olanlar batıla tabi olanlar olup, mizan onlara hafif kalıverir. Mizanın da, hafif olması batılın koyulmasından dolayı, izana birer haktır bu. Muhakkak ki Allah (c.c.), cennet ehlini ve orada amellerinden dolayı salih olanları zikretmiş, günahlarını da bağışlamıştır. şüphesiz ben onları zikredecek olursam onlardan olamam diye korkuyorum. cehennem ehlini ve amellerini de zikretmiştir. onları da zikrettiğim vakit: "Onlardan olurum diye korktum." dedim. Rahmet ve azap ayetlerini de, mü'min korksun ve takvalı olsun diye zikretmiştir. Allah'ı haktan başkası ile temenni de bulunmayın. elinizle de kendinizi tehlikeye atmayın! Dolayısıyla sözümden korktun ise, o zaman gaibte olan, sana

ölümden daha sevimli olmaz. şüphesiz ki bu sana gerekir. şayet vasiyyetimi zai edersen gaib olan, sana ölümden daha çok buğzeden olmaz. Onu acze düşüremezsin."146

(146) ibni Mübarek "Zühd" adlı eserde 914 rakamlı, sayfa: 319'da rivayet etmiştir. isnadında İsmail b. Ebi Halid vardır. ibni Hibban'dan başkası ona güvenmemiştir.

Hinad b. Süra dedi ki: "abda bize hadisi anlattı. O da İsmail b. ebi Halid'den, o da Zeyd elyami'den, şöyle demiştir:

3Ben Ebu Bekir'in vefatına (yakın) hazır olduğumda bunu zikretmişti." Demişlerdir ki:

"İşte ebu Bekir (r.a.):

"Yüce Allah (c.c.) gündüz amelini geceleyin, gece amelini de gündüzleyin kabul etmemektedir" demiştir. Kim bu meselede muhaliflik yapacaktır? Nitekim onlar açık olarak buna muhalif şeyler söylemektedirler. Son yatsı namazının hacir vaktinde ve ikindi namazının da gündüzün ortasında kabul edeceğini (söylemişlerdir)." şöyle demişlerdir:

"İşte bu Ebu Bekir'in, amr'ın oğlu abdullah'ın, Sad b. ebi Vakkas'ın, Selman el-Farisi'nin, abdullah b. Mes'ud'un, Kasım b. Muhammed b. ebi Bekr4in, Huzeyl el-Ukeyli, Muhammed b. şirin, Mutarraf b. Abdillah, ömer b. abdilaziz'in (Allah hepsinden razı olsun ve dışındakilerden de razıolsun) görüşleridir. şube şöyle demiştir: "Ya'la b. ata'dan, o da Abdullah b. Hurras'dan, dedi ki: "ibni ömer bir sahifeyi okuyan bir adamı gördü ve ona: "Ey okuyucu, bu ne?:

"şüphesiz, vaktinde namazı kılmayanın namazı yoktur. Dolayısı ile namaz kıl sonra da o (sayfadaki) şeyleri başlar okursun" dedi."147

(147) abdullah b. Hurras'ın zayıflığından ötürü isnadı zayıftır.

şöyle demişlerdir:

3Sizin bu: 3Kamil olarak namaz yoktur" konunuzdaki teviliniz bazı yönlerden dolayı sahih değildir:

1- şüphesiz nefy (edati), isimlendirilenin hakiki nefyini içermektedir. Buradaki isimlenndirmede de tertib'tir. Hakikatı ise muntefi'dir. işte bu da lafzın hakikatı olmaktadır. Öyleyse bundan çıkmanın gereksinimi nedir?

2- Sizler kemal olan bir şeyin nefy ile müstehap olan bir kemalliği istiyorsanız işte bu batıldır. Çünkü şeri hakikat, bunda müstehap olan nefy'den dolayı nefy etmez. Bu ancak rükünlerinden bir

rüknün nefyinden dolayı nefy etmektedir ve cüzlerinden bir cüzün nefyinden dolayı nefy etmektedir. işte böylece her nefy, şeri hakikat üzere varid olmaktadır. şu hadislerde buyurulduğu gibi:

“Eminliği olmayanın imanı yoktur.”148 ve:

“Abdesti olanın namazı yoktur.”149 ve:

“Niyyeti olmayanın ameli yoktur.”150 ve:

“Geceden oruç için uyumayanın orucu yoktur.”151 ve:

“Fatihatul Kitabı okumayanın namazı yoktur.”152

(148) ahmed: 3/135, 154, 210, 251; Beyhaki: 6/288; Ziya: “Ehadis Muhtara”: 234/2’de iki yolla enes’den rivayet etmiştir. Hadis sahihtir.

(149) ebu Davud: 101; taharet’de: abdestde besmele babında; ibni Mace: 399 Taharet bölümünde: abdestde besmele babında; ahmed: 2/418, 4/80, 5/382, 6/382’de rivayet etmişlerdir.

(150) Bunun manası sahih bir hadistir. Buhari: 1/7, 15, Vahyin başlaması bölümünde: şüphesiz amellerin niyetlerle olduğu hakkında bab ve başka bablarda; Müslim: 1907, imare bölümünde: Rasulullah’ın (s.a.v.) buyruğu: “Ameller ancak niyetlerledir.3 ebu Davud: 2201, Talak’da: Talakı ve niyetleri kastetmesi babında; tirmizi: 1647 Cihadın faziletinde: Dünya ve Riya için savaşan babı; Nesai: 1/59, 60, Teharette: abdeste niyet etmek babında rivayet etmişlerdir.

(151) Bu hadisin manasındaki rivayet için bak: ebu Davud: 2454, Oruç’ta: Oruçla niyet etmek babında; Tirmizi: 730, Oruç’ta: Geceleyin oruca azmetmeyenin orucunun olmadığı babında; Nesai: 4/196 ve 197’de Oruç bölümünde oruçta niyet etmek babında; Darimi: 2/6 Oruç’ta: Geceleyin orucunu toplamayan 5birleştirmeyenin) hakkında babda rivayetedilmiştir. isnadı da sahihtir.

(152) Buhari: 2/199 ve 200, Namazın sıfatı hakkındaki bölümde: İmama ve uyanlara kıraatin vacibliliği babında; Müslim: 394, Namaz bölümünde: Her rekatta Fatiha’nın okunmasının gerekliliği babında; ebu Davud: 822, Namaz’da kim kıraatinde Fatiha4yı terkederse babında; Tirmizi: 247, Namaz’da: Namazında kim kıraatinde Fatiha’yı terkederse babında; Tirmizi: 247, Namaz’da: Fatih4sız namaz olmaz hakkında babda; Nesai: 2/137, 138, İftitah bölümünde: Namaz’da Fatiha4yı okumak babında rivayet etmişlerdir.

şayet bazı müstehaplarını nefy etmedendolayı hakikat nefy olacak olsa, o zaman bunda Allah4a, cinsinden daha yüksekte olan bir ibadet olmuş olur. Nitekim bizlere açıkladığınız üzere vakitte namazın vaciplerindendir. şayet namazın bir vacibi nefy olacak olsa o zaman namaz ne sahih ve nede kabul olur.”

3- şüphesiz ki müsammanın hakiki nefyi olmayacak olsa, o zaman sıhhatini ve itidadını nefy konusu, müstehap olarak kemalliğini nefy etmekten daha yakın olur.

Muhammed b. Müsenna dedi ki: "Abdul Ala bize hadisi anlattı. Onlara da Said b. Ebi Urvebe anlatmıştır. o da Katade4den dedi ki: "Bize abdullah b. mes'ud'un:

3şüphesiz namazda, tıpkı haccın vaktinin bulunuşu gibi vakiti vardır.153 Öyleyse namazı vakitlerinde kılın" dediği zikrolunmuştur." İşte abdullah; kendisi bizlere, haccın vakti gibi namazında vaktinin bulunduğunu açıkça söylemiştir. öyleki hacc vaktinin dışında yapılamıyorsa o zaman namaz nasıl vaktinin dışında olabilmektedir? abdurrezzak şöyle demiştir: "Mamer'den, o da Bedil el-Akili4den şöyle dedi:

(153) abdurrezzak'ın Musannıfında geçirmektedir. 3747.

"Bana: 3Kul vaktinde namazı kılınca semadaki bir nurun fışkırması ile yükseliverir ve namaz: "Beni muhafaza ettiğin için allah'da seni muhafaza etsin" der. şayet vaktinin dışında namazı kılmışsa, yumuşak bir elbise gibi dürülür ve bununla yüzüne vurulur" sözü anlatılmıştır."

(154) abdurrezzak'ın Musannıfı: 2234; Bu munkati bir rivayettir.

Namazın Kaza Olacağını Kabul Edenlerin Delilleri Faslı

Namazı vaktinden çıkarıp, bununla da zimmetin beride olacağını belirtenlerin görüşlerine gelecek olunursa, lafız ebu ömer ibni abdilberr4in4dir. Çünkü kendisi bu meseleyi en güzel vetam yöüyle belirtip yardımcı olmuştur. Bizlerde onun sözünün tıpkı aynısını zikredeceğiz. Kendisi: "İstizkar" adlı eserinde "uyuyup namazı kılamama babında" şöyle demiştir: "Ben abdulvaris'den, Kasım4ın kendilerine şöyle hadis anlattığını kendisinden okudum. Onlara da ahmed b. Züheyr, onlara da ibni isbahani, onlara da Ubeyde b. Hamid, hadisi anlattı. o da Yezid b. Ziyad'dan, o da Temim b. Seleme'den, o da YMesruk4tan, o da İbni abbas'dan şöyle demiştir:

3Rasulullah (s.a.v.) bir seferlerinde iken gecenin son vaktinde uyumak için konaklayıverdiler. Güneş doğuncaya dek de uykularından uyanamadılar. Sonra da Bilal4e emretti ve ezan okudu. Sonra da iki rekat namaz kıldı." ibni abbas'da:

3Beni ne dünya ve ne de içindekiler bu ruhsat kadar sevindirmemiştir." demiştir."155

(155) ahmed: 1/259, Yezid b. Ebi Ziyad4dan o da birisinden o da ibni abbas'dan rivayette bulunmuştur. "Mecma" adlı eserde: 1/321; Heysemi, ebu Ya'la'ya, Bezzar'a, Taberaniye, Yezid b. ebi Ziyah, o da Temim b. Seleme o da mesruk o da ibni abbas'tan olmak üzere nisbette bulunmuştur. Ebu Ya'la'nın ricali ise güvenilirdirler.

Ebu ömer şöyle demiştir:

3Bu bana göre -Allahualem-; Yüce allah4ın namazda iken kullarına bu muradı -vakitlenmiş de olsa- namazı kim vaktinde kılamazsa, unutmuş, uyumuş, ya da kasten terketmişse, hatırladığı zaman bunu kaza yapacağını mutlak olarak gösteren (bir delil olup); bu ashaba ve diğer ümmetine Rasulullah'ın (s.a.v.) öğretme sebebidir."

İbni Sihab, o da Said b. Müseyyeb'den bu babda gelen Malik hadisine bakmaz mısın? Nitekim Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kim namazı unutmuşsa, hatırladığı vakit onu kılsın."156

(156) Muvatta: 1/14; Hadis mürsel'dir. Müslim: 309'da bunu mesacid bölümünde: Geçen namazın kazası ve kazasının erken yapılmasının müstehaplığı babında vasl etmiştir.

Unutmak olayı arab lisanında, kasten terketmek ya da hatırlamamak manalarına gelmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Onlar Allah'ı unuttular, Allah'da onları unutuverdi."

Yani: Allah'a itaat etmeyi ve Rasulullah'ın (s.a.v.) getirdikleri şeylere iman etmeyi terkettiler. Bundan dolayı da Allah (c.c.) rahmetinden onları terkediverdi. işte bunda bir ihtilaf bulunmaz. Bunu nitekim, Kur'an'ın tevilini azıcık da olsa bilen, anlamazlık etmez." şayet:

3Kim uyuyup ya da unutup namazı kılamamışsa, hatırladığı zaman kılsın"157

(157) Sayfa: 67'de hadisin tahrici geçmişti.

hadisi niçin sırf bu hadiste gelmiştirde başka hadislerde yoktur? denilecek olursa; şöyle denilir:

3Uyku ve unutmadan dolayı bu kimseden günahın kalktığı hakkında yazının kalktığı için, kişide de bu hasletlerden dolayı kötü zannı ve vehimi ortadan kalksın diye uyuyan ve unutan kişi has olarak gelmiştir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) ta, bu iki hasletlerden dolayı kişiden günahın düşmesi ile farzın gerekliliğinin düşmediğini de açıklamaktadır. Çünkü hatırlandığı zaman namazı yerine getirmek farzdır. Her iki haslettendolayı -hatırlayınca- vaktin çıkışından sonra bunları kaza eder, hadiste bu iki hasletin yanında kasten terkeden de delil getirilmemiştir. Çünkü uyuyan ve unutan da vehim edilen

illet bunda yoktur. Farzın terkedilmesi hususunda (kasten terkedene) bir zöür olamaz. Hatırlıyorsa amazı kılması vaciptir.

şüphesiz ki yüce Allah, her ikisinin hükmünün arası ile, vakitlenmiş namaz ve Ramazan ayında vakitlenmiş orucun arasını Rasulü4nün dili üzerine eşit kılmıştır. Bilakis her ikisinden birinde bile vaktinin çıkışından sonra kaza etmektedirler. Dolayısıyla namazını uyku ve unutmadan dolayı kılamayan nasıl nass edilmişse -bizim vasf ettiğimiz gibi- aynı zamanda oruç hakkında hasta ve misafirin durumu da nass edilmiştir.158 Ümmette bunda icma etmiştir.

(158) Muvatta: 1/304'de Malik4in rivayet ettiği gibidir. abdullah b. Ömer şöyle diyordu: "Yolculuk ya da hastalıktan dolayı iftar eden peşpeşe olmak üzere Ramazan kaza orucu tutar.3 isnadı sahihtir.

Nitekim "el-Kaffe" adlı eserde nakledildiğine göre; Her kim -Ramazan orucunun farz olduğunu bildiği halde- kasten orucu terkedecek olursa -nitekim bunu yapmakla çok şerli bir iş ve büyüklenme göstermiş olur- sonra da bunlardan dol tevbe ederse o kişiye bunları kaza yapmak düşer. Namazı kasten terkeden de işte böylecedir. Nitekim namazını unutan ve yada kasten kılmayan, namazı kaza etme hususunda ve orucu kaza etme hususunda eşittirler. Her ne kadar günah hususunda (şiddetleri) farklı da olsa. Malları kasten telef edip cinayetlik yapan ile unutarak yapan gibi. Bu ikisi eşittirler ancak günah hususunda farklıdırlar. Nitekim bu türdeki hüküme haccdaki cemrelerin atılması -ki ne kasten ve ne de unutan bunu vaktinin dışında yerine getiremez, nitekim yerine kanın akıtılması gerekir- buna hilaftır. aynı zamanda kurban kesmede bu hükmün tersinedir. Çünkü kurban kesmek farzın gereksinimlerinden değildir. Namaz, oruç her ikisi de farzdır, vaciptir. Devamlı verilecek, ödenecek, bir borçtur. şayet hem oruç ve hem de namaz için belirlenmiş vakitleri çıkmış olsa da (kazaları yapılır). Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Allah'ın borcu ifa edilmeye (yerine getirilmeye) en layık olandır."159

(159) Buhari: 4/169, 170, oruç'da: Kim orucu borcu olarak ölürse babında; Müslim: 1148, oruç'da: ölümün yerine orucu kaza etme babında; ebu Davud: 3310, Yeminler ve adaklar'da: "Kişi ölürse ve oruç kazası varsa yerine velisi tutar" babında; tirmizi: 716, Oruç'da: ölümün yerine oruç tutma babında rivayet etmişlerdir.

Namazı unutarak ya da uyuyarak kılmayan kişiler vaktinden sonra kılmak için mahzurlu olduklarına göre, kasten terkeden de, terkettiği için onda günah hasıl olmuş olur. kendisi kılmasa yine de ondan namazın farzı düşmez. Ona namazı yerine getirmesi istenilir. Çünkü, namazı kasten kılmayışındaki isyanından dolayı tevbe etmesi, vaktinde kılamadığı, terkettiği namazlardan dolayı pişmanlığı, o namazı eda ve ikamet etmiş olduğunu göstermektedir."

nitekim bazı zahir ehli kimseler çok şaz görüşler ile, müslümanların yollarından ve müslüman alimlerin cumhurun hilafına görüşleri ileri sürüp şöyle demektedirler:

“Kasten namazı vaktinden çıkaran kimse bu namazı başka bir vakitte kılması ona caiz olmaz. Çünkü o uyuyan ya da unutan kimse değildir. Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v.):

“Kim uyuyup ya da unutup namaz kılamayacak olursa hatırladığı zaman kılsın.”160 buyurmuştur.”

Devamla:

“Kasten namazı kılmayan dolayısı ile uyku uyuyan ya da unutan kimse pozisyonunda olmamaktadır” demiştir.

(160) Sayfa: 67’de bu hadis geçmişti.

Yine şöyle demiştir:

3Kasten kılmayanı bu ikisi üzerine kıyas etmek caiz değildir. tıpkı avı öldürenin bizlere yeterli gelmediği gibi.”

Nitekim Cumhur ulemaya iki meselede muhalefet etmişlerdir. Kendisi, tabiinden bazılarının bu konuda -müslüman alimler bu rivayetin şaz olduğunu belirttikleri halde- şaz olan rivayeti musteti etmeyi zanetmektedir. şüphesiz ki kendisi alimlerden delil getirmekte olup, onlara uymakla memurdur. Dolayısı ile bu zahiri olan zat hem nazar ve hem deitibara muhalefet etmektedir. Değerli alimler topluluğunda şaz olarak ortaya çıkmaktadır. Kendisi aynı zamanda bu konuda gittiği usulde akıllara sahih ve doğru deliller de getirmemektedir.”

Delillerden birisi de şudur:

3şüphesiz ki namaz; -tıpkı oruç da olduğu gibi- vaktinden sonra hem kılınır ve hem dekaza edilir. şayet, kendilrine rucu etmek ve onların yollarından çıkmayı terketmekle- onlardan şaz olarak emreden ümmet, icma etmiş de olsa, şu gelen hadiste delilden ihtiyaçsız kalır. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Her kim güneş batmadan ikindinin bir rekatına yetişirse ikindiye yetişmiş olur. Kimde güneş doğmadan önce sabahın br rekatına kavuşmuşsa sabaha kavuşmuş olur.”161

(161) Sayfa: 75’de tahrici geçmişti.

Nitekim hadiste de kasten terkeden unutan kişiden istisna edilmemiştir.

Yine “kaffe” adlı eserden nakledildiğine göre rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Her kim batmadan önce ikindi namazında bir rekata yetişirse, ikindi namazına tamamını battıktan sonra kılar.”162

(162) Buhari: 2/32, Mevakitte: Gruptansonra kim hak dinin bir rekatına kavuşursa babında ebu Hureyre şöyle demiştir: “Rasulullah (s.a.v.) buyurdular ki: “Sizden biriniz güneş batmadan önce ikindi namazının bir secdesine yetişirse namazını tamamlasın...3 hadisi. Buradaki “Secde” rekat demektir.”

Bu da hepsine göre vakit çıktıktan sonradır. ikindi namazının hepsinikasten kılamayanın, unutanın ve tefrit gidenin bunu kılması aeli ile, bazısının amel edilmesi arasında bir fark yoktur. Ne nazar ve ne de iibar açısından da!” Başka bir delil ise şudur:

“Savaşta müşriklerin dikipte alıkoymalarından ötürü, güneş batana dek öğle ve ikindiyi Hendek günü ne Rasulullah (s.a.v.) ve ne de ashabı kılmıştır. (Güneş battıktan sonra kılınmıştır). o gün uyumamış, unutmamış olduğu ve müslümanlarla kafirler arasında büyük çekişmeli bir savaşda o gün olmadığı halde, öğle ile ikindiyi geceleyin kılmışlardır.”163

(163) Sayfa: 72’de tahrici geçmişti.

Başka bir delil de şudur:

“Rasulullah (s.a.v.) Hendek günü ayrılınca, Medine’de ashabına:

“Sizden biriniz beni Kurayza’ya varmadan ikindi namazını kılmasın.” diye buyurmuştur.164

(164) Buhari: 2/314, Meğazi bölümünde: Hiziplerde Rasulullah’ın (s.a.v.) yeri ve Beni Kureyza’ya çıkarma yapması babında; Müslim: 1770, Cihad ve Siyer’de savaşta mübadiren olmak ve iki mutearız olan işin en önemlisiin takdimi babında rivayet etmişlerdir. Dikkat et! Bu hadis Müslim4in kitabında: Zuhr (öğle) lafzı ile olup Buhari’deki (ikindi) lafzının yerine gelmiştir. Hafız: “Fetih” adlı eserinde 7/314 şöyle demiştir: 3Bazı alimler bu iki rivayetin arasını bazıları emirden önce olur ihtimalinden dolayı cem etmişlerdir. Öğleyi kılıyor idi. Bazıları da onu kılmadılar3 demiştir. o namazı kılmayanlara da: 3Hiç biri öğleyi kılmasın” denilmiştir. Kılana da: “ikindiyi kimse kılmasın3 diye denmiştir. Bazı alimlerde bunu onlardan bir taifenin olduğu taifeden sonra gitmeleri ihtimali ile cem etmişlerdir. dlayısı ile ilk taifeye: “Öğle namazı”, ikinci taifeye ikindi namazı” denilmiştir. Bu ikisi de cem edilir. Bunda bir beis yoktur. ancak hadisin mahrecinin bir olması uzak düşmektedir. Çünkü şeyhayn’da baştan sonuna dek tek senetledirler. Dolayısıyla da isnadlarındaki ricalden hepsinin, iki yönlü olarak anlatılması uzak düşürmüş oluyor...” Daha sonra şöyle demiştir: “Bana göre zikredilen bu lafızdaki ihtilaf, bazı ravilerin hıfzından kaynaklanmaktadır...”

Bunun üzerine mübadiren yola çıktılar. onlardan bazıları sözleşilmiş vakit çıkar korkusu ile Beni Kurayza4ya varmadan ikindiyi kılarken, bazıları da Rasulullah'ın (s.a.v.):

3Sizden biriniz Beni kureyza4ya varmadan ikindiyi kılmasın"

kavlindendolayı güneşin batışından sonra Beni kureyza'da ikindiyi kılmışlardır. Nitekim rasulullah 5s.a.v.) her iki taifeye de bir şey söylememiştir. üstelik hepsi de uyanık olup unutmuş dadeğillerdi. Bazıları da vakit çıkana dek tehir etmiş sonra dakılmışlardır. Bunuda şüphesiz rasululah 5s.a.v.) biliyord ve onlara:

3şüphesiz ki namazı vaktinde kılmadın, vakti çıktıktan sora kaza edemezsin" de dememiştir." Başka bir delil:

"Buda Rasulullah'ın (s.a.v.) şu kavlidir. "Benden sonra namazlarını vakitlerinin ilerisine tehir eden idareciler bulunacaktır." Bunun üzerine (ashab) "onlarla beraber namaz kılalım mı?" deyince "evet" diye buyurdular.

Bize, Abdulvaris bin süfyan hadisi tahdis etti. On da Kasım bin Esbağ, onada İshak bin Hasan El-harbi,Ona da Ebu Huzeyfe Musa bin Mesud, Ona da Süfyan Es-sevri hadisi tahdis etmiştir.Oda Mensur bin Hilal bin Yessaf'dan , O da Ebil Müsenna El-hansi'den rivayet edip şöyle demiştir "Bana Ubade bin Samit in hanımından gelen habere göre Ubade bin Samit şöyle demiştir. "biz Rasulullah (s.a.v.)ile beraberce oturur iken şöye buyurdular ."Benden sonra bazı idareciler gelecek .Onları bazışeyler engellecek, taki onlar namazlarını vakitinde kılmayacaklardırda." Bunun üzerine (ashab) "Ya Rasulullah onlarla birlikte namaz kılalımmı? "diye sorunca Rasulullah (s.a.v.) "Evet" diye buyurdu."165

(165) Ahmed: 3/314, 315.

Ebu Ömer şöyle dedi."Ebu Müsenna el-hansi .Emlüklü olup sika bir ravi 'dir. "

İşte bu hadiste; Rasulullah (s.a.v.) vaktinden ileriye namazın tehir edilmesini mübah saydığı alaşılmaktadır. Nitekim:

"şüphesiz ki namaz sadece vaktinde kılınır."

demiştir. İdarecilerin namazlarını, vakit çıkana dek tehir etmeleriyle ilgili hadisler gerçekten çokçadır. Beni Umeyye'den olan idarecilerin çoğu cumayı güneşin batma anında kılarlardı.166

(166) Bak. abdurrezzak'ın 3Musannaf" adlı eseri: 3792, 3795.

Nitekim Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Muhakkak ki tefritçi ancak, namazını başka bir vakit gelee dek kılandır."

Bu hadisle öğle namazının vaktinin, hali hazırda ikindi namazının vaktinin girmediği zaman olarak tarif etmektedir.

Nitekim bu hadis birçok sahih yönle yine Rasulullah'tan (s.a.v.) mevcuttur. Bunların bazısını "El-İstizkar" adlı kitabın başında "vakitler" bölümünde zikrettim."

abdullah b. Muhammed b. raşid bize hadisi tahdis etti. Ona da Hamza b. Muhammed b. Ali, ona da Ahmed b. şuayb en-Nesevi, ona da Suveyd b. Nadr, ona da Abdullah -yani ibnil Mübarek- hadisi tahdis etti. O da Süleyman b. Muğire'den, o da Sabit'ten, o da Abdullah b. Rebah'dan, o da Ebu Katade'den, şöyle demiştir:

"Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ukuda tefrit olmaz. Tefret ancak, diğer vakit girinceye dek namazı kılmamaktadır."167

(167) Sayfa: 68'de geçti.

şüphesiz Rasulullah 5s.a.v.) bunu yapanı ifratçı diye isimlendirmiştir. Tefritçi ise mazeretli değildir. özür yönünden tüm alimlere göre uyuyan ve unutan kimse gibi değildir. Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v.) tefritinden az bir bölüm de olsa işleyenin namazını caiz kılmıştır.

ebu Katade hadisinde rivayet edildiğine göre, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Yarın gelince, vaktinde namazı kılsın."168

(168) Müslim: 681, Mesacid bölümünde: Geçen namazın kazası hakkında babda rivayet etmiştir.

İşte bu; hatırlamada ve hatırlamadan sora namaz için ifratçının eda etmesi hususunda en geniş ve en açık kavildir. şüphesiz ebu Katade'nin hadisinin isnadı sahihtir. ancak manasına, İmran b. Husayn'nın seferde Rasulullah'ın (s.a.v.) uyuyup sabah namazına kalkamayışı hakkında rivayet ettiği hadisi muarız olmaktadır. Bunun üzerine ashab:

için namazı kılmayalım mı? Ya Rasulallah!" deyince, Rasulullah (s.a.v.):

3Hayır. Muhakkak ki Allah (c..) size riba'den (farzdan) alıkoymayıp sonra da onu sizden kabul etmez."169

(169) ahmed: 4/441; Hadiste Hasan el-Basri4nin ananesi bulunup, bu Mecma ez-Zevaid: 1/322'de, Taberani'nin "Evsat3 adlı eserindeki rivayettendir.

Nitekim bunun benzeri, Rasulullah'tan (s.a.v.) Ebu Hureyre hadisinden de rivayet edilmiştir.170 Bunların hepsinin isnatlarını biz "Tevhid" adlı eserde zikrettik.

(170) Müslim: Rakam 680; mesacid bölümünde: Kaçan namazın kazasının müstehipliği ve kazanın acele edilmesinin müstehaplığı babında; Nesai: 1/298, Mevakid: Namazı kaçıran nasıl kaza eder babında; ahmed, müsnedinde: 2/428, 429.

Abdurrahman b. Alkame Es-Sekafi -kendisi ashabtan zikrolunmuştur- rivayet edip dedi ki:

"Sekif topluluğu Rasulullah'ın (s.a.v.) yanına geldiler. Ona sorular sormaya başladılar. O zamanda öğleyi ikindi ile beraber olmadan kılmamıştır."171 İşte bundaki en az olan 5miktar), içinde meşguliyeti, işi vs. olduğundan dolayı, kıldığı namazın vaktinden tehir edilişidir. abdurrahman b. Alkame'de tabiin'in sikalarından ve büyüklerindendir.

(171) Nesai: 6/279; umri bölümünde: Kocasının izni olmadan kadının bir atiyye vermesi babında; ishak b. Rahaveyh, Yahya El-Hamaniy, ebu Davud et-Tayalisi, 3Müsnetlerinde" Ebu Huzeyfe, o da abdulmelik b. Nesir, o da abdurrahman b. Alkameden gelen yollarla rivayet etmişlerdir. ebu Huzeyfe ve abdulmelik mechul kimselerdirler.

"şüphesiz alimler; namazı kasten vaktinden çıkarıp da kılmayanın Allah4a bir asi kul olduğunda icma etmişlerdir. Bazıları da bunun büyük güahlardan biri olduğunu söylemiş, asi olanın günahından dolayı pişman olması ve tevbe etmesi, ve daha dönmemeye itikad etmesinin gerekli olduğu hususunda icma da etmişlerdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

3topluca yüce Allah4a tevbe edin ki felaha ulaşasınız." (Nur: 24/31)

Her kim Allah4a ya da kullarına hakkı gerekli kılıyorsa, ondan çıkması o kişiye gerekli olur. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) Allah'ın hakkını insanların haklarına benzetmiştir ve:

"Allah'ın hakkı ifa edilmeye en layık olandır." diye buyurmuştur."172

(172) Sayfa: 84'de geçti.

Ne acayiptir ki: Bu zahiri olan kişin nakz ettiği bu (yanlışının) aslı onun cealetinden ve şazlara olan sevgisinden kaynaklanmaktadır. Gerçek ashabı, icma ile farizalardan vacip olan konu hakkında: "Ancak bu misli gibi bir icma ile düşer ya da kabul edilmesinde ihtilaf bulunmayan sabit sünnet ile düşer. Nitekim beş vakit namaz icma ile vaciptir (farzdır). Sonra dadeğerli alimlerin görüşlerinin dışında bazı şaz olan ihtilaflar türedi. Bunu da, bu konuda sünnetten rivayet edilmeyen (asılsız sözler) takip etti. Bu da, vücubiyetinde icma edilen bir farizayı ortadan kaldırma, aslını nakz etme yoluna giriverdi ve kişi de nefsini unutu verdi."

Sonra da şunu zikretmiştir:

“şüphesiz Davud ve arkadaşlarının mezhebinde: Kişi kasten namazı kaçıracak olursa o namazın kazasını yapması vaciptir.” Sonra da:

“İşte bu Davud’un görüşüdür. işte bu zahirilerde bir yöndür. Ben o zahiriyi halef ve selefin mezhebinin cemaatından çıkmış olarak görüyorum. aynı zamanda bu kişi fakihlerin topluluklarına da (bu görüşleri ile) ihtilaf etmektedir, onlara şaz düşmektedir. Nitekim kişi ilimden şaz olanları almakla ilimde önder olamaz. Kendisi kitabında, sahabe ve tabiin’den bir selefin olduğunu vehm etmiştir ki bu da ondan kayaklanan bir cehaletten başkası değildir. Nitekim İbni Mes’ud’dan da, Mesruk’dan ve ömer b. Abdulaziz’den, Yüce Allah’ın:

“Namazı zai ettiler.” (Meryem: 19/59)

ayeti hakkında bunun namazı vaktinden tehir etmek manasında olduğunu, aksi taktirde namazı terkederlerse kafir olacaklarını173 onlardan da zikretmiştir. Nitekim kendisi, kasten namazı terkedenin tekfirine dair bir söz söylememiştir. Eğer namazın ikametini yapmadığı zaman. aynı zamanda namazı o ikrar ediyorsa onu öldürmeyi de gerekli kılmamıştır. şüphesiz onlara muhalefet etmiştir. öyleyse onlara nasıl delil getirileek? Bilinen şu ki: Namazı kaza yapan kimse namazın zai olmasıdan datevbe de bulunmuş olmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“şüphesiz ki Ben, tevbe edip, iman edecek ve salih amel işleyecek sonra da hidayet üzere olacak kimse için çokça bağışlayayım.” 5Taha: 20/82)

Namazı zai edenin tevbesi ancak eda ettiği vakit sahih olur. Tıpkı insanın borcunun ancak eda edilmesi ile sahih olacağı gibi. Her kim namazı kaza etse sonra da ifrat etse o (namazında) ve sonra da tevbe etse ve salih amel işlese, şüphesiz ki allah (c.c.) iyilik işleyenin ecrini asla zai etmez.”

(173) tahrici geçmişti.

Selman’dan şöyle dediği zikrolunmuştur:

3Namaz bir terazidir. Her kim ifa etse ona da ifa edilir. Her kimde azaltırsa o zamanda siz mutaffifin suresind yüce Allah’ın neler buyurduğunu bilmektesiniz.174 Bu da hakkında hücceti olmayandır. Çünkü manasının zahirinde mutaffif (eksik yapan); bazen namazının, rüküsunun, secdesinin, hadlerinin kemalatını yapmayan kimse olarak anlaşılmaktadır. şayet vaktinde kılsa bile.”

(174) Taberi tefsiri: 16/74’de zikretmiştir.

İbni ömer’den (r.a.) zikrolunduğuna göre şöyle demiştir:

3Namazı vaktinde kılmayanın namazı yoktur.”175

Biz de:

3Kamil cüzleri ile namazı yoktur” deriz. Hadiste geldiği gibi:

“Mescidin yanındaki komşu (ev halkı için) sadece mescitte kılınan namaz vardır.”176

Başka bir hadiste ise:

3emaneti olmayanın imanı yoktur.” buyurulmuştur.177

(175) abdurrezzak Musannıf: 3750’de Sevri, o da ebu Nasr, o da Salim b. ebil cad, o da Selman’dan rivayet etmiştir.

(176) Beyhaki: 3/257; Darekutni: 1/161; ebu Hureyre hadisinden rivayet etmiştir. İkisinin isnadında Süleyman b. Davud Yemani vardır. Buhari ve Ebu Hatim’in dediği gibi onun hadisleri münkerdir. Buhari şöyle dedi: 3Ben kime münkiril hadis dersem onun rivayeti helal olmaz.3 Darekutnide de Cabir hadisinden rivayet edilmiştir. isnadında Muhammed b. şikkin vardır kendisi zayıftır. Bu yüzden de ibni Hacer “Telhis” adlı eserde sayfa: 123’de: “Mescidin yanındaki komşu sadece mescitte...3 ile ilgili hadisin insanlar arasında meşhur olduğunu ve zayıf olduğunu bunu sahavi4nin de: 3Mekasid” adlı eserinde: İsnadları zayıftır” dediğini” belirtmiştir.

(177) Sayfa: 81’de geçmişti.

Her kim namazı kaza ederse şüphesiz onu kılmış demektir. Terki ile amelini unutmasından da tevbe eder.” İşte bu manada zikrolunanların hepsi sahih değildir. onun bunda hiçbir delili de yoktur. çünkü zahiri tevil ettiklerinin tersine olmaktadır.

Fasıl

Vaktinden sonra sıhhatini ve kabülünün men edenler şöyle demişlerdir:

“şüphesiz siz yıldırımları kopartıp şimşekler çaktınız 5ateş püskürttünüz)! anlattıklarımızda, selef mezhebinden naklettiklerimizde ve delillerimizde insaflı yönden bunlara davranmadınız.

şüphesiz ne biz ve ne de başka islam ehlinden olan asla: 3Muhakkak ki namazın vaktinin çıkışı ile namazın düşeceğini ve celbettiklerinizle de bize celbetmeniz, ayıbınızı da üzerimize ayıplamanıza dek

bu (namaz) vacip olarak da geriye kalmaz" sözünü söylemez. Bilakis bizim ve hikaye ettiğimiz sahabe ve tabiin sözleri, namazı tehir eden ve kaçırandiye belirtilen sözlerinizden daha şiddetlidir. Çünkü kesin olarak akıbeti belirir. Sonra da tevbe hariç bunu tedarik etmeye bir yol olmamakta ve günah lekesine ve istinaf ameline bulaşmaktadır.

Nitekim biz redetmenize hiçbirçıkar yol bulunmayan delilleri zikrettik. Eğer red edecek bir yol bulmuşsanız o zaman ilminizi konuşturun. Hani nerede? ve kiminle birlikte? Muhakkak ki maksad sadece Allah'a ve Rasulüne itaat etmek getirdikerini dered edilecek olanları açıklayacağız. Sizin:

"Güneşin doğmasından sonra kıldığı namazdan ötürü ibni abbas'ın sevinmesi. Çünkü bunu, Rasulullah4ın (s.a.v.) ashabına ve diğer ümmetine, allah4ın kullarına -şayet vakitlenmiş de olsa- vaktinde kılamayanın kaza etmesine, unutarak olsun uyumuş olsun ya da kasten terketmiş olsun 5kaza) edip kılacağına birer muradının olduğunu öğretmesine bir sebebin olduğunu" söylediğiniz sözünüz; şüphesiz bunu ibni abbas'ın kesin olarak böylece dilediği sizin varsayımlarınızdır. Bilinen şu ki; ibni abbas'ın sözü, bu delalet yönlerden hiç birisine uymamaktadır. Ou anımsatmaz bile. Üstelik İbni abbas'ın bundan dolayı sevinmesi Rasulullah (s.a.v.) ve ashabı ile beraber namaz kıldığı, onların yaptığı gibi yaptığı, sahabelere gelen ecir nasibi gibi kendisine de ecrin gelebileeği için çokça sevinmiş de olabilir! Bu namazında böyece olduğunun has kılınmış olması, işitecek kimsenin bu namazınkuşluk olduğuna dikkatleri çekmektedir. Dolayısı ile güneş doğduktan sonra namaz kılndı. Nitekim bunun nakis bir namaz olduğu, onda ecrin bulunmadığı zannedilemez. 3Ne dünya ve ne de içindekiler beni bunun kadar sevindirmiştir" sözünden de, sizin İbni abbas'tan anladığınız bu fehimden (anlayıştan) daha evlada değildir. Belki de bununla, uyuyup ta namazını kılamayan, tehir etmede ifrata kaçmayan hakkında ümmetin uyması için, Allah'ın rahmetinden olduğunu kastetmiştir. Öyleyse onun, bundan dolayı sevinmesi hakkındaki sözü, nasıl olurda namazı kılmayana, kasten gece namazını gündüze, gündüz namazını da gece vaktine tehir edenin yaptığı bu fiilinin ondan sahih olacağına, kabul edilih zimmetinin de beri olacağına delalet edebilir?

Bunların, ibni abbas'ın sözünden anlaşılması, en hayretle karşılacak bir meseledir. Dolayısıyla onun sözünden sizin böylece algılamanızın nasıl türediğini ve hangi yollarla böylece anladığınızı bize haber verin?

Fasıl

Sizin: "şüphesiz ki unutmak arap lugatinde terketmek manasına gelmektedir. Yüce Allah'ın buyurduğu gibi:

“Allah4ı unuttular, allah ta onları unuttu.” (Tevbe: 9/67)

vs. diye” sözlerinize gelecek olursak; Evet! Allah’ın verdiği ömür hakkı için diyorum ki: unutmak Kur’an4da iki yönde olmaktadır. Terk olan unutmak ile sehv olan unutmak. ancak hadisi kastenterk manasındaki unutmaya haml etmek dört yönle batıldır:

1- Rasulullah (s.a.v.)

“Hatırladığı vakit kılsın”

diye buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki, buradaki hatırlama kavramı sehv manasındaki hatırlamadır. Kasten unutma manasında asla değildir. aksi taktirde hadis: “Hatırlayacağı vakit” şeklinde olur ki bu kelamda da bir fau’de yoktur. Dolayısı ile unutmak hatırlama ile kabul görürse ancak sevh unutması olur.

Ayette buyrulduğu gibi:

“Unuttuğun vakit Rabbini hatırla!” (Kehf: 18/24)

Hadiste ise şöyle buyurulmuştur:

“Unuttuğum zaman bana hatırlatın.”

(178) Buhari: 3/75, Sehv’de: Beş rekat kıldığı zaman babında; Müslim: 572 Mesacid: Namazda sehv ve bundan dolayı secde etme babında rivayet etmişlerdir.

2- Rasulullah (s.a.v.):

“Bunun keffareti, hatırladığı zaman onu kılmasıdır.”

diye buyurmuştur. Malumdur ki: Kim kasten namazı terkedecek olursa, vakitten sonra kaçırma günahı ondan kefaret olmaz. işte bunda ümmet arasında bir ihtilaf yoktur. Nitekim bunu Rasulullah’a (s.a.v.) nisbet etmek caiz değildir. öyleki; hadisin manası: Kim namazı kasten vaktinden çıkana dek terkedecek olsa, günahının kefareti vakitten sonra kılacağı namazdır” diye kalıverir. işte bu büyük kavlin şenaati sizin bize: “Fayda vermez, kabul olunmaz” diye söylenilen bizim şenaatimizden daha büyüktür. Öyleyse bu sözlerinizin neresinden gelmektedir?

3- Hadiste unutan uyuyana mukabil gelmiştir. işte bu mukabele bunun sehv yapan olduğunu da gerektirmektedir.şeriat ehlinin bir cümlesinin dediği gibi:

“Uyuyan ve unutan da sorumlu tutulmazlar.”

4- şari olanın kelamında unutan kişiye bazı hükümler ta'lik edildiğinde, onun maksadı sehv yapan olmamaktadır. İşe bu kelamının tümünde bu kuralla gelmektedir:

"Kim unutarak yer ya da içerse orucuna devam etsin. Çünkü Allah (c.c.) onu yedirmiştir."179

(179) Buhari: 4/135, Oruç'ta: oruçlu unutarak yer ya da içirse babında; Müslim: 1155, oruç'da: unutanın yemek yemesi, bir şey içmesi ve cima etmesi orucunu bozmaz babında; Tirmizi: 721; Ebu Davud: 2398'de rivayet etmişlerdir.

Fasıl

Sizin: "Yüce Allah her ikisinin de hükmünü eşit, benzer kılmıştır. Yani; Rasulü4nün dili üzere; kasten kılmayan ve unutarak kılamayanla vakitlenmiş namazın ve ramazan ayında diye vakitlenmiş orucun arasını benzer kılmıştır. öyleki her ikisinde de vakit çıktıktan sonra da kaza edilir. Dolayısı ile namazını uyku ya da unutmadan dolayı kılmayan nasıl nass edimişse -bizim vasf ettiğimiz gibi- aynı zamanda oruçta da hasta ve misafirin durumu da nass edilmiştir. ümmette bunda icma etmiştir.

Nitekim "El-Kaffe" adlı serde nakledildiğine göre: Her kim -Ramazan orucunun farz olduğunu bildiği halde- kasten orucu terkedecek olursa- ki bunu yapmakla çok şerli bir iş ve büyüklenme göstermiş olur. Sonra da bunlardan dolayı tevbe etse, o kişiye bunları sonuna dek kaza yapması düşer" ile ilgili kavlinize bazı yönlerle cevap verilir. Bunlar:

Sizin: "muhakkak ki Allah (c.c.), kasten terk edenle unutanın arasını eşit kılmıştır" diye söylediğiniz sözünüz mutlak olarak batıldır bir defa! asıl olarak yüce Allah'ın kasten terkedenle unutanın arasını eşit kılmasında bizim bu kasten terkeden hakkındaki kelamımızda bir defa o: Son derece tefritte bulunan ifratçı ve günahkar bir asidir" demektir. öyleyse namaz ve oruçta bu ikisinin hükmü arasında Allah'ın vereşitlik nerede bulunmaktadır?

aynı zamanda sizin: "Vasfettiğimiz gibi, uyuyan ve unutan hakkında nasslaşmıştır" sözünüze gelecek olursak; Namaz da zikredilen unutkanlık geçmişti. Bunu hangi yönle olursa olsun ahde hamletmek sahih omaz. aynı zamanda hadiste nass olarak beliren, uykunun bir benzeri olan sevih unutkanlığıdır. Kasten terkedene burada arz olunmaz. Oruçta, misafirin ve hastanın üzerine nass olmasına gelince; eğer her ikisi de kasten oruçlarını bozacak olurlarsa da namazdaki kasten bırakma hükmü gibi bun değerlendirmek mümkün olamaz.

Allah ve Rasulü'nün, namazı kasten ve şerli olarak vaktinden çıkanadek terkeden ile, hastalık ya da yolculuktan dolayı orucu terkedenin arasını -ta ki öbürü ötekisinden hükmünü alana dek- eşit

kılmamışlardır. Hastalık ya da yolculuktan dolayı orucun ertelenmesi tıpkı uyku ya da unutmadan dolayı namazın tehir edilmesi gibidir. İşte bu ikisinin hükmünü Allah ve Rasulü eşitlenmiştir. Misafir ve hasta hükmünü oruçta, yüce Allah mazeret olarak kılmıştır. Rasulullah (s.a.v.) ta uyku ya da unutmasından dolayı namazı kılamayanı bu konu da mazeretli kılmıştır. Her ikisinin hükmünü de oruç ve namazda eşit kılmışlardır. Lakin kasten ve ifratı ile günah işleyen kişinin hükmü nerede? Mazeretli olan hasta, misafir unutan ya da uyuyanın hükmü nerede?

İşte bu da gösteriyor ki orucun hastalık ile bozulması, bazen vacip olup oruç tutması haram bile olabilmektedir. Yolculuktan dolayı bozulması da; selef ve halef'ten bir taifeye göre vacip olmaktadır. Onlardan başkalarına göre ise; bozmak (bu merhalede) oruç tutmaktan daha faziletlidir ya da her ikisi de eşittir. Veyahut başkalarına göre; Eğer zorlanmıyorsa oruç tutması bozmasından daha faziletlidir. Dolayısı ile tüm bu açıklamalara göre; namaz ve orucu kasten terketme, ve düşmanlık gösterme ilhakı, ilhakların en fasidi ve kıyasın en batıl olanıdır. işte bu konu bütün alimler indinde de gözden kaçmaz bir meseledir."

Aynı zaman da sizin: "Ümmette bunda icma etmiştir." Nitekim "El-Kaffe" adlı eserde nakledildiğine göre:

"Her kim Ramazan ayında kasten orucu tutmazsa -ki çok şerli bir iş işlemiş ve büyüklenmiş olur- sonra da tebe ederse, o kişiye kaza etmesi düşer" diye söylediklerinize, gelince size şunları söylemek gerekir:

"Bize öyleyse sahabelerden bu sözü söyleyen on tane sahabe bulun. Nitekim bunlardan birisi bile bunu söylememiştir, ona varacak bir yolda bulamazsınız. şüphesiz imamlar da bunu red etmiştir.

imam-ı şafii, ahmed b. Hanbel ve başkaları bu ilim elde edilmeyen icmaları, hilafla olduğunu, ihtilafın olmamasındaki ilimle olmadığı söylemişlerdir. şüphesiz ki bunda, sadece Rasulullah'ın (s.a.v.) getirdiklerinde zaruri olarak bilinen şeyler hariç, buna bir çıkar yol yoktur. şeri delillerin kendisine ikame olduğu sşeylere gelinecek olursa; bunu diyenin ilmi yeterli olmadığı için, bunun hükmünü nefyetmesi caiz değildir. Çünkü delilin medlulüne tabi olması vaciptir. Bunu söyleyenin ilminin olmayışı, olmayan bir yöne muarız olması sahih değildir. işte bu; kendilerine uyulan bütün imamların yoludur işte."

Oğlu olan abdullah4ın rivayeti ile ahmed b. hanbel şöyle demiştir:

"Kim icmayı iddia etmişse (bu konuda) o yalancıdır. Nitekim insanlar ihtilaf etmişlerdir (belki)! işte bu, murisi ve sağır olanların davetidir." Lakin şöyle demiştir:

3tebliğ edilmediğinden insanların ihtilafını bulmemekteyiz." Mervezi4nin rivayetinde ise:

“Bir insanın 5bunda icma ettiler” demesi nasıl caiz olabilir ki? Dolayısı ile ben onların “İcma ettiler” dediklerini işe onları azarlamaktayım. Keşke: “Ben bunda muhalif bir kimse bilmiyorum” dese idi. Nitekim bu daha doğrudur” demiştir.

ebu Talib4in rivayetinde de şöyle demiştir:

3Bu yalandır. İnsanların (bu konuda) icma ettiklerini bilmiyorum” demiştir ve devamla: “keşke: “Ben bunda bir ihtilaf bilmiyorum” desin. işte bu insanların icma meselesi hakkında en güzel sözdür.”

ebul-Haris’in rivayetinde de şöyle demiştir:

3Hiç kimsenin icma olduğunu söylemesi yaraşır bir iş değildir. Belki insanlar ihtilaf etmişlerdir.” Muhammed b. Hasan’a münazarası esnasında İmam-ı şafii şöyle demiştir:

3Hiçbir kimsenin beldelerden ima ettikleri bilinene dek “icma ettiler” demeleri doğru değildir. Onlardan, evlerini inleten sözlerden de kabul olunmaz ve sadece bir cemaatin bir cemaatten haberi ancak yakın olur.3 (Sonra da) bana: “Bu gerçekten çok dar bir konudur” deyince, ben de ona: “Nitekim bu, darlığına rağmen mevcut da değildir” dedim.

Başka bir yerde ise şöyle demiştir:

“şüphesiz bu konudaki icma meselesinin zayıflığı ortaya çıkmış bulunuyor. Münazara eden kişide bu istemiş olduğu konularda aciz olduğunu görünce, münazara eden ona:

“Bunda icma var mıdır?” dedi. Bende: 3Evet. Elhamdülillahi Kesiran. Bilinmezliği olmayan bütün farzlar işte bunda icma vardır. Nitekim senin: “insanlar icma ettiler” dediğin zaman icma bu manaya gelir. Hiç kimseyi de sen, sana: “Ben icma değildir” diyeni bulamazsın. İşte bu, icmanın olduğunu doğrulayan kimsenin yoludur.”

Sonra da münazarasında hikaye ettiğine göre, uzun sözümü söyledikten sonra şöyle devam etmiştir:

“şüphesiz Rusulullah’tan (s.a.v.) sonra hiçbir kimse bu konuda bir icma belirtmedikleri halde, hiç kimsede bunda ihtilafa girmediği halde nasıl olurda senin zamanında bu icma olabiliyor ve bu (icma olmadığı halde) icma demenin ayıbı nasıl sana yeterli gelecektir?” Münazara edende: şüphesiz bu sizden bazılarınızın iddiasıdır” dedi. Bende: “Kendisinden idda edileni sen de övdün mü?” dedim. O da: “Hayır” dedi. Bende: “Öyleyse delillerin çoğu çürüttüğü halde, senin bu konuya girip -yolunda icmanın olmayacağı belli olduğu halde- nasıl da bu konuya giriverdin? Nitekim icmanın iddiasını terketme de (geçmişti)?! Dolayısıyla sen: “Bu icmadır” dediğin vakit kendi içinde de görüş açısını iyi yapmamış olursun. aynı zamanda sen yanıbaşındakilerin: “Allah bunu icma etmekten korusun” diyenleri bile duyarsın” dedim.”

İmam-ı şafii 3Es-Risale" adlı eserinde:

"İçinde ihtilafın olup olmadığını bilmediğimiz konularda icma olmaz" demiştir.

İşte bu icma meselesi hakkında, ilim ehlinin önderlerinin söyledikleri sözlerdir gördüğün gibi. Dolayısıyla maksada dönecek olursak deriz ki:

"Rasululah'ın (s.a.v.) ashabından:

"şüphesizki kim kasten vakti çıkana dek namazı özürsüz terkederse, o kişiye vakitten sonra kılması fayda verir, zimmeti hem kabul edilir ve hemde beri olur?" diyen kimdir acaba? Allah'a yemin olsun ki Allah (c.c.); Bizlerden ashaptan bir kimsenin bile bunu söylemediğini, açıkça söylediğimizi bilmektedir.

Nitekim biz öncede hikayeleri geçtiği gibi sahabe ve tabiin'den (bu konu ile ilgili görüşlerini) nakletmiştik. şüphesiz Hasan-ı Basri de söylediklerimizin aynısını açıkça belirtmiştir.

Muhammed b. Nasr El-Mervezi "Namaz" adlı kitabında şöyle demiştir:

3Bize İshak hadisi anlattı. Ona da Nadr hadisi anlattı. O da Eşas'den, o da Hasan'dan, şöyle demiştir:

3Kişi kasten tek namazı terkedecek olursa onu kaza edemez" Muhammed dedi ki: "Hasan'ın bir sözü iki manaya gelmesi muhtemeldir:

1- Kasten namazı terkettiği için küfrüne haml etmiştir. Bu yüzden de kaza etmesini gerekli görmemiştir. Çünkü kafir, küfrü anında farzlarda terkettiklerini kaza yapmakla emrolunmamıştır. 5Tevbe hariç hiçbir şeyi kabul edilmez).

2- Namazı terketmesi ile onu tekfir etmediği ihtimali. Kendisi yüce Allah'ın sadece belirli bir vakitte namazı kılmasını emrettiğini belirtmiştir. Dolayısı ile vakti çıkana dek onu terkederse, yerine getirmekle memur olduğu namazı vaktinde kılmadığı için -farzı terkettiği için- günah kazanmaktadır. öyleyse vaktinden sonra bunu kılacak olursa, o zaman emredilmemiş bir vakitte namazı kılmış olur. Nitekim emredildiği halde, bu kimsenin emrolunmayan bir vakitte bu namazı yerine getirmesi ona fayda vermez. Bu görüşte bakıldığı zaman hiç de karşı çıkılacak bir görüş değildir, şayet alimler bu tersine icma etmemişlerse de." Dedi ki:

"Bu yolda giden kimse; vakti çıkana dek unutanda ve uyuyandada şayet Rasulullah'tan (s.a.v.):

3kim namazı unutarak ya da yatarak kılamıyacak olsa uyandığı vakit kılsın."

hadisinin haberi gelmemiş olsa (o zaman başka). Fakat bunun gelmesi ile burada öğle namazını kılmayıp uyuyan kişiyi zikretmiştir. Nitekim bu namazı -bakışta kaza yapması gerekli olduğu halde- vaktin çıkmasından sonra kaza yapar. Rasulullah'tan (s.a.v.) böylece bir haber geldiğinden dolayı bu kişinin kaza yapması vaciptir. 5Başka), görüş açıları da iptal olmuş olur. Muhammed'de bunun hilafını açık olarak nakletmiştir. Kendisi bu ümmetin hilafına icma ettiklerini de zannetmektedir. Nitekim bu daiki manaya muhtemeldir:

1- İcma'nın ihtilaftan icmayı bozacağını öngörmemektedir. Nitekim bu iki mesele hakkında da bilinen ihtilaflar mevcuttur."

"şayet haber (hadis) olmasaydı kıyas uyuyan ve unutanın kaza etmemesini gerektirirdi" ile ilgili sözüne gelecek olunursa, işte bu sizin zannettiğiniz gibi değildir. Çünkü uyuyanın ve unutanın vakti onların hatırlama ve uyanma vakitleridir. Nitekim önce de geçtiği gibi onların başka vakitleri olmaz. Allahu Alem.

Sizin: "Kaffe" adlı eserde nakledildiğine göre: ümmette; her kim Ramazan orucunu tutmazsa -büyüklenerek ve şerli olarak- o kimsenin kaza etmesinin hakkında icma ettikleri söz konusudur" ile ilgili sözünüze gelecek olursak: "Bunun hakkında gelennakiller de nerede öyleyse. Nitekim Rasulullah4ın (s.a.v.) ashabından birçok gelen (aksine olarak) rivayetler mevcuttur."

Ehli Sünen'in ve Ahmed'in "Müsned"indeki Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Her kim özürsüz Ramazan'da bir orucu bozarsa, oruç tutsa da bütün senenin orucu bozarsa, oruç tutsa da bütün senenin orucu ondan kaza etmez."180

(180) Sayfa: 78'de geçti.

Bu rivayet bilinen bir rivayettir. öyleyse:

"Kim Ramazanı bozarsa ya da bir bölümünü tutmazsa onun misli gibi tutması ona yeterli olur" kavli ile ilgili Rasulullah'tan (s.a.v.) ya da ashaptan gelenrivayet de nerededir?"

Sizin:

"şüphesiz ki namaz da oruç ta ebedi olarak eda edilmesi gereken bir sabit borçtur. Dolayısı ile taktirlenmiş vakitten bu iki fariza çıkacak olursa, Rasulullah'ın (s.a.v.) şu hadisinden dolayı (kaza edilir)."

"Allah'ın borcu ifa edilmeye (yerine getirilmeye) en layık olandır."181

(181) Bak. Tahrici sayfa: 84’de geçti.

ile ilgili sözünüze gelecek olursak bizler de bu delilin iki mukaddime olarak bina ederiz” deriz.

1- şüphesiz ki namaz ve oruç, bunları kasten terkeden kimsenin zimmetinde sabit birer borçtur.

2- Bir defa bu borç eda edilmesine mukabil olup, dolayısı ile eda edilmesi vaciptir.

İlk maddeye (mukaddime’ye) gelcek olursak; bu daha evla olup bunda bir ihtilaf yoktur. Hiçbir ilim ehlinin de, tehir etmesi sonucu kişinin zimmetinden bunun düşeceğini söylediğini bilmemekteyiz.

Sizlerde her halde bizim böylece söylediğimiz vehmine kapıldınız. Bizlere de çirkin davrandınız ve kötülülükte bulunmaya çalıştınız. Bizler bunu böylece söylemediğimiz halde ve hiçbir ilim ehli de bunu böylece kastetmedikleri halde.

ancak ikindi mukaddimeye gelecek olursak, işte ihtilaf konusu bunda vakidir. Nitekim sizlerde buna birer delil ikame edemediniz. Buna getirdiğiniz iddialarda tıpkı aynısı ile tartışma konularına çağrış yollarından olup, bunları delilin mukaddimelerinden (baş maddelerinden) kıldınız. Kendisi ile hükmüde ispat ettiniz. ancak tartışmış olduklarınız da şunları söylemektedirler:

“Bu kaçan namaz vaktini kişinin bunu tedarik etme yolu mükellef için kalmamıştır. Muhakkak ki allahu Teala bu hakkı (farizayı) ancak vaktinde ve kılındığı sıfatı ile eda edildiği zaman kabul eder. Muhakkak ki onlar bunun üzerine işittiğiniz delilleri ikame etmektedirler. Öyleyse namazın şer’an mahdutlanmış vaktinin dışında bunu eda etmenin ve vaktini çıkışından sonra bunun yine ibadet oluşunun da bulunduğunu (söylemenizle) bu edanın hakka kabil delili de nerededir acaba?” Rasulullah’ın (s.a.v.):

“Allah’ın (borcunu) kaza edin. Muhakkak ki Allah’ın (borcu) yerine getirilmeye en layık olandır.”182

(182) Geçmişti.

kavline ve:

“Allah’ın borcu ifa edilmeye en layık olandır”

kavline gelecek olursak; bunu bir defa ifratçının değilde mazeretli olaın hakkınnda buyurmuşlardır. Bizlerde deriz ki:

“şüphesiz ki bu borç kaza yapılmaya kabildir. Aynı zamanda Rasulullah (s.a.v.) bunu iki taraf hakkında da sınırlanmış bir vakti olmayan mutlak adak hakkında söylemişlerdir.

“Sahihayn”da ibni abbas’tan gelen bir rivayet şöyledir:

“Bir kadın: 3Ya Rasulallah! Muhakkak ki annem vefat etmiş olup üzerinde adak orucu (borcu) vardı. Onun yerine tutayım mı?” deyince, Rasulullah (s.a.v.):

“Annenin üzerinde borcu olmuş olsaydı ve senkaza etmiş olsan ondan da bunun eda edildiğini sanarmısın?” kadın da:

“Evet” dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

“Annenin orucunu tut.” buyurdular.183

(183) Bu hadisin yollarını ve rivayetlerini bilmek için bak. sayfa: 84 ve 97.

Bir rivayette şöyledir:

3Bir kadın denizde (gemi ile) giderken. (Boğulmadan dolayı) eğer Allah (c.c.) onu kurtaracak olursa bir ay oruç tuacağına dair adak adadı. Allahu Teala’da onu korudu ve kadın orucu ölene dek tutamadı. Sonra bu kadının bir akrabası Rasulullah’ın (s.a.v.) yanına gelip bunu zikretti ve Rasulullah (s.a.v.):

“O kadının yerine orucu tut.” diye buyurdular.”184

(184) Nesai: 7/20, Yeminler ve Nüzür: Kim oruç tutmak için adak adasa sonra da oruç tutmadan ölse babı; ebu Davud: 3308, Yeminler ve adaklar4da: Ölüden adak kaza etme babında rivayet etmişlerdir.

Bunu sünen Ehli rivayet etmiştir. Aynı zamanda Rasulullah’tan (s.a.v.) geldiği üzere bu borcun kazası, -vaktinde yapılması caiz olan hacc da- ancak ömrün son bulması ile olacağıdır.

“Müsned”de, “Sünen”de abdullah b. Zübeyr’den gelen rivayette şöyle demiştir. Haşam (kabilesinden) bir adam Rasulullah’a (s.a.v.) gelip:

3Babam şüphesiz İslam’akavuşmuş olup kendisi çok yaşlı oluşundan bineğine binmeye gücü yetmemektedir. Hacc ise kendisine farzdır. Onun yerine hacc edeyim mi?” deyince, Rasulullah (s.a.v.):

“Sen onun en büyük çocuğu musun?” diye buyurdular.

O da: “Evet” dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

“Babanın bir borcu olsa ve sende onu kaza etsen sence bu ona yeterli gelir mi?” diye buyurdu.

O da: “Evet” dedi. Bunun üzerine:

“Onun yerine hacc et”

diye buyurdular.”185

(185) ahmed: 4/5; Nesai: 5/117, 118, Hac bölümünde: Hacc kazasının borç kazasına benzetilmesi babında; Hadisin senedinde Yusuf b. Zübeyr el-Mekki vardır. ibni Hibban hariç ona güvenen olmamıştır. Onun Hasan deresine kadar yükselen şehitleri bulunmaktadır.İbni abbas’tan gelen bir rivayette; Cuheyne kabilesinde bir kadın Rasulullah’ın (s.a.v.) yanına gidip:

“Annem hacc etmek için adak adamıştı ancak öldü. Yerine ben hacc edeyim mi?” dedi. Rasulullah (s.a.v.):

“Evet! Yerine hacc et. Annenin borcunu kaza eden olmak istemez misin? Allah’ın borcu ifa edilmeye (yerine getirilmeye) en hak sahibi olandır.” diye buyurdu.”186

(186) Buhari: 11/507, Yeminler ve adaklar4da: Kim adağı olduğu halde ölürse babında; Hac bölümünde: ölünün yerine adak ve hacc babında rivayet etmiştir. Müslim’in lafzında: “şüphesiz Çihayne kabilesinden bir kadın ile ilgili hadis yoktur. Bilakis bunda ibni abbas’dan o da Fadl’dan gelen şöyle bir rivayet vardır: “Haşame kabilesinden bir kadın...3 ibaresi vardır. Rakam: 1334 ve 1335; Nesai: 5/116, Hac bölümünde: Hacc etmeyi adayıp sonra da ölen kişinin yerine hac etme babında rivayet etmişlerdir.

Sahihliği hususunda hadiste ittifak edilmiştir.

Yine ibni abbas’tan, kendisi şöyle demiştir:

“şüphesiz ki babam öldü. Kendisinde de İslam4ın haccı bulunmaktaydı. (Haccı yapamadı). Yerine ben hacc edeyim mi?” dedi. Rasulullah (s.a.v.):

“Babanın bir borcu bulunsa sen onu yerine getirmek istemez misin?” diye buyurdu. o da:

“Evet” dedi. Rasulullah (s.a.v.):

“Babanın yerine hacc et” diye buyurdular.”187

(187) Darekutni sayfa: 272 rivayet etmiştir. Hadis hasen’dir, sahihtir.

Bunu Darekutni de rivayet etmiştir.

İşte bizler bu borcun eda için mukabil olma misli gibi:

“Allah’ın borcu ifa edilmeye en layık olandır. zikrolunan kazada -hadislerdeki bu kaza- iki taraflı, belirlenmiş vakitteki ibadetin kazası gibi değildir. Nitekim namazı, büyüklenerek ve düşmanca geçirmesi Allah4a isyanı açıkça göstermektedir. İşte bu borç müstehak olup, bu (namaz) ancak şari tarafından koyulan sıfatla ve vakitle olur ve kabul edilir. Dolayısı ile bu sıfatındışında namazı kılacak olursa bu ona bir fayda vermez” diyoruz.

Fasıla

Sizin: “Namazı unutan ya da uyku ile kaçıran kimse mazeretli olup, bunlar vakit çıktıktan sonrada kaza ederler. Kasten terkedende daha öncelikli olur” sözünüze gelecek oluruna cevap vermek şu yönlerle mümkündür:

1- Kendisinden ya da benzerinden daha sahih olan bir şeyin muarız olması. Bu da:

“Kendisine emrolunduğu fiilinde bir tefrit bulunmayan, Allah’a ve Rasulü’ne itaat eden mazeretli bir kimseden, vakitten sonra kaza etmesinin sıhhati (sahihliği) ilzam olmaz. Ondan bunun kabul edilmesi -sıhhatinin- ile Allah’ın haddlerini aşan, emrini zai eden, kasten ve düşmanca hakkını terkeden bu kazanın k abul edilmesine gelince; ibadetin sıhhatinde ve kabul edilişinde bir burada zimmetinin beri olmasınnda bunun buna kıyas edilmesi hiç şüphesiz en fasit kıyaslardan birisidir..

2- Uyku ya da unutmaktan dolayı mazeretli olan bir kimse, namazı vaktin dışında kılmaz. Bilakis Allah’ın vakitlemiş olduğu vakitte kılar. Çünkü bu kimsenin vakti uyandığı ve hatırladığı vakittir. Rasulullah’ın (s.a.v.) buyurduğu gibi:

3Her kim namazı unutacak olursa onun vakti hatırladığı vakittir.”

Bunu Beyhaki ve Darekutni rivayet etmiştir.188

(188) Sayfa: 79’daki hadise bakınız.

Bu da geçmişti nitekim. Dolayısı ile vakit iki tanedir: İhtiyar vakti ile özür vakti. Dolayısıyla uyku ya da unutma yolu ile mazereli olan kimsenin vakti hatırlama ve uykusundan uyanma vaktidir. İşte bu kimse sadece vaktinde namazı kılar. Öyleyse bu, vaktinin dışında kasten ve düşmanca kılmayanla nasıl kıyas edilebilir?

3- Muhakkak ki şeriat; kaynaklarında ve ilkelerinde kasten terkedenle, unutarak terkedenin, özürlü ile başkasının arasını mutlaka ayırt etmiştir. Dolayısı ile birisini başkasına katmak asla caiz değildir.

4- Bir defa bizler -sizin zikrettikleriniz bizlerin aleyhine delil olana dek- namazı, mazeretliye emretmekte, kasten terkeden ifratçıdan da bunu düşürmemekteyiz. Bilakis biz namazı o haddi aşan ifratçı kişiye daha tedarik edemeyeceğine yol bulamayışı gibi çok ağır tehditli bir yönü (sözü) söylemeyi, ifratçı olmayanla, mazeretli kimseye de kaza edeceğinin cevazını vermeyi gerekli görmekteyiz.

Fasıla

Sizlerin: “Rasulullah’ın (s.a.v.):

“Her kim güneş batmadan ikindi namazının bir rekatına yetişirse ikindiye yetişmiş olur.”189

kavli ile delil getirmenize gelince; sizin hadis hakkında (yorumlarınızı) ben doğru bulmuyorum. Bu hadisi görüşlerinizin içeriği olarak da görmüyorum. Çünkü siz:

“Böyle olan kimseye ikindinin hiçbir şeyini kılmamış olsa bile elbetteki ikindiyi kılmıştır” demektesiniz. Yani: Fiili ile kavuşmuş, ondan sahih olmuş ve zimmeti de beri olmuş olur manasını gütmektesiniz. şayet namaz vaktinin çıkmaından sonra sahih olmuş olsaydı, ondan kabul edilecek olsaydı, o zaman o namaza kavuşması rekat ile ilintili olmazdı. Malumdur ki Rasulullah’ın (s.a.v.):

“Her kim ikindiden bir rekata kavuşacak olursa günahsız olarak namazı sahih olur” demeyi kastetmemiştir. Bilakis ittifakla o kimse bunu kasten yapması ile günahkardır. Çünkü o hepsini vaktinde kılmakla emrolunmuştur. Bundan da anlaşılıyor ki; kauşma günahı ortadan kaldırmamaktadır. Bilakis o kimse kavuşmuş ve günahkardır. şayet güneş battıktan sonra sahih de olsa. Dolayısıyla vakitten bir rekatına kavuşması ile hiç birisine kavuşmaması arasınnda hiçbir fark yoktur.

(189) Sayfa: 75’de geçti.

şayet sizler:

“Eğer namazı güneş battıktan sonraya tehir edecek olursa bunun günahı en büyük olan olur” derseniz, sizlere:

“Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v.) rekata kavuşmak ile kavuşmama arasını, günahlığın çokluğu, azlığı hususunda ayırmamıştır. Kendisi bu ikisinin arasını kavuşmakla, kavuşmamak arasında ayırtetmiştir. şüphe yok ki; bir vakitte namazın hepsinin kaçırılması o namazdan çoğunun kaçırılmasından daha büyük bir konudur. Bu vakitte namazın çoğunun kaçırılması da ondan bir rekatın kaçırılmasından büyük bir konudur” deriz. aynı zamanda bizler, sizlere şunu soruyoruz:

“Rekat ile hasıl olanbu kavuşma nedir? Bu kavuşma ile günah kalkar mı?”

İşte bunu (günahın kalkacağını) hiç kimse söylemez. Ya da kavuşmak sahih olduğunu gösterir” demeyi de kimse teleffuz etmez. öyleki bunu tamamen kaçırması ile bir rekatını kaçırması arasınnda bir fark olmamış olur?

Fasıla

Sizlerin: “Rasulullah’ın (s.a.v.) Hendek günü uyku ve unutkanlık olmadan namazı tehir etmeleri sonra da kaza yapmaları190 ile ilgili delil getirmenize gelecek olursak; buna da:

“Ya Allah’ım! Ne kadar da şaşılacak bir açıklamadır deriz. Çünkü bu getirdiklerimizin aynısını bizler söylesek hemen kıyametinizi kopartırsınız. Bizim de kıyametimizi bizlere saldırıp bizlerekötü davranmakla ikame edersiniz. Sizler nasıl olur da namazı kaçıranı; Allah’a asi olan, günahkar, Allah’ın haddlerini aşan, kaçırmasıyla akıbetine müstehak olan kimseyi, Allah’ın en takvalı ve itaatli, Allah’ın en sevdiği ve razı olduğu, Allah’ın emrine en çok tabi olan kulu olduğu halde (Rasulullah’ın) bu konuda da tehir etmesini Allah’a itaat, Rasulullah’ın (s.a.v.) bunda, Allah’ın razılığına tabi olduğu ile delil getirirsiniz?

Nitekim Rasulullah’tan (s.a.v.) bunun tehir edilmesi ya unuttuğundan dolayı ya da kasten tehir etmesinden dolayı olabilir. Bu iki takdir üzere, sizlerin bunda hiçbir yönle deliliniz bulunmamaktadır.

(190) Sayfa: 72’de geçti.

Nitekim Rasulullah (s.a.v.) eğer unutmuş olsaydı, bizler vediğir ümmet de bunun mucibini söylerdik. Çünkü unutan kimse hatırladığı vakit namazı kılar. şayet Rasulullah (s.a.v.) kasten (tehir etmişse) -bu da bir vakitten bir vakite olan tehiridir- kendisine bunda izin verilmiştir. tıpkı misafirin ve mazeretlinin öğle namazını ikindi vaktine, akşamında yatsı vaktine tehir edip kılması (cem etmesi) gibidir.

Kişi düşmanla savaşmakla meşgul iken, namaz vakti gelse, bu kişinin namazı hakkında insanlar üç görüşle ihtilaf içerisinde girmişlerdir:

1- Namazı tehir etmeden, haline göre savaş halince (durumunca) namazı kılar. Bazıları:

"Hendek günü namazın tehir edilmesi mesuhtur" demiştir. Bu İmam-ı şaafi'nin, İmam-ı Malik'in ve mezhebinden meşhur gürüşünden birisi olan Ahmed'in görüşüdür.

2- Bu kimse tıpkı Hendek günü Rasulullah'ın (s.a.v.) tehir ettiği gibi namazı tehid eder. Bu da Ebu Hanife'nin mezhebine göredir.

İlk görüşü belirtenler buna:

"Bunun korku namazı kılınmadan önce olduğu, korku namazı meşru kılındığı vakit başka bir savaşta dah namazı tehir etmemiştir" diyerek cevap vermişlerdir. Hanefiler ise:

"Korku namazı bu yönlerle ancak savaş şiddetlenmediği zaman kılınmakla meşru kılınmıştır. Çünkü onlara Yüce Allah'ın emrettiği gibi, korku namazını iki saf yaparak -bir safın kılması diğer safında nöbet beklemesi şeklinde kılmaları mümkün olur. ancak savaş şiddetlendiği zaman bu ise mümkün değildir. Dolayısıyla namazı ertelemek de savaşla meşgul olmaktan dolayı olmuş oluyor. İşte bunun bir yeri ve öbürünün de bir yeri bulunmaktadır. İşte bu gördüğün gibi kavilde olandır" demişlerdir.

3- üçüncü taife ise:

"Namazın takdim edilmesi ve namazın duruma göre ifa edilmesi konusunun arası ile namazın kılınması mümkün olana dek tehir edilmesi konusunun arası muhaylerliğe bırakılır. Bu da şam4lılardan olan bir grubun görüşüdür. Aynı zamanda bu Ahmed'in iki rivayetinden bir görüştür. Çünkü sahabeler böylece yapıyorlardı. Bunun örneği Beni Kurayza kıssasında da sabittir. Nitekim bunu inşaallah ileride zikredeceğiz.

Dolayısıyla bu üç görüş de:

"(Namazı kaçıran) asi, ifratçı ve haddi aşan bu kişi, nitekim bunu kaçırmanın günahı ile Allah'ın akıbetini de almış ve bu konudaki yönlerden bir yönde onun için delil olamamıştır."

Muvaffakiyet Allah'tandır.

Fasıla

İşte bununla; sizin: "Sahabelerin ikindi namazını kasten güneş batana dek tehir etmeleri ile ilgili delil getirmenize karşılık cevap çıkmış oldu. Öyleki Rasulullah (s.a.v.):

"Sizler Beni Kureyza hariç ikindiyi bir yerde kılmasın."191

diye buyurunca; namaz yolda iken taifeyi yakalayınca onlar:

"Bizden namazı tehir eden olmadı" dediler ve dolayısı ile yolda namazı kıldılar. Öbür taife de bunu bırakıp Beni kureyza da (ikindiyi) yatsıdan sonra kıldılar. Rasulullah (s.a.v.) ta bu iki taifeyi kınamadı. şüphesiz namazı tehid ederlerdi Rasulullah'a (s.a.v.) itaatkarlar olup, tehir edilmesinin vücubiyetine inanmışlardı. şüphesiz emredildikleri namazın vakti de, öyleki Beni Kureyza'da kavuştuklarıdır. Öyleyse asi olan ve Allah'ın haddlerini aşan kimse nasıl olurda ona itat eden ve emrine uyana kıyas edilebilir?

şüphesiz bu kıyasın dünyadaki en batılı ve en fasit olanıdır. Muvaffakiyet Allah'tandır.

Namazlarını Beni Kureyza4ya ulaşıncaya dek tehir edenleri, namazlarını yolda kılanlar üzerine faziletli kılan bazı alimlerdeşöyle demiştir:

"Çünkü onlar hakikaten Rasulullah'ın (s.a.v.)emrine imtisal eylemişlerdi. Öbürleri ise tevil etmişler ve yolda kılmışlardı."

(191) Sayfa: 85'de geçti.

Fasıla

Sizin: "Vaktinden namazlarını zai edip başka vakitte kılan idarecilerle beraber nafile namaz kılma emri veren Rasulullah'ın (s.a.v.) hadisi,192 ile ilgili delil getirmenize gelince; bunda da (sizlerin lehine) bir delil yoktur. Çünkü onlar gündüz namazını geceye ve gece namazını da gündüze tehir etmezlerdi. Bilakis onlar öğle namazınıikindi vaktine dek bazen de ikindiyi güneşin sararma vaktine dek tehir ederlerdi."

(192) Sayfa: 86'da geçmişti.

Biz deriz ki:

"Ne zaman iki cem namazından birini ötekisinin vaktine tehir edecek olursa, onu ikinci vakitte kılar. Özürü, bulunmazsa bile. Aynı şekilde ikindi namazını güneşin sararma (batmaya yakın olan zamanına) tehir edecek olsa da. Bilakis ondan bir rekatlik kadar bir kısım kalsa da. Çünkü onu nass ile kılar.

Nitekim Rasulullah (s.a.v.), Medine'de korku ve yağmur olmadan (iki namazı) cem etmiştir. Bununla da ümmete birzorluk vermemeyi kastetmiştir.193 İşte bu tehir namazın sıhhatine mani değildir."

(193) Buhari: 2/19, Namazın vakitleri bölümünde: Öğlenin ikindiye tehiri babında ve Nafileler bölümünde: Kim farzlardan sonra nafileler kılmazsa babında; Müslim: 705, Misafirlerin namazı bölümünde: Mukim iken iki namazın cem edilmesi babında; Muvatta: 1/144, Namazın kasr edilmesi bölümünde: Hem hazın ve hem de seferde iki namazın cem edilmesi babında: ebu Davud: 1210, 1211, 1114, Namaz bölümünde: iki namazın arasını cem etme babında; tirmizi: 187, Namaz bölümünde: Hazırda (mukim iken) iki namazın cem edilmesi babında; Nesai: 1/290, Mevakit bölümünde: Mukim iken iki namazın cem edilmesi babında rivayet etmişlerdir.

Sizlerin: "şüphesi Rasulullah (s.a.v.) öğle namazını ikindi vaktine -öğlenin vaktinden çıkarmasındaki tefriti ile beraber- tehir etmesine caiz kılmıştır" ile ilgili sözünüze gelecek olursak, şöyle cevap verilir:

"şüphesiz ki vakit, cümlede iki namaz arasnıda müşterektir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) Medine'de hiçbir korku, ve hastalık bulunmadığı halde namazı cem etmiştir. şüphesiz ki bunda bir ihtilaf yoktur. Lakin Rasulullah (s.a.v.), uyku ve unutma olmadan, kuşluk vaktinde sabah namazını kılmayı caiz görmüş müdür?"

Sizin: "Ebu Katade, Rasulullah'ın (s.a.v.) sabah namazını kılamayıp uyuyankimse hakkında sorulan hadis rivayitinde, Rasulullah (s.a.v.):

"şayet yarın olunca onu vaktinde kılsın" diye buyurmuştur.194

(194) Müslim: 681'de geçmektedir. Nitekim bu sayfa: 87'de geçmişti.

Nitekim bu hadis hatıradığı zaman ve hatırladıktan sonra, tefritçi kişinin namazı eda edeceğini gösteren apaçık delildir. Bu hadis aynı zamanda isnadı sahih olanbir hadistir" ile ilgili sözlerinize gelecek olursak; Ya Rabbim! Bu ne kadar da acayip bir yorum! Bu hadis, delalet yönlerinden hangi yönü ile, nassda, zahirinde ya da imasında olsun, namazı vaktinden çıkararak, Allah'ın haddlerini aşan isyankar kişinin, vakitten sonra namazı (kılması) ile sahih olacağını, zimmetinin beri olacağını, ondan bunun kabul olunduğunu göstermektedir? Ve sanki sizler: "Eğer yarın olursa namazı vaktinde kılsın"kavlini yarına tehir etmesi olarak anladınız ki bu (açıklamanız) kesinlikle batıldır. (Yarına tehir

edilmesi) rasulullah'tan (s.a.v.) varid olmayıp, hadisten bunun batıl olduğu açıktır. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) kişiye, uykusndan uyandığı ya da hatırladığı zaman namazı kılmasını emretmiştir. Sonra hadisin tamamında:

"Eğer yarın olursa namazı vaktinde kılsın"

ibaresi ziyade gelmiştir. Nitekim insanlar da bu ziyadenin manası ve sıhhati hakkında ihtilafa girmişlerdir. Bazı hadis hafızlar şöyle demiştir:

3Bu ziyade; Abdullah b. Rebah'tan -ki kendisi de ebu Katade'den ya da ravilerdenbirisinden rivayet etmiştir- olan bir vehimdir."

Buhari'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

3Namazı hatırladığı zaman kılsın, yarından olan vaktinde (kılsın)" ile ilgili kavile uyulmaz."

İmam-ı Ahmed'in "Müsned"inde imran b. Husay'dan gelen bir rivayette şöyle demiştir:

3Ben Rasulullah (s.a.v.) ile birlikte bir gece yürüyordum. Gecenin sonu olduğu vakit konaklayıverdik. Güneş üzerimize doğana dek de uykudan uyanamadık. O arada bir adam hızlıca abdest almaya koştu. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) sakin olmalarını emretti. Sonra da yolculuğa devam edildi. Güneş tepeye gelinceye dek yürüdük. (Sonra da) Rasulullah (s.a.v.) abdest aldı ve Bilal'e emretti. Bilal'de ezan okudu. Sonra da Fecr'den önce iki rekat namaz kıldı. Daha sonra kamet getirdi ve namaz kıldık. Bizler:

3Ya Rasulallah! Bunu vaktinde yarın iade etmeyecek miyiz?" dedik. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

"Rabbiniz sizleri Riba'dan (faiz'den) nehyedip ve sizden bunu kabul eder mi ki hiç?" diye buyurdu.195

(195) Sayfa: 87'de geçmişti. Hadis ahmed4in Müsnedinde geçmektedir: 4/441.

Hafız ebu abdillah Muhammed b. abdulvahid el Makdisi şöyle demiştir:

"İşte bu hadis de Buhari'nin söylediklerine delil vardır. Çünkü imran b. Husayn (r.a.) seferi değildi. Ebu Katade'den abdullah b. Rebah'ın söylediklerini ise zikretmemiştir. Bana göre ise: Her iki hadisin arasınnda bir çelişki bulunmamaktadır. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) yarından sonra iade edilmesini emretmemiştir. Kendileri bizzat ikinci fiili vaktinde emretmiştir. Çünkü vakit uyku ve unutmak ile düşmez. Bilakis kendisinin durumuna geri döner. Allahu alem."

“Abdurrahman b. Alkame es-Sekafi’den rivayet olunduğuna göre şöyle demiştir:

“Sakif’den bir grup Rasulullah’ın 5s.a.v.) yanına geldiler. Ona soru sormaya başladılar. Rasulullah (s.a.v.) ta o zamana kadar öğleyi ikindi ile beraber (ikindinin) sonuna doğru kılmaktaydı.”196

ile ilgili kavle gelince; bunun ve benzerinin cevabı ile ilgili açıklamalar defalarca geçmişti. Çünkü buradaki tehir (ertelem) Allah’a bir itaat ve yakınlaşmaktan dolayı idi. Bunun gayesi ise şudur: Rasulullah (s.a.v.) iki namaz müslümanların işlerinden olan mühim bir işden dolayı iki namazı cem ettiğidir. Dolayısı ile namazı (keyfen) tehir edip, Allah’ın haddlerini tecavüz eden bir kimsenin namazı nasılda sahih olabilir ki? aynı bu mesele gibi şu meselede de aciz kalmış ve verilen cevap bunlara da yeterli gelmiştir:

3Kasten namazı vaktinden çıkarıp terkeden kimseyi, cumhur ulema büyük günahlardan zikretmemiştir” kavli. Ya Rabbi! Ne kadar da şaşılacak bir açıklama! Hiç bumeselede ihtilaf olabilir mi ki? Namazı terketmek, büyük günahların en büyüklerinden hiç olmaz olur mu?

(196) Sekif topluluğu ile ilgili hadis sayfa: 88’de geçmişti.

şüphesiz Rasulullah (s.a.v.) ikindi namazını kaçıranı amellerinin dökülmesi ile kılmıştır. öyleyse -namaz hariç- büyük günahlardan hangisi aynı zamanda amelleri dökme kadar tesiri olabilmiştir.*

(*) Büyük günahlardan sayılan şirk konusu hariç. Çünkü bu da amelleri yok eder. (Mütercim)

Ömer b. Hattab’dan (r.a.), kendisi şöyle demiştir:

“Özürsüz olarak iki namazı cem etmek büyük günahlardandır.” Bu sözüne sahabeden hiçbir kimse muhalefet etmemiştir. Bilakis sahabeden gelen bütün eserler (nakiller) buna muvafıktırlar. işte o ve iki namazı cem eden kişi bu iki namazı vakitte, özürden dolayı kılmıştır. Öyleyse (cem ile alakası olmayan) sabah namazını kuşluk vaktinde kasten ve düşmanlıkla kılmayana ya da ikindiyi özürsüz olarak gecenin yarısında kılana nediyeceğiz o zaman?

ebu Bekir (r.a.): Yüce Allah’ın bu namazı kabul etmediğini açıkça bildirmiştir. Hiçbir sahabe Ebu Bekir’e (r.a.) karşı çıkmamıştır da. Nitekim yüce olan Allah, namazı sehv eden ya da zai edip kılmayan kimselere veyl ve ğayyi de* tehditle vaad etmiştir.

(*) Veyl: Yazıklar olsun manasına da gelen bu kelime cehennemde bir yerinde ismidir. /ayy: cehennemde biri nehirin ismidir. (Mütercim).

Sahabeler -ki kendileri bu ümmetle tefsiri en iyi bilenlerdir- şöyle demişlerdir:

“Önceden de hikayesi geçtiği gibi bu, vaktinden namazı tehir etmektir.”

Ya Allah’ım! Ne kadar da şaşılacak bir durum! Amelleri dökenden daha büyük büyük bir günah mı olur. öyleki bu (namaz kılmama) konumu kişiyi ailesiz ve alsız bir konuma sürüklemektedir? özürsüz olarak gündüz namazını gece vaktine, gece namazını da gündüz vaktine tehir etmek büyük günahlardan olmazsa o zaman özürsüz olarak Ramazan orucunu bozmak, şevval ile bedel orucu tutmak büyük günahlardan olmazdı.

Biz diyoruz ki:

“Bilakis bu, allah’a ortak koşmaktan sonra gelen en büyük günahtır. Çünkü kul, bütün günahları ile -şirk hariç- Allah’la karşılaşması, o kişiye, gündüz namazını geceye, gece namazını da gündüze düşmanca, kasten ve özürsüz olarak tehir etmesiden daha hayırlıdır.

Hişam b. Urve, o da babasından, o da Süleyman b. Yessar, oda Musevvir b. Mahreme’den rivayete göre; Kendisi ibni abbas ile beraber Taun hastalığına yakalandığı sıra ömer’e gittiler. ibni abbas:

3Ey mü4minlerin emiri namaz” dedi. Ömer:

“Tabii ki kılacağım. şüphesiz namazı zai edenin İslam’da hiçbir nasibi yoktur.” dedi.”197

(197) Sayfa: 21’de geçti.

İsmail b. Aliyye, o da Muhammed b. Sirin’den şöyle dedi:

3Bana, ebu Bekir ve ömer’in insanlara İslam’ı öğretip: Allah’a kulluk etmen, O’na hiçbir şeyi ortak koşmaman, vakitlerinde Allah’ın farz kıldığı namazları kılmanı bunların tefritlerinde helakın olduğunu söyledikleri” haber verilmiştir.”

Muhammed b. Nasr Mervezi dedi ki:

3Ben ishak’ın: “Rasulullah’tan sahih olarak gelen bir rivayette şöyle buyurduklarını ondan duydum:

3Namazı terkeden kafirdir.”198

Aynı şekilde Rasulullah’ın (s.a.v.) yanında yetişen ilim ehli kimselerden günümüze dek hepsi de namazı özür olmadan, kasten, vaktı çıkana dek terkedecek olursa kafir olacağını söylemişlerdir. vaktin çıkması (gitmesi); öğleyi güneş batıncaya, akşamı gecrin doğuşuna dek tehir etmektir. Nitekim namaz

vakitleri zikrettiğimiz gibi kılınmıştır. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) yolculukta iken Arafatta ve Müzdelife de iki namazı cem etmiştir.199

(198) Bu konu hakkında hadisler vardır. Bunlardan bazıları şylecedir: Müslim: 82'de geçen Cabir b. abdullah hadisi. Dedi ki: "Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim: "şüphesiz kişi ile şirk ve küfür arasında namazın terki vardır." tirmizi: 2623; Nesai: 1/231, 232; ibni Mace: 1079, Bunu ibni Hibban'da siahihlemiştir. 255, "Mevarid" adlı eserde; Hakim: 1/7, bunu Zehebi4de bureyde (r.a.) hadisi ile onaylamıştır. Rasulullah'tan (s.a.v.) şöyl buyurmuştur: "Bizimle onlar arasındaki ahit namazdır. Kim onu terkederse kafir olur."; tirmizi: 2624; Hakim: 1/7, abdullah b. şakik'den şöyle dedi: "şüphesiz Muhammed'in (s.a.v.) ashabı namaz hariç hiçbir amelin terkini küfür saymazlardı."

(199) Buhari: 3/415, Hacc'da: Arafat arası nüzül ve cem edilmesi babında ve her ikisini kılıp nafile kılmazsa babında; Müslim: 703, 1288, Hacc bölümünde: Müzdelife'ye Arafat'dan ifade (tavafı) babında ve Müzdelife'de akşam ile yatsı namazlarının cem edilmesinin müstehaplığı babında; Muvatta: 1/400, Hacc bölümünde: Müzdelife'de namaz babında; Ebu Davud: 1926, 1933, Menasik bölümünde: Namazı cem ederek kılma babında rivayet etmiştir.

Bu iki namazdan birisini diğerinin vaktinde kılmıştır. Rasulullah (s.a.v.) iki namazdan ilkini öbürü için o halde bir bir vakit kılması ve öbürünü de ilki için o halde bir bir vakit kılması ile, özür halinde ikisinin vaktinide tek vakit olarak kılmış oluyor. Tıpkı hayızlı kadına -temizlendiği zaman- güneş batmadan önce öğle ve ikindiyi kılmasını, gecenin sonunda da akşamla yatsıyı kılmasını emrettiği gibi.

Güneşin, şeytanın iki boynuzunun arasına gelmesine dek tehir edilen kinidi namazı bizzat Rasulullah'ın (s.a.v.) nassı ile bir münafıkın namazıdır.200

(200) Müslim: 622; Mesacid: İkindiyi erken kılmanın müstehaplığı babında; Ebu Davud: 413, Namaz bölümünde: ikindinin vakti babında; Tirmizi: 160, Namaz bölümünde: ikindinin acele kılınması ile ilgili babda; Nesai: 1/254, Mevakit'de: İkindinin tehir edilmesindeki tehtitler babında rivayet etmişlerdir.

Dolayısıyla yatsı vaktine dek ikindiyi (özürsüz) tehir eden kimseye, annemi ve babamı feda ettiim Peygamber neler söylemektedir, görüyorsunuz.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Sizi yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin (küçük) günahlarınızı örteriz." (Nisa: 4/31)

Dolayısıyla kişi nehy edildiği büyük günahlardan kaçınacak olursa, sabahı da kuşluk vaktinde, ikindiyi de yatsıdan sonra kılmaya dadevam ederse, sizin sözünüze göre elbette mağfiret olunmuş ve günahsız olacaktır. Ancak bunu huç kimse söylemez. Bu zahiri mezhebinden olan bu şahısa da şaşılır yani! Nasılda asıl olanı nakzetmiş! Nitekim kendisi: "İcma ile vacip olan bir şey sadece vacip olan bir şeyle düşer" demektedir. Buna şöylece denilir:

"Bunun gayesi şudur: Bir defa sizin tartışmanızda zıtlık mevcuttur. Zıtlığın sizin sözlerinizi düzelteceği (sahih kılacağı) bir şeyi yoktur. Her ne kadar sizler bunu istishabla delil getirmeyi kastetmiş iseniz de. şüphesiz namaz icma ile onun zimmetindedir. Ancak icma ile düşmektedir. Nitekim bu da kaybolmuştur." Sizlere şöyle denilir:

3Kimmiş namazı tehir etmekle bunun zimmetinden düşeceğini ve beri olacağını söyleyen? Kim bu şekilde söylerse işte onun sözü, alehine delile ihtiyaç duymamızdan batıllık olarak daha açık (olarak batıldır)."

şüphesiz tartıştıklarınız size şöyle seylemektedirler:

"Bir defa bu, sadece kendi ayni vaktine dönmesi hariç, bunu eda etmeye ve tedarik etmeye giden bir yolu olmayan bir yönle zimmetinde istikrar bulmaktadır. Bu daimkansızdır. Sonra bu icmaya kendi misli gibi ya da ondan daha güçlü birisi ile arıza teşkil etmekteyiz ve şöyle deriz:

"Namazın vaktini zai etmesi ile o kişinin ifratçı, asi, ve haddi aşan bir kimse olduğu hakkında müslümanlaricma etmişlerdir. Bu icmada ancak kendi mislince bir icma ile yükselir. Vakitten sonra namazı ifa etmesi ile ondan günahın ve düşmanlığın kalkacağı hakkında icma etmemişlerdir. Bilakis bunu her halde kimse söylememiştir.

İşte iki taraftan da gelen delillerin açıklama bağlantıları. Bizim iki tarafında görüşlerini vermekten başka güttüğümüz bir şey yoktur. şüphesiz kitap, sünnet ve selefin görüşlerine bu konuda da daha çok uyarı ve doğru hareketi işlemiş olanıda belirttik."

Ancak Allah'a sığınılır.

Fasıla

şayet: "Rasulullah (s.a.v.), Ramazan da gündüz vakti kasten orucu bozana kaza etmesini şu iki konumda olmak üzere etmiştir:

1- Cima etmede.

2- Kusma'da.

"Sünen"de ebu Hureyre'den (r.a.) gelen hadiste şöyle demiştir:

"Bir adam Rasulullah'ın (s.a.v.) yanına geldi. Kendisi Ramazanda (gündüz vakti) ehli ile cima etmişti." Hadisin hepsinizikretti ve:

"İçinde 15 sa' kadar hurma bulunan bir sepeti getirdi" dedi. Rasulullah (s.a.v.):

"Bunun hepsi senin ve evindeki ehlinindir. Bir gün oruç tut ve Allah'tan mağfiret dile"

diye buyurdular."201 İbni Mace'de ise:

"Yerine bir gün oruç tut" geçmektedir.202

(201) Sayfa: 73'de geçti.

(202) İbni Mace: 1671, Oruç'ta: Ramazan da bir gün oruç bozanın kefareti hakkında babda rivayet etmiştir. Busiri "Zevaid" adlı eserde şöyle demiştir: "Bu ziyade yani, bir gün yine tut" ibaresini İbni Mace tek olarak rivayette bulunmuştur. Hadisin isnadında Abdulcabbar b. Ömer vardır. Kendisi zayıftır. Bu Müslim'in dışında olup bunu Ebu Davud: 2393'de rivayet etmiştir. Bak. 73'deki hadise, burada bu ziyadenin asıl olduğunu bulacaksın.

"Sünen"de ve "Müsned"de, Ebu Hureyre'den (r.a.) gelen bir hadiste, Rasulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

3Kim bilmeden kusarsa ve oruçlu ise kaza etmez. Her kimde kusmak 5isterde) kusarsa kaza gerekir."203

denilecek olursa şöyle cevap verilir: Bir defa bu iki hadis illetli hadisler olup sabit değildirler. Ramazanda cima yapanlar ile ilgili bu kıssayı ashabı "Sahih"204 rivayet etmiştir. onlardan hiç kimse bu ziyadeyi zikretmemiştir. Nitekim zikrettiği bu ziyade delil olamaz.

(203) Ahmed: 2/498; Tirmizi: 720, Oruç'ta: Kasten kusan kimse hakkında bab; ebu Davud: 2380; ibni Mace: 1676; İbni Hibban 907'de sahihlemiş; Hakim: 1/427'de sahihlemiştir. Bunu Darekutni "Sünen" adlı eserinde sayfa: 240 rivayet etmiş ve: "Bütün ricali güvenilirdir" demiştir. Darimi: 2/14, Hadis sahihtir. Bunun tahrici için şeyh Nusruddin El-Bani'nin "İrvaul-⁄alil" adlı esere müracaat ediniz.

(204) Buhari: 11/516, Yeminlerin kefareti hakkındaki bölümde: Zengin ve fakire ne zaman kefaret vacip olur babında; Oruç bölümünde: Ramazanda kişi cima etse tasadduk edeceği, vereceği bir şeyde

yoksa kendiside tasadduk ederse kefaret olur babında ve başka bablarda; Müslim: 1111, Oruç bölümünde: Oruç tutanın güdüz vakti Ramazanda cima etmesinin haramlılığı ile ilgili tehditler babında rivayet etmişlerdir.

Çünkü bu Abdulcabbar b. Ömer El-Eyli'nin rivayeti olup, imamlar onu zayıf saymışlardır. Yahya b. Main:

"O bir şey değildir bile. Onun hadisi yazılmazda" der iken bir defasında da: "O zayıftır" demiştir. Ebu Zur'a, Sadiy, Nesai de bunun aynısnı söylemişlerdir.

Buhari'de: "Münker kişilerin hadisleri bile onun yanında kavvetli olamamışlardır" demiştir.

İbni Adiyy:

"Rivayet ettiklerinin genelinde muhaliflik söz konusudur. Nitekim zayıflık onun rivayetlerinde ortaya çıkmaktadır" demiştir. Aynı zamanda bunu İbni şihab'ın ashabındanda imamlar da ondan rivayet etmiştir. imam-ı Malik ve başkaları gibi.205 Onlar:

3Yerine bir gün oruç tut" lafızını zikretmemişlerdir. ebu Mervan El-Osmani, o da ibrahim b. Sad'dan, o da Leys4den, o da ibni şihab'dan, o da Humeyd'den, o da ebu Hureyre'den, rivayete göre Rasululah (s.a.v.) bu kıssada ona şöyle demiştir:

"Yerine bir gün kaza et."

(205) Malik "Muvatta" adlı eserinde: 1/296, tahriç etmiştir.

Bu ayna zamanda Daraverdi'den de o da ibrahim b. Sad, o da Leys'den olmak üzere rivayet edilmiştir.

Beyhaki şöyle demiştir:

"İbrahim ona göre Zühri'den bu kelime olmadan hadisi mevcuttur."206

(206) Bak. Beyhaki: 4/226, Çünkü onda bu nakil mevcuttur.

Bunu Haccac b. Ertad, o da ibrahim b. amir'den,207 o da ibni Müseyyeb'den, o da Zühri'den, o da Humeyd'den, o da Ebu Hureyre4den rivayet etmişlerdir. Bunu Haccac, o da amr b. şuayb'dan o da babasından, o da dedesinden rivayet etmiştir. amr'da bu hadiste:

3Rasulullah (s.a.v.) ona yerine bir günü kaza etmesini emretti" demiştir.208

(207) Asıl olan Ali olduğudur. Tashih Beyhaki'nin süneninden yapılmıştır.

(208) Beyhaki: 4/226.

Bunu Hişam b. Sad, o da Zühri4den, o da Ebu Seleme'den, o da ebu Hureyre'den, rivayet edilen hadiste Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Yerine bir gün oruç tut ve Allah'tan istiğfarda bulun."209

rivayetinnde insanlara muhalefete bulunmuştur. Hadis de Hümeyd'den o da, ebu Hureyre'den rivayet edilen hadistir.

ibsni ebu Uveys'de rivayet edip şöyle demiştir:

3Bana babam ibni şihab'a Humeyd'den haber verdiğini belirtmiştir. O da ebu Hureyre'den o da Rasulullah'tan (s.a.v.) rivayete göre, O'nun: Ramazan'da iftar eden kişinin o günün yerine bir gün tutmasını emrettiğini tahdis etmiştir."210

(209) Beyhaki: 4/227.

(210) Beyhaki: 4/226.

Lakin bu ibni şihab'ın ashabının rivayetine muhaliftir. Çünkü onlar bu ziyadeyi zikretmemişlerdir.

şafii şöyle demiştir:

"Bizlere Malik, ona da Ata el-Horasani, ona da ibni Müseyyeb haber vermiştir. Dedi ki: "Bir Bedevi Rasulullah'ın (s.a.v.) yanına, geldi ve hadisi zikretti hadisin sonunda da:

"İsabet ettiğin günün yerine bir gün oruç tut."210

diye buyurdular. İşte bu mürseldir. Ancak ibni Müseyyeb'in mürsellerindendir.

(210) Muvatta: 1/297.

Bunu Davud b. ebi Hind o da Ata'dan rivayet etmiş ve "Yerine bir gün oruç tut" ibaresini zikretmemiştir. Ata'yı ibni Müseyyeb yalanlamaktadır. ibni Hibban dedi ki:

"Hıfzı az olup, hata yapabilen, ilimden yoksun da olan bir kimsedir. Aynı zamanda kendisi ile delil getirmede batıl olmaktadır."

Kasten kusan ile ilgili hadise gelecek olursak; Bu Ebu Hureyre'nin (r.a.) Rasululah'tan (s.a.v.) gelen şu hadisidir:

3Kim bilmeden kusarsa ve oruçlu ise kaza etmez. Her kimde kusmak (isterde) kusarsa kaza gerekir.”211

(211) Hadisin tahrici için geçen sayfaya bakınız.

Tirmizi:

“Bu hadis hasen gariptir” demiştir. Muhammed -yani Buhari- de şöyle demiştir:

3Ben onu mahfuz (korunmuş) olarak görmüyorum.” Ebu Davud dedi ki:

3Ahmed b. Hanbel’in:

“O hiçbir şey olamaz” dediğini işittim.”

Tirmizi “İlel” adlı kitapta şöyledemiştir:

“Ali b. Hucr bize hadisi anlattı. Onlara da İsa b. Yunus, onlara da Hişam b. Hassan, onlara da ibni Sirin, ona da Ebu Hureyre (r.a.) Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurduğunutahdis etmiştir:

“Her kim bilmeden kusarsa ona bir kaza yoktur. Kimde kasten kusacak olursa kaza gerekir.”

Tirmizi dedi ki:

3Ben ebu abdullah Muhammed b. İsmail El-Buhari’ye bu hadis hakkında sordum. Kendisi de bunu sadece İsa b. Yunus’un, o da Hişam b. Hassan, o da İbni Sirin’den, o da ebu Hureyre’den gelen hadisten bilmektedir. Kendisi:

3Ben bunu mahfuz görmüyorum” demiştir. şöyle de demiştir:

3Yahya b. Ebi Kesir, o da ömer b. Hakem’den rivayet etmiş ve Ebu Hureyre’nin (r.a.), oruçlu kişinin kusması ile orucunun bozulmayacağını öngördüğünü belirtmiştir.”

Hadisin sıhhatinintakdiri ile bunda bir delil yoktur. Öyleki bundan maksad, kendisinin kusmasını caiz görenmazeretli kimse ya da kusmaya ihtiyacı olan ve kusan hasadır. Çünkü normalde kusmak özür sahibi kimse için meydana gelen bir olaydır. aksi takdirde ihtiyacı olmadığı haldehiçbir akıl sahibi kusmayı istemez. Böylelikle kusan kimse kusması ile tedavi olmaktadır. Tıpkı ilaç içmesi ile tedavi olması gibi. İşte bundan kaza kabul olunur ya da ittifakla ona bu emredilir.

Fakihler gündüz vakti Ramazanda cima yapan kişi hakkında, eğer kefaret verirse iftar ettiği gün için (o günün yerine) oruç tutar mı? konusu hakkında ihtilafa girmişlerdir. Bunun hakkında üç görüş vardır. Bu şafii’de böylecedir:

1- Vaciptir.

2- Vacip değildir.

3- şayet köle azad etse ya da yemek yedirirse oruç tutması vaciptir. şayet orula kefaret getirirse o günün yerine oruç tutması vacip değildir.

Cemaatle Namaz Kılmanın Hükmü Hakkında Fasıla

Altıncı meseleye gelecek olursak; bu da tek başına namaz kın namazı -kendisi cemaatle kılmaya gücü yetiği halde- sahih olurmu olmaz mı? sorusudur. İşte bu mesele iki asıl şey üzere bina edilmiştir:

1- Cemaatle namaz kılmak farz mıdır yoksa sünnet midir? şayet biz: “Bu farzdır” desek.

2- Öyleyse bu namazın sıhhatinin şartı mıdır yoksa terkedenin isyanı ile beraber bunun olmayışı ile sahih olur mu? İşte asıl bu iki mesele hakkındadır.

İlk meseleye gelince; Fakihler bunun hakkında ihtilafa girmişlerdir. Bunun cemaatle namazın vacip olduğunu söyleyenler: Ata b. Ebi Rbah, Hasan El-Basri, ebu ömer, Evzai, Ebu Sevr, mezhebinin zahirine göre Ahmed’dir. Aynı zamanda “Muhtasar El-Muzni” eserinde İmam-ı şafii de bunu belirtmiş ve:

“Cemaatla namaza gelince; ben özür olmadığı sürece bunu terketmeye ruhsat vermiyorum” demiştir.

ibni Münzir “Evsat” adlı kitapda şöyle demiştir:

“Evleri mescide uzak da olsa, körlerin cemaatle namaz kılmak için orada hazır bulunmaları zikrolunmuştur. İşte bu da cemaatle namaz kılmanın farz olduğuna mendup olmadığına delalet etmektedir.” Sonra da İbni Ümmü Mektum’un hadisini zikretmiştir. Nitekim kendisi:

3Ya Rasulallah! şüphesiz benimle mescit arasında ağaçlıklar ve hurmalıklar vardır. Evde namaz kılmama bu imkan verir mi?” deyince Rasulullah (s.a.v.):

“Kameti işitiyor musun?”

diye sordular. O da:

"Evet" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

"Öyleyse (mescide) gel." diye buyurdular.212

(212) Ahmed: 3/423; Heysemi: "Mecma" adlı eserinde: "Ricali sahih ricaldır" demiştir.

İbni Münzir şöyle demiştir:

"Yatsı ve sabah namazlarını cemaatle kılmayanın nifakındanğu da zikrolunmuştur." Sonra da devamla bu konu hakkında:

"Özürsüz olarak cemaatle namaz kılmanın farzlığına zikrettiğim deliller delalet etmektedir. aynı zamanda ibni Ümmü Mektum'un kavli de buna delalet etmektedir. Kendisi de kör olduğu halde ona:

"Senin için bir ruhsat bilmiyorum." buyurmuştur.213

(213) Ebu Davud: 552, Namaz'da: Cemaatle namazı terkeden hakkında tehditler babında; ibni Mace: 792, Mesacid'de: Cemaattan geri durmak hakkında ağır tehditler babında rivayet etmişlerdir. İsnadı hasen'dir.

Dolayısı ile köre bile bunda ruhsat yok iken, gören bir kimsenin ruhsatının olmayışı daha önceliklidir."

İbni Münzir Rasulullah'ın (s.a.v.) cemaatle namaz kılmyanların evlerine gidip onları orada yakması ile ilgili214 sözünün ihtimamı hakkında da, işte bu cemaatle namaz kılmanın farzlığını gösteren en açık delildir. Öyleki eğer cemaatle namaz kılmak farz olmasaydı ya da mendub olsaydı, Rasulullah'ın (s.a.v.) hiddetlenmesi söz konusu olmazdı" demiştir.

(214) Buhari: 8/108, Cemaatle namaz kılma bölümünde: Cemaatle namazın ve başkasının vacibliği babında; Müslim: 651, Mesacid'de: Cemaatle namazın fazileti babında; Muvatta: 1/129, 130, cemaatle namaz bölümünde: Cemaatle namazı tek başına namazdan daha faziletli olduğu babında; Tirmizi: 217, Namaz'da: Nidayı işittiği halde icabet etmeyenin hakkındaki babda; Nesai: 2/107, imamet bölümünde: Cemaatten geridurmak hakkında ağır tehtitler babında rivayet etmişlerdir.

şöyle de demiştir: Ebu Hureyre'nin hadisi de bunu desteklemektedir:

"Müezzin ezan okuduktan sonra mescitten ayrılan bir adam hakkında Rasulullah (s.a.v.):

"şüphesiz ki o adam Ebu Kasıma isyan etmiştir" buyurmuştur.215

(215) Müslim: 655, Mesacid'de: ezandan sonra mescitten çıkmanın nehyi babında; Ebu Davud: 536, Namaz bölümünde: ezandan sonra mescitten çıkmanın keraheti hakkındaki babda; Nesai: 2/29;

ibni Mace: 733; ahmed: 2/506, 537 rivayet tmişlerdir. işte burada hadisin Rasulullah'a 5s.a.v.) raf edilmesiyle ilgili tasrih (açıklam) bulunmaktadır. Çünkü sahabenin: 3Kim böyle yaparsa Rasule isyan etmiştir vs. gibi sözlerinde ve tercihe şayen görüş bunun merfu olduğudur. Bak. Tedribur Ravi, sayfa: 64.

Dolayısı ile kişi cemaatle namaz kılmak ve terketmek hususunda muhayyer olmuş olsaydı, o zaman hazır olması vacip olmayandan geri de kalması (kılmaması)ndan dolayı isyan etmiş sayılmazdı. Yüce Allah korku halinde iken de cemaatle namaz kılmayı emretmiş iken, işte bu da emniyet ortamı bulunan bir halde cemaatle kılmanın daha gerekli olduğunu göstermektedir. özürlüler için cemaatla namaz kılmama ruhsatının babları hakkında zikredilen haberler, özürü bulunmayan kişiye cemaatle kılmasının farz olduğuna delalet etmektedir. şayet özür hali ile özür olmama hali eşit olsaydı o zaman cemaatle namaz kılmamadaki ruhsatın özür konularında bir manası kalmazdı. Nitekim cmeatle namaz kılmanın farziyetine Rasulullah'ın (s.a.v.):

"Kim nidayı (ezanı) işitirse ve icabetle bulunmazsa onun namazı yoktur."216

hadisi desteklemektedir." Devamla da bununla ilgili hadisi belirtmiş ve şöyle demiştir:

"şafii der ki:

"Yüce Allah ezanı namaz ile zikretmiştir ve:

"Namaza çağrıldığınız zaman..." (Maide: 5/58)

ve:

"Cuma günü namaz için çağrıldığınız zaman Allah'ı zikretmeye koşun." (Cuma: 62/9)

diye buyurmuştur.

(216) İbni Mace: 793, şu lafızla: "Kim nidayı işittiği halde gitmezse -özür hariç- onun namazı yoktur.3 Bunun isnadı sahihtir. Bunu yakın rivayetle ebu Davud: 551, Namaz'da: Cemaati terkedenin hakkında tehtil babında rivayet etmiştir. Senedde Yahya b. Ebi Hayya vardır, çok tetlisi olduğundan onu zayıf saymışlardır; Hakim: 1/425, "şeyhay'nın şartlarına göre sahihtir" demiştir. Zehebi de onaylamıştır; Darekutni: 161.

Rasulullah (s.a.v.) ta farz namazlar için ezanı sünnet kılmıştır. Bunu da; cemaatsiz olarak ne mukim olanlar ve ne de misafir olanlar kalsın diye, onlar cemaatle de namaz kılsınlar diye, bütün farz namazların sadece cemaat ile kılınması tahakkuk etsin diye bununla vasfı en uygundur. şüphesiz ki ben özrü olmadığı halde cemaatle namaz kılmayı terkederse hiçbir ruhsat vermiyorum. Dolayısı ile birisi tek başına kılsa ve cemaatten ayrılsa ona bunu iade etmesi gerekmez. Cuma namazı hariç

imamdan önce ya da sonra kılar. Her kim o namazı öğleleyin imamınnamazından önce kılacak olursa bunu iade etmesi lazım. Çünkü yerine getirmesi farzdır." Bu lafızların hepsi İbni Münzir'in idi.

Hanefiler ve Malikiler şöyle demişlerdir:

"Cemaatle namaz kılmak müekked bir sünnettir. Lakin müekked sünnetleri terketmekle insanlar günahkar olmaktadırlar. Bunun dışında namazı sahih yaparlar. Bunlarla: "Bu vaciptir" diyenler arasındaki ihtilaf sadece lafızi bir ihtilaftır. Aynı şekilde bazıları da vacip olduğunu belirtmiştir.

Vacip diyenler şöyle demiştir:

"Yüce Allah:

"Sende aralarında bulunup onlara namaz kıldırdığında, bir kısmı seninle birlikte namaza dusun ve silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (diğerleri) arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin, seninle beraber (bir rekat) namaz kılsınlar." 5Nisa: 4/102)

Bu ayette delil getirme konusu şu yönlerle olmaktadır:

Birinci Delil: Yüce Allah onlara cemaatta namazı kılmalarını emretmiştir. Sonra da yüce Allah bu emri ikinci defa olarak ikinci taife hakkında döndermiş ve şöyle buyurmuştur:

"Namaz kılmamış olan diğer taifede gelsin, seninle beraber (bir rekat) namaz kılsınlar." işte bu ayetle de anlaşılıyor ki cemaatle namaz kılmak farzı ayındır. öyleki Allahu Azze ve Celle bunu ikinci taifeden ilk (birinci) taifenin fiili ile düşürmemiştir. şayet cemaat sünnet olsaydı ilk özürlüler bunun düşmesi ile korku özrü olurdu. şayet farzı kifaye olsaydı ilk taifenin fiili ile düşerdi. İşte bu ayetten bu cemaatle kılmanın farzı ayın olduu anlaşılmaktadır. işte bununda üç yönü bulunmaktadır: İlk önce bununla emretmiştir, sonra da ikinci taifeye bunu emretmiştir. Ve yüce Allah onlara korku anında bunu terketmeye ruhsat vermemiştir.

İkinci Delil: Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Baldırın açılacağı o günde onlar secde etmeye davet edilecekler de, edemeyecekler. Gözleri önlerine eğilmiş, kendilerini de bir zillet kaplamış olarak. Halbuki onlar sapasağlam iken secdeye çağırılıyorlardı." (Kalem: 68/42-43)

Yüce Allah onları dünyada secde etmeye davet ettirdiği zaman onlar ile secde arasına bir engel kılıverdi. Böylelikle de onlar davetçiye uymaktan yüzçevirdiler. Nitekim bu da sabit olduğu vakit işte davetçiye icabet etmek, mescide gidip cemaate iştirak etmek demek olur bu. Yoksa evde tek başına (farz) namazı kılmak demek değildir. işte tıpkı bu şekilde Rasulullah (s.a.v.) icabeti de tefsir etmiştir.

Müslim'in "sahih"inde ebu Hureyre'den (r.a.) rivayet edilen bir hadiste şöyle demiştir:

"Kör bir adam Rasulullah'a (s.a.v.) geldi ve:

"Ya Rasulallah! Beni mescide götürecek bir götürenim yoktur" dedi. Kendisi bu konuda Rasululah4tan (s.a.v.) ruhsat istiyordu. Rasulullah (s.a.v.) ta ona ruhsat verdi. O adam dönüp gittiğinde kendisin çağırtıp:

"Nidayı işitiyor musun?"

diye sordu. Adam da:

"Evet" deyince, Rasulullah (s.a.v.):

"O zaman icabet et" diye buyurdular.217

(217) Müslim: 653, Mesacid'de: Nidayı işiten kimsenin mescide gitmesi vaciptir babında; Nesai: 21, 109, imame bölümünde: Namazlara çağrıldığı vakit namazları muhafaza etmek ile ilgili babda rivayet etmişlerdir.

Nidayı işittiği zaman, evinde o adamı Rasulullah (s.a.v.), namazında icabet eden kılmamıştır. İşte bu da emredilen icabetin cemaatle namaz klmak için mescide gitmek olduğunu gösteriyor. ibni Ümmü Mektum'un da hadisi buna delalet etmektedir. Kendisi:

"Ya Rasulallah! şüphesiz ki Medine'de çokça çöllük arazi ve yırtıcı hayvanlar mevcuttur" deyince Rasulullah (s.a.v.):

3Sen Hayyales-Salah ve Hayyalel Felah-ı" duyuyor musun?" diye buyurdu. o da:

"Evet" dedi. Rasulullah (s.a.v.):

"Haydi öyleyse (mescide) git."218

(218) Ahmed: 3/423; ebu Davud: 553, Namaz'da: Cemaatı terketmenin tehtilleri hakkıdaki babda; Nesai: 2/110, imame'de: Namazlara çağrıldığı vakit onları muhafaza etme hakkındaki babda rivayet etmişlerdir. Hadisin isnadı sahihtir.

Bunu Ebu Davud ve İmam-ı ahmed rivayet etmiştir. Hadiste geçen "Hayhele" isim olup emri fiil'dir. Manası ise: "(Mescide) git, icabet et" demektir. Bu da açıkça gösteriyor ki; bu işe (emre) icabet tmek cemaatle namaz kılmaya hazır olmakla mümkündür. Nitekim cemaatle kılmayıp tek kılan kimse buna icabet etmemektedir.

Seleften başkaları da yüce Allah'ın:

"Onlar sapasağlam oldukları halde secdeye çağrılıyorlardı" ayeti hakkında şöyle demiştir: Bu müezzinin: "Haydi namaza, haydi felaha" deiş olduğu kavlidir.3 İşte bu delil iki mukaddime üzerine bina edilmektedir:

- Bu icabetin vacip oluşu.

- İcabet ancak cemaatle namaz kılmak ile hasıl olmaktadır. İşte icabeti, bu ümmetin en bilgilisi ve en fakihleri olan sahabeler böyece anlamışlardır. allah hepsinden razı olsun.

İbni Münzir "Evsat" adlı kitapta şöyle demiştir:

"Bzlere İbni Mesud'dan ve Ebu Musa'dan rivayet olunduğuna göre ikisi şöyle demiştir:

3Her kim nidayı işitir sonra da icabet etmezse (özür olması hariç) namazı o kimsenin başından yükselmez."219

(219) Bunu Heysemi, Mecma: 2/42 adlı kitapta Taberani'nin 3Kebir" adlı eserine nisbetle bulunmuştur. şöyle demiştir: "Hadisin senedinde kays b. Rabi' vardır. şube ve Süfyan ona güvenirken, cemaatte onu zayıf görmüştür.

şöyle demiştir:

"Aişe'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

"Kim nidayı işitirde icabet etmezse, hayırı istememiş ve ona ulaşmamış olur."220

(220) Beyhaki: 3/57, rivayet etmiştir.

Ebu Hureyre'den şöyle demiştir:

"şüphesiz bir Ademoğlunun iki kulağının içine eritilmiş kurşun akıtılması onun nida edeni (ezanı) işitip te sonra da icabet etmeyenden daha hayırlıdır."221

(221) Ben bunu elinin altında bulunan kaynaklarda göremedim.

Bu ve başka hadislerde sahabeye göre icabetin; cemaata katılmak olduğunu, gitmeyenin de icabet etmeyen olduğunu ve dolayısı ilede asil olduğunu göstermektedir.

Üçüncü Delil: Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Namazı kılınız, zekatı veriniz ve rükü edenlerle beraber rükü ediniz." (Bakara: 2/43)

Bu ayette delil getirme yönü ise şöyledir: Yüce Allah hiç şüphesiz onlara rükü etmelerini emretmiştir. Bu da namazdır. Namaz rükü olarak tabir edilmiştir. Çünkü namazın rükünlerinden birisidir. Namaz rükünleri ve vacibatları ile kendisinden tabir edilmiştir. tıpkı yüce Alah'ın namazı, sucüd, Kur'an ve tesbih olarak isimlendirdiği gibi. Aynı zamanda (rükü edenlerle beraber...) kavlinde başka bir faydalı konu daha söz konusudur. Bu da namazın sadece namaz kılanlarla beraber cemaat olduğunu göstermektedir. Buradaki "maiyye" (beraberlik) kelimesi bunu ifade etmektedir nitekim.

Durum böyle olunca, sıfata ya da hale mukayyet olan bir emir, ancak bu sıfat ya da hale uygun olarak yerine getirme (cemaatle kılma) ile, emrolunan kişi imtisal sahibi olmaktadır.

şayet: "Bu, yüce Allah'ın:

"Ey Meryem! Rabbin için kunut yap, secde et ve rükü edenlerle beraber rükü et." (Al-i imran: 3/43)

ayeti ile çelişmektedir. Çünkü kadının cemaatle beraber olması vacip değildir" denilse buna şöylece cevap verilir:

"Buayet, böylece bunun bütün kadınlara da şamil olduğunu göstermemektedir. Bilakis Meryem özel olarak bunda emredilmiştir. şu ayetin hilafına olarak:

"Namazı kılınız, zekatı veriniz ve rükü edenlerle beraber rükü ediniz." 5Bakara: 2/43)

Meryem (r.a.) de olupta diğer kadınlarda olmayan özellikleri mevcuttur. şüphesiz onun annesi onu, Allah (c.c.) için hürasını, ona kulluk etmesi ile beraber mescitte de devamlıca kalmasına dair adakta bulunmuştu. Nitekim kendisi mescidden de hiç ayrılmamıştır. ehli ile birlikte rükü etmesi ile emrolunmuştur. Allahu Teala kendisini seçince ve bütün alemlerdeki kadınlardan onu tahir kılınca, ona itaatinden, diğer kadınların üzerine onu has kıldığı emriyle emretmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Hani melekler: "Ey Meryem! şüphesiz ki allah seni seçti. Seni arındırdı ve seni alemlerin kadınlarından üstün tuttu" demişlerdi. ey Meryem! Rabbine itaat et, secdeye kapan, rükü edenlerle beraber rükü et." (Al-i İmran: 3/42-43)

şayet:

"Onların rükü edenler ile birlikte rükü etmeleriyle memur olmaları, onlarla -rükü haline- rükü etmenin vücubuyetini göstermemektedir. Bilakis şu ayette geldiği gibi yaptıklarının aynı misli iyerine getirmeyedelalet etmektedir:

"Ey iman edenler! Allah'tan korku ve doğru söyleyenlerle beraber oluuz." (Tevbe: 9/119)

Nitekim birliktelik fiilde de ortaklığı icap ettirmektedir. Bunda yakınlığı istilzam etmez" denilecek olursa şöyle cevap verilir:

3Bir defa birliktelik kelimesinin hakikatı, hem öncesi ve hem de sonrasına uygunluk (arkadaşlık) ettiğidir. İşte bu dostluk, arkadaşlık ortaklığa zaid bir takdiri ifade etmektedir. Özellikle de namazda. Öyleyse: "Cemaatle namaz kıldı" denildiğinde ya da: "Cemaatla namaz kıldın mı?" denilecek olursa bununla sadece namazda birliktelik, cemaat anlaşılmaktadır."

Dördüncü Delil: "Sahihayn"da sabit olduğuna göre, lafzıda Ebu Hureyre rivayeti ile Buhari de geçen hadiste Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Nefsim elinde olana yemin olsun ki; Ben bir odun alıp onu rmayı, sonra da namazı emretmeyi, ezanın okunması ile beraber, bir kimseyi insanlara imam olsun diye (yerime geçirmeyi) emredip, sonra da (namazı cemaatle) kılmayanlara yönelmeyi, evlerini üzerlerine (o tutuşturduğum odunla) yakmayı içimden geçirdim. Nefsim elinde olana yemin olsun ki; Eğer sizler semiz bir hayvanı (koyun vs.) ya da güzel etlerle dolu bir (kuzu vs.) alacağınızı bir bilseydiniz yatsı namazına gelip (cemaatle) şahit olurdunuz."222

(222) Buhari: 2/104, Cemaatle namaz kılma bölümünde: Cemaatle namazın vacibliği babında ve Husumat bölümünde: Bildikten sonra asilen ve hüsumluları evlerinden çıkarma babında; Müslim: 651, Mesacid: Cemaatle namazın fazileti babında; Muvatta: 1/129, 130'da rivayet etmişlerdir.

Ebu Hureyre'den gelen bir rivayette Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"şüphesiz münafığa en ağır gelen namaz yatsı ve sabah namazlarıdır. şayet bunlardaki (fazileti vs.) bilselerdi hemen gelirlerdi, kılmış olsalarda. şüphesiz ben namazla emredip, ikame edilmesini sonra da insanlara namaz kıldırmak için birisini (seçip) emretsem, sonra da yanıma iplerle odunlar bağlı kişileri alıp namaz kılmayanlara gitmeyi, onların evlerini ateşle yakıvermeyi içimden istedim."223

(223) Buhari: 2/118, Cemaat ile ilgili namaz bölümünde: Cemaatle yatsı namazının faziletine dair babda; Müslim: 651, Mesacid'de: Cemaatle namazın faziletine dair babda.

Hadisin sıhhati hususunda ittifak edilmiş olup, lafız müslim'indir.

İmam-ı ahmed'in rivayetinde Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"şayet evlerde kadınlar ve zürriyyetler (çocuklar vs.) bulunmasaydı yatsı namazını ikame eder, hizmetçilerime evlerde olanlarıateşle yakmalarını emrederdim."224

(224) Ahmed: 2/367, İsnadı zayıftır.

Cemaatle namaz kılmanın vacipliğini iskat edenler (düşürenler) şöyle demiştir:

“Bunlar cemaatle namaz kılmanın vacipliğine delalet etmemektedir. şu yönlerden dolayı:

1- Bir defa bunlar hakkındaki tehdit cuma namazına gitmeyenler hakkındadır. “Sahih” adlı kitabında Müslim’in abdullah b. Mes’ud hadisinden rivayeti buna delildir. Rasulullah (s.a.v.) cuma namazından geri durup (kılmayanlar) hakkınnda şöyle demiştir:

“Keşke insanlara namaz kıldırması için bir kişiye emretsemde sonra cumayı kılmayan kişilerin başına evlerini yakıversem.”225

(225) Müslim: 652, Mesacid bölümünde: Namazı cemaatle kılmanın fazileti babında rivayet etmiştir.

2- Eğer bu caiz ise o zaman mali ukubetlerde caiz olmazdı. Sonra da mali ukubet’in neshedilmesi ile nesh olmuştur.

3- Rasulullah (s.a.v.) sadece içinden geçirmiştir. Ancak bunu yapmamıştır. şayet ateşle yakmak caiz olsaydı o zaman vacip olurdu. Çünkü ceza iki taraf için mustevi olmaz. Bilakis ya vacip ya da haram olmuş olur. Dolayısıyla Rasulullah (s.a.v.) ta bunu yapmadığına göre bu bunun caiz olmadığını gösterir.

Demişlerdir ki:

3Hadis cemaatla kılmanın farzlığını düşermeye delalet etmektedir. Çünkü bundan geri durmayı içinden geçirmişti. Bu da vacibin terki için önem olmaz.”

şöyle de demişlerdir:

“aynı zamanda Rasulullah (s.a.v.) onların nifaklarından dolayı evlerini ateşle üzerlerine geçirmeyi içinden istemiştir. Cemaatten geri durduklarından dolayı değil.”

Vacip diyenler ise şöyle demişlerdir:

“Bir defa sizin zikrettiklerinizde hadisin delaletini düşürecek bir şey yoktur.. Sizin:

“şüphesiz ki tehdit sadece cumayı terkeden hakkındadır” diye demiş olduğunuz sözü gelecek olursak; evet bu hem cumayı terkeden kimsenin ve hem de cemaatla namazı terkeden kimsenin hakkındadır. Nitekim ebu Hureyre’nin (r.a.) hadisi de apaçık olarak bunun cemaati terkedenin hakkında olduğunu gösteriyor. Bu hadisin başında ve sonunda da açıklanmıştır üstelik. aynı zamanda

ibni Mesud'un hadisinde de bunun cumayı terkeden için olduğu da açıktır. ancak her iki hadis de birbirine ters olmamaktadır.

Sizin: "şüphesiz ki bu mesuhtur" diye sözünüze gelecek olursak; bu davet, ne kadar da zor ve ne kadarda ispatı zor birkonu. Öyleyse sonra çıkacak mukavemette muarız olan bir şeyin varlığındaki nesih'in şartları nerede? Nitekim sizler ve hiçbir yeryüzü ehli bunu ispat etmeye bir yol bulamayacaksınız. Ancak bu davetin arınması ile bulursunuz.

Muhakkak ki, insanların çoğu davetin neshi ve icma ile, Rasululah'tan (s.a.v.) gelen birçok sabit olan sünneti iptal etme yoluna girmişlerdir. İşte bu doğru değildir. Rasulullah'ın (s.a.v.) sahih sünnetlerini icma ve nasih davetler ancak, açık, sahih olan ve imamlarla hafızlar tarafından (kontrol edilip), muteahhir nakillerle meydana gelen nasihler ile terkedebilir. Öyleki ümetin, ezberlemesi gerekli olan nesh edeni zai etmesi ve amel edilmesi batıl olan mesuh'u da ezberlemesi imkansızdır. Dinden bir şey kalmamış olur. Nitekim (fikirleri) yeni doğmuş mutaassıb kimselerin çoğu, kendi mezheplerine ters gelen bir hadisi gördükleri vakit onu hemen tevile sokarlar ve hadisin zahiri manasının tersini alıp böylece bir yol izlerler. Kendilerine galip gelecek bir hadis onlara geldiği zamanda hilafına olmak üzere icma (manasına) koşarlar. ihtilaftan da icma daveti ile beraber kendilerine imkan vermeyecek bir şeyi görseler bu seferde bunun mesuh olduğunu söyleyiverirler. İşte bu gidişat İslam'da yürüyen imamların gidişatı asla değildir. Bilakis İslam'da yürüyen imamların hepsi bunun tersine hareket etmektedirler. Onlar ki Rasulullah'tan (s.a.v.) açık sahih bir sünneti görseler onu asla tevil ile batıl kılmazlar, icmaya ve neshe de yöneltmezler. şüphesiz şafii ve ahmed bu olayı inkar edenlerin en büyük şahsiyetlerindendirler. Muvaffakiyet Allah'tandır.

Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v.), kendisini men ettiğinihaber verdiği bir manici için, içinden geçirdiği şeyi yapmaz. Bu da evlerde insanlara şamil olan kadınlara, çocuklara vs.'ne cemaatle namazın vacip olmadığı kimselerdir. şayet onların üzerlerine evleri yakmış olsaydı o zaman akıbet kendilerine vacip olmayana da olurdu. Bu da şüphesiz caiz değildir. Tıpkı hamile bir kadına vacip olan bir had olayında -kadındaki yavruya zarar gelmemesi için- doğurmasından sonra o kadına had vurulur. şüphesiz ki Rasulullah (s.a.v.) hiçbir zaman yapması caiz olmayan bir şeyi içinden geçirmemiştir bile. Nitekim bazı ilim ehli O'ndan şunları da başka bir cevapla icabette bulunmuşlardır:

3Muhakkak ki o kavim Rasulullah (s.a.v.) için -kendisinin bu makaleyi söylediğini onların işitmeleri- daha korkutucu idi. Sonrada cemaatten geri durup gitmemekte daha ısrarlı olacaklardır."

Sizin: "Muhakkak ki bu hadis, kendileri (s.a.v.) bu fiili (ceaatle kılmayı) terketmeyi içinden geçirdiğinden dolayı, cemaatle kılmanın vacip olmadığına delalet etmektedir" ile ilgili sözlerinize gelecek olursak bu soru gerçekten hiç iltifat edilmeyecek türdendir. Bunu söyleyen kişi, Rasulullah'ın (s.a.v.), müslümanlardan bir taifeyi ve evlerini ateşle yakması onların sünneti terkettiklerinden dolayı -ki (onlara göre) Allah ve Rasulü bunu vacip de kılmamışlardır- olduğunu hiç zannedebilir mi? Nitekim

Rasulullah'tan (s.a.v.) kendisinin tek başına farz kıldığı rivayet edilmemiştir. Bilakis Rasulullah (s.a.v.) cemaatle kılardı. Aynı zamanda evlerine kendileriyle birlikte gidenler de cemaatle kılarlardı. aynı şekilde; eğer tek başına kılsaydı o zaman iki tane vacip olmuş olurdu burada! Cemaatin vacibi, ve asilerin akıbeti ve onlara karşı çıkmadaki vacip. Nitekim iki vacipten en düşüğünü büyüğünün yerine en düşüğünü terketmek korku namazındaki durum gibidir."

Sizin: "şüphesiz Rasulullah (s.a.v.) onlara akıbeti onlarda bulunan nifaktan dolayı düşünmüştür. Yoksa onlar cematten geridurdukları için değil" ile ilgili sözlerinize gelince; işte bu iki mahzurlu konuyu gerektirmektedir:

1- Rasulullah'a (s.a.v.) itibar olunmanın ilgası. Kendileri cemaatten geri durup (kılmama) hakkında hükmü bizzat belirtmiştir.

2- Rasulullah (s.a.v.) ilga ettiği şeyin itibarı. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) münafıklara nifaklarından dolayı cezalandırmamıştır. Bilakis onların açık işlediklerini kabul ediyor, gizlediklerini de Allah4a havale ediyordu."

Beşinci Delil: "Sahih" adlı eserinde Müslim şunu rivayet etmiştir:

"Bir kör adam:

"ey allah'ın Rasulü! Beni mescide götürecek bir götürenim yoktur" demiş ve Rasulullah'tan 5s.a.v.) kendisine bunda ruhsat vermesini istemiştir. Kendisi gittiği vakit Rasulullah (s.a.v.) onu çağırtıp:

"Nidayı işitiyor musun?" diye sordu. O da:

"Evet" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

"Öyleyse icabet et." diye buyurdular."226

(226) Sayfa: 112'de geçti.

Bu gelen adam ibni Mektum idi. Kendisinin ismi hakkında ihtilaf edilmiştir. Bazıları: abdullah, bazıları da: amr'dır demişlerdir.

Ahmed'in "Müsned"inde ve Ebu Davud'un "Sünen"inde amr b. Ümmü Mektum'dan gelen bir hadiste kendisi:

“Ya Rasulallah! Ben gözleri görmeyen ve evi (mescide) uzak olan birisiyim. Benim bir götürenim var. ancak bana mülaim değildir. Evde kılmam için bana bir ruhsat verebilirmisin?” dedi. Rasulullah (s.a.v.) ta:

“Nidayı işitiyor musun?” diye buyurdular. O da: “Evet” dedi. Rasulullah (s.a.v.): “Senin için bir ruhsat bilmiyorum” diye cevap verdi.”227

(227) ahmed: 3/423, Sayfa: 110’da geçmişti.

(Cemaatle namazın) vacip olmadığını söyleyenler şöyle demiştir:

“Buradaki emir müstehaplık belirten bir emir türü olup vaciplik manasında değildir. Hadisteki:

3Senin için bir ruhsat bilmiyorum” kavli de “Eğer sen faziletli bir cemaat istiyorsan” manasındadır.” aynı zamanda: “Bu mesuh’tur” da demişlerdir. Vacip kılanlar ise şöyle demiştir:

“Mutlak olan bir emir vacipliği gösterir. öyleyse nasıl şeriat sahibi açık olarak; kör olan ve evi (mescide) uzak olan, üstelik götüreni de mülaim olmayan bir kişiye bile cemaate gitmemesi hususunda ruhsat vermemiştir. Dolayısı ile kul şayet tek başına kılması ya da cemaatle kılması hususunda muhayyer olmuş olsaydı o zaman bu konuda ilk öncelikli bu kör olan sahabe olurdu.”

ebu Bekir b. Münzir’in:

“Evleri mescide uzak da olsa kör olanlara da cemate gitmeleri zikr olunmuştur” ile ilgili sözü işte sözü buna yani cemaatla namaz kılmanın farz olduğuna, mendub olmadığına delalet etmektedir. Rasulullah (s.a.v.) Ümmü Mektum’a kendisi kör olduğu halde: “Senin için bir ruhsat bilmiyorum” demesi, elbetteki gözleri gören birisi için asla ruhsatın olmayacağını göstermektedir.”

Altıncı Delil: Ebu Davud’un, ebu Hatim’in ve “Sahih” adlı eserinde ibni Hibban’ın ibni abbas’tan rivayet ettiklerine göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Her kim nidayı (ezanı) işitirse, o kimseyi özür hariç hiçbirşey oraya gitmekten engellemez.”

Sahabeler:

“özür nedir?” dediler. Rasulullah (s.a.v.):

“Korku ya da hastalık kılmış olduğu namaz ondan kabul edilmez” dedi.228

(228) Ebu Davud: 551, Namaz’da: Cemaatle namazı terketmek hakkındaki tehtitler babında; ibni Hibban: 426, Cemaatle namaz hakkındaki babda; Darekutni: 161’de rivayet etmişlerdir.

Vacip değildir diyenler şöyle demişlerdir:

3Bu hadisin iki tane illeti bulunmaktadır:

1- Bir defa bu hadis meğra b. Abdiy'in rivayetinden gelmiştir. o da onlara göre zayıf birisidir.

2- ibni Abbas'tan ancak mevkuf (hadis) olarak bilinmektedir. Vaciptir diyenler şöyle demiştir: Kasım b. Esba' kitabında şöyle demiştir:

"Bizlere İsmail b. İshak hadisi tahdis etti. ona da Süleyman b. Harb, ona da şu'be, o da Hubeyb b. Sabit'den, o da Said b. Cübeyr'den, o da ibni abbas'tan rivayet ettiklerine göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kim nidayı (ezanı) işitirse ve icabet etmezse, özür hariç o kimsenin namazı yoktur."229

(229) Hafız şöyle demiştir: "Kasım b. Esba bunu müsnedinde mevkuf ve merfu olarak rivayet etmiştir. Beyhaki: 3/57, rivayet etmiştir. Hadisin isnadı sahihtir.

Sıhhat açısından bu hadisin isnadı sana yeter! Yine İmam-ı Münzir (r.a.), rivayet etmiştir:

"Bizlere Ali b. Abdilaziz hadisi anlattı. Onlara da amr b. Avf, onlara da Hüseyin, o da şu'be4den, o da Adiy b. Sabit'den, o da Said b. Cübeyr'den, o da ibni abbas'tan merfu olarak230 hadisi rivayet etmişlerdir.

(230) İsnadı sahihtir. Bunu Darekutni: 161; ibni Mace: 793, Mesacid bölümünde: Cemaatten geri durmanın tehlikesi hakknıdaki babda rivayet etmişlerdir. Bu hadisi İbni Hibban'da sahihlemiştir.

şöyle demişlerdir:

"Mağra abdiy'den Ebu ishak Es-Sebii celaletinden dolayı rivayet almıştır. şayet onun sahih olmayan bir kişi olduğu takdir edilmiş olsaydı onu merfu kılardı. şüphesiz bu ibni abbas'tan sahih olarak gelmiştir. Bu aynı zamanda sahabinin kavli olup ona bir sahabi muhalefet etmemiştir."

Yedinci Delil: "Sahih" adlı kitabında Müslim'in abdullah b. Mesud'dan rivayet ettiği hadiste şöyle demiştir:

3Kim müslüman olarak Allah (c.c.) ile yarın karşılaşmayı istiyorsa işte münadi (müezzin) çağırdığı vakit (beş vakit farz) namazlarını muhafaza etsin. Çünkü bunlar hidayetin sünnetlerindendirler. şüphesiz ki Allah (c.c.) Peygamberine hayetin sünnetlerini vermiştir. şayet siz bu (cemaate) gitmeyin evinde kılar gibi evde namazları kılacak olursanız o zaman Peygamberinizin sünnetini terketmiş olursunuz. Dolayısı ile sizde Peygamberinizin sünnetini terkedecek olursanız

saparsınız. Muhakkak ki kişi temizlenir ve güzelce abdest alır sonra da mescitlerden bir mescide gider de yüce Allah atmış olduğu her adımı için o kimseye muhakkak ki haseneler verir, derecesini yükseltir ve onunla da bir günahı döker. Ben bizi görüyorum da, şüphesiz ki cemaatle namaz kılmaktan geri duran bir kimse nifakı bilinen bir münafıktır. Bu kişide safda ikame edene dek iki adam arasına ağırdan ağıra gidiverir."231

(231) Müslim: 654, 257, Mescid bölümünde: Cemaatle namaz kılmak hidayetin sünnetlerindendir babında; ebu Davud: 550, Namaz bölümünde: Ceaatle namazı kılmamak hakknıdaki tehtitler hakkında babda; Nesai: 2/107, 109; İmamet: Nida edildiği zaman namazları muhafaza etmenin hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

Başka bir lafızda ise şöyle demiştir:

"şüphesiz ki Rasulullah (s.a.v.) bizlere hidayet sünnetlerini öğretmiş ve bunlardan birisinin de içinde ezan okunan bir mescitte namazın olduğunu belirtmiştir."232

(232) Müslim: 654, Mesacid bölümünde: Cemaatle namaz kılmanın hidayetin sünnetlerinden olduğu hakknıdaki babda rivayet etmişlerdir.

Delalet yönüne gelecek olursak; kendisi cemaatten geri durmayı bilinen nifakları ile münafıkların alametlerinden olduğuna belirtmiştir. Münafıkların alemetleri de müstehap olan bir şeyi terketme sonucu ya kerih görülen (mekruh) bir işi işlemekten dolayı olmamaktadır. Her kim sünette ifak alametlerini okuyacak olursa bunu farzları terkeden ya da haram olan şeyleri işleyen kimselerde bulur. şüphesiz bunu (ibni Mesud) şu kavlindeki:

"Küslüman olarak Allah (c.c.) ile yarın karşılaşmayı isterse işte münadi çağırdığı vakit, namazlarını muhafaza etsin."

ibaresi ile bu manayla desteklemiştir. aynı zamanda terkedeni; evinde namaz kılan ve cematten geri duran Rasulullah4ın (s.a.v.) yolu olan ve ümmetine şeriat kıldığı (metod) olan sünneti de terkeden olarak isimlendirmiştir. Buradaki sünnetten maksat dilerse yapar dilerse terkeder, terkettiği vakit sapık olmaz manasındaki sünnet değildir ve kuşluk namazını, gece namazını, Pazartesi ve Perşembe oruçlarını terketme gibi nifak alametlerinden de değildir.

Sekiinci Delil: "Sahih"inde Müslim'in Ebu Said El-Hudri'den rivayet ettiği hadiste Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"(Namaz kılmak için) üç kişi oldukları zaman onlardan birisun ve imamete en layık olan da kıraati olandır."223

(233) Müslim: 672, Mesacid: imamete kim en hak sahibi babında; Nesai: 2/77, imamette: Bu kavim toplansa bunlardan hepside (imamlık) konusunda eşit olurlarsa babında rivayet etmişlerdir.

İşte bununla deil getirme yönü şudur: Rasulullah (s.a.v.) cemaatle namaz kılmayı emretmekte ve şüphesiz Rasulullah'ın (s.a.v.) emri vaciptir.

Dokuzuncu Delil: Rasulullah (s.a.v.) safın arkasında tek başına kılan kimsenin namazını iade etmesini emretmiştir.

Vabısa b. Ma'bed'in rivayetine göre; Rasulullah (s.a.v.) tek başına safın arkasında namaz kılan bir adamı gördü. Ona namazını baştan kılmasını emretti.234

(234) ahmed: 4/228; ebu Davud: 682, Namaz'da: kişi safın arkasında tek başına kılarsa babında; tirmizi: 231, Namaz'da: Namazı safın arkasında tek olarak kılmak hakkındaki babda; ibni Hibban: 403'de rivayet etmişlerdir. Bu sahih bir hadistir.

Ahmed, ehli Sünen, ebu Hatim rivayet etmiş, ibni Hibban "Sahih"inde zikretmiş, Tirmizi de hadisi hasenlemiştir. ali b. şeyban'dan şöyle demiştir:

"Biz (evimizden yola) çıkmıştık ve Rasulullah'ın (s.a.v.) yanına geldik. Ona biat ettik ve arkasında da namaz kıldık..." Devamla şöyle dedi:

"Sonra da arkasında başka bir namaz kıldık ve namaz bitince safın arkasınnda tek başına durup (cemaate uymuş) bir kimseyi gördü. O gidene dek onu gözetledi ve:

"Namazına yönel (kıl). şüphesiz safın arkasında (tek) duranın namazı yoktur" diye buyurdu."235

(235) ibni Hibban, Sahihinde: 401; Ahmed: 4/23; Beyhaki: 3/105 rivayet etmişlerdir. Hadis sahihtir.

İmam-ı ahmed'in rivayetine göre hadis söyledi:

3Ben Rasulullah'ın (s.a.v.) arkasında namaz kıldım. Kendileri safın arkasında tek başına duran kimseyi gördü. Bunun üzerine Allah'ın Peygamberi o adam gidene dek bekleyip durdu ve:

"Namazına yönel. şüphesiz ki safın arkasınnda tek başına kılanın namazı yoktur."236

(236) ahmed: 4/23. Hadis sahihtir.

İbni Münzir: "Bu hadis ahmed ve İshak'ta sabittir" demiştir.

Bunun delalet yönü şudur:

“Rasulullah (s.a.v.) tek başına saffın arkasınnda namaz kılan kimsenin namazını iptal saymıştır. Kendisi de cemaatle bulunduğu halde, Ona namazını -özel bir mekanda tek olması hariç- iade etmesini de emretmiştir. Cemaatten ve mekandan münferit olanın namazı batıl olmaya en evveliyatlı olmaktadır.

Konu şöylece açıklanabilir:

“Bu tekliğin bulunmasının gayesi münferid olduu içindir. şayet münferid olanın namazı sahih de olsa Rasulullah (s.a.v.) nefyine hükmetmezdi. aynı zamanda bunu yapanın namazını da iade etmesini emretmiştir.”

(Cemaatle namaz kılmak) vacip değildir diyenler şöyle demişlerdir:

“Bu hadis ile delil getirmeniz ancak safın arkasındna tek bir kişinin namazının batıl olduğunu ispat ettikten sonra mümkün olur. Bu şaz bir görüş olup ilim ehlinin cumhuruna göre muhaliftir. Nitekim bunun sıhhatine, safın arkasında tek başına kadının namazının sahihliği hususunda insanların (bu konudaki) icmaları delalet etmektedir. aynı zamanda Rasulullah (s.a.v.) Cibril’in (a.s.) arkasında namaz kılmşıtır.

Cabir b. abdillah’tan rivayete göre şöyle demiştir:

“Rasulullah’ın (s.a.v.) yanına Cibril, namazın vakitlerini öğretmek için geldi. Cibril sonra öne geçti. Rasulullah (s.a.v.sına durdu. İnsanlarda Rasulullah’ın (s.a.v.) arkasına durdular. Güneş zail oluncaya dek öğle namazınıkıldı. Gölge (uzunluğu) şahsının misli gibi oluncaya dek (Cibril) geldi ve yaptığı şeyin aynısını yaptı. Cibril yine öne geçti. Rasulullah (s.a.v.) arkasına durdu. İnsanlarda Rasulullah’ın (s.a.v.) arkasına durdular.”237

(237) Nesai: 1/251, 252, Mevakit: ikindinin ilk vakti babında ve ikindinin sonunun vakti babında, akşamın son vakti babında ve yatsının ilk vakti babında rivayet etmişlerdir.

Nesai’nin rivayetine göre; Rasulullah (s.a.v.) Cibril önde olduğu halde arkasnıda namaz kılmıştır.” Demişlerdir ki:

“ebu Bekre safın arkasında ek olarak ihram (tekbiri) aldı. Sonra da safa bitişinceye dek yürüdü. Rasulullah (s.a.v.) ta ona iade etmesini emretmedi.”238

(238) Buhari: 2/222, Namazın sıfatı hakkında: Safın dışında rükü ederse babında; Nesai: 2/118, imamet: Rüküsuz saf durma babında; ebu Davud: 683, Namaz’da: Kişi safda durmadan rükü ederse babında rivayet etmişlerdir.

Aynı zamanda şunu da demişlerdir:

3şüphesiz ki ibni abbas, Rasulullah'ın (s.a.v.) solunda geçmiş bulunurken ihram tekbiri almıştı. Rasulullah (s.a.v.) ta eliyle onu tutup sağına doğru çekmiştir."239

(239) Buhari: 2/161, Cemaatle namaz bölümünde: iman kıldırmaya niyet etmezse sonra da bir topluluk gelse ve onlara imam olsa babında ve başka bablarda; Müslim: 763, 187, Misafirlerin namazı bölümünde: Gece namazı ve kıyamındaki namaz babında; ebu Davud: 610, Namaz bölümünde: iki kişiden birisi diğerine iman olursa nasıl ikame ederler babında; Tirmizi: 232, Namaz bölümünde: Bir kişi namaz kılmakta iken yanında da birisi bulunuyorsa babında; Nesai: 104, imamet bölümünde: Bir cemaat iki kişi olursa konusu hakknındaki babda rivayet etmişlerdir.

Rasulullah (s.a.v.) ona namaza yönelmeyi (yeniden kılmayı) emretmemiştir. Bilakis tek olarak namaz ihramla başlaması sahih olmuştur.İşte bu nafile namazda idi. Cabir hadisindeki ise farz namaz da idi. Rasulullah'ın (s.a.v.) solunda durmakta idi ve Rasulullah (s.a.v.) onu eliyle tutup sağına doğru ikame ettirmiştir."240

(240) Müslim: 3010, Zühd ve Rikak: uzun Cibril hadisindeki babda; ebu Davud: 634, Namaz bölümünde: Eğer elbise dar ise babında rivayet etmişlerdir.

Vacip diyenlere gelince, şöyle demişlerdir:

3Bu hadisleri de apaçık sahih hadislere ıt olarak görmek (muarız görmek) ne kadarda acayip bir konu! Çünkü bunlar hiçbir yönle bu hadislere zıtlık teşkil etmemektedir. Bununla beraber Rasulullah'ın (s.a.v.) apaçık ve sahih sünnetleri vardır. şayet bunları birisi eğer terkedecek olursa, terkedenin üzerine gizli olmasından dolayı sünnetleri terketmek ya da terkedilmelerine götürecek bir tevil türü için başksı hakkında atmaz. öyleyse terkedenin terki nasıl olurda bu sünnet için aleyhine takdim edilir? şüphesiz bu sünneti söyleyenler tabii'nin büyüklerinden olan bir cemaattir. Said b. Cübeyr, Tavus, ibrahim b. Nehai ve bunlardan başka: Hakem, Hammad, ibni Ebi Leyla, Hasan b. Salib bunlardandır. aynı zamanda Evzai de bunu söylemiş, Tahavi ondan hikaye etmiş, İshak b. Rahaveyh, imam-ı Ahmed, Ebu Bekr b. Münzir, Muhammed b. İshak b. Huzeyme de bu görüştedirler. Dolayısıyla şazlar nerede? işte bunu diyenler ve işte sünnet.

Sizin kadının konumu ile ilgili konumunuz, hiç şüphesiz tersliklerin en bozuk olanlarındandır. Çünkü bu kendisi için meşru kılınmış kadının konumudur. Hatta kadın erkeğin aynı saffında bulunacak olursa, safta bulunanların namazı ebu Hanife'ye ve ahmed'in mezhebinin iki görüşünden birine göre fasit olur.

: "kadınların safının arkasında tek olarak duracak olursa (kadın) o zaman namazı sahih olur öyleyse" denilecek olursa, şöyle denilir:

“Böylece değildir. Bilakis kadında kadınlar safından ayrı olarak tek kalacak olursa erkekler gibi namazı sahih olmaz. Bunu kadı ebu Ya’la “Talik” adlı eserinde belirtmiştir. Rasulullah’ın (s.a.v.) şu hadisinin umumiyetinden dolayı:

“Safın arkasınnda tek başına duranın namazı yoktur.”241

(241) Sayfa: 121’de geçti.

Nitekim bu hadisten erkeklerin arkasında tek başına kadın durduğu vakit konusu çıkmaktadır. Bu da hadisin sahih olmasından dolayı idi. Bunun dışındakilerde usi umumiyet olayı baki kalır. Rasulullah’ın (s.a.v.) tek olarak Cibril’in (a.s.) arkasında, sahabelerin de Rasulullah’ın (s.a.v.) arkasında namaz kılmak için durmaları ile ilgili kıssaya gelecek olursak; buna şöylece cevap verilir: Bir defa bu namazın vakitlerini öğretme konusu işin ilk yıllarınd vaki olmuştur. Rasulullah’ın (s.a.v.) safın arkasında tek olarak kılan kimsenin namazını iade etmesini emretmesi konusu da bundan sonra olmuştur. İşte bu doğru bir cevaptır. Bana göre bunun başka bir cevabı daha vardır; o da şudur:

“Muhakkak ki Rasulullah (s.a.v.) müslümanların imamı idi. Onların önlerinde bulunuyordu. Cebrail4e de tek olarak uymuş idi. Cibril’in (a.s.) takaddüm etmesi, talimin husule gelmesi için yanında bulunmasından daha beliğdir. Tıpkı Rasulullah’ın (s.a.v.) minberde iken, onlara namazını öğretmek ve kendisine uymalarını sağlamak için namaz kıldırdığı gibi.242 Nitekim bu öğretmekten dolayı idi. Aynı şekilde kişinin cemaate imam olduğu zaman yüksek bir yere çıkması, Rasulullah’ın (s.a.v.) nehyinin kapsamında değildik.243

(242) Buhari: 1/409, Namaz’da: Satıhlarda, minberlerde ve odunlar üzerinde namaz babında ve Mesacid bölümünde: Minberin ağaçları hakkında marangoz ve istakarlardan yardım isteme babında; Müslim: 544, 545, Mesacid bölümünde: Namazda bir ve iki adım atmanın cevazı hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

(243) ebu Davud: 597, 598, Namaz’da: imam kavmin (cemaatin) konumundan da yüksek bir makamda durur babında; şafii: 1/137, 138 rivayet etmişlerdir. isnadı sahihtir. ibni Hibban: 373’de sahihlemiştir. Hakim: 1/210’da sahih saymıştır.

Ebu Bekre kıssasına gelecek olursak; burada; safa girmeden önce, rüküdan başını kaldırma olayı yoktur. şayet bu sabit ise ancak buna temessük etmek mümkün olur. ama buna bir yol yoktur. Nitekim imam-ı ahmed’den:

“Safsız olarak rükü eden sonra da, daha imam rüküdan başını kaldırmadan, rükü eder vaziyette safa gidecek olursa” ile ilgili rivayeti ihtilaf etmiştir. Kendisinden bu konu ile ilgili üç rivayeti vardır:

1- Mutlak olarak sahihtir. Bu rivayetin delili: şüphesiz ki Rasulullah (s.a.v.) ebu Bekre'ye namazını iade etmesini emretmemiştir. aynı zamanda ona rüküdan başını kaldırmadan önce kavuşup kavuşmadığını da durdurup sormamıştır. şayet durum farklı olsaydı durdurup ona sorardı.

Said b. Mensur'un "Sünen" adlı eserindeki rivayetine göre; Zeyd b. Sabit'ten gelen rivayette onun safa girmeden önce rükü ettiğini sonra da rükü eder vaziyette yerinden ayrılırdı ve safa ulaşırdı yada namazı kılmazdı (sonra kılardı)."244

(244) Muvatta: 1/165; Beyhaki: 2/90 ve 3/106, isnadı sahihtir.

2- Bu sahih değildir. Buna; ibrahim b. Haris, ve Muhammed b. Hakem'in rivayeti ile delil getirmiştir. Nitekim onunla ve safa rükü ile yetişenin arasını ayırmıştır. Çünkü safa yetişmeyen bununla rekata da yetişmemiş olur. Dolayısıyla bunu; "şayet yetişecek olursa secde ederdi" konusu ile benzetmiştir. İşte bu sahabelerin çoğuna göre en sahih olanrivayettir.

3- şayet nehyi bilseydi o zaman namazı sahih olmazdı. Aksi takdirde ebu Bekre kıssasında ve Rasulullah'ın (s.a.v.) ona: "İade etme" demesi sahih oluverirdi. Nitekim nehy ifsadı icap ettirmektedir. Ancak bunu bilmeyenden terkedilmiştir. Öyleki kendisine iade etmesi eredilmemiştir. işte bu da Ebu Bekre'nin hali olmuş olur. İbni abbas'ın ve Cabir'in kendileri tek olarak tekbir almışlar iken, namazın başında emirlerinin terkedilmeleri hakkındaki kıssaya gelecek olursak; bir defa bunun öncelikle (cevabı) şudur:

3Kendileri namaza bir defa o halde namaza başlamamışlardı. Kendileri Rasulullah'ın (s.a.v.) sol tarafında bulunmakta idiler. Onları ilk durdukları yerden öbür tarafa (sağa) çevirmiştir. şayet onların böyece ihram tekbiri aldıkları takdir edilecek olursa, öyleyse tek olarak ihram tekbiri olanın namaz için ihram (iftitah) tekbiri olması ve namaza girmesi sahihtir. İtibar olunan ancak tek olarak rükü etme konusudur. aksi halde kim biisi ile beraber olarak rüküdan önce duracak olursa (tek olarak) namazı sahih olur. şayet tüm (imama) uyanların hepsinin ihram aldığını itibar da etsek. Hiçbir kimsenin - namazın başından sonuna kadar (başında) tekbir alması hususunda kendisinin ve yanında olanın ittifak edinceye dek- tahrimi akd olmaz. Nitekim bu da meşakkatın ve zorluğun en büyüğüdür. Bundan dolayı aslen buna kimse itibar etmez.

Allah (c.c.) en iyisinibilir.

Onuncu Delil: ebu Davud'un "Sünen"inde, İmam-ı ahmed"in "Müsned"inde ebu Derda hadisindeki rivayetlerinde Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Herhangi bir köyde üç kişi bulunup ta, ezan okunmasa ve onlarda namazı ikame etmeseler, şüphesiz şeytan o kimseleri kaplamıştır. Cemaate sımsıkı sarıl! Muhakkak ki kurt ancak tek kalmış (koyunu) yer."245

(245) Ahmed: 5/196; ebu Davud: 547, Namaz'da: Cemaatle namazı terketmek hakkındaki tehditler babında; Nesai: 2/106, 107, imamet bölümünde: Cemaatı terketmek hakknıdaki tehtitler babında rivayet etmişlerdir. isnadı hasen'dir. Bunu İbni Huzeyme'de sahihlemiştir. ibni Hibban: 425; Hakim: 1/236, rivayet etmişler Zehebi de onaylamıştır.

Bu hadisle delil getirme yönü şöyledir:

3Rasulullah (s.a.v.) şiarı ezan ve namaza durmak olan cemaatle namazı terkedenlere şeytanın musallat olacağını haber vermiştir. şayet cemaatle namaz kılmak mendub olsaydı, -kişi yapıp yapmamak hususunda muhayyer olsaydı- o zaman şeytan, cemaatle namazı ve şiarlarını terkeden kimseye musallat olmazdı."

Onbirinci Delil: "Sahih"inde Müslim'in ebu şa'sa el-Muharibi'den rivayet ettiği hadiste şöyle demiştir:

3Bizler mescitte oturuyorduk. O sırada müezzin ezanı okudu ve bir adam kalktı gitti. ebu Hureyre (r.a.) de o kişiyi -mescitten çıkana dek- gözüyle izledi ve ebu Hureyre:

3şüphesiz bu kimse ebu Kasım'a* isyan etmiştir" dedi."246 Başka bir rivayette ise:

"Ben dışarıya çıkan bir kimseyi gördü ve onun hakkında:

3Muhakkak ki bu ebu Kasım'a asi olmuştur" dedi" buyrulmuştur."247

(*) Ebu Kasım: Rasulullah'ın (s.a.v.) künyesi'dir. 5Mütercim).

(246) Müslim: 655, Mesacid: ezan okunduğu vakit mescitten çıkmaktan nehy babında rivayet edilmiştir. Bu konu sayfa: 110'da geçmiştir.

(247) Müslim: 655, 659, Kitab bölümünde: Babda geçen bablarda idi.

Bu hadisle delil getirme yönü şöyledir:

"Cemaatle namazı terkedip ezandan sonra mescidden ayrılan kimseyi, Rasulullah'a (s.a.v.) asi olmakla kılmıştır. Kim "cemaatle kılmak mendub'tur" derse, işte bunu diyen: "Ezandan sonra (mescidden) çıkan ve tek başına kılan kimseye: "O allah'a ve Rasulüne isyan etmemiştir" demektedir."

Nitekim ibni Münzir bu hadisi cematle namaz kılmanın vacipliğine delil getirmiştir ve:

"şayet kişi cemaatle kılmak ve kılmamak hususunda eğer muhayler ise, o zaman hazır olması kendisine vacip olmayanın cemaatten geri durmasında bir asiliğin olmaması gerek. aynı zamanda "cemaatle namaz kılmak mendub'tur, dilerse kılar dilerse terkeder" diyen kişi, öyleyse mescitten

çıkmasına da caiz diyecektir. Nmaz için ikamet getiren müezzinde alınır, hatta oturması bile caiz olmaktadır. imam ve cematle de namazı kılmaz. Namaz kıldıkları zaman müezzin ayağı kalkar ve tek başına namaz kılar o zaman! şayet Rasulullah (s.a.v.) ve ashabı bunu böyece yapan kimseyi görselerdi son derece bunu inkar ederlerdi. Bilakis bundan daha düşük dereceli olanı bile inkar ederdi. Bu da kendi bineğinde namazı kılmakla yetinip cemaatle namazı terkeden kimse hakkındaki durumdur. Rasulullah (s.a.v.) o kimseye:

"Sana ne oluyor ki bizimle beraber namaz kılmıyorsun? Sen müslüman değil misin?" demiştir.248

(248) Geçmişti. ahmed: 4/34; Nesai: 2/112, imamet bölümünde: Cemaatle namazı iade babında; Muvatta: 1/132, Bunu ibni Hibban'da sahihlemiştir: 433; Hakim: 1/244, rivayet etmişlerdir.

Aynı zamanda namaz kılıp sonrada mescide giden kimse hakkında da cemaatle namaz kılmayı emretmiş ve:

"Evlerinizde vs. namaz kıldığınız vakit onunla beraber farzı kılınız. Çünkü bu sizin için nafiledir" demiştir.249

(249) ahmed: 4/160, 161; ebu Davud: 575, Namaz'da: Evinde namazı kılan sonra da cemaate yetişse ve onlarla namaz kılarsa babında; Nesai: 2/112, 113, imamet bölümünde: Tek başına kılanın cemaatle beraber sabahı iade etmesi babında; Tirmizi: 219, Namaz'da: Tek başına namaz kılan sonra da cemaate yetişen kimsenin hakkındaki babda; Hadisin isnadı sahihtir. Tirmizi: "Hasen, sahihtir" demiştir.

Onikinci Delil: Sahabelerin icması, (Allah hepsinden razı olsun). Biz onlardan gelen görüşleri zikredelim: Az önce de geçtiği gibi ibni Mesud (r.a.):

"Bizi şüphesiz ki gördüm de. Cemaatle namazdan ancak nifakı bilinen münafık geride kalır (kılmaz)." buyurmuştur. imam-ı ahmed şöyle dedi:

3Bizlere Veki hadisi tahdis etti. onlara Süleyman b. Mugire, o da ibni Musa Hilali, o da ibni Mesud'dan rivayet etmiştir. Kendileri şöyle demişlerdir:

3Her kim ezanı işitir ve özür olmadığı halde icabet etmezse, onun namazı yoktur."

hmed yine şöyle demiştir:

"Bizlere Veki hadisi tahdis etti. Ona da Mesar hadisi tahdis etmiştir. o da ibni Husayn, o da ebi Berde, o da ebu Musa el-Eş'ari'den rivayet etmiştir. Rasulullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

3Kim münadiyi işitir de özürsüz olarak icabet etmezse, onun namazı yoktur.”

ahmed dedi ki:

3Bize Veki hadisi tahdis etti. O da Süfyan, o da ebu Hayyan et-Teymiy oda babasından o da ali4den rivayet etmişlerdir. Kendileri şöyle demiştir:

3Mescide komşu olanın anamazı ancak mescidde (kabul olur).” Bunun üzerine:

3kim mescide komşudur ki?” diye sorulunca;

“Kim nidayı (ezanı) duyarsa o” diye cevap vermiştir.”250

(250) Sayfa: 89’da tahriç geçmişti.

Said b. Mansur dedi ki:

“Huseym bize hadisi tahdis etti. Onlara da mensur haber vermiştir. O da Hasan b. ali4den rivayet etmiştir. Rasulullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

“Kim nidayı işitirse ve gitmezse namazı (özür hariç) başının üstünden yükselmez.”

abdurrazzak dedi ki:

“Enes’den o da Ebu ishak’tan, o da Haris’ten, o da ali4den rivayetü etmiştir. şöyle demiştir:

“Her kim mescidin etrafından nidayı işitirse ve kendisinin özrüde olmayın sağlıklı da bulunsa, o kimsenin namazı yoktur.”

Vaki dedi ki: Abdurrahman b. Husayn4dan, o da ebu Nuseyb el-Mekki’den, o da ebu Hureyre4den rivayetle kendileri şöyle demiştir:

3şüphesiz bir insanoğlunun iki kulağına eritilmiş kurşun akıtılması, onun nida edeni (müezzini) işitip sonra da icabet etmeyenden daha hayırlıdır.”

İmam-ı ahmed dedi ki:

3Bizlere Veki hadisi tahdis etti. O da Süfyan’dan, o da Mansur’dan, o da Adiy b. Sabit’ten, o da mü’minlerin annesi olan Aişe’den (r.a.) rivayet etmiştir. Rasulullah 5s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

3Kim münadiyi (müezzini) işitirse ve özür olmadığı halde icabet etmezse hayırı bulamaz ve hayır ona gelmezde.”

Veki dedi ki:

3Bize şu'be hadisi anlattı. o da Adiy b. Sabit'ten, o da Said b. Cübeyr4den, o da İbni abbas'tan rivayetle, şöyle demiştir:

3Kim nidayı işitirse sonra da özürü bulunmadığı halde icabette bulunmazsa, onun namazı yoktur."251

(251) İsnadı sahihtir. Bu Darekutni: 161; ibni Mace: 793'de rivayetledir. Bunu İbni Hibban: 426'da sahihlemiştir.

Abdurrazzak, Leys'den o da mücahid'den rivayetle şöyle demiştir:

"Bir adam ibni abbas'a: "adamın birisi göndüzleri oruç tutuyor, geceleri namaz kılıyor ancak cumaya gitmiyor ve cemaatla da kılmıyor?" diye sordu. Bunun üzerine ibni abbas:

"O ateşte'dir"dedi. Bir gün sonra yine ondan sorunca o yine:

"O ateştedir" dedi. Dedi ki:

"Bir aya yakın bir zaman sonra (o konuyu unutunca) yine ondan sorunca yine ibni abbas:

"O ateştedir" dedi."252

(252) Tirmizi: 218 rivayet etmiştir. Hadisin senedinde Leys b. ebi Süleym bulunmaktadır.

(*) Yanı namazın sahih olması için cemaatle kılınmayı şart koşanlar. (Mütercim).

(253) Sayfa: 118, 119'da geçmişti.

(254) Tirmizi: 36, Namaz bölümünde: Bir kişi bir kavime iman olsa onlarda imamı kerih görseler babında rivayet etmiştir. Hadisin isnadı hasen'dir.

(255) Tirmizi: 1863, Eşribe bölümünde: İçki için kimse hakkındaki babda; ibni Mace: 3377, eşribe bölümünde: Kim içki içerse babında; ebu Davud: 368, Eşribe bölümünde: Sarhoşluktan nehy babında ibni abbas hadisinden rivayet etmişlerdir. Hadis sahihtir.

(256) Buhari: 2/110, Cemaat bölümünde: Cemaatle namazın fazileti hakkındaki babda; Cemaatle sabahı kılmanın fazileti hakkındaki babda; Müslim: 650, Mesacid ve namazın konumları bölümünde: Cemaatle namazın fazileti babında; Muvatta: 1/129, Cemaatle namaz hakknıdaki bölümnde: Cemaatle kılınan namazın tek başına kılınandan daha faziletli olduğu babında rivayet etmişlerdir.

(257) Buhari: 2/113, 114; Müslim: 649'da rivayet etmişlerdir.

(258) Müslim: 656, Mesacid: Yatsı ve sabah namazlarını cemaatle kılma babında rivayet etmişlerdir.

(259) ebu Davud: 575, 576, Namaz'da: Evinde namaz kılan sonrada cemaatı yetişip onlarla namaz kılarsa babında; tirmizi: 219, Namaz'da: Tek başına namaz kılanın sonradan cemaate yetişip kılması babında; Nesai: 2/112, 113, imamet'de: Tek başına sabahı kılanın cemaatle beraber iade etmesi hakkındaki babda rivayet etmişlerdir. isnadı sahihtir.

(260) Geçen hadis tahricine bakınız.

(261) Sayfa: 50'de geçti.

(262) Bilat: Medine'nin yakınlarında bilinen bir yerin ismidir.

(263) ebu Davud: 579, Namaz'da: Namaz kılarsa kişi sonrada cemaate yetişse iade etmez babında; Nesai: 2/114, İmamet bölümünde: Mescidde cemaatle imala birlikte namaz kılan kimseden namazının düşeceği hakkındaki babda; ahmed: 2/19, 41'de rivayet etmişlerdir. isnadı hasen'dir.

(264) Ebu Davud: 796, Namaz'da: Namazın nakışlığı hakkındaki babda; ahmed, Müsned; ibni Hibban: "Sahihinde" ve başkaları ammar b. Yasir'in rivayet ettikleri hadisten rivayet etmişlerdir: "Muhakkak ki kişi namazı bitince ona namazının (ecri) hakknıda onda biri, dokuzda biri, sekizde biri, yedide biri, altıda biri, beşte biri, dörtte biri ve yarısı kadar yazılır." Hadis sahihtir.

(265) önce geçen hadis bu sözün manasında bulunmaktadır.

(266) Buhari: 4/481, Kısaltmanın babları bölümünde: Oturanın namazı babında ve ima ile oturarak kılan babında; Tirmizi: 371, Namaz'da: Oturarak namaz kılanın ayakta kılanınkinin yarı sevabı olduğu ile ilgili babda; ebu Davud: 951, Namaz'da: Oturarak namaz kılmanın hakkında babda; Nesai: 3/223, 224, Gece namazı, güdüz de nafileler hakkındaki bölümde: Kendisi yan yatan olduğu halde oturanın ayakta olana fazileti babında rivayet etmişlerdir.

(267) Buhari: 2/483, Namaz'da kasr hakkında: Oturmaya gücü yetmiyorsa yan yatarak kılar babında; Tirmizi: 372, Namaz bölümünde: Oturarak kılanın ayakta kılanın namazının yarı ecri aldığı babda; ebu Davud: 952, Namaz'da: Oturarak namaz hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

(268) Müslim: 656; Muvatta: 1/132; ebu Davud: 555; Tirmizi: 221.

(269) Müslim: 1164, Oruç'da: Sevval'da altı gün oruç tutmanın müstehap olduğu babında; Tirmizi: 759, Oruç'da: şevval ayında altı gün oruç tutmak ile ilgili babda; ibni Mace: 1716, Oruç'da:

şevval ayında altı gün oruç tutma hakkındaki babda; ebu Davud: 2433, Oruç'da: şevval ayında altı gün oruç hakkındaki babda rivayet ettiler.

(270) Muvatta: 1/144, Namazın kasr edilmesi bölümünde: Hazır ve seferde iken iki namazın cem edilmesi babında; Müslim: 705, 49, Misafirlerin namazı bölümünde: Mukim iken iki namazın arasını cem etme babında; ebu Davud: 1210'da rivayet etmişlerdir.

(271)-(272)-(273) Bunların tahriçleri için sayfa: 130'a bakınız.

(274) Buhari: 2/121, Cemaatle namaz hakkındaki babda, imam kendisine uyulması için kılınmıştır babında; Müslim: 411, Namaz bölümünde: Cemaatın imama uyması babında; Tirmizi: 361, Namaz bölümünde: imam oturarak kılarsa onlarda oturarak kılarlar babında; şafii "Risale" adlı eserde 'rak' 696, rivayet etmişlerdir.

(276) Buhari: 6/290, 292, Enbiya bölümünde: Yüce Allah'ın: "Yüce allah ibrahimi halil edindi" ayetinin babında; Müslim: 520, Mesacid bölümünde: Mescitler ve namazın yerleri babında; Nesai: 2/32, Mesacid bölümünde: Hangi mescit daha önce bina edilmiştir hadisi ile ilgili babda rivayet etmişlerdir.

(277) Nesai: 2/56, Mesacid bölümünde: Develerin sulama yerlerinde namaz kılmanın ruhsatı hakkındaki babda rivayet etmiştir. isnadı sahihtir.

(278) Bu hadisin tahrici sayfa: 110'da geçmişti.

(279) Sayfa: 79'da geçmişti.

(280) Buhari: 2/200, 202, Namazın sıfatı bölümünde: İmam ve uyanlara kıraatin vacibliği babında ve "Namazında rüküyu tam yapmayana Rasulullah'ın (s.a.v.) iade etmesini emretmesi babında; Müslim: 397, 46, Namazda her rekatta Fatiha4nın vücubiyeti babında; ebu Davud: 809, Namaz'da: Rüku ve secdesinde sırtını dik tutmayanın hakkındaki babda; Tirmizi: 303, Namaz'da: Namazın aqvasfı babında; Nesai: 2/124, iftilah bölümünde: Namazın tamamlanması babında rivayet etmişlerdir.

(281) Müslim: 395, Namaz'da: Her rekatta Fatiha'nın okunmasının vacip olduğu babda; Muvatta: 1/84, Namaz'da: imam sesli okumadığı zaman kıraatın imamın arkasında okuma babında rivayet etmişlerdir. Hadiste geçen "Hidac" ın manası: Noksanlık, eksiklik demektir. Deve hidac doğurdu denilince yavrusunu önceden doğurması (eksik doğurması) manasına gelmektedir.

(282) Buhari: 2/200, 202, Namazın sıfatı bölümünde: Kıraatın vacipliği babında; Müslim: 394, Namaz'da: Her rekatta Fatiha4yı okumanın vacipliği babında; ebu Davud: 822, Namazda; Tirmizi: 247, Namaz bölümünde; ibni Mace: 837; Nesai: 2/137, 138'de rivayet etmişlerdir.

(*) Tesmi: "Semi Allahu limen hamideh" demektir. 5Mütecim).

(283) Ebu Davud: 869, Namaz'da: Rükü ve secdesinde kişi ne der babında; ibni Mace: 887, Namazın ikamesi hakkındaki bölümde: Rükü ve secdede tesbih babında; Darimi: 1/299, Rüküda neler denilir babında rivayet ettiler. İsnadı hasen4liğe uymaktadır. Ukbe'den gelen ravi hariç öbürleri sika (güvenilir) dirler. O da iyas b. amir'dir. Aclu dedi ki: "Bunda bir beis yoktur. ibni Hibban onu "sikalar" adlı eserinde zikretmiştir. Hafız dedi ki: ibni Huzeyme de onu sahihlemiştir." Hakim: 2/477'de de onu sahihlemiş, Zehebi de onaylamıştır.

(284) Buhari: 2/200, Namazın sıfatı babında; amin demenin babında; Muvatta: 1/88, Namaz4da: imamın arkasında amin demek hakkındaki babda rivayet ettiler.

(285) Buhari: 1/278, abdest'de: Rasulullah (s.a.v.) ve insanların Bedevi'yi terketmeleri sonucu onun mescide işemesi babında; Müslim: 284, 285, abdest bölümünde: Mescitlerde bevl vs. gibi necasetler bulunduğu zaman orasının yıkanılmasının vacibliği babında; ahmed: 2/239; Tirmizi: 147, Taharet'de yere isabet eden sidik hakkındaki babda; ebu Davud: 380, Taharette yere isabet eden sidik hakkındaki babda rivayet ettiler.

(286) Tirmizi: 302, Namaz bölümünde: Namazın vasfı hakkındaki babda; ebu Davud: 857, 858, 859, 860, 861, Namaz'da: Rükü ve secdesinde sırtını dümdüz yapmayan hakkındaki babda; Nesai: 2/193, İftitah bölümünde: Rüküda zikretmenin terki hakkındaki ruhsat babında; ahmed: 4/340; şafii "Um" adlı eserde: 1/88; Darimi: 1/305, 306, rivayet etmişlerdir. ibni Hibban: 484, sahihlemiştir. Hadis ise sahih bir hadistir.

(287) Müslim: 218, Hacc bölümünde: Rasulullah (s.a.v.) hacc babında; ebu Davud: 1905, Hacc'da: Rasulullah'ın (s.a.v.) hoca hakkındaki babda; Tirmizi: 862, Hacc'da: Merve'den önce Safa'da başlanılması gerekenler ile ilgili babda rivayet etmişlerdir.

(288) ahmed: 1/123, 129; şafii: 1/69; ebu Davud: 61, Taharet bölümünde: abdestin farzı babında; Tirmizi: 3; ibni Mace: 275, rivayet etmişlerdir. İsnadı da hasen'dir.

(289) Ahmed: 4/122; Ebu Davud: 855, Namaz'da: Rükü ve secdesinde sırtını tam yapmayanın namazı babında; Tirmizi: 265, Namaz'da: Sırtını rükü ve secdesinde tam yapmayanın namazı hakknıdaki babda; ibni Mace: 870, Namazın ikameti babında; Namazdaki rükü hakkındaki babda rivayet etmişlerdir. isandı sahihtir. ibni Hibban'da 501'de sahihlemiştir.

(290) ahmed: 4/23; ibni Mace: 971. Hadis sahihtir.

(291) Ahmed: 4/428, 444; ebu Davud: 862, Namaz'da: Sırtını dümdüz yapmayanın namazı hakkındaki babda; Nesai: 2/214, Namaz'da: Kargalar gibi hızlı hareket etmenin nehyi babında; ibni Mace: 1429, Namazın ikameti bölümünde: Namaz kıldığı mescitte bir mekana konması hakkındaki babda rivayet etmiştir. isnadı sahihtir.

(292) Bu lafızla rivayet bulamadım. Ancak bu hadisin manasında çeşitli hadisler vardır.

(293) Müslim: 622, Mesacid'de: ikindi namazını erkene almanın faziletliliği babında; Tirmizi: 160, Namaz'da: ikindi namazında acele etmenin hakkındaki babda; Nesai: 1/254, Mevakit bölümünde: ikindiye ertelemedeki tehtitler babıda rivayet etmişlerdir.

(294) Sayfa: 119'da geçti.

(295) İbni Huzeyme, Sahihinde: 665; İsandı Hasen'dir. Heysemi "Mecma" adlı eserinde şöyle dedi: "Bunu Taberani "Kebir" adlı eserinde ve Ebu Ya'la rivayet etmişlerdir. isnadı hasen'dir. 2/121.

(296) Buhari: 2/227, Namazın sıfatı da: Rüküyu tam yapmazsa babında ve secdeyi tam yapmazsa babında; Nesai: 3/57, 59, Namazın eksiltilmesi babında rivayet etmişlerdir.

(297) ahmed: 5/310, Bunu Hakim sahihlemiştir. Zehebi de onaylamıştır. Hadiste bu ikisinin dediği gibidir; muvatta: 1/167, Hadis mürsel olup, Numan b. Murra'dan sahihtir.

(298) Ben bunu "müsned"de bulamadım. Bunu şüphesiz abdurrezzak Selman'ın sözünden mevkuf olarak rivayet etmiştir. 3750; Bu "Namaz" kitabında olup, senedsiz olarak imamı Ahmed'e nisbet edilmiştir.

(299) Bendeki kaynaklarda bulamadım.

(300) Buhari: 2/11; Namazı vakitleri bölümünde: Namazı vaktinden zai etme babında rivayet etmişlerdir.

(301) Buhari: 2/11, Namazın vakitleri bölümünde: Namazı vaktinden zai etme babında rivayet etmiştir.

(302) Buhari: 706, Ezan bölümünde: Namazın icaz edilmesi ve tam kılınması babında; Müslim: 469, Namaz'da: Tamamlamak hususunda imanlara namazı hafif kıldırmaları hakkındaki babda; Tirmizi: 237, Namaz bölümünde: Kişi imam olduğu vakit insanlara namazı hafif tutması hakkındaki babda; Nesai: 2/94, imamet bölümünde: imamın hafif tutması hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

(303) Buhari: 2/169, Cemaatle namaz bölümünde: Çocuğun ağlaması sırasında namazı hafif tutan babında; Müslim: 469, 192, Namaz'da: Tamamlamak hususunda imamların namazları hafif tutmaları babında; tirmizi: 376, Namazda; Nesai: 2/95, İmamet bölümünde: imamın hafif tutması ile ilgili babda rivayet etmişlerdir.

(304) ebu Davud: 888, Namaz'da: Rükü ve sücud miktarı babında; Ahmed: 3/162, 163; Nesai: 2/224, 225, İftitah'da, secde de tesbihat adetlerinin babında rivayet ettiler. Senedinde: Vehb b. Manus vardır. ibni Hibban hariç ona güvenen olmamıştır. ibni Kattan da: "Hali meçhuldür" demiştir.

(305) Buhari: 2/248, Namazın sıfatı bölümünde: İki secde arasında bekleme babında; Müslim: 472, Namaz'da: i'tidalli olmak namazın rükünlerindendir ve tamam etmek hakkında namazı hafifletmek babında rivayet etmişlerdir.

(306) ebu Davud: 853, Namaz'da: Rükü da kıyamı uzatmak ve iki secde arasınnda (beklemeyi uzatmak) babında rivayet etmiştir. Hadis sahihtir.

(307) Buhari: 2/239, Namazın sıfatı bölümünde: Rüküdan başı kıldırınca mutmain olma babında; Müslim: 471, Namaz'da: itidalli olmak namazın rükünlerindendir. Tam olarak da hafifletme babında; ebu Davud: 854, Namaz'da: Rükü'dan ayağı kalkınca uzatma ve iki secde arasını da (uzatma) ile ilgili babda rivayet ettiler.

(308) Buhari: 2/239, Namazın sıfatında: Rüküdan başı kıldırınca mutmain olma babında; Müslim: 471, 194, Namaz'da: İtidalli olmak namazın rükünlerindendir. Tam olarak da hafifletme babında; ebu Davud: 852, Namaz'da: Rüküdan ayağı kılkınca uzatma babında; Tirmizi: 279, Namaz'da: Rüküdan başı kaldırdığı zaman sırtın dümdüz kılınmasının hakkındaki babda rivayet ettiler.

(309) Buhari: 2/228, Namazın sıfatı bölümünde: Rüküda sırtın dümdüz edilişi babında rivayet etmiştir.

(314) Buhari: 2/209, Namazın sıfatı bölümünde: Sabah namazındaki kıraat babında; Müslim: 647, Mesacid'de: Sabah namazında tekbirin mestehaplığı babında; Nesai: 2/157, İftilah bölümünde: Sabah namazında altmış ile yüz ayet okuma babında rivayet etmişlerdir.

(315) Müslim: 455, Namaz'da: Sabah namazında kıraat hakknındaki babda; ebu Davud: 648, 649, Namaz'da: ayakkabı ile namaz babında; Nesai: 2/176, İftitah bölümünde: Bazı sureler babında rivayet ettiler. Buhari'de "Ezan" bölümünde: 3Bir rekatta iki sureyi cem etmek babı" diye talikte bulunmuştur.

(316) ayetin manası: "Ve tomurcukları üstüste binmiş büyük ve yüksek hurma ağaçlarında" (Kaf Suresi: 10) (Mütercim)

(317) Müslim: 457, Namaz'da: Sabah namazındaki kıraat babında; Tirmizi: 306, Namaz'da: Sabah namazı hakkındaki kıraat babında; Nesai: 2/157, İftitah'da: Sabah namazında "Kaf" suresi ile başlama babında rivayet ettiler.

(318) Müslim: 458, Namaz'da: Sabah namazında kıraat babında rivayet etti.

(319) Müslim: 409, Namaz'da: Sabahın kıraati babında; ebu Davud: 806, Namaz'da: Öğle ve ikindi namazında kıraatın kadri babında; Nesai: 4/166, iftitah'da: ilk rekattaki kıraat babında rivayet ettiler.

(320) Müslim: 458, 169, Namaz'da: Sabah namazındaki bab hakkında rivayet etmiştir.

(321) Buhari: 2/210, Namazın sıfatında: Sabah namazında kıraati sesli okumanın babında rivayet etti.

(322) Buhari: 2/203, Namazın sıfatı bölümünde: akşam namazındaki kıraat baında; Müslim: 462, Namaz'da: Sabah namazındaki kıraat babında; Muvatta: 1/78, Namaz'da: akşam ve yatsı kıraati hakkındaki bablarda rivayet ettiler.

(323) Buhari: 3/205, Namazın sıfatı bölümünde: akşam namazının kıraati babında; ebu Davud: 812, Namaz'da: akşam namazının kıraatinin kadri babında; Nesai: 169, 170, iftilah'da: akşam namazında "Elif lam mim sad" ile başlayıp okuma babında rivayet etmiştir.

(324) Nesai: 2/170, İftitah'da: akşam namazında "Elif lam mim sad" ile okuma babında rivayet etmiştir. Hadis hasen'dir.

(325) Nesai: 2/169, İftitah'da: akşam namazında "Ha mim Ed-Duhan"ı okuma babında rivayet etti. Hadisin mesnedinde Muaviye b. abdillah b. Cafer b. ebi Talib vardır. Ona ibni Hibban ve Aclu hariç güvenen olmamıştır. Diğer ricali ise güvenilirdirler.

(326) Buhari: 2/206, Namazın sıfatı bölümünde: akşamda cehren okuma babında ve tefsir bölümünde, tur suresi babında; Müslim: 463, Namazda: Sabah namazında kıraat babında rivayet ettiler.

(327) Buhari: 2/208, Namazın sıfatında: Yatsıda cehren okuma babında ve yatsıda kıraat babında; Müslim: 464, Namaz'da: Yatsıda kıraat babında; Muvatta: 1/79, 80, Namaz'da: akşamla yatsının kıraati babında; ebu Davud: 1221, Namazda: Seferde namazın kıraatinin kasrı babında; Tirmizi: 310, Namazda: Yatsı namazının kıraati babında; Nesai: 2/173, iftitah'da: Bunda "Vettini vezzeytuni" ile okuma babında rivayet etmişlerdir.

(328) Buhari: 2/208, Namazın sıfatında: Yatsıda cehren okuma babında ve yatsıda okuma ve secde etme babında; Müslim: 578, Mesacid: Tilavet secdesi babında rivayet ettiler.

(329) ahmed: 5/355; tirmizi: 309, Namaz'da: Yatsı namazının kıraati hakknıda gelenler babında rivayet ettiler. Tirmizi hasenlemiştir. Hadiste ikisinin (Ahmed-Tirmizi) dedikleri gibidir. Tirmizi: 2/173, iftitah'da: Yatsının son vaktinde "Ve şemsi ve duha-ha" ile okuma babında rivayet ettiler.

(330) Buhari: 2/164; İmam namazı uzattığında, kişinin de bir ihtiyacı olduğu vakit çıkar ve namaz kılar babında; Müslim: 465, 179, Namaz'da: Yatsı namazının kıraati babında rivayet ettiler. Lafız da onundur.

(331) Müslim: 454, Namaz'da: Öğle ve ikindinin namazlarının kıraatleri hakkındaki babda rivayet ettiler.

(332) Buhari: 2/216, Namazın sıfatında: Sen iki rekatla Fatiha'ları okur babında ve ikindi namazının kıraati babında; Müslim: 451, Namaz'da: Öğle ve ikindi namazının kıraati babında; ebu Davud: 708, Namaz'da: Öğle namazının kıraati babında; Nesai: 2/164, 165, İftitah bölümünde: Öğle namazının ilk rekatında kıyamın uzatılması babında rivayet etmişlerdir.

(333) Ebu Davud: 800, Namaz'da: Öğle namazının kıraati babınnda rivayet ettiler. Hadis sahih bir hadistir.

(334) ahmed: 4/356. isnadında ise meçhul bir ravi bulunmaktadır.

(335) Buhari: 2/217, Namazın sıfatı bölümünde: ilk rekatta uzatır babında ve öğlenin kıraati babında; Müslim: 453, Namaz'da: Öğle ve ikindinin kıraati babında; ebu Davud: 803, Namaz'da: Sen iki rekatın hafif tutulması babında rivayet ettiler.

(336) Müslim: 452, Namaz'da: Öğle ve ikindinin kıraati babında; ebu Davud: 804, Namaz'da: Son iki rekatın hafif tutulması babında rivayet edilmiştir.

(337) Müslim: 452, 157, Namaz'da: Öğle ve ikindi namazlarının kıraati babında rivayet ettiler.

(338) Müslim: 459, Namaz'da: Sabah namazının kıraati babında; Ebu Davud: 806, Namaz'da: Öğle ve ikindi namazlarının kıraatleri hakkındaki miktar babında; Nesai: 2/166, İftitah'da: ikindi namazının ilk iki rekatının kıraati babında rivayet ettiler.

(339) Müslim: 460, Namaz'da: Sabah namazının kıraati babında rivayet etmiştir.

(340) Ahmed: 5/103; ebu Davud: 805, Namaz'da: Öğle ve ikindi namazlarının kıraatleri hakkında miktar babında; Tirmizi: 307, Namaz'da: Öğle ve ikindinin kıraati babında; Nesai: 2/166, iftitah bölümünde: ikindi namazındaki ilk iki rekatın kıraatın babında rivayet etmiştir. Hadis sahih bir hadistir. Tirmizi ve başkaları da bunu sahih görmüştür.

(341) Nesai: 2/163, iftitah'da: Öğlenin kıraati babında rivayet etti.

(342) ebu Davud: 807, Namaz'da: Öğle ve ikindi namazının kıraatinin miktarı babında rivayet etti. Senedinde Umeyye vardır. Kendisi meçhul bir ravi'dir.

(343) 2/163, 164, İftitah bölümünde: Sabah namazında kıraat babında rivayet etti. İsnadı da Ebu Bekr b. Nadr b. enes vardır. Meçhul birisidir. Lakin hadisin buna benzer şahitleri vardır. Bazıları bunu güçlendirmektedir.

(344) Muvatta: 1/82, Namaz'da: Sabah namazının kıraati babında; İsnadı kopuktur. Bunu abdurrezzak da "Musannaf" adlı eserinde rivayet etmiştir. Hafız bunu "el-Feth" adlı eserinde sahihlemiştir. Aynı zamanda şöyle demiştir: "Darekutni kuvvetli bir senetle ibni abbas'dan, onun her rekatta Fatiha suresini ve Bakara'dan bir ayeti okuduğunu rivayet etmiştir."

(345) Muvatta: 1/82, Namaz'da: Sabah namazının kıraati babında rivayet etmiştir. Lafzı da şöyledir: ".... o namazda da Yusuf, Hacc surelerini yavaş olarak okudu." isnadı sahihtir.

(346) buhari: 2/168, Cemaatle namazda: uzattığı zaman kim imamı şikayet ederse, imamın kıyamda rükü ve secdeyi de tam yapmanın hafif tutulması ile ilgili babda ve İlim bölümünde: Öğüt ve öğretme de kızkınlık babında; Müslim: 466, Namaz'da: Tamam yapmak hususunda imamlara namazları hafif tutmaları ile ilgili babda rivayet ettiler.

(347) Buhari: 2/168, Cemaatle Namaz'da: Tek başına kişi namaz kıldığında istediği kadar uzatır babında; Müslim: 467, Namaz'da: Tamamlama hususunda imamlara hafif tutma emri hakkındaki babda; Muvatta: 1/134, Cemaatla namaz bölümünde: cemaatle namazda amel babında; ebu Davud: 794, 795, Namaz'da: Namazın tahfifi babında; Nesai: 2/94, İmamet'de: imamın tahfifi ile ilgili ne gerekir babında; Tirmizi: 236, Namaz'da: imam olunca insanlara hafif tutması ile ilgili gelenler babında.

(348) Müslim: 468, Namaz'da: Namazın hafif tutulması ile ilgili imamlara emir babında rivayet ettiler.

(349) Müslim: 468, 187, Namaz'da: imamlara namazı hafif tutmaları ile ilgili emir babında rivayet etmiştir.

(350) Sayfa: 147'de geçmişti.

(351) Sayfa: 147'de geçmişti.

(352) Ahmed: 4/217; ebu Davud: 531, Namaz'da: Müezzinlikten ecir (ücret) alma babında; Nesai: 2/23, ezan'da: ezanından ücret almayan müezzinin edinilmesi babında rivayet etmiştir. İsnadı sahihtir.

(353) Ebu Davud: 885, Namaz'da: Rükü ve secde miktarı; Ahmed: 5/6'da rivayet ettiler. Hadisin isnadında meçhul bir ravi vardır.

(354) Ebu Davud: 4904, edeb bölümünde: Hased babında rivayet etti. İsnadında: ibni Ebel Amya vardır. Meçhul bir ravi'dir.

(355) Sayfa: 142'de tahrici geçmişti.

(356) Nesai: 2/166, İftitah: Kıyamın ve kıraatın hafif tutulması ile ilgili babda rivayet ettiler. İsnadı da hasen'dir.

(357) Buhari: 2/250, Namazın sıfatında: Kendisi secdeden indiği sıra tekbir alması ve rüküda tekbiri tamam söylemesi babında; Müslim: 393, Namaz'da: Her inişte tekbiri getirme babında rivayet etmişlerdir

(358) Buhari: 2/162, 164, Cemaatle namaz'da: İmam uzattığı zaman.... ve imam uzattığı zaman şikayet etme babında; Müslim: 465, Namaz'da: Yatsının kıraati babında rivayet ettiler.

(359) ebu Davud: 816, Namaz'da: Kişi iki rekatta da aynı sureyi tekrar edip (okursa) babında rivayet etmiştir. İsnadı da sahihtir.

(360) Sahihi Müslim'de amr b. Haris'den "Velleyli iza yağsa " ibaresi yoktur. Bilakis onda hadisin kendisi mevcuttur. Lakin "Velleyli iza asase" vardır. Rakamı ise: 457, Namaz'da: Sabah namazının kıraati babında; ebu Davud: 817, Namaz'da: Sabah namazının kıraati babında rivayet ettiler.

(361) Ebu Davud: 1462, Namaz'da: Muavizeteyn hakkındaki babda; Nesai: 8/252, 253, İstiaze'de başlangıcında rivayet ettiler.

(362) ahmed: 4/144, 150; Ebu Davud: 1462'de rivayet ettiler.

(363) Ey Allahım! Gab senin ilmindedir. Mahlukatına da kadirsin. şayet yaşamam hakkımda hayırlı ise beni yaşat. Ölüm benim için hayırlı ise beni öldür. Hem gayb ve hem de şahitde (açıklıkta) senin haşyetini istiyorum. Hakk kelimesini de kızgınlık ve rıza da diliyorum. Fakirlik ve zenginlikte de maksadı... Yüzüne de nazırı lezzeti .... Seninle de karşılaşmayı şevkle istiyorum. Zarar veren bir darlıktan ve sapıtan bir fitneden de sana sığınırım. ey Allahım! Bizleri iman süsü ile süsle. Hidayete ermiş olanlara da hidayetçiler (önderler) kıl." Ahmed: 4/264; Nesai: 3/54, Sehu bölümünde: Zikirden sonra dua babında rivayet ettiler. Bunu ibni Hibban 509'da iyi bir senedle sahihlemiştir.

(264) Sayfa: 159'da geçmişti.

(265) Buhari: 4/86, Kur'an'ın faziletleri hakkında: Kur'an-ı okuması ile riya yapanın günahı babında...., ve 361'de Menakıb bölümünde: islam'da nübüvvet alametleri babında; Müslim: 1064, 148, Zekat'da: Hariciler ve sıfatları babında rivayet ettiler.

(266) Buhari: 1/77, 88, 11/254, 255; Nesai: 8/121, 122'de rivayet ettiler.

(267) Ahmed: 3/199.

(268) Sayfa: 162'de geçti.

(269) Bunun tahrici sayfa: 159'da geçti.

(270) Sayfa: 162'de geçti.

(271) Sayfa: 155'de geçti.

(272) Sayfa: 163'de geçti.

(273) İbni Mace: 833, Namazın ikametin'de: akşam kıraati babında rivayet etti. "Feth" adlı eserde Hafız şöyle dedi: Bu (illetli) olması ile beraber isnadı sahihtir. Darekutni dedi ki: Bazı ravileri hata yapmıştır.

(274) Sayfa: 159'da geçti.

(275) Sayfa: 154'de geçti.

(276) Bu geçti: Sahihi Müslim: 454, Namaz'da: öğle ve ikindi namazlarındaki kıraat hakkındaki babda rivayet etti.

(277) Sayfa: 148'de geçti.

(278) Sayfa: 148'de geçti.

(279) enes besmelenin terkini Buhari4de rivayet etmiştir: 2/118, Namazın sıfatında: Tekbirden sonra ne denilir babında; Müslim: 399, Namaz'da: Bismillahirrahmanirrahim sesli söylenmez, diyenin delili babında; Muvatta: 1/81; ebu Davud: 282, Namaz'da: Bismillahirrahmanirrahim demeyi sesli yapılmaz diyenler babında; Tirmizi: 246, Namaz'da: Namazdaki kıraati "Elhamdülillahi Rabbil alemin" demekle başlamak babında; Nesai: 2/133, 135, İftitah bölümünnde rivayet ettiler.

(280) Sayfa: 149'da Berra'nın hadisi geçmiş idi.

(281) Sayfa: 162'de tahrici geçti.

(282) Nesai: 2/95, imamet kitabında: uzatma hakkında imama ruhsat babında; Ahmed: 2/26, 40'da. isnadı da sahihtir.

Bismillahirrahmanirrahim

2. Namaz ve Terk Edenin Hükmü

“Bizler Rasulullah’ın (s.a.v.) yanına gittik. Bizler yakın arkadaşlar olan bazı gençler idik. Onun yanında kırk gece kadar ikame ettik. Resulullah (s.a.v.) hiç şüphesiz çok merhametli ve dostça idi. Kendisi (bu uzun zamandan sonra) ailelerimizi özlediğimizi zann etti. Bizlere ehlimizi (ne zamandan beri ve nasıl) terk ettiğimizden sordu. Bizler de O’na (s.a.v.) haber verdik. Kendileri ise:**“Ailenize dönün!Onlarda ikame edin. Onlara ilim öğretin. Onları ziyaret edin. Şu zamanda da şu namazı, şu vakitte de şu namazı kılın. Namaz vakti girdimi de sizden biriniz ezan okusun. Büyük olanınızda imamınız olsun. Beni de nasıl namaz kılar görmüş iseniz öylece namaz kılınız”** diye buyurmuştur.[283] Hadisin siyakı Buhari’dedir.

(283) Buhari: 2/92 ve 93. Ezan bölümünde:Misafirler cemaat iseler ezan okumaları ile ilgili babda; Müslim: (674) Mesacid bölümünde:İmamete en hak sahibi olan babında:Tirmizi: (205); Nesei: 2/77’de rivayet ettiler.

İşte bu hitap kesinlikle imamlaradır. Her ne kadar sadece onlara özgü olarak gelmemişse de.

Nebi (s.a.v.) onlara namazı gibi namaz kılmalarını emredince ve onlara hafif tutmayı da emredince işte bundan da yapmış olduğunu mutlaka emrettiği de zaruretle anlaşılmaktadır. İşte bunu şu açıklamalar daha da açıklığa kavuşturur: “Çoğunlukla olan bir fiil, şüphesiz bazen kendisinden uzun olana nisbetle hafif olarak isimlendirilir. Kendisinden hafif olması nisbetiyle de uzun diye isim alır. Bunun da dinde kendisine dönen bir sınırı da yoktur. Bu, örfe, tutmaya, kabz etmeye ve ölüleri diriltmeye dönen bilinen fiillerden de değildir. Tıpkı aslında ona döndüğü gibi. Şayet bunda, insanların örflerine, geleneklerine rucu etmek caiz olsa -hafifletmeye ve vecizin isimlendirilmesi hakkında- o zaman namazın zailiği ve ölçüsü zabt edilmeyecek bir açıklıkla ihtilaf edecektir. Bu yüzden de yüce Allah’ın (c.c.) kendilerinin kalplerini -hafif tutmakla emr olunan bu konuyu, tahfiften mümkün olanlarla -ki namazın hepsinde hafif tutmak ve veciz kılmak olayına inanarak, bunun daha faziletli olduğunu da sanmakla- süpürecektir. Böylelikle de onların çoğu burada okun fırlaması gibi (hızlıca) fırlayıp (acelece kılacaklardır.)Ondan sonra da ruku ve secdede “Allahu Ekber” demeden hızlıca geçecek bir şeyi ziyade edemeyecektir. Öyle ki, daha nerdeyse secdesi rukusunu geçecek, rukusu da kıraatini geçecek hale gelmektedir. Bazen de bir defa tesbih etmekten daha faziletli görecektir.

Nitekim bazılarından şunlar hikaye edilmiştir: “Namazında mutmain olan kendi kölesini görünce onu dövüverdi ve: “Şayet sultan seni çalışmak için gönderse, sen bu yavaşca hareket etmen gibi işinde de yavaş olur musun?” dedi.

İşte bunların hepsi namaz ile oyun oynamak, onu yok saymak ve şeytanın tuzağına, aldatmasına kanmak demektir. Aynı zamanda Allah (c.c.) ve Resul’ünün (s.a.v.): **“Namaz kılınız” (Bakara: 2/43)** diye buyurdukları ayete de terstir. Böylece de namazı ikame etmekle emrolunduk. Bu da ruku, kıyam, secde ve zikirlerini tam olarak yerine getirmek demektir.

Muhakkak ki Allah (c.c.) felaha ulaşmayı namaz kılan kimsenin huşulu olmasına bağlamıştır. Her kimin namazının huşusu gidecek olursa o felaha uğrayan kimselerden değildir. Dolayısı ile namazı acelece ve eksik olarak kılan kimsede kesinlikle huşunun meydana gelmesi imkansızdır. Bilakis huşunun oluşması sadece mutmainlik ile olur. Ne zaman mutmainlik artacak olsa huşu da artar. Huşu ne zaman azalacak olsa, o zaman o kişinin acele ettiği o el hareketlerinin (hızlılıktan dolayı) şiddetlenmesiyle boş bir işmiş gibi olur ve huşu da bulunmamış olur. Burada ubudiyyete (kulluğa) da yönelme (tamamıyla) gerçekleşmemiş olur. Kulluğun hakikatini de o kimse bilmemiş olur.

Allah'u Azze ve Celle: **"Namazı kılınız", "Onlar ki namaz kılarlar", "Namaz kıl" (Ankebut: 29/45), "Mutmain olduğunuzda namaz kılınız" (Nisa: 4/103), "Namazı kılarlar" (Nisa: 4/162)** diye buyurmuştur.

Aynı zamanda İbrahim (a.s.):**"Ya Rabbim!Beni namaz kılanlardan kıl" (İbrahim: 14/40)** diye buyurmuştur. Musa'ya (r.a.) da: **"Bana kulluk et. Beni hatırlamak için namaz kıl" (Taha: 20/14)** diye buyurmuştur.

Şüphesiz ki Kuran'ı Kerim'in hiçbir yerinde namazın, tam kılınması ile yakın olarak zikredilmediğini bulamazsın. Muhakkak ki insanlar arasında namaz kılanlar azdır. Dosdoğru, tam olarak kılanlar ise bu azın da azıdırlar. Ömer (r.a.)'in dediği gibi: "Haccılar azdır. Kafileler ise çoktur. "Dolayısıyla amel edenler emrolunan amelleri yeminin kefareti olarak revaç bulması için amel edenler: "İsim vaki olsun yeter az da olsa olur. Keşke öbürlerini de kılsak" derler. Şayet onlar, meleklerin kendilerinin namazlarını (semaya) yükselttiklerini bilseler, insanların, melik ve büyüklerine hediyeleri yaklaştırıp verdikleri hediyeler gibi Rabb Teala'ya bunu (namazı istenildiği gibi) arz ederler. Kendisine takdir edilenin en faziletlisini yapmaya kast eden, gücü nisbetince namazı süsleyip güzel yapmayarak sonra da istediği ve korktuğuna yaklaşan kimse, namazı daha aza indiren ve düşüren ve bunda birşey görmeyen ve katında hiçbir kimsenin mevkisi olmayanın mevkisine gönderdiği kimse gibi değildir. Aynı zamanda namazı kendisinin kalbine bir esinti, hayal, rahatlık, gözüne bir nur, hüznüne bir refah, kederine, gammına bir zihab, konum ve seviyelerine de bir güzellik olan da, kalbinde cimrilik, organlarda bir kelepçe, bir külfet, bir ağırlık bulunan kimse gibi olmaz. İşte bu gerçekten çok büyük bir konudur. Bu yüzden de namaz bir göz aydınlığı ve rahatlıktır.

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: **"Sabır ve namazla yardım isteyin. Çünkü bu sadece huşulu olanlar için büyük bir konudur. Onlar ki Rableriyle kavuşmayı zann ederler** (arzularlar)**. Onlar hiç şüphesiz O'na (c.c.) dönücüdürler." (Bakara: 2/45, 46)**

İşte yüce Allah'a (c.c) kalpleri muhabbet beslemediğinden onu tekbirlemediğinden, tazim etmediğinden, ona huşulu olmadığından ve namaza çok az rağbet ettiğinden namaz onların dışındakilere sadece büyük bir konu olarak gözükmektedir. Çünkü kulun namazda huzurlu ve huşulu

olması, namazı tam yapması, ikamet edişi ve tamamlamasındaki genişliğinin güzelliği Allah (c.c.) için (bunda) o kulun rağbeti kadardır.

İmamı Ahmed, Mehnen bin Yahya rivayeti hakkında şöyle demiştir: "Onların İslam'dan nasibleri ancak namazdaki nasibleri kadardır. İslam'a da olan rağbetleri ancak namaza olan rağbetleri kadardır. Dolayısıyla Ey Abdullah!Sen bunları iyi öğren. Allah (c.c.) ile (kötü) olarak karşılaşmaktan da sakın!Sende İslam'ın bir takdiri olmaz. Çünkü kalbinde İslam'ın takdiri (miktarı) kalbinde namazın miktarı kadardır. Allah'ın (c.c.) sevgisini, haşyetini, O'na rağbeti, O'nu namazla yüceltme ve tazim etmekle yetişen bir kalb, bunlardan boş ve harap olan bir kalb gibi değildir. Şayet yüce Allah'ın (c.c.) önünde kişi namazı ile durunca kendisi huşulu ve mutmain bir kalple durmakta, ona yakın ve kötülük arızalarından da selim olmuş olarak bulunur. Onun ircası da heybetle dolmuş, imamın nuru da onda bulunmuş, nefsin örtüsüyle şehvet dumanı kalkmış ve Kuran manalarının bahçelerine yükselmiş, isim ve sıfatlarının hakikatleri, yüceliği, güzelliği ve büyük kemalliği ile iman tebessümü kalbine girmiştir.

Muhakkak ki Rabb Teala'yı da celaleti sıfatlarıyla, kemalat sıfatları ile tek kılmıştır. Böylelikle de düşünceleri Allah'ı (c.c.) tefekkür etmekle toplanmış, Allah'ı (c.c.) (çok sevmesinden) dolayı da gözü aydınlanmış ve hiçbir benzeri olmayan bir yakınlıkla Allah'a (c.c.) yakınlaşmış, kalbi O'na imanla dolmuş, O'na tümüyle yönelmiş. İşte bu yönelmesiyle, Rabbi de ona iki defa yönelir. İlk olarak Allah(c.c.) yönelir. Kulda yönelmesinden ötürü kalbi cazipleşirde cazipleşir. Yine Rabbine yönelince başka bir yöneliş ile ondan haz alır. İlkini de bununla tam kılar.

Burada acayib bir konu daha vardır!Kişi de isim ve sıfatların acaiblerini, Kuran'ın manalarını anlama ufku kalbinde meydana gelir. Bununla da (yine) kalbinde iman tebessümü doğar. Her isim ve sıfatı da namazından bir bölüm olarak ve mahal olarak görür. Çünkü Rabb Teala'nın önünde ayakta dimdik durduğunda kalbi ile O'nun kayyimliğine şahitlik eder ve: "Allahu Ekber" der. O'nun kibriyalığına (azametine) şahitlikte bulunur. Kendisi: "Subhanekallahümme ve bihamdik ve tebarek esmuk ve teala ceddük ve la ilahe ğayruk.[284] dediğinde de kalbiyle her türlü ayıptan, kusurdan münezzeh ve salim olan, her türlü övgüyle övülmüş olan Rabbe şahitlik etmektedir.

(284) Müslim: 399, Namazda: Besmeleyi sesli okumaz diyenlerin delili babında rivayet ettiler.

O'nun hamdi tüm kemalatı ile vasfını içermektedir. İşte bu da O'nun (c.c.) bütün nakıslıklardan beri olduğunu, isminin de mübarek olduğunu icab ettirmektedir. O'nun adı zikr olunduğu zaman (kazanacağı ecir) çoklaşır. Hayırda bulunduğu zaman da muhakkak ki onu da nimetlendirir ve o konuda mübarek kılar. Ona isabet edecek bir afeti de yok eder. Ona yaklaşacak olan şeytanı da rezil eder ve uzaklaştırır. İsmin kemalliği (tamlığı) müsemmanın kemalliğindendir. Dolayısı ile ne semada ve ne de yeryüzünde zarar veremeyecek olan bu şan ismi ise o zaman isimlendirilenin (müsemmanın) şanı daha yüce ve daha üstündür.

“Ve Teala cedduhu”: “Onun azameti büyüktür, her büyüklüğün üzerinde kılınmış, her şanın üzerine yükselmiş, her saltanatın üzerine saltanatı otoriter olmuş, O’nun mülkünde ve Rabblığında ya da ilahlık, fiil ya da sıfatlarında ortağı bulunmamış” manasına gelir. Tıpkı yüce Allah’ın (c.c.) mümin cinlere dediği gibi: **“İşte O (c.c.) Rabbimizin şanı çok yücedir. O ne bir zevce ve ne de bir evlat edinmiştir.” (Cinn: 72/3).** İşte bu kelimelerin kaçında, isim ve sıfatların hakikatlerinin tecellilerini kalbinde kişi bilmekte, bunların hakikatlerini yok saymamakta....

Şayet: “Euzu Billahimineş-Şeytanir-Racim” derse, çok önemli bir ruknü de korumuş olur. Kendisi düşmanından dolayı da, kuvveti ve gücüne de sımsıkı sarılarak korunmuş olur. O düşman nitekim Rabbinden bunun kopmasını daha kötü duruma düşsün diye O’na (c.c.) yakın olmasından da uzaklaştırmak istemektedir.

Kendisi:

“El-Hamdu lillahi Rabbil Alemin” der, güzelce ve sükunetle durur ve Rabbinin:

“Kulum bana hamd etti”[285] deyip cevap vermesini bekler. Kendisi:

“Er-Rahmenir-Rahim” dediğinde de Rabbinin:

“Kulum bana sena etti” deyip cevap vermesini bekler. Kendisi:

“Maliki yevmiddin” dediğinde Allah’ın (c.c.):

“Kulum beni yüceltti” diye cevap vermesini bekler.

(285) Bu ve devamı hadisten bir bölümdür. Müslim: 39 Namazda her rekatta Fatiha’nın okunmasının vacibliği babında; Muvatta: 1/84, 85 namazda:İmam sesli okumadığı zaman imamın arkasında kıraat okumanın babında; Ebu Davud: 821 Namazda; namazında Fatihatul Kitabı okumayı terk etmek babında; Tirmizi: 2954 Kuran’ın tefsiri bölümünde: Fatihatul kitabın suresinden; Nesei: 2/135, 136 iftitah bölümünde: Fethatül kitapta “Bismillahirrahmanirrahim” demeyi terk etme babında rivayet etmişlerdir.

Rabbinin üç defa: **“Kulum”** demesi ile kişinin kalbinin lezzeti, gözünün aydınlığı ve nefsinin sevinci de ne kadar hoş! Allah’a (c.c.) yemin olsun ki, arzu dumanı ve nefis emmarelerinden kalbe sirayetinden, Rabb Tela’nın, musahhar kılanın ve mabud olanın, kuluna: **“Kulum bana hamd etti, bana sena getirdi ve beni yüceltti”** demesi kadar o kulu sevindiren ve sevince, feraha sokan bir duygu (çok azdır.)

Sonra da o kimsenin kalbi bu üç isime -ki bunlar güzel isimlerin asılları olan: “Allah, Rabb, Rahman” isimleridir- şahitlik etme mecali olmaktadır. Allah’ın (c.c.) zikriyle o kulun kalbinin, ilah,

mabud, mevcud ve korkunulan diye O'nun zikriyle şahit olması o kulun başkasına kulluk etmeyeceğini, Allah'a kulluğun olacağını gösterir. Nitekim tüm yönler O'nu sıfatlamış, varlıklar O'na boyun eğmiş, seslerde O'nun için huşuya varmıştır: **"Yedi gök ve bunların için de bulunanlar O'nu tesbih ederler. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz ki O, Halim'dir, mağfiret edicidir." (İsra: 17/44)** ve:

"Semavatta ve yeryüzündekilerin hepsi O'nundur. Hepsi de O'na boyun eğerler." (Rum: 30/26)

Aynı şekilde yerin ve göğün ve her ikisi arasında bulunanların yaratılışı da böylecedir. Cinlerin, insanların, kuşun, vahşi hayvanların, Cennet'in, ateşin yaratılışı, resuller gönderişi, kitaplar indirmesi, kanunlar biçmesi, kullara emir ve nehiyler kılması da böylecedir.

Onun "Rabbil Alemin" isminin zikrine de onun nefsi ile kaim olduğuna, herşeyi kaim kıldığına -ki O herşeyi hayır ve şer ile kaim kılmıştır-, arşa istiva ettiğine, melekutu tek başına evirip çevirdiğine -ki tüm evirip çevirme O'nun elindedir- Bütün işlerin O'na döndüğüne kul şahitlik etmektedir.

Şüphesiz tüm evirip çevirmeyi, yönetmeyi meleklerin ellerine, yüce Allah (c.c.) katından verilmiştir. Onlar kendilerine Allah'ın (c.c.) vermesi ve nehy etmesi, indirip kaldırması, hayat verip öldürmesi, tevbeyi kabul edip azl ettirmesi, kabz edip yayması, sıkıntıları kaldırması, yağmur isteyenlere yağdırması, zorda kalanlara yardım etmesi, icabette bulunması ile bunları meleklere (vesile) olarak vermiştir.

"Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan diler. O, hergün (her an) **bir iştedir." (Rahman: 55/29)** O'nun verdiğini kimse men edemez, men ettiğini de kimse veremez. O'nun hükmünü kimse engelleyemez. Kimse de O'nun emrini red edemez. O'nun kelimelerini de kimse değiştiremez. Melekler ve ruh O'na yükselirler. Amellerde O'na günün ilkinde ve sonunda olmak üzere arz olunur. O takdiratı biçen, vakitleri tain edendir. Sonra da korunması ve masalıhı ile bunların hepsinin tedbiri (evirip çevirilmesi) ile kairrak miktarları da vakitlere sürendir.

Sonra da: "Rahman"(c.c.) isminin, zikrine, O'nun tüm ihsan türleriyle mahlukatına ihsan edici bir Rabb olduğuna, nimet çeşitlerini vermesiyle onlara sevgi beslediğine, O'nun rahmet ve ilminin her şeyi kuşattığına, O'nun tüm mahlukatına fadl ve nimet bahş ettiğine, rahmetinin her şeyi kuşattığına, nimetinin de her canlıyı kapladığına, mahlukatı rahmetiyle yarattığına, kitapları rahmetiyle indirdiğine, rasulleri rahmetiyle gönderdiğine, kanunları rahmetiyle kıldığına, Cennet'i rahmetiyle yarattığına, ateşi de rahmetiyle yarattığına -ki Cehennem'e de, tıpkı Cennet'e müminleri soktuğu gibi (kafirleri ve) asi müminleri sokması ve haps etmesi. (Sonra da asi olanları ateşten sonra temizleyip Cennet'e sokmasına da)- kul şahitlik etmektedir.

Dolayısı ile O'nun emir, nehy, vasiyyet ve öğütlerindeki sınırsız rahmete, bol nimete ve rahmetle nimetinden oluşan durumu bir düşünüp taşın!Dolayısıyla rahmet O'nun kullarına O'dan (c.c.) muttasıf olan bir sebebtir. Tıpkı Allah'a kullluğun kullardan muttasıf bir sebep oluşu gibi. Öyleyse kulluk mahlukattan Allah'a (c.c.), rahmette Allah'dan mahluklarına olmaktadır.

İşte bu ismin en has sahnesi (şahitlik belirtisi) rahmetten namaz kılan kişinin nasib almasıdır. Öyle ki o Rabbisinin önünde namazda iken bu nimeti yakalar. Kulluk etmesi ve yalvarmasıyla O'na (c.c.) telbiye getirir. Sadece O'ndan ister ve başkasından dilemez, kalbiyle yönelir. Başkasına kalbinin gitmesini engeller. İşte bu Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği rahmetten ileri gelir.

Kendisi: "Maliki yevmid-Din" dediğinde işte burada kul, kendisinden başka apaçık hak olup bulunmayan melik olan Allah'ın (c.c.) şanının yüceliğine şahitlik eder. O'nun otoriter bir melik olduğuna, yarattıklarının O'nun yanında değersiz olduğuna, yüzlerin O'nun için coşup (secdeye vardığına), cebbar kimselerin O'nun azametinden zillete düştüğüne, O'nun izzeti ile bütün izzetli kimselerin boyun eğdiğine şahitlik de eder. Aynı zamanda kalbiyle semanın arşı üzerinde muheymin olan bir melikin bulunuşu ile, yüzlerin O'nun izzetinden dolayı coşup secdeye kapandıklarına da şahitlik eder. Melik olanın sıfatının hakikatını iptal etmeyecek olsa, isim ve sıfatların hakikatlerinin şahitliğini muttali kılar. Öyleki bunların tatili (yok sayılmaları)O'nun melikliğini yok saymak demektir. Bu da bile bile inkardır. Çünkü hak olup tam olan (eksiksiz bulunmayan) Melik; diri, gayyum, işiten, gören, yöneten, kadir olan, konuşan, emreden, nehy eden, mülkünün seririnde istiva etmiş olan, mülkünün her yerine emirlerini gönderip, rızalığı kazanan kimseye razı olan, ona sevap, ikram ve yakınlık veren, gazabı kazanan (hak edene de) gazabı veren, ona akibet, nehy ve ona kısma veren, dilediğine azab, dilediğine merhamet, dilediğine (hasenat) veren, dilediğini yakınlaştıran, dilediğinden kısan, azab yurdu bulunan; Cehennem ve büyük saadet yurdu; Cennet bulunandır. Her kim bundan bir şeyi iptal edecek olursa ya da bilerek yok sayıp hakikatını inkar etse o zaman yüce Allah'ın (c.c.) malik olduğunu zedelemiş olur, O'nun kemalatını ve tamamlığını (eksiksizliğini) nefy etmiş olur. Aynı zamanda O'nun (c.c.) kaza ve takdirini inkar eden de böylecedir. İşte o da Allah'ın (c.c.) malikliğinin ve kemalatının tamamını inkar etmiş demektir. Namaz kılan, dolayısı ile; "Maliki yevmid-Din" diyerek Rabb Teala'yı övmeye şahitlikte bulunmuş demektir.

Kendisi: "İyyake Na'budu ve iyyake nestein" dediğinde, işte bunda mahlukatın, emrin, dünya ve ahiretin sırrı söz konusudur. Bu da maksatların ve en faziletli vesilelerin olması için, bunlarla içeriklidir. İşte maksatların ecelli O'na kulluk etmektir. En faziletli vesilelerde O'ndan yardım istemektir. Ondan başka ibadet edilmeyi hak eden kimse yoktur. Ondan başka kimseye kulluk edilmez. O'na kulluk en yüksek ve büyük gayedir. Yüce Allah (c.c.) yüz tane kitap, ve dört tane kitap indirmiştir. Bunların manalarını da dört kitapta toplamıştır: Bunlar:Tevrat, İncil, Kuran ve Zebur'dur. Hepisinin manalarını da Kuran'da toplamıştır. Bunların hepsini de mufassalda, mufassaldakileri de Fatiha suresinde toplamıştır. Fatiha suresindeki manayı da: **"İyake na'budu ve iyyake nestein"** ayetinde toplamıştır.

Şüphesiz ki bu kelime tevhidin iki kısmını içermektedir. Rububiyyet ve Uluhiyyet tevhidlerini, "Rabb" ismi ile ve "Allah" ismi ile kulluğu içermektedir. Kul Uluhiyyetine kulluk etmekte, Rububiyyetinden de yardım dilemektedir, Allah'dan (c.c.), O Allah (c.c.) rahmetiyle sıratı müstekime yöneltir. Surenin ilki "Allah, Rabb, Rahman" isminin zikriyle olmuştu. İbadetinden, yardımından ve hidayetinden taleb etmeye mutabık olsun diye. Çünkü yüce Allah (c.c.)'dır sadece bunların hepsini bahş eden. O'na ibadette kimse ortak olamaz. Ondan başka kimse hidayet de veremez.

Sonra da dua eden: "İhdinas-Sıratal mustekim" diyerek bu meseleye şiddetlice ve zaruri olarak ihtiyaç duyması ile -ki buna ihtiyaç duyulan gibi başka bir şeyde yoktur elbet, şahitlikte bulunur. Çünkü O herşeyde ve her göz açıp kapa miktarınca da Allah'a (c.c.) muhtaçtır.

İşte bu, bu duadan kast edilenlerdir. Bu da tafsilatlı hidayeti istemektir. Aynı zamanda iradesi, tekvini, tevfiki, mahlukatı yaratma kudretini de göstermektedir bu ayet. Rabb Teala'dan sevilen ve razı olunmuş bir yüzle onun Allah'tan bir talebidir. O da kulunu herbir işinden sonra başka bir işinde fasitliğe düşmesin diye onu korur. Dolayısıyla kul kendisine gelen bütün bu hidayetlerin hepsinde muftekir ise, hidayetin dışında da kendisine gelen bazı işleri tepmesi ile tevbe etmeye muhtaç kalır. İşlerde tafsilatlı olmadan asıllarına gitmek, erişmektir. Ya da yönü dışında bir yönle ulaşmaktır. Dolayısı ile bu kişi hidayeti, artsın diye hidayetin tamamlanmasına muhtaçtır. İşler ki:Kendisine mazide (geçmişte) hasıl olan şeylerin gibi ileride de bunda hidayetten hasıl olacağına ihtiyaç duymasıdır. Yine işler ki: Kendisi bu işlerde itikadsızdır. Yine bunda da hidayete ihtiyacı vardır. İşler ki; yapmadığı işleri. Yine bunda da hidayet yönü bakımından bunları yapmasında ihtiyacı vardır. İşler ki bunlarda doğru bir itikada ve doğru bir amele götürmesi. Bunda da sebata ihtiyacı vardır. Bunun gibi hidayet türlerini (çoğaltabiliriz).

Yüce Allah (c.c.) kula, gündüz ve gece defalarca, en iyi halinde de olsa hidayeti istemesini farz kılmıştır. Sonra da bu hidayete erenlerin, "Gazaba uğrarayanlar'ın -ki onlar hakkı bildikleri halde tabi olmamışlardır- ve "Sapıklığa uğrayanların" -onlarda Allah'a ilimsiz olarak kulluk ediyorlardı- dışında, Allah'ın (c.c.) nimetine ulaştıklarını yine yüce Allah (c.c.) beyan etmiştir. Nitekim bu iki taife O'nun yaratması, emri, isimleri ve sıfatlarında ilimsiz olarak konuşmakta ve bunda ortak olmakta idiler. Nimete erenlerin yolu ise; batıl ehlinin hepsinin -gerek ilim ve gerekse amel bakımından- yollarından ayrıdır, farklıdır.

Kul (namazında) bu sena, dua ve tevhidden fana oldumu (bitirince), kendisini (Fatiha suresinin) sonunda "amin" demesi konusu takip eder. Nitekim burada semadaki melekler muvafakat da ederler. İşte bu temin (amin demek), namazın süsündendir. Tıpkı namazın başka bir süsü olan iki elin kaldırılması gibi. Bu aynı zamanda sünnete uymak, Allah'ın (c.c.) emrine tazim göstermek, iki elin kulluk etmesi, bir rükünden başka bir rükne intikal etmek demektir.

Sonra da Rabbine kelamı ile münacata başlar. İmamı dinler ve susar kalbinin hazır olması ve şahit bulunması ile... Namazın en faziletli zikirleri de kıyamın zikridir. Namaz kılanın en güzel duruşu kıyamdaki duruşudur. Hamd, sena (övgü) ve yüceltme ile ve de Rabb Teala'nın kelamını okuması ile burada (kıyamda) özgünleşir. Bu yüzden rüku ve secdesinde Kuran okumaktan nehy olunmuştur. Çünkü bu iki halde kul alçalmış, boyun eğmiş ve çökmüştür. Dolayısı ile bunlarda sadece o duruma yaraşan bir zikri okuması münasibtir. Rüku eden kimseye, o çömelmiş, boyun eğmiş bir halde bulur iken Allah'ı tazim etmesi meşru kılınmıştır. Allah'u Teala, celalini, büyüklüğünü ve azametini zedeleyip bunlara zıt gelecek olan şeylerden (tenzih etmiş), azametinin vasfını da vasf etmiştir. Mutlak olarak rüku edenin rükusunda: "Subhane Rabbiyel azim" demesi en faziletlisidir. Çünkü yüce Allah (c.c.) kullarına bunu emr etmiştir. İşte bu zikri de Nebi (s.a.v.) Allah ile kulları arasında bunu tebliğ etmiştir. Nitekim: **"Azim olan Rabbinin ismini tesbih et"** ayeti nazil olunca, Nebi (s.a.v.): **"Bunu rükulerinizde kılınız"** diye buyurmuşur."[286] Bazı ilim ehli de bunu kasten terk edenin namazını iptal saymıştır. Aynı zamanda bunu terk edene sehv secdesini yapmasını da vacib kılmışlardır. İşte bu imamı Ahmed'in mezhebi olup, buna bazı hadis ve sünnet imamları da muvafakat etmiştir. Bununla emretmek, son teşehhüdde Nebi (s.a.v.)'ye selavat getirme emrini kısaltmaz. Onun vacibliği de namaz kılan kişinin alnını ve iki elini (koyması) mübaşeretinin vacibliğini kısaltmaz. Dolayısı ile rüku, Rabb Tealayı, kalb, kalıp ve söz ile tazim etmek demektir. Bu yüzden de Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Rükuya gelince, işte orada da Rabb Teala'yı tazim ediniz."**[287]

(286) Bunun tahrici sayfa: 139'da geçmişti. İsnadı ise hasen (hadise) kabildir.

(287) Müslim:Namaz bölümünde. Rüku ve secde de Kuran'ı kısmaktan nehy babında rivayet ettiler.

(RÜKUDANDO/RULMAKHAKKINDA)FASILA

Sonra kul sözünün en kamilliği ile dönüp başını kaldırır. Bu rüknü de, Allah'a (c.c.) bir hamd, O'na bir sena ve övgüsüyle şiar kılar. Bu şiarı da namaz kılan: "Semi Allahu Limen hamideh" diyerek açar, yani: Kabul ve icabetin işitmesini işitendir. Sonra da: "rabbena velekel hamd. Miles-Semavati vel-Ardi ve Mile ma beynehuma ve milema şi'te min şeyin" kavliyle de duada (övgüde) bulunur. "Rabbena velekel hamd" ibaresindeki "vav"ın emrini de okumada ihmallik göstermez. Çünkü bu "Sahihayn"da geçen bir hadisle mendupluk belirten bir emirdir. Bu da kendi nefisleriyle ayakta olan iki cümlenin taktiri ile kelamı kılmaktadır. Çünkü: "rabbimiz" kavli manada "sen Rabb, Melik, işlerin halleri elinde bulunan Kayyum olansın. Bunların dönüşleri de sanadır" demeyi içermektedir. Böylelikle de bunu "Rabbena" kavlinden mefhumi manasına bunu atf etmektedir. Aynı zamanda, "Velekel Hamd" kavliyle de. Böylece de onu tekleyenin, melike hamdin ona olduğunu içermektedir.

Sonra da bu hamdin durumundan, taktiren ve sıfaten de azametinden haber vermekte ve: "Miles-Semavati ve milel ardi ve milea şi'te min şeyin"(.) der.

Yani:Alemlerin altı üstü, fezanın ve anasının hepsinin doluşu kadar hamd. İşte bu hamd, mevcud olan mahlukatın dolduğu olup, bu da Rabbinin bundan sonra da yarattığındaki doluluk ve dilediği olandır. Nitekim O'nun (c.c.) hamdi her şeyi doldurmuştur. İleride olacak olanları da doldurmuştur. İşte bu iki taktirin en güzel açıklanma anlatımıdır.

(.) Bunun manası geçmişti. Mütercim.

Şayet: "Alemin arkasında dilediğin şeyden" denilecek olursa; o zaman: "sonrası" ile ilgili kavil zaman için ilki, mekan içinde ikincisi olmaktadır. Sonra da kul "Ehle's-Senai vela Mecd" demekle (duasında) devam eder. Böylece de rekattan sonra emir, hamdin, senanın ve mecd (övgünün) olduğu rekattan önce namazın başlamasına dek döner. Sonra da: "Kulun dediğinden daha hak sahibi" ile ilgili kavli söylemekle devam edip, bunu, Allah'ı hamd, övgü ve sena ileilgili kavli söylemekle devam edip, bunu, Allah'ı hamd, övgü ve sena ile takrirle de belirtir. İşte bu kulun söylemesi gereken en haklı konudur. Sonra da kul kulluğunu itiraf ederek namazına devam eder. İşte bu tüm kulları ilgilendiren genel bir hükümdür. Sonra da: "La mania lima ateyte, vela mutiye lima menate, vela yenfeu zelceddi minkel cedd" kavlini[288] (.) söylemekle de devam eder. Bu duayla aynı zamanda namazın sonunda da söyle. İşte bunu iki yerde de tevhidini itiraf ederek okur. Muhakkak ki nimetin hepsi O'ndandır. İşte bu da bazı şeyleri içermektedir:

1. Allah (c.c.) vermek ve men etmek hususunda da tek olandır.

2. Kendisi bir şeyi verdiği zaman, O'nun (c.c.), verdiğini engellemeye kimsenin gücü yetmez. Kendisi bir şeye engellediği zaman men ettiğini de verecek kimsenin gücü yetmez.

3. O'nun (c.c.) yanında kimse fayda veremez. O'nun vereceği azabı kimse alıkoyamaz. Yüce Allah'ın (c.c.) ikramlarından insanoğluna verdiği krallık, idarecilik, zenginlik, güzel yaşam gibi rızık ve hazları da O'na yakın olmaz, fayda vermez. Onlara fayda verecek olan ancak; O'na (c.c.) itaat etmek ve rızalığına göre hareket etmekle O'na yaklaşmaktır.

(288) Müslim: 471, 194 Namazda: Tamam kılmak hususunda namazın rukünlerinin itidali ve tahfifi babında; Müslim: 477. Namazda:Rukudan kalktığı zaman başını kaldırınca diyeceği şey hakkındaki babda; Nesei: 1/199 iftitahda: Kıyamda kişi ne der babında rivayet ettiler.

(.) Bunun manası geçmişti. Mütercim.

Sonra da kul "Ya Rabbi benim hatalarımı şu, kar ve buzla yıka, (sil)"(.) diyerek bunu bitirir. Tıpkı iftitah tekbiri aldığı ilk rekattaki gibi istiğfarla da namazı bitirin. Namazın başında, ortasında ve

sonunda istiğfarda bulunmuş da olur. İşte bu rukün en faziletli zikir ve en faydalı dua olmuştur. Hem hamdinden, hem O'nu övmesinden, hem O'na sena etmesinden hem de ubudiyyetle O'na itirafta bulunmasından, hem tevhidden, hem de günah ve hatalardan O'na sığınmasından.

İşte bu maksadlı bir rukünde, kast olunanın bir zikri olup rukü ve secde olmadan olmaz.

(.) Müslim: 476, 204 Namazda: Rukudan başını kaldırdığı zaman neyi diyeceği hakkındaki babda rivayet etmiştir.

(SECDEETMEKVEBUKONUDAKİLATİFELER HAKKINDA) FASILA

Sonra da kul tekbir alır ve ellerini kaldırmadan direk secdeye varır. Çünkü eller tıpkı yüzün secdede gidip huşu aldığı gibi ellerde huşu alır. Çünkü bu iki el O'na kulluk için hıçkırır, huşu almaktadırlar. Bundan dolayı da kaldırmaya gerek yok. Bu yüzden de bu iki eli secdeden başı kaldırdığı zaman kaldırması meşru kılınmıştır. Çünkü bu ikisi ile, tıpkı birlikte koyduğu gibi kaldırılmışlardır. Secde etmek ubudiyyetin en beliğ ve heyet bakımından en tamam olarak meşru kılınmıştır. Secde; namazın sırrı ve büyük bir ruknüdür. Aynı zamanda rekatın bitişidir. Kendisinden önce rukünleri, O'nun için mukaddematı (önce olanı) gibidir. Böylece de bu haccda ziyaret tavafına benzemektedir. Çünkü bu haccın maksadı, Allah'a (c.c.) giden giriş mahalli ve ziyaretidir. Kendisinden önce olanda tıpkı onun için öne geçeni gibidir. Bu yüzden de kulun rabbine en öne geçeni gibidir. Bu yüzden de kulun Rabbine en yakın olduğu an secde anıdır. Ona en faziletli hallerde Allah'a (c.c.) en yakın bulunduğu bir haldir. Bu yüzden de burada yapılan duaya icabet olunmaya en yakın olandır.

Yüce Allah (c.c.) kulu topraktan yaratınca, elbetteki onu aslından çıkarmaya daha muktedir olandır. Hatta kişi tabiatını, yaratılışını inkar edip buna ters şeyler söylüyorsa onu tabiatından çıkarır ve oraya gönderir. Çünkü kul tabiatını terk etse ve nefsini ön plana çıkarsa, büyüklenir, sertleşir ve yaratıldığı asıldan çıkıverir. Rabb Teala'nın büyüklük ve azamet haklarını da görmezlikten gelir, hatta bunlar hakında tartışmaya bile giriverir.

Halbuki kul, haliki ve yüce Rabb olan Allah (c.c.)'ın azameti için, O'na boyun eğerek, O'nun önünde başını indirmiş, huşulu olarak ve ona kafasını alçaltmış olarak secde etmekle emrolunmuştur. Dolayısı ile bu huşu ve O'nun boyun eğmiş vaziyeti kendisini Allah'a (c.c.) kulluk hükmüne götürmekte, sokmaktadır. Nitekim kendisi aslından çıkmayı istediğinden, gaflete, yüz çevirmeye ve yanlışlığa düccar olduğundan bu secde konusu da onu zorlamıştır. Dolayısıyla da secde gerçek yaratılmış olduğu toprağa imtisal edivermiştir. O da kendisinden en şerefli ve yüksek olanı ortaya koymaktadır ki bu da yüzüdür. Yüce olan Allah'ın (c.c.) önünüde huşulu olarak, en yükseği bu sefer (secde etmesi ile Allah'ın önünde başını eğerek) en altta olmuş oluyor. O'nun (c.c.) azametinden dolayı O'na huşulu ve boyun eğmiş olarak, izzetinden dolayı da başını kaldırmamış olarak. İşte bu zahiri

huşunun yegane hedefidir. Muhakkak ki Allah (c.c.) insanı topraktan yaratmış. Nitekim bu toprakta ayaklarla basılmış, zilletli (boyun eğdirilip) kılınmıştır. İnsanı bunda kullanmıştır. O'na redetmiş (döndermiştir) Ondan çıkartmayı da vaad etmiş. Bu da kulun annesi, babası, aslı ve soy soplarıdır. Yeryüzünün sırtına diri olarak insanı yürütmüş, ölü olarakta toprağın karnına (altına) sokuvermiştir. Nitekim toprak kişiye teyemmüm aracı ve bir mescidde kılınmıştır. Oraya secde etmesiyle de emredilmiştir. Öyle ki bu açık olan huşunun yegane gayesidir. Diğer organlarada ubudiyyet toplanmış, kişi böylece yüzünü toprağa, iki elini de onun (yanına) koyup, tevazulu huşulu ve boyun eğmiş olarak (Allah'a) secde der.

Mesruk, Said bin Cübeyr'e: "Şüphesiz bizim sadece yüzlerimizi bu toprağa koyup (secde etmemiz) hariç, rağbet edilecek bir şey kalmadı. Nebi (s.a.v.) kasten yüzünü toprağa, vurmamazlık etmezdi. Bilakis bu ona toplanmış olsa bunu yapardı. Bu yüzden de O (s.a.v.) su ve çamura da secde etmiştir."dedi.[289]

(289) Buhari: 2/246 namazın sıfatında: Çamura bununla secde etme babında alnını ve burnunu koymassa babında; Müslim: 1/67 Oruçda kadir gecesinin fazileti babında; Ebu Davud: 894 Namazda: Burun ve alınla secde etme babında ve: "911"de burunla secde etme babında; Nesei: 2/208, 209. İftitah bölümünde: İki alnı ile secde etme babında rivayet ettiler.

İşte bu yüzden de vacib bir secdenin kemalinden bir birisi de kişinin şu yedi azaya secde etmesidir: Yüz, iki el, iki diz, iki ayak uçları. Bu Allah'ın ve Resul'ünün emrettikleri birer farzdır. Bunu Resulullah (s.a.v.) ümmetine de tebliğ etmiştir.

Vacib ya da müstehab secdenin kemalinden birisi de: Yüzün tam değmesi için namaz kılınacak yerin dümdüz olması, yere itimad edebilmesidir. Şöyle ki: Yerin biçiminden (alt ve üst yüksekliğinden) başın (alnın ve burunun) tam olarak hem alına hem de üstüne değmesidir. İşte bu secdenin tamamındandır.

Aynı zamanda secdenin tamamlarından birisi de(.) boyun eğmesinden aldığı hazz ile bedenindeki tüm azaların hepsinin kapanması şeklini oluşturmasıdır. Midesinin iki dizinden uzakta durması, pazuları yanlarından uzakta kalıp, kaldırılacak, bunları da yere yayma suretiyle tüm uzuvlarına müstakil oluncaya dek yaymayacak. Çünkü kulluk etmekte olup (yanlış harekenlerde bulunmaması lazım!) Bu yüzden de şeytan hz. Adem'i Allah'a secde eder vaziyette görünce yanından uzaklaşır ve ağlayarak: "Yazıklar olsun bana!Adem oğlu secde etmekle emrolundu ve secde etti. Ona Cennet vardır. Ben de secde etmekle emrolundum ama isyan ettim. Bana da Cehennem vardır."[290]

(.) Ya vacib ya da müstehapta. Mütercim.

(290)Müslim: 81 İman'da: Namazı terk edene küfür isminin kullanılmasını beyan babında rivayet etti.

Bu yüzden de Allah'u Teala, kelamı işitildiği zaman secdeye varanları çokça övmüş ve bu esnada secde etmeyeni de zemm etmiştir. Bunun için de (secde ayeti) okunduğu zaman secde etmeyi vacib kılanların delili gerçekten çok kuvvetlidir. Sihirbazlar da Musa'nın (a.s.) doğru, Firavun'un da yalancı olduğunu anladıkları zaman hemen Rabblerine secde ediverdiler. İşte bu secdeleri ilk saadetleri, ve işledikleri sihirden dolayı pişmanlıklarının ilk ğufranlarıdır. Bu yüzden de yüce Allah (c.c.) bütün mahlukatın kendisine secde ettiklerini haber vermiş ve şöyle buyurmuştur:

"Göklerde olan, yerde olan canlılar ve melekler de hiç kibirlenmeden Allah'a secde ederler. Üstlerinde her hususta hakim olan Rabblerinden korkarlar."

(Nahl: 16/49, 50)

Onların, yüce Allah'ın (c.c.) yüceliğine ve üstünlüğüne imanlarını, O'na tazim ve yüceltme göstererek boyun eğmelerini de Allah'u Teala şöyle haber vermiştir: **"Görmedin mi göklerde ve yerde olan herkes, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanlardan bir çoğu Allah'a secde ederler?. Bir çoğuna da azab hak olmuştur. Allah'ın (c.c.) hor kıldığını yüceltebilecek yoktur. Muhakkak Allah (c.c.) dilediğini yapar." (Hacc: 22/18)** Nitekim kendisine azab hak olan secde etmeyendir. Nitekim o Allah'a (c.c.) secde etmemesiyle ihanette, horda bulunmuş oluyor. Onu da kimsenin ikram edemeyeceğini haber veriyor. Dolayısı ile bu kişi, Allah'u Teala'ya secde etmemesi ile Allah'a (c.c.) ihanet etmektedir. Allah'u Teala şöyle buyurmuştur:

"Göklerde ve yerde bulunanların kendileri de gökleri de ister istemez, sabah akşam Allah'a secde ederler."

(Rad: 11/15)

Kulluk, kişinin ubudiyyetinden aldığı nasibe göre Allah'a (c.c.) yakınlaşmasının kemal olma gayesi olduğundan namazda ubudiyyetin çeşitlerini toplayan, kısımlarını içeren, kulun en faziletli ameli olan bir ameldir. Namazın İslam'daki konumu, tıpkı bir çadırın (evin) direğinin konumu gibidir. Secdesi de fiili rükunlerinin en faziletlisidir. Bunun sırrı da kendisi için meşru olunandır. Namazda secdenin tekrarı ise diğer rukünlerden daha çok olmaktadır. Aynı zamanda bu rekatın sonu ve gayesi durumundadır. Bu rükudan sonra yerine getirilmesi meşru olan bir fiildir. Çünkü rüku O'nun önünde bir başlangıç ve açılıştır. Secdede münasib olarak Allah'a (c.c.) sena yapılması meşru kılınmıştır. Kul da burada; "Subhane Rabbiyel Ala" der. İşte bu zikir kulun burada söylediği en faziletlisidir. Nebi (s.a.v.)'nin secdede bundan başkasını söylemeyi emrettiği varid olmamıştır. Nitekim kendisi: **"Bunu secdelerinizde kılınız"**[291] diye de buyurmuştur. Her kim bunu kasten terk ederse onun namazı alimlerin çoğuna göre batıldır. İmamı Ahmed ve başları bunlardan olup kendileri: "Çünkü o kişi emmrolunan şeyi yapmamış olur" demektedirler. İşte bu halde Rabb Teala'nın yücelik ile vasf edilmesi, yüzünü yere sürtüp boyun eğen ve inleyip secde edenin hali için son derece uygunluk

gayesindedir. Rekattan yere indiği heyeti ile de Rabb Teala'yı yüceltip zikr etmektedir. Kendisi rükusunda boyun eğmiş haliyle O'nun azametini de zikr etmekte ve Rabbinin yüceliğini ve büyüklüğünü zedeleyecek, kendisine layık olmayacak şeylerden de Allah'ı (c.c.) tenzih de etmektedir.

(291) Ebu Davud: 869; ibni Mace: 887; Darimi: 1/299. Hadis hasendir.

Sonra secde tekrar vasfı ile meşru olunca; iki secde arasını ayırmak gerekir. Her ikisinin arasını da ayırmak maksatlı bir rükundur. Nitekim burada kendisine layık olan bir duanın bulunuşu da söz konusudur. Aynı zamanda münasib gelecek.... İşte bu da kulun mağfiret, rahmet, hidayet, afiyet ve rızık[297] istemesidir. Çünkü bu dünya ve ahiretinin hayırlı şeylerini celb etmeyi, dünya ve ahiretin şerrini de def etmeyi, içermektedir. Aynı zamanda rahmet, hayıra hasıl olur, mağfiret şerrden korunur. Hidayet de şuraya şuraya... ulaşır. Rızık da hem kişinin bedeninin yemek ve içecekten kuvetlenmesini sağlamak için verilir. Hem de ilimden ve imandan ruh ve kalbin kuvvetlenmesini sağlamak için verilir. Oturma faslı da işte bu duaya bir mahal (yer) olarak kılınmış, öyleki orada kendisine bir tekaddüm verilmiş kendisi Allah'dan rahmet diler, O'nu över, O'na boyun eğer.. İşte bu da dua eden kimse için birer vesile, ve ihtiyacı önünde birer önerimdir.

(292) Bu Ebu Davud'un: 850'de Namaz bölümünde: İki secde arasında dua etme babındaki rivayete işaret etmektedir. Tirmizi: 284. Namazda: İki secde arasında ne der babında; ibni Mace: 898 namazın ikamesinde: Kişi iki secde arasında ne der babında rivayet etmişlerdir. Bunu imamı Nevevi "El-Ezkar" adlı eserinde isnadını hasen kılmıştır.

İşte bu rükun, kendisinde dua maksadının bulunduğu bir rukundür. İşte bu rükun; rağbet etmesi af dilemesi, mağfiret istemesi ve rahmet dilemesi için koyulmuştur. Çünkü kul, Allah'a (c.c.) kıyamda dursa, O'na hamd etse sena etse ve yüceltse sonra da boyun eğerek rabbini tenzih etse ve tazim etse, sonra yine hamd ve senaya dönse sonra başını indirmiş, boyun eğmiş Rabbinin huzurunda alçalmış olarak bu gayede bulunmuş, olur. Onun ihtiyaçları, istekleri, özürleri vs.'de baki kalır. Böylece de hizmet etmesi hususunda O'na bağlanması meşru kılınmıştır. Sonra da kul nefsi emmaresini kötülükle, ondan korkarak, özürlü olarak ve ondan yalvararak efendisinin önünde, kendi nefsini telakki eder bir durum ile iki dizi üzerine çökmüş olarak boyun eğmiş bir şekilde oturur. Sonra da dört rekatı tamamlamak için her defasından sonra başka defasında bu ubudiyyeti tekrar etmesi meşru kılınmıştır. Tıpkı zikirden sonra diğer zikri tekrar etmesi meşru kılındığı gibi. Çünkü bu maksadın hasıl olmasından da beliğdir. Aynı zamanda boyun eğmeye ve teslimiyet göstermeye daha çağrışımlıdır.

Dolayısıyla namazın rükusu, secdesi, kıraati, tesbihi ve tekbiri tamam olunca, namazın sonunda boyun eğmiş olarak sukunetli ve diz çökmüş olarak celsede oturması meşru kılınmıştır. Bu oturuşunda en kamil (eksiksiz) selamlamaları (tahiyyeleri)ni; mahlukun mahluk için tahiyyesinin yerine olarak en faziletlisi olarak ifa eder. Yöneltti̇ği ya da yanına gittiği zaman (kişinin kişiye selamlaman hususunda) muhakkak insanlar meliklerini, büyüklerini bir çok selamlama türlereiyle kalplerini diriltmek için

selamlama çekmektedirler. Bazıları: "Allah (c.c.) arkadaşı nimetli kılsın", bazıları: "Sana uzun ömür ve afiyet olsun", bazıları: "Allah ömrünü uzatsın", bazıları: "Bin sene yaşa", bazıları: "Krallara secde etmekte", bazıları: "Selam vermekte" vs.'dir. Aralarındaki selamlamalar dolayısı ile kendi (isteklerine göre) hayat verecek söz ve fiillerle selamlama olarak içeriklidir. Nitekim müşriklerde putlarını selamlamaktadırlar.

Hasan dedi ki: "Calhiliyye ehli putlarını ellerlerdi ve: "Hayatın devamlı olsun" derlerdi. İslam geldiği zaman en güzel tahiyyeyi (selamlamayı), en faziletlisini ve en doğrusunu Allah'a (c.c.) selamlaması, övmesidir. O Allah (c.c.) ki bu tahiyylerin hepsine daha layık ve evla olandır. Nitekim sadece kendisine layık olan selamlamalar da mevcuttur. Nitekim selamlama hayat, beka ve devamlılığı içerir. Bu tahiyyelere sadece diri, baki olup ölmeyecek ve mülkü zail olmayacak olan Allah (c.c.) hak sahibidir.

Aynı zamanda: "Ves-Salavatu." kavline de sadece yüce olan Allah (c.c.) hak sahibidir. Onun dışında bu selavatı söylemek en büyük küfür olup, ona en büyük şirk koşulan konulardan birisi olur bu.

Aynı zamanda: "Vet, tayyibat" kavli:(.) hazf edilip mevsufun sıfatında olandır. Yani: "Tayyibatı, kelimeler, fiiller ve sıfatlardan"dır. Aynı zamanda: "İsimler tek olan Allah'ındır. O Tayyib'tir. Fiilleri tayyibdir. Sıfatları da en tayyib olanlardandır. İsimleri isimlerin en tayyibi, ismi "et-Tayyib olup, Ondan sadece Tayyib olan şeyler sadır olur, ona ancak tayyib olanlar yükselir ancak tayyib olanlar O'na yaklaşır. Bunların hepsi tayyibdir. Güzel, tayyib sözde O'na yükselir, O'nun fiili de tayyib olup, tayyib olan amel sadece O'na yükselir. Dolayısı ile tayyib olan şeylerin hepsi O'nundur. O'na izafe edilmiştir. Ondan sadır olmuştur. Onda nihayet bulur. Nebi (s.a.v.): **"Muhakkak ki Allah tayyibtir. Ancak tayyib olanı kabul eder"**[293] diye buyurmuştur. Ebu Davud'un ve başkalarının rivayet ettikleri hastalıktan dolayı rukye hadisinde: **"Sen tayyib olanların Rabbisin"** buyurulmuştur."[294]

(.) Tayyib: Güzel, hoş, iyi demektir. Mütercim.

(293) Müslim: 1015 Zekat'da sakadayı güzel kazançtan ve terbetinden kabul edilmesi babında.

(294) Ebu Davud: 3892 Tıbb'da: Rukyenin keyfiyeti babında; Ahmed: 6/21 rivayet ettiler. İsnadı zayıftır.

Yüce Allah (c.c.) ancak Tayyib (iyi) olan kulları ile komşuluk eder. Tıpkı Kuran-ı Kerim'de Cennet ehline: **"Selamun aleykum üzerinize Tayyib** (tertemiz) **geldiniz. Hemen oraya ebediler olarak giriniz" (Zümer: 39/73)** diye buyurulmuştur.

Muhakkak ki Allah'u Azze ve Celle, şeriatını ve taktirini hükmedip, iyi kadınların iyi erkekler için olduklarını belirtmiştir. Yüce Allah (c.c.) mutlak olarak tayyib olan olduğuna göre, O'nun

kelimeleri, fiilleri, sıfatları, isimleri vs. bunların hepsi tayyibdir. Başkası bunlara hak sahibi değildir. Öyle ki güzel olan sadece O'nun tayyib kılması sonucudur. Onları başka tayyibeler yine O'nun tayyib kılması sonucu tayyibtir, güzeldir. Dolayısı ile bu güzel tahiyyet (selamlama) ancak Allah'a (c.c.) olur.

Selam da tahiyya türlerinden olunca, müslüman bir kimse de icabet edenler istemektedir. Yüce Allah'da (c.c.), ubudiyetine has kılmış olduğu kulları için, kendisinden selam istenilendir. Nefsi ile de onlardan razı olmuştur. Kendisine en ikramlı ve en samimli gelen ile başlamayı meşru kılmıştır. Aynı zamanda İslam'ın anahtarı olan şehadet kelimesiyle de bu selamlamada konum bakımından da en yakın olanı ile başlamayı da meşru kılmıştır. Kul namazda buna tekbirle, hamd, sena getirmekle, övmekle, Rububi ve ilahi tevhidle giriverir. Namazın sonunu da: "La ilahe illallah, Muhammeden Resulullah" kelime-i şehadeti ile bitirir. İşte bu selamlama namazın ortasında meşru kılınmıştır. Şayet bu ikinci rekata taşacak olsa, iki secde arası oturma faslı ile buna birer teşbih olarak bulunsa işte bunda fasılası ile beraber namaz kılana, neşat ve kuvvetiyle son iki rekatın istikbali için bir rahatlık vardır. Rekatlar arası peşpeşe yapmasına hilaf olarak... Bu yüzden de nafilelerde en faziletli olan ikişer ikişer kılınmasıdır. Şayet dört rekatlık bir tetavvu (nafile sünet) kılacak olsa ortasında oturuverir.

FASILA

Namazın sonunda tahiyyatın kelimeleri, önündeki hutbei hacetin konumunda olarak kılınmıştır. Dolayısı ile namaz kılan namazını bitirince, Rabbinden kendisine vermesi için boyun eğmiş ve huşulu olarak bir oturuşta oturur. Tahiyyat kelimeleri, sorularının, isteklerinin önüne geçerek bunları önünde arz etmeye koyulur. Sonra da bu nimet ve saadeti kendi eliyle ulaşmaya vesile olan (Nebi (s.a.v.)'e) salatu selam okumakla devam eder. Sanki namaz kılar kişi, yüce Allah'a (c.c.) kulluğu ile, ona sena etme, vahdaniyetini tevhidleme, rasulünün risaletiyle, Rasulüne salavat getirmekle tevessül de bulunmaktadır.

Sonra da ona: "Dualardan istediğini okuyabilirsin" denilir. Bu senin için bir haktır. Bu hak da senin içindir. Aynı zamanda salavatta "ve alihi" demekte, onun aline ve ashabına ikram etmekle gözün nuru kılınması için böyle söylenmesi salavat için meşru kılınmıştır. Aynı zamada O'nun üzerine (s.a.v.) vealine (ailesine) salaat getirmesi ile beraber O'nun babası (atası)İbrahim'e ve ailesine, ve İbrahim ve ailesinden sonra tüm enbiyaların da getirmesi. İşte bu yüzden de Resulullah (s.a.v.) için taleb olunan salavat tıpkı İbrahim'in üzerine salavat tıpkı İbrahim'in üzerine salavat misli gibidir. Aynı şekilde ondan sonra tüm enbiyalar ve mümin ailelerin (hepsi) üzerine de olmaktadır. Bu yüzden bu namaz Resulullah'ı (s.a.v.) üzerine de salavat getirilmesi ile daha kamil ve daha faziletli olmaktadır.

Namaz kılan kimse bunu yerine getirince, bütün şerlerin hepsinden Allah'a (c.c.) sığınması ile emrolunur. Çünkü şer hem ahiretteki bir azab hem de sebebidir. Dolayısı ile şer sadece azab ve

sebepleri olmaktadır. Azab iki türlüdür: Berzah alemindeki azab, ve ahiretteki azab. Bunun sebepleri ise fitnedir. Bu da iki kısımdır: Büyük ve küçük. Büyük olana gelince bu deccalin fitnesi, ölünün fitnesidir. Küçük fitne ise bu da hayatın fitnesi olup bunu tevbe ile tedarik etmek mümkündür. Deccalin ve ölümün finesi buna muhaliftir. Çünkü bunlarla fitneye girmiş olan bunları tedarik edemez.

Sonra da kul dualardan dilediğini -tercihine göre- dünya ve ahiret konuları ile ilgili okuması meşru kılınmıştır. Bu yerde dua etmek -selamdan önce- şüphesiz selamdan sonra dua etmekten daha faziletlidir. Aynı zamanda dua edene daha faydalıdır. Aynı zamanda bunların hepsi Nebi (s.a.v.)'nin dualarının genelidir. Bu namazın öncesi ve sonrası ile namazındaki (dualar)dır.

Kul namazın başında olsun, rukuda olsun, rukudan başını kaldırmada olsun, secdede olsun, iki secde arasında olsun, selamdan önce teşehhüdde olsun dua türlerinden okur. Nitekim Sıddik'e (Ebu Bekir'e) namazda okuyacağı duayı da (Nebi (s.a.v.)) öğretmiştir. Nebi (s.a.v.), Hasan bin Ali'ye de vitir namazının kunutunda okunacak duayı da öğretmiştir. Nebi (s.a.v.) bir kavme dua etmek istediği ya da bir (kafir, zalim vs.) kavime beddua etmek istediği ya da bir (kafir, zalim vs.) kavime beddua etmek istediği zaman bunu rukudan sonra okurdu. Böylelikle de namaz kılan selam vermesinden önce, Rabbinin önünde namaz kılan selam vermesinden önce, Rabbimin önünde kurtuluş ve yakınlık mahallindedir. Bu mahalde (yerde) bir şeyler istemesi de, O'nun (c.c.) önünden ayrıldıktan sonra istemekten daha yakın icabet olunandır.

Nebi (s.a.v.)'e:

"Hangi dua daha işitilendir?" diye sorulunca kendileri:

"Gecenin ortası ve farz namazların peşine olan (dua)"[295] diye buyurmuştur." Namazın peşi (arkası) son parçasıdır. Tıpkı hayvanın arkası ve duvarın arkası gibi. Namazın arkası ile namazın bitişi olduğu şu hadisin delili ile karinesi(.) bulunmaktadır: **"Her namazın arkasında otuz üç defa Allah'ı tesbih ederler, O'na hamd ederler ve O'na tekbir getirirler."**[296] İşte burada namazın arkası, namazın bitişi demektir. İşte bu mühletinin de bitişi demektir. Çünkü bundan bu anlaşılır. Kul namazı bitirdiği zaman bundan dolayısı ile namazı bitirdiği ve namazın son bulduğu anlaşılır.

(295) Tirmizi: 3494 Davetlerde: 80. rakamın babında rivayet etti. İsnadında kopukluk olmasına rağmen hasen hadis saymıştır. İbni Cüreyc'in ananesi de bulunmaktadır. Hasenliğine dair başka şahitlerde vardır.

(.) Karine: Püf noktası demektir. Mütercim.

(296) Buhari: 2/270, Müsilm: 595; Muvatta: 1/209. Ebu Davud: 1504 rivayet etmişlerdir.

(SELAM İLENAMAZDANÇIKMA(BİTİRME)HAKKINDA)FASILA

Sonra da kul selam vererek namazı bitirir. Sonra da tıpkı haccda tahlil (bitirme) ile çıktığı gibi namazda da kişi namazını tahlil ile çıkar. Bu tahlili de imamın duası ile hayırın aslı ve esası olan selam ile arkasında olan kılar. Arkasında olan da tıpkı imamın tahlil ettiği gibi tahlil de bulunur. İşte bunda ona ve namaz kılanlarla beraber selam ile bir dua mevcuttur. Sonra da bu bütün mnamaz kılanlara meşru kılınmıştır. Tek başına kılsa da. Namaz için bundan daha güzel tahlil yoktur. Tıpkı tekbirin namazın başlangıcı için daha güzel bir başlangıç olmadığı gibi. Nitekim namazın tahrimi (başlangıcı) Rabb Teala'yı tüm kemalatı ile esbatı için toplayıp tekbir getirmektir. Onu tüm nakıs ve ayıplarda da tenzih etmektir. Onu bununla tek ve has kılmak. Dolayısı ile O'na tazim göstermek ve yüceltmek.

Dolayısı ile tekbir; namazın fiillerini, söz ve hallerini tafsilatlı olarak içermektedir. Namaz başından sonunda: "Allahu Ekber" sözü ile medmundur. Hangi başlangıç (tahrim), ihlas ve tevhidi içeren bu tahrimden daha güzeldir? Bu, tahlil (namazı bitiriş) mümin kardeşlerine ihsanı içermektedir. Namaz ihlas ile başlamakta (açılmakta), ihsan ile de bitmektedir.

FASILA

Namazı kamil kılanlar şöyle demiştir: "İşte namaz bu yönle ve bu tertib üzere koyulmuştur. Maksatlarından zikrettiklerinizde bunun hasıl olması mümkün değildir. Öyle ki; bu da miktarı ve hakikatından ancak, tamalanması, kemal kılınması ve doğruca kılınması hakkında -ki bu Resulullah'ın (s.a.v.)"da yapmış olduğudur- az bir parçadır. Zikrettiklerimizin, imamın ve uyanların isteklerine dönecek hafif tutma ve kısa yapma ile beraber husule gelecek mecal ve bu namazı özel olarak kılmak isteyene şüphesiz uzun bir ziyade (artırma) gerekmektedir. Dar vakitli bir namaza gelecek olursak bunda bu tevakkuf etmez.

Namazı veciz kılmak ile ilgili delil getirmenize gelince, beyan ettiğimiz gibi Nebi (s.a.v.) namazını vecizli kılardı. Bunda O'nun (ruhunu) Allah (c.c.) kabz edene dek de devam etmiştir. Bundan başkası elbetteki caiz değildir. Sabah namazında muavizeteyni okumasına gelince, işte bunu O (s.a.v.) hadiste açık olarak geldiği üzere seferde iken okumuşutur.[297] Misafir olana, seferin zorluğundan dolayı namazı kısaltması mübah ya da vacibtir. O'nun için namazın rukünlerini tahfif ile kılması mübahtır. Bilmez misiniz ki Nebi (s.a.v.) mukim ile kılması mübahtır. Bilmez misiniz ki Nebi (s.a.v.) mukim iken sabah namazında yüz ayeti okumuştur.[298] Sabah namazında "Tekvir" suresini okumasına gelince;[299] eğer bunda seferde iken; bunda size bir delil yoktur. Şayet mukim iken okumuşsa, kendisinden burada altmış ayetin yüz ayete dek okuduğu rivayet olunup hikaye edilmiştir.[300] Aynı zamanda "Kaf" suresini ve başkalarını da okuduğu rivayet edilmiştir.[301] Çünkü Nebi (s.a.v.) namaza başlardı ve kendisi uzatmayı isterdi. Ancak çocuk vs.'nin ağlamasından ötürü namazı hafif tutmak

zorunda kalırdı. Ruku ve secdede tesbihi üç defa yapması ile ilgili hadise gelince[302] bu sabit değildir. Nitekim hilafına dair sahih hadisler vardır. Hadiste geçen: "Sa'diy" meçhul birisi olup kendisi ve hali bilinmemektedir.

(297) Sf: 163'de geçti.

(298) Sf: 152'de geçti.

(299) Müslim: (456) namazda: Sabah namazındaki kıraat babında ve: (475) de imama uymak ve ondan sonra amel babında; Ebu Davud, Nesei, ibni Mace bunu Amr bin Haris (r.a.)'in hadisinden rivayet ettiler.

(300) Sf: 163'de geçmiştir.

(301) Sf: 153'de geçti.

(302) Sf: 161'de geçti.

Şüphesiz Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Muhakkak ki Ömer bin Abdilaziz, insanlar arasında en çok namazı Resulullah'ın (s.a.v.) namazına benzeyen kimse idi. Onun ruku ve secdesinin miktarı da on tesbihat miktarı kadar idi." Enes bunu Sa'diy'den, O da babası ya da amcasından bilmektedir. Tabii ki şayet sabit ise. Öyleyse Nebi (s.a.v.) ile birlikte tam on sene namaz kılmış kişinin ilmi ile sadece tek namazı ya da az bir bölüm namazı beraberce kılanın ilmi nerede? Çünkü Sa'diyin amcası ya da babası Resulullah'a (s.a.v.) mülazame ile devam eden meşhur sahabelerden değildirler. Mesela Enes, Berra bin Azib Ebu Said el-Hudri, Abdullah bin Ömer, Zeyd bin Sabit ve başka sahabeler gibi Nebi (s.a.v.) namazının miktarını, sıfatını rivayet edenlerden değildirler.

Aynı zamanda; rukudan sonra ta ki insanlar: "Her halde unuttu" deyinceye dek nasıl da ayakta (uzun bir müddet) olarak durmuştur. Kendisi üç tane tesbihatta bulunduğu halde ve kat kat kıyamda taktir etmiş olduğunu da söyledikleri halde? Aynı şekilde iki secde arasında insanlar: "Herhalde vehmetti" deyinceye dek oturması da böylecedir. Şüphesiz onun ruku ve secdesi, ruku ve iki secde arası oturmasından -ta ki bunları uzatmasını kerih görmenize ve sizden bu konuda iyice aşırıya kaçmanıza dek- sonra kıyamı mislince idi. İkisinin uzatılmasıyla da namaz batıl olmuş oldu. Şüphesiz ki Berra bin Azib, Nebi (s.a.v.)'in ruku ve secdesinin kıyamı gibi olduğuna şahitlik etmiştir. Bunun da üç tane tesbihat çekecek miktarda (kısa) olması da imkansızdır. Belki kendileri bir arız durumdan dolayı hafif tutmuş olabilir. Buna da Sadiy'in amcası ya da babası şahit olmuş olabilir ve böylece haber vermiş olabilir.

Resulullah (s.a.v.), kişinin namazını uzatmasını onun fıkıhlı olduğuna hükmetmiştir. Nitekim bu hüküm az fıkıhlı olma hükmünden elbetteki daha evla olandır. Öyle ki Resulullah'ın (s.a.v.) hükmü

hak olan bir hükümdür. Onun hükmüne ters olan hüküm zalim ve batıl olan hükümdür. Müslim: "Sahih"inde Ammar bin Yasir'den gelen bir hadiste, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kişinin namazını uzatması ve hutbesini kısa tutması onun fıkhına dair bir alamettir."** Dolayısı ile namazı uzatın hutbeyi kısa tutun"**304** had iste geçen, "meinne" alamet demektir. Namazın hırsızlarına göre ise; muhakkak ki burada acele etmek fıkhın alametinden olup, hırsız namazın ruku, secde ve rukunlerini çaldığı zaman (eksik yaptığı zaman) bu alamet onun daha fıkıhlı ve de faziletli olduğunu göstermektedir.

(304) Müslim: 869. Cuma'da: Namazın ve hutbenin tahfifi babında; Ebu Davud: 1106 Namazda: Hutbeleri kısa tutma babında rivayet ettiler.

Sahihi ibni Hibban'da, sünen-i Nesei'de, Abdullah bin Ebu Evfa'dan kendisi şöyle demiştir: "Rasulullah (s.a.v.) zikri çokca yapar, boş şeyleri azaltır, (yapmaz), namazı uzatır, hutbeyi de kısa tutardı. İhtiyacını gidermek içinde dul ve miskinlerle beraber yürümeyi de istinaf etmezdi."**305** İşte bu O'nun fiilidir. İşte bu, insanların toplanmaya da geldikleri cuma namazının misli gibi olduğu kavlidir. Kendisi (s.a.v.) burada iken: Cuma suresini ve münafikun suresinin tamamını okurlardı.**306** Gerçekten bir cumada son üç ayetinden kısalttığı yoktur. Maalesef bazı insanlar bunu da sünnet sanmışlardır. İki suresininde sonlarını kısaltıp cuma da okumaktadırlar. Gerçekten tamamını da okumamaktadırlar.

(305) Nesei: 3/108, 109 Cuma'da: Hutbenin taksirinde müstehab olanlar babında; Darimi: 1/35 Resulullah'ın (s.a.v.) tevazusu babında: Hakim, Abdullah bin Evfa (r.a.) hadisinden sahih isnadlı rivayet etmiştir.

(306) Müslim: 877 Cuma'da: Cuma namazında okunanlar babında; Ebu Davud: 1124 namazda: Cuma namazında neler okunur babında: Tirmizi: 519 Namaz'da: Cuma namazının kıraati babında rivayet ettiler.

Aynı zamanda Nebi (s.a.v.) cuma günün sabah namazında: "Tenzil; Secde" suresini ve; **"hel eta alal insani"** suresini okumuştur.**307** Bunları da yavaş ve seri olmadan normal bir okuyuş ile iki rekatta hepsini okumuşlardır. Malesef bunu da yine bazı imamlar bozmuş, bu sureyi ya da öbür sureyi kısaltarak okumuş ya da iki sureden birisini iki rekatta kılmışlardır. bu iki suresinin hepsini okuyanlarda bu sureleri çok hızlı okumaktadırlar. Bu da imam için mekruhtur. Bunların hepsi Nebi (s.a.v.)'in getiridiklerinden firar etmektir.

(307) Müslim: 879 Cuma'da: Cuma günü neler okunur babında; Ebu Davud: 1074 namazda: Cuma günü sabah namazında neler okunur babında: Tirmizi: 520 Namaz'da: Cuma günü sabah namazında neler okunur babında: Nesei: 2/159 İftitah'da: Cuma günü sabah namazında ne okunur babında rivayet ettiler.

Şayet onların adet ettikleri ya da oluşturduklarına muhalif bir bir sahih hadis gelse onlar: "Bu mensuh ya da icmaya terstir" deyivirirler. Onlara göre bunu ayarlamak onların sözlerine terstir. Şayet namazı uzatma ile ilgili hadisler mensuh ise Resulullah'ın (s.a.v.) ashabı bir defa buna daha iyi bilirlerdi. Bununla amel etmeyeni bununla delil getirmişlerse o zaman bununla -bunu daha iyi bilen- ümmet de amel etmezdi. Onlar da raşid halifelerdir.

İşte, bu ümmetin sadiki ve şeyhul İslam (Ebu Bekir (r.a.)) sabah namazında "Bakara"yı okurlardı.[308] Hem de başından sonuna kadar. Arkasında yaşlı, çocuk ve ihtiyaç sahibi kimseler bulunduğu halde. Nitekim kendisine:

"Ey Resulullah'ın halifesi!Güneş daha neredeyse doğuyordu!" dediklerinde O (r.a.):

"Şayet güneş doğsaydı bizleri gafillerden bulmazdı" diye buyurmuştur. Onun bu istikametinden diğer halife Ömer bin Hattab'a gitmiştir. Kendileri de sabah namazında: "Nahl, Yusuf, Hud, Yunus, Beni İsrail vs. sureleri okurlardı."[309]

(309) Sf: 159'da geçti.

Az önce geçen Abdullah bin Ömer'in hadisinde, Resulullah (s.a.v.)'in namazı hafif kılmak ile emrettiklerini kendilerine de: "Es-Saffat" suresi ile kıldırdıklarını belirtmiştir.[310] İşte O'nun yaptığı emrettiği şeydir. Nitekim önceden, rukudan kalkıp itidalli durduğu vakitte ki rukunde (okuduğu) zikir ve dualar ile ilgili hikaye geçmişti. Kendileri (s.a.v.) öyle uzatırdı ki arkasında olan: "Her halde daldı" deyiverir idi."[311]

(310) Sf: 169'da geçmiş idi.

(311) Sf: 148'de geçti.

Yine bu konuda geçen Ebu Said'in rivayet ettiği hadis mevcuttur. Kendisinin dediğine göre; Resulullah (s.a.v.) öğle namazını kıldırmak için (mescide) girerdi. Birisi de ihtiyacını gidermek için, "beki" denilen yere gidip hacetini giderirdi. Ehline uğrayıp abdest alırdı. Sonra da:Mescide dönerdi. Resulullah'a (s.a.v.) da ilk rekatte kavuşurdu."[312]

(312) Müslim: 454 Namaz bölümünde: Öğle namazının kıraati babında rivayet etti. Bu hadiste geçmiş idi.

Dolayısı ile bunda ona uymayı haram ya da mekruh sayan kişi ne kadar da şaşılacak bir söyleyişte bulunmuş! Bizler de: "Asla!Nebi (s.a.v.)'yi hak ile gönderene yemin olsun ki, muhakkak bu konuda ona uymak Allah'ın (c.c.) rızalığını ve Rasul'ünün rızalığını kazanmak demektir. Şüphesi ki bunu terk etmek namazı terk etmektir" diyoruz. Said bin Abdurrahman bin Ebi Umya'nın ve Suheyl bin Ebi Umame'nin Enes bin Malik'in yanına geldiği ile ilgili hadise gelecek olursak; kendisi hafif bir

namazı kılmakta idi. Sanki seferi namaz gibi: Kendisi: "İşte bu Resulullah'ın (s.a.v.) namazıdır"[313] demiştir. İşte bu ibni Ebu'l Amya'nın tek olarak rivayet ettiği olup meçhul birisine benzetmektedir. Sahih hadisler Enes (r.a.)'dan gelmektedir. Nitekim hepsi bunlara çelişmektedir. Dolayısı ile bunu Enes nasıl söyleyebilir?. Kendisi: "En çok Ömer bin Abdulaziz'in namazını Resulullah'ın (s.a.v.) namazına benzediğini ön görmüştür. Kendisi onar onar tesbihatı çekerdi"[314]Enes rukudan başını insanlar: "Herhaldeki unuttu" demelerine dek kaldırıverirdi. Aynı şekilde iki secde arasında da."[315]

(313) Sf: 161'de geçti.

(314) Sf: 148'de geçti.

(315) Müslim: 472, Namaz'da: Namazın rukunlerinin itidalli olması babında rivayet etti.

Kendisi: "Resulullah'ın (s.a.v.) namazını size kıldıracağında ben aşırıya kaçmıyorum" demiş ve onlar namazları zai ettiklerinden dolayı da ağlamıştır.[316]

(316) Buhari: 2/11, Namazın vakitleri bölümünde: Namazı vaktinden zai etmek babında rivayet etti.

Öyleyse açık olup senedlemride bir yanlışlık, zayıflık bulunmayan, delil olmalarında da bir şüphe olmayan sahih hadisler nasıl olur da az önce geçen ibni Ebi'l-Amya hadisi ile red edilebilir? Şayet ibni Ebi'l-Amya'nın hadisi sahih olmuş olsa -ki bu gerçekten sahihlikten pek uzak olan bir hadistir- o zaman bu hadisin Resulullah'ın (s.a.v.) ratib (tertib edilien) sünnetlerden bir namazın olduğuna haml edilir. Mesela; sabahın, akşamın, yatsının sünnetleri ve tahiyyetül mescid namazı gibi vs. yoksa bu Resulullah'ın (s.a.v.) ashabına devamlı olarak kıldırdığı (farz) namazlar değildir. Buna haml edilemez. Bu da bu hadisin batıllığını kesmekte, diğer açık sahih olan hadisleri de red etmek manasına gelmektedir. Şüphe yok ki Resulullah (s.a.v.) sabah namazının sünnetini hafif tutarlardı. Hatta müminlerin annesi Aişe (r.a.): "Acaba Ummu'l Kuran-ı (fatihayı) orada okur muydu?" bile derdi.[317]

(317) Buhari: 3/38 Teheccüd bölümünde: Sabahın ilk sünnetinde okunacaklar babında: Müslim: 724 ve 92 Misafirin namazı bölümünde; sabahın ilk iki rekatlık sünnetinin müstehaplığı babında; Muvatta: 1/127 gece namazında sabahın ilk iki rekatlık sünnetinde rivayet ettiler.

Nebi (s.a.v.) seferde iken namazı kısa tutardı. Ta ki bazen de sabah namazı da muavizeteyni okurdu."[318] Çocuğun ağlamasından dolayı da namazı hafif tutardı.[319] Dolayısı ile sünnet olan hafiflemek için hafif, uzatmak için uzun tutmaktır. Ortasını tutturmak galib olandır.

(318) Sf: 163'de geçti.

(319) Sf: 147'de tahrici geçti.

Enes'in inkar etmiş olduğu, hafif tutmaya ihtiyacı olduğu halde kişinin kendisine hafif tutmamasıdır. Bu da bir teşdid örneğidir. Şüphe yok ki bu Nebi (s.a.v.)'nin sünnetine ve getirdiklerine terstir. Muaz'ın hadisine ve: **"Sen fitneci misin. Ya Muaz!"** dediği hadise gelince, bu kelime ile sadece, namazı çaldığı konusu çıkarılması gerekir. Hadisin başını ve sonunu bilmemektedirler. Dolayısı ile Muaz'ın şu kıssasını dinle: Cabir bin Abdullah'dan dedi ki: "Bir adam iki tane su kabı ile namaza geldi. Geceden bir bölüm idi. Muazı'da namaz kıldıran görünce iki kabı da bırakıverdi. Muaz'a yöneldi ve o Bakara ya da Nisa surelerini okumakta idi. Adam sonra gitti ve Muaz'ın kendisi hakkında bir şeyler söylediğini duydu. Direk Resulullah'ın (s.a.v.) yanına onu Muaz'ı şikayet için gitti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.)Muaz'a: **"Sen fitneci misin Ey Muaz?"** ya da: **"Sen fitne çıkaran mısın?"** demiştir, üç defa.

Dolayısı ile sen: "Sebbihis me Rabbekel Ala"yı, okusaydın ya!Çünkü senin arkanda yaşlı, zayıf ve ihtiyaç sahibi kimseler durmaktadır. diye buyurdular.[320] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Lafzı ise Buhari'nindir.

(320) Tahrici sf: 162'de geçti.

"İmamı Ahmed'in Müsned'inde ise Enes bin Malik'in rivayet ettiği hadiste kendisi şöyle demiştir: "Muaz bin Cebel bir topluluğa imam olmuştu. Bu arada Huzam girdi ve kendisi hurmalıklarını sulamak istiyordu. Toplukla birlikte mescide girdi. Muaz'ın namazı uzattığını görünce namaza durmadı. Hurmalıklarını sulamaya gitti. Muaz namazı bitirince durumu ona anlattılar. O da: "Bu münafıktır, kendisinin hurmalıklarını sulaması namazından daha mı acıdır ki?" dedi. (Ravi devamla) dedi ki: "Huzam Nebi (s.a.v.)'in yanına geldi. Muaz da onun yanında idi. Kendi: "Ey Allah'ın Nebisi!Ben kendime ait olan hurmalıklarımı sulamayı sadece kast etim. Mescide toplulukla (cemaatle) beraber namaz kılmak için girdim. O namazı uzatınca bende namazın namazı bırakıp (çıktım) ve hurmalıklarıma gittim. O da beni münafık sanmış" dedi. Bunun üzerine Nebi (s.a.v.) Muaz'a dönüp: **"Sen fitneci misin? Namazı fazla uzatma onlara!"Sebbihis me Rabbikel Ala" ve "Eş-Şemsi ve Duha'ha"yı vs.leri oku"** diye buyurdular."[321]

(321) Ahmed: 3/124. Bu sahih bir hadistir.

Muaz bin Rifae El-Ensari, O da Süleym'den rivayete göre şöyle demiştir: "Beni Seleme'den bir adam Resulullah'a (s.a.v.) gelip: "Ey Allah'ın Resulü!Muhakkak Muaz bin Cebel bize, biz uyuduğumuz zaman gelir. Bizim de işlerimiz gündüz vakti olmaktadır. Kendisi namaza diye nida etmektedir. Biz de namaza gideriz. Kendisi de namazı bizlere (oldukça) uzatmaktadır" dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): **"Ya Muaz bin Cebel!Fitne çıkaran olma! Ya benimle beraber namaz kılarsın ya da kavmine namazı hafif tutarsın"** diye buyurdular. Sonra da:

"Ey Süleym!Kuran ile birlikte başka neyi okuyorsun?" diye buyurdu. O da:

"Ben Allah'dan (c.c.)Cennet'i istiyor, Cehennem'den de O'na sığınıyorum. Allah'a yemin olsun ki senin ve Muaz'ın dendenesi (vızıltısı) gibi daha güzel var mıdır?" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

"Benim ve Muaz'ın (dua ettiğimiz zamanki) **vızıltımızın, Allah'dan (c.c.) Cennet'i dilemek, Cehennnem'den de korumasını istemek olduğunu da anlarsın?!"** diye buyurdular. Süleym: "İnşallah Uhuda hazırlanıyorlardı. O da (Süleym) savaşa çıktı. Kendisi de şehitler kervanına katılanlardan idi. Allah rahmet etsin.[322] Bunu İmam Ahmed rivayet etmiştir.

(322) Ahmed: 5/74 senedinde meçhul bir ravi vardır.

Şayet: "Ahmed bin Hanbel, Bureyde hadisinden rivayetle; Muaz bin Cebel'in, ashabına yatsı namazını;"iğterebetis saatı" suresiyle namazı kıldırdığını, bir adamın da namazı bitirmeden kalkıp tek başına namaz kıldığını sonra da gittiğini, Muaz'ında ona şiddetlice ağır bir söz (münafık) dediğini, o adamında Resulullah'a (s.a.v.) gelip, itirazda bulunduğunu: "Ben hurmalıklarımla çalışmayı kast etmiştim. Susuz kaldıklarından korktum" demesi üzerine Resulullah'ın (s.a.v.): **"Eş-Şemsi ve Duha ha" ile ve diğerlerle namazı kıldın"**[323] demesi ile ilgili hadise gelecek olursak buna: "Bu Muaz'ın kıssası tekrar etmiştir cevabını vermek gerçekten doğrudan uzak olan bir cevabtır. Çünkü Muaz Allah'ın (c.c.) dini hakkında, Resulullah'ın (s.a.v.) O'nu nehy edip sonra da ona dönmesi hususunda fakih kimse idi. Bu cevapta en iyi olan açıklama onun ilk rekatta okuduğudur. Dedi ki: Bakarayı işitmiştir ve; "igterebetis- saah" ile kıldırmıştır" demiştir. "Sahihayn'da" rivayete göre: "Kendisi Bakara suresini okumuştur."Bazı ravilerde şüpheye girmiş ve "Bakara ve Nisa sureleri" demişlerdir.

"İgterebetis-Saah" suresini okuması ile ilgili kıssa da "sahih" adlı eserde zikr olunmamıştır.[324] Nitekim "sahih"de olan bundan; sıhhat hususunda daha evladır. Cabir (r.a.) hadisi ezberlemiş ve: "Muaz Nebi (s.a.v.) ile beraber yatsıyı kıldı. Sonra da kavmine gitti, onlara imamlık yaptı. Bakara suresini okumakla başladı" dedi ve kıssayı zikretti.[325] İşte Cabir onun bunu bir defa yaptığını ve Bakara'yı okuduğunu haber vermiştir. Şüphe etmemiştir. Bu hadiste; "Sahihayn"da geçip sıhhatinde ittifak edilmiştir. Allah (c.c.) en iyisini bilir.

(323) Ahmed: 5/355 hadis sahihtir.

(324) Ahmed: "Müsnedin'de": 5/355 Büreyde hadisinden (r.a.) Hadis sahih bir hadistir.

(325) Buhari: 2/162-166 Cemaatle namaz bölümünde: İmam namazı uzatsa, kişide ihtiyacı olsa çıksa ve namaz kılsa babında ve: 10/429'da Edeb bölümünde: Bunu diyeni tevilinden dolayı küfür olarak görmeyenler babında: Müslim: (465) Namaz'da: Yatsı namazındaki kıraat babında rivayet ettiler.

FASILA

Bununla da ortaya çıktı ki; derine dalmak, aşırıya kaçmak (bu konuda) ve teşditli olmak Nebi (s.a.v.)'in nehy etmiş olduğu olup, bu Resulullah'ın (s.a.v.) getirdiklerine, ashabının ve yolda ilerleyenlerin yapmış olduklarına terstir. O'nun yaptıklarına uymak ve kendisinden sonra raşid halifelere muvafat etmek tabi olmanın özüdür. Nitekim bunlardan yüz çeviren ve cahillik yapan bunları bilmediğinden yapmaktadır. Aynı zamanda yanlışta derinleşmek, aşırıya gitmek O'nun (s.a.v.) getirdiklerine terstir. Getirdiklerine tecavüz etmek ve ifrata kaçmak demektir. Bunun tersi de zai etmek, bunda tefride kaçmak ve kılmaktır. İşte bu ikiside (ifrat-tefrid) hata olup sıratı mustekimden sapma demektir. Kuvvetli metoddan çıkış demektir. Allah'ın (c.c.) dini ifrat ile tefrit arasındadır.

Ali bin Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "İnsanların en hayırlısı kendisine yüksek gelen ve alçak gelen şeylerde orta yolu, tarzı alan kişidir. "Bunu, ibni Mübarek Muhammed bin Talha'dan, O da Ali'den zikretmiştir. İbni Aişe şöyle demiştir: "Yüce Allah (c.c.) kulları için bir şeyi emrettiği zaman muhakkak ki onda şeytanın iki tane fonksiyonu (vesvesesi) bulunmaktadır. Ya aşırılığı (ifratı) ya da azlığı (tefriti) sokar." Bazı Selef alimleri dedi ki: "Allah'ın (c.c.) dini ifrat ve tefrit arasındaki (orta yoldur). "Şüphesiz ki yüce Allah (c.c.) kitabının bazı yerlerinde iki taifenin (ifrat-tefrit) arasında bulunan vasat (orta yol) ehlini övmüştür ve şöyle buyurmuştur:

"Ve onlar ki, mallarını infak ettiklerinde israf da etmezler, cimrilik de etmezler. Bunun arasında orta bir yol tutarlar." (Furkan: 25/67)

Bir ayette de şöyle buyurmuştur:

"(Zincire vurulmuş esirler gibi) **elini boynuna bağlanmış kılma** (cimri olma)**. Onu büsbütün de açma** (israf da etme)**. Yoksa sonra kınanmış, yaptığına pişman olur kalırsın." (İsra: 17/29)**

Başka bir ayet de şöyledir:

"Akrabaya, hakkını ver, yoksula da, yolda kalmışa da. Ama saçıp savurma!" (İsra: 17/26)

Böylece de akrabaya, hakkını ver, yoksula da, yolda kalmışa -tutma yönünden- onların haklarına inhiraf etmeyi men etmiştir. Savurma yönünden de saçıp savurmayı da yasak etmiştir. Nitekim Allah'ın (c.c.) rızalığı ifrat ve tefrit arasında bulunmakladır. Bu yüzden de bu ümmet ümmetlerin vasatı (ortası)dır. Kıblesi de iki tane inhiraf olmuş (sapıtmış) kıblenin ortasında bulunan bir kıbledir. Nitekim orta olan her zaman kendi etrafını korumaktadır. İkisin de ihlal etmek daha çabuk olmaktadır. Tıpkı şairin dediği gibi:

“Hadiseleri kapsayan korunmuş bir orta yol oldu.

Öyle ki (kendi) tarafı da oluşmuş oldu.”

Muhakkak ki Rabb Teala’nın şeriatı ve taktiri tüm işlerin hayırlı olanının ortası olduğunda ittifak etmişlerdir. Onların: “Sahabelerin, Resulullah’ın (s.a.v.) sesini, kıraatini sevmeleri, onun namazı uzattığı ihtimalini vermektedir. Bununla da bir zorluk görmemekteydiler. Allah’ın (c.c.) bana verdiği ömrüm hakkı için diyorum ki, durum gerçekten de zikrettikleri gibidir. Bilakis sahabelerin, Nebi (s.a.v.)’yi sevmeleri, onların nefislerini ve mallarını onun önünde bezl etmeye taşımıştır. Hatta onun kerim olan nefsiyle onların nefislerinin korunması da söz konusu husule gelmektedir. Kendileri onun önünde ölüme gitmiş, seven de sevilenin rızalığına ilerlemiştir. Allah’ın (c.c.) bana verdiği ömrüm hakkı için derim ki; ondan sonra kıyamet gününe dek ona tabi olma durumu, onların hiç bir kınayıcının kınamasından korkmadan onun sünnetlerine tabi olmalarını sağlamaktadır. Onlar aynı zamanda hiçbir azarlayıcının azarlamasından da imtina etmezler. Nitekim onlar Nebi (s.a.v.)’nin getirdiklerine ve ona tabi olmayı üstlenmişler, kimsenin kınamasını aldırış etmemişler kimseden çekinmemişler, cahillerle mücadele etmişlerdir. Nitekim o cahillerde Resulullah’ın (s.a.v.)’in sünnetine bedel (karşılık) olarak kendi adamlarının görüşlerine uymakta, onlara sımsıkı sarılmakta, bir defa da olsa yollarından şaşmazlar. Kuran ve sünnetin nasslarında buna arz etmekle, sultana ordunun arz edilişi gibi bir (tavır) takınmaktadırlar. Onlara muvafık (denk) olanı kabul ederler. Muhalif gelenleri ise birçok tevil türleriyle red edercesine bir yol izlerler. Bazen: “Bunun zahiri metruktur” demişler, bazen de: “Bu sözün kim tarafından söyleneceği meçhuldür” demişler, bazen de: “Bu mensuhtur”, bazen de: “Bizim tabi olmuş eserimiz bunlardan daha ilimlidir” demişlerdir, onlara muhalif gelenler de, onun sahih hadimsleri olup, onların muhalefet ettiklerini göstermektedir. Böylece de bu fırkanın tabi olması zor gibi olmuş, onun (s.a.v.) sünnetine yaklaşmak hususunda, onlar dönüp dolaşıp (yan çizmekte)dir. Onların gözlerinden kerim olan şahısları kaçacak olsa onun görüşlerinin dosdoğru hidayet üzerinde olduğuna da şahitlikten çekinmezler.

(NEBİ(S.A.V.)NAMAZININSIFATI(ŞEKLİ)HAKKINDA)FASILA

Şimdi Nebi (s.a.v.)’in kıbleye dönüşü ile başlayan ve “Allah’u Ekber”, deyip selam vermesine de namazının siyakı ve açıklamasını, sen gözlerinle, kıldığına şahitlik ediyormuşcasına belirteceğiz. Sonra da dilediğin gibi kendine pay çıkar!.

Resulullah (s.a.v.) namaza kalktığı zaman kıbleye dönerdi[326], namazgahında durur, iki elini kulak uçlarına kadar uzatır[327] parmaklarını kıbleye doğru yönlendirir ve “Allahu Ekber” deyip başlardı. Bundan önce de: “Ben filan filanca namazı, filanca imamın arkasında, Allah için şu vakitte dört rekatlık farz olarak vs. eda etmeye niyet ettim” demezdi:Aynı zamanda namazının ne öncesinde

ve ne de sonrasında bununla ilgili, namazın hiçbir yerinde bir kelime bile söylememiştir. Nitekim sahabeleri, onun namazdaki hareket, sukunet ve heyetinden de rivayetler nakl etmişlerdir. Onun sakallarının hareket etmesini bile nakl etmişlerdir. Hatta namazda bir defasında kızının kızını da taşıdığı bile olmuştur. Bunları bile nakl etmişler ihmale gitmemişlerdir. Öyleyse namazın başından sonuna dek zikredilen bu önemli konunun -ki bu namazın girişindeki bir şiardır- nakledilmemesi, bunun terk edilmesi nasıl görüşlerini birleştirecek?

(326) Namaza durulduğu zaman kıbleye; kabeye dönmek bütün cumhur alimlerinin çok büyük çoğunluğuna göre farz oluş bu mutevatir olarak (s.a.v.)'den gelmiştir. Buna şu ayet delalet etmektedir: **"Yüzünü mescidi haram tarafına çevir.** Hadiste, "namazı unutan" hadisinde geçmişti.

(327) Müslim: 391, 26 Namaz'da: Omuzlara dek iki elin kaldırılmasının müstehaplığı babında...: Ebu Davud: 745 namazda: Namazın başlangıcı babında: Nesei: 2/122 iftitahda: Kulak uçlarına dek iki elin kaldırılması babında: 2/182. İftitah bölümünde, ruku için iki elin kulak memelerinin hizasına dek kaldırma babında; ibni Huzeyme: 480'de rivayet ettiler.

Ömrüm hakkı için: Eğer bu konuda bir kelime bile söylediği (niyette) sabit olmuşsa elbetteki ona ilk uyacak biziz, ona gidecek olanlar da biziz. Sonra da sağ eliyle sol elini tutar mufassalının üzerine koyar[328] sonra da göğüsüne koyup sonra da şöyle derdi: "Subhaneke, allahümme baid beyni ve beyne hataya ya kema ba atte, beynel meşrila vel meğribi. Allahumme nekkini min hatayaya kema yunekki es-Sevbul Ebyadu mined denesi. Allahumme. İğsil hataya ya bil-mai ves-Selci vel-Beredi."[329] Bazen de şöyle derdi: "Veccehtü vechiye lillezi fataras-Semavati vel-Ardi hanifen muslimen ve ma ene minel muşrikin. İnne salati ve nusuki ve mahyaya ve mamati lillahi rabbil alemin? La şerike leh ve bizalike umirtu ve ene evvelül müslimin. Allahumme entel melik la ilahe illa enle ve ene abduke, zalemtu nefsi ve tereftu bizanbifeğfirli zunubi cemian, la yeğfiruz. Zunube illa enle vehdini li eh senil ahlak, la yehdi li ehseniha illa ente. Vesrif anni şeyyi eha, la yesrifu anni şeyeeha illa ente.Lebbeyke ve sadeyke. Vel hayru kulluhu fi yeeyk veş-Şerru leyse ileyke. İnna bike ve ileyke. Tebarekte ve Tealeyte, Esteğfiruke ve Etubu ileyke"[330] Lakin bu duayı onun gece namazında okuduğu rivayet olunmuştur. Bazen de şöyle derdi: "Allahu Ekber. Allahu Ekber Kebiran, Vel Hamdulillahi Kesiran Vel Hamdulillahi Kesiran, ve subhanellahi bukreten ve asilen"[331] Bazen de; "Allahu Ekber, AllahuEkber, La ilahe illa ente, La ilahe illa ente subhanellahi ve bihamdihi subhenellahi ve bihamdihi" derdi. Sonra da: "Euzu Billahi ve bi hamdih" derdi. Sonra da: "Euzu billahi mineş-şeytanirracim" der, bazen de: "Euzu billahi mineş-şeytanir racim min nefhihi ve nefesihi ve hemzihi"[332] Bazen de: "Allahumme inni euzu bike mineş-şeytair-racim ve hemzihi ve nefhihi ve nefesihi"[333] derdi.

(328) Ebu Davud: 757 Namaz'da: Namazda sağı solun üzerine koymak babında: Nesei: 2/126 iftitahda; namazda sağı solun üzerine koymak babında: İbni Huzeyme 480 namazda sağ elin içini sol elin dışına koyma, kolla bilek hepsini koyma babında rivayet etiler.

(329) Manası: "Allah'ın seni tenzih ederim. Allah'ım! Doğu ile batıyı nasıl ayırmışsan, beni de hatalarımla ayır. Allah'ım! Beyaz bir elbiseden (siyah) bir kiri temizlediğin gibi beni de hatalarından temizle, koru. Allah'ım! hatalarınımı su, kar ve dolu ile temizle, yıka." Mütercim.

Ebu Davud: 759 Namaz'da: Namazda sağı solun üzerine koymak babında: İbni Huzeyme: 479 Namazda, kıraate başlamadan önce sağı solun üzerine namazda koyma babında; Ebu'ş Şeyh'de bunu Tarihu'l isbahan'da: 125 rivayet etmiştir.

(330) Manası: "Yüzümü müslüman ve hanif olarak semavatı ve yeri yaratana çevirdim. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz ki namazım, ibadetlerim, yaşamam ve ölümüm alemlerin Rabbi olan Allah'adır. O'nun ortağı yoktur. Ben böylece emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim. Allah'ım!Sen meliksin senden başka hiçbir ilah yoktur. Bende senin kulunum. Nefsime zulm ettim. Günahlarımı itiraf ettim. Öyleyse benim bütün günahlarımı bağışla. Senden başka günahları bağışlayan yoktur. Beni en güzel ahlaka ulaştır. Ancak en güzeline sen ulaştırırsın. Günahlarımı da benden uzaklaştır. Senden başka günahları uzaklaştıracak yoktur. Lebbeyke, senin emrine amadeyim. Hayırın hepsi iki elindedir. Şerr ise sana değildir. (senden değildir). Biz senden geldik, sana döneceğiz. Sen mübarek ve yüce olansın. Senden bağış istiyor, tevbe ediyorum sana." Mütercim.

Buhari: 744, Ezan'da: Tekbirden sonra ne der babında; Müslim: 598 mesacidde: İhram tekbiri ve kıraat arasında neler de babında; Ebu Davud: 781 Namaz'da: İftitah sırasında sekte babında. Nesei: 2/128-129 İftitah'da: Tekbir ve kıraat arasındaki babda rivayet ettiler. Hafız dedi ki: 2/230: "Bu Hanefilere hilaf olarak namazda Kuran'ın dışında da dua etmenin cevazını göstermektedir. Aynı zamanda bu dua ubudiyyeti izhar etmek için resulullah (s.a.v.)'den de mubalağalı bir yolla olmuş bir duadır. Baıları da: "Ümmetime öğretme yolu ile olan bir duadır" da demişlerdir.

(331) Manası: "Allahu Ekber, Allahu Ekber o büyük, çokça hamd O'nadır, çokça hamd O'nadır. Gece ve gündüz (her zaman) onu tenzih ederim." Mütercim.

Müslim: (771) Misafirlerin namazında: Gece namazı ve kıyamındaki dua babında: Ebu Davud: 760 Namazda; namaz (hangi) dua ile açılır babında; Nesei: 2/130 iftitahda: Tekbir ve kıraat arasında zikir ve dua etmek hakkında başka bir tür babında rivayet etmişlerdir.

(332) Manası: "Şeytanın şerrinden Allah'a (c.c.) sığınırım. Onun (şeytanın) üfürmesi, nefesi ve hile sokmasından da sığınırım." Mütercim.

Ahmed: 4/80 ve 85. Ebu Davud: 764 Namaz'da: Namaz (hangi) dua ile açılır babında: İbni Mace: 807 namazın ikamesinde: Namazda Allah'a (c.c.) sığınma babında rivayet ettiler. İbni Hibban; 443 sahihlemiştir. Hakim: 1/235'de rivayet etmiş Zehebi de onaylamıştır. Hadis sahihtir.

(333) Manası: "Allah'ım! Ben sana şeytanın şerrinden sığınırım. Şeytanın hile, nefesi ve üfürmesinden de yine Allah'a (c.c.) sığınırım." Mütercim.

Ebu Davud: İbni Mace, Darekutni rivayet etmiş, Hakim sahihlemiş, Zehebi de onaylamıştır. İbni Hibban'da sahihlemiştir. Hadis sahih bir hadistir.

Sonra da Rasulullah (s.a.v.) Fatihatul Kitabı (Fatiha suresini) okurdu.[334] Şayet namaz cehri (sesli okunan bir) namaz ise kıraati onlara dinlettirirdi. O (s.a.v.): "Bismillahirrahmanirrahim" demeyi de cemaate işitirmezdi."[335] O'nun Rabbi (c.c.) onun okuyup okumadığını en iyi bilendir. Nebi (s.a.v.) ayetleri teker teker okurdu. Sonra da: **"Rabbil alemin"** ayetinde durur (beklerdi). Sonra da **"Maliki yevmid-Din"** ayetini yavaşca ve tertil üzere okurdu. Rahman lafzını ve Rahim lafzını çeker idi. **"Maliki yevmid-Din"** ayetini de elifli okurdu. Sureyi bitirdiği zaman da, amini seslice söylerdi, sesini de bununla çekerdi, yükseltirdi.[336] Arkasındakiler de mescid inleyene dek seslice çekerlerdi.[337]

(334) Buhari: 2/200 Namazın sıfatında: Kıraatın vavibliği babında; Müslim: 394 Namazda, her rekatta Fatiha'yı okumanın vucubiyeti babında; Ebu Davud: 822 Tirmizi: 247; ibni Mace:837, Nesei: 2/137, 138'de rivayet ettiler.

(335) Buhari: 2/188 namazın sıfatında. Tekbirden sonra ne der babında. Lafzı ise şöyledir: "Nebi (s.a.v.), Ebu Bekir ve Ömer (r.a.) namazı: **"Elhamdulullahi Rabbil Alemin"** ile açarlardı: Tirmizi: 246'da rivayet etmiş ona göre de: "Kıraat" lafzı "namaz"a bedel gelmiştir. Kendisi "Osman" lafzını da ziyade etmiştir. Müslim: 399 namazda besmele sesli okunmaz diyenin delili babında rivayet etti.

(336) Tirmizi: 248 Namaz'da: İmamın arkasında temin (amin) demek babında rivayet etti: İsnadı sahihdir. Bunu hafız "Telhis" adlı eserinde; 90 zikretmiş, nisbetini de Darekutni, ibni Hibban'a; Süfyan-ı Sevri yolu ile belirtmiştir. Senedi de sahihtir" demiştir, Nesei: 2/122; ibni Hibban: 462'de rivayet ettiler.

(337) İsnadı zayıftır. Bunu Şaafi "Sünen'in"de: 1/76'da rivayet etmiştir. Hadisin senedinde Müslim bin Halid ez-Zenci vardır. Kendisinde çokça vehm bulunmaktadır. İbni Cüreyc de bu senedde bulunmaktadır. Kendisi de müddelis olup ananesi mevcuttur.

Kendilerinden (s.a.v.)Fatiha ile bir surenin kıraati arasında susmuş (sekte yapmış) mıdır yoksa kıraatten sonra hepsinde mi sekte yapmıştır? konusu ile ilgili gelen rivayetlerde ihtilaf edilmiştir. Yunus dedi ki: "Hasan'dan ve Sumure'den gelen (rivayetle) iki tane sekteyi ezberledim: İmamın tekbir getirmesiyle ta ki okuması bitince, ruku anındaki sektesi. Nitekim bunu Ubey bin Kab'da tasdik etmiştir.[338]

(338) Ebu Davud: 777 namazda: İftitah anında sekte babında rivayet etti. Hadis sahihtir.

Yunus Esas el-Hamrani de Haran'dan rivayetle muvafakat etmiş ve şöyle demiştir. "Namazı açtığı zaman sekte yapması ve kıraatin hehpsini bitirdiği zaman ki sektesi (durması)'dır.[339] Katade de bu ikisine muhalefet edip şöyle demiştir: "Hasan'dan rivayette; Semra bin Cündab ve İmran bin Husayn müzakere ediyorlardı. Sonra, Resulullah (s.a.v.)'den iki tane sekteyi ezberlediğini anlatmıştır: Tekbir getirdiği vakitleri duruşu (sektesi) ve: **"Gayril mağdubi aleyhim veladdallin"** ayetinin kıraati bittiği zaman ki sektesi. Sadece bu ikisi mevcuttur." Nitekim bunu Semra ezberlemiş, onu da İmran bin Husayn karşı çıkmıştır. Her ikisi de bu konuda Ubey bin Kab'a mektup yazmışlardır. Onun bu kitabında (mektubunda) da Semra'nın şüphesiz ezberlediği yazılıydı."[340]

(340) Ebu Davud: 729 Namaz'da: İftitah anında sekte babında; ibni Mace: 844 namazın ikamesinde: İmamın iki sektesi babında: Tirimizi: 251 namazda: Namazda iki sekte hakkındaki babda rivayet etti. Dedi ki: "Bu Semra'nın hadisi hasen bir hasendir."Alkame Ahmed Şakir: "Tirmizi'nin Süneni'ne" yaptığı Lalikinde: 2/31: "Bu hades sahihtir" Ravileri de sikadırlar. Tirmizi bunu hasen saymıştır. Semra'dan Hasan'ın işitmesindeki ihtilaftan dolayı. Nitekim bu konuda önceden konuşmuştuk. 182"deki hadisin şerhinde ondan işitmesini de sabit kılmışmtık. Tirmizi'de Semra'dan Hasan'ın birçok hadisini, birçok yerlerde sahihlemiştir.

Kab'da aynı zamanda şöyle de demiştir: "Hasan'dan ve Semra'dan (rivayetle) ki tane Resulullah'dan (s.a.v.) sektesini ezberledim. Kendileri namaza durunca ve kıraatleri bitince." Kendisi devamla da: **"/ayrilmağdubi aleyhim veladdallin"** demiştir.[341]

(341) Ebu Davud: 780 Namaz'da: İftitah anında sekte babında rivayet etti. İbni Hibban'da: 448'de sahihlemiştir.

Dolayısı ile hadisler sadece iki tane sektesinin olduğunda ittifak etmişlerdir: 1. başlangıç duruşu (sektesi) ve hakkında ihtilaf edilen sekte. Fatiha'nın okunmasından sonradır diyen Katade'dir. Semra'da buna ihtilafta bulunmuştur. Bazen bunu der, bazen de "kıratten sonradır sekte" der. Yunus ve Eşas'ın bütün kıraatlerin bitmesinden sonradır sekte demelerinde ihtilaf edilmemiştir. İşte bu iki rivayetin en tercihe şayen olanıdır. Allah (c.c.) en iyisini bilir. Dolayısı ile Nebi (s.a.v.)'den, Onun -ta ki arkasından birisi okuyana dek- Fatiha suresini okudukları sonra susması ile ilgili sahih ve zayıf bir rivayet nakl edilmiş değildir. Nitekim gördüğün gibi sükutu ile ilgili sadece bu ihtilaflı hadis mevcuttur. Şayet burada Fatiha suresini okumaya kavuşacak uzun bir sekte ile durmuş olsa idi bu sahabelere gizli olmazdı. Nitekim bunu bilmeleri ve nakl etmeleri iftitah sektesinden daha önemlidir.

Nebi (s.a.v.) bundan sonra da, bazen uzun, bazen kısa ve bazen de az önce hakkında hadisleri geçtiği gibi orta (mutevassıt) olarak okurdu.[342] Kendileri surenin ortasından başlamazlardı, sonundan da öyle. Kendileri (s.a.v.) surenin başından okurlar, bazen tamamını -bu da çoğunlukla yapmış olduğudur- bazen de bir kısmını okur bir kısmını da ikinci rekatta tamamlardı. Kendisinin bir surenin her ayeti ya da sonunu okuduğu rivayet olunmamıştır. Ancak sabah namazının sünneti hariç. Çünkü

Nebi (s.a.v.) şu iki ayette burada namazını kılmıştır: **"Gulu: Amenna billahi ve ma unzile ileyna"** ayetini **(Bakara: 2/136)** ve: **"Gul ya ehlel kitabi tealev ila kelimetin sevain beynena ve beynekum.."(Ali imran: 3/64)** ayetini okumuştur."[343] iki rekatta da bir sureyi okuduğu olmuştur. Bazen de sureyi ikinci rekatta iade ederlerdi. Bazen de iki sureyi bir rekatta okurlardı. İlkine gelince; Aişe (r.a.)'nin şu kavlinde olduğu gibidir: "Nebi (s.a.v.) "Akşam namazında Araf'ı okurdu. Bunu da iki rekatta ayrırdı.[344] İkincisine gelince bu da sabah namazındaki iki rekatta da; **"iza zulziletil.."** suresini okumasıdır.[345]

(342) Bak: "Kıyamda okuma miktarı faslına" sf: 151-157. Bu geçmişti.

(343) Müslim: 728, Misafirlerin namazı bölümünde: sabahın iki rekatlık namazın müstehaplığı babında; Ebu Davud: 1259. Namaz'da: Namazın tahfifi babında; Nesei: 2/155 iftitahda: Akşam namazında "Elif lam mim sad" ile okuma babında rivayet etti. Hadis hasendir.

(345) Ebu Davud: 816, Namaz'da: Kişi iki rekatta bir sureyi iade ederse babında rivayet etti. İsnadı sahihtir.

Bu iki hadisde "sünenlerde" bulunmaktadır.

Üçünçüsüne gelince; bu da ibni Mesud'un şu kavli gibidir: "Ben Rasulullah'ın (s.a.v.) aralarını yakınlaştırdığı nazairleri (benzerleri) biliyorum" dedi ve kendisi bir rekatta olmak üzere iki sureyi, mufassallardan yirmi tane sureyi zikretti. "Bu hadis" sahihayn"da bulunmaktadır.[346] Nebi (s.a.v.) sabahın kıraatini uzatırdı. Diğer namazlara nazaran bunu daha çok uzatırdı. Ondan rivayet edildiğine göre de o mukim iken en kısa okuduğu "kaf" ve benzer surelerdir."[347] Kendileri kıraati sabah namazında, akşam yatsının da ilk iki rekatinde sesli okurdu. Bunların dışındakilerde ise sessiz okurlardı. Bazen de kıraati sessiz okuduğu halde işittirdiği de olmuştur.[348] Kendileri cuma günün sabah namazında "Elif lam mim. Tenzil; secde suresini ve "Hel eta" suresini tamamı ile okurlardı."[349] Bu ikisinden birisini kısaltmamış ve birisinin bir kısmını birisinin de bir kısmını sadece okumada bulunmamıştır.

(346) Buhari: 2/214, 215. Namazın sıfatında: Bir rekatta iki sureyi cem etme babında ve sonları ile okuma babında. Aynı zamanda Kuran'ın faziletleri bölümünde: Kuran'ın telifi babında Müslim: 822 misafirlerin namazında; Kıraatın tertih babında; Ebu Davud: 1396. Namaz'da: Kuran'ın hizip hizip okunması babında; Nesei: 2/175, 176 İftitah'da: Bir rekatta iki sureyi kıraat eyleme babında; Tirmizi: 602. Namaz'da: Bir rekatta iki surenin okunması ile ilgili zikrolunanlar babında rivayet ettiler.

(347) Sf: 153'de geçti.

(348) Sf: 157'de geçti.

(349) Sf: 188'de geçti.

(349) Sf: 188'de geçti.

Cuma namazında Cuma suresi ve Münafıkun suresinin tamamını okumuşlardır.[350] Sonlarını da kısaltmamışlardır. nebi (s.a.v.) bazen "A'la" ve "/aşiye"[351] surelerini okurdu. İki Bayram namazlarında da "kaf" "İbtere betis- saab sureisin tamamı ile okurlardı.[352] bunu da sonlarını kısaltmamışlardır. Nebi (s.a.v.) bazen "Ala" ve "/aşiye"[351] surelerini okurdu iki bayram namazlarında da; "kaf", "ikterebetis-Saah" suresini tamamı ile okurlardı."[352] Bunun da sonlarını kısaltmazdı. Gizli okunan namazlarda bazen secde ayeti olan bir sureyi okur secde eder arkasındakiler de secde ederlerdi. Öğle namazında da: "Elif lam mim tenzil" secde suresi kadar[353] ya da takriben otuz ayet kadar okurdu.[354] bazen de burada "sebbihisme Rabbikel ala" ve "Elleyli iza yeğşa" ve "Essemai zatil buruc" ve benzer sureleri okurdu."[355] bazen de Nebi (s.a.v.), "Lokman" ve "Ez-Zariyat" surelerini okurlardı.[356] Kendileri ilk rekatta kalkarlardı. Ayak adımlarının sesini kimsenin duymaması da bundandır.[357] Aynı şekilde kendileri (s.a.v.) bütün namazlarda ikincisine nazaran ilk rekatı uzatırdı. İkindi namazında ilk iki rekatındaki kıraati de her rekatteki onbeş ayet kadar idi.[358]

(351) Tahrici: sf: 158'de geçti.

(352) Müslim: 891. İki bayram da iki bayram namazında neler okunur babında: Muvatta: 1/180 iki bayram bölümünde: İki bayram namazında tekbir ve kıraat hakkında gelenler babında; Ebu Davud: 1154. Namaz'da: Kurban ve ramazan bayram namazlarında ne okunur babında; Tirmizi: 534 namazda: İki bayram namazındaki kıraatler babında; Nesei: 3/183 ve 184 iki bayram bölümünde: iki bayram namazında: "Kaf" ve "igterebat.." suresini okuma babında rivayet ettiler.

(353) Ebu Davud: 807. Namaz'da öğle ve ikindi namazlarında kıraatte neler takdir edilir. Babında rivayet etti. Hadisin senedinde umeyye vardır. Kendisi meçhuldür.

(354) Sf: 156'da geçti.

(355) Sf: 157'de geçti.

(356) Nesei: 1/163. İftiah bölümünde: Öğle namazının kıraati babında rivayet etti. Hadis hasendir. Bu geçmişti.

(357) Sf: 156'da geçti.

(358) Sf: 156'da geçti.

Akşam namazında ise bazen: "Araf" suresini[359] bazen de "Et-Tur" suresini okurdu,[360] bazen de: "El-Mürselat",[361] bazen de: "Ed-Duhan"[362] suresini okurlardı." Rivayet olunduğuna göre O'nun

(s.a.v.) (akşam) namazında: "Gul ya Eyyuhel Kafirun" suresini ve: "Gul Huvallahu Ehad" suresini okuduğu sabittir.[363] Bunu ibni Mace tek olarak rivayet etmiştir. Her halde bu hadisin ravilerinden birisi onun akşamın sünnetinde bu ikisini okuduğunu vehm etmiştir. Kendisi de akşamın sünnetinde ikisini okumuştur. Dedi ki: "Nebi (s.a.v.) bu iki sureyi akşam namazında (farzında) okumuştur ya da "sünnet" lafzı nüshadan düşmüştür. Allah (c.c.) en iyisini bilir. Yatsı vaktindeki namazda ise: **"Vettini ve'z-Zeytuni"**yi[364] **"İzas-Sema-unşekkat"** surelerini okur, secde ederdi. Arkasındakilerinde hepsi birlikte secde etmişlerdir.[365] Kendileri: **"Eş Şemsi** ve **Duha ha"** ve diğer sureleri okumuştur."[366] Nebi (s.a.v.) kıraati bitirince, nefsi yerine dönmesi için biraz duraksardı.[367]

(359) Sf: 154'de geçmişti.

(360) Sf: 154'de geçti.

(361) Sf: 153'de geçti.

(362) Sf: 154'de geçti.

(363) Sf: 166'de geçti.

(364) Sf: 154'de geçti.

(365) Sf: 155'de geçti.

(366) Sf: 155'de geçti.

(367) Sf: 197'de geçti.

(RUKU'NUNSIFATI) FASILASI

Sonra da Nebi (s.a.v.), tıpkı istiftah tekbirinde[368] yaptığı gibi iki elini kulak memeleri hizasınıa dek kaldırırdı. İşte bu da, Ondan (s.a.v.) tıpkı rukuya gitmek için tekbir alma ile ilgili sahih hadiste belirtildiği gibi sahih olarak gelmiştir. Aynı zamanda burada ellerini kaldırmasını rivayet edenler, tekbir anında ellerini kaldırmadan daha çok rivayet etmektedirler. Sonra Nebi (s.a.v.): **"Allahu Ekber"** der, direk rukuya eğilirdi. İki elini de diz kapaklarına dayar temkinli (sağlamca) dizlerine dayanırdı. Parmak aralarını da açar, kollarını da yanlara dayandırmazdı. Sonra da dümdüz olur, başını da sırtı hizasınca eğerdi. Rükuda iken başını kaldırmaz, doğrultmaz, doğrultmazdı. Sırtını da dümdüz eder. (kambur etmezdi). Çekerdi, toplamazdı. Sonra da; **"subhane Rabbiyel azim"** derdi."[369] Ondan (s.a.v.) rivayet olunduğuna göre kendileri: **"Subhane Rabbiyel Azim ve Buhamdihi"**[370] derdi. Ebu Davud: "Ben bu ziyadenin mahfuz olmadığından korkuyorum" demiştir.

(368) Sf: 194'de geçti.

(369) Ebu Davud: 886. Namaz'da: Ruku ve secde miktarı babında; Tirmizi: 261 Namaz'da: Ruku ve secdede tesbih babında rivayet ettiler. İsnadı zayıftır. Çünkü Aun bin Abdillah bin Ukbe, ibni Mesud'u görmemiştir. Hadisin isnadında yine İshak bin Yezid el-Hezli vardır kendisi meçhuldür. Lakin Tirmizi'nin rivayet ettiği Huzeyfe hadisi buna şahitlik eder; 262. Ebu Davud: 871; Nesei: 3/226. Gece namazı hakkında: Kıyam ve rukunun tesviyesi babında ve iftitahda: Bu kıyamda ne der babında; Müslim: 772 misafirin namazında rivayet ettiler.

(370) Ebu Davud 780 Namaz'da: Ruku ve secdesinde kişi ne der babında: Hadisin senedinde meçhul birisinin ziyadesi vardır. Lakin hadisin Darekutni de şahitleri vardır. İbni Mesud ve Huzeyfe hadisinden Ahmed ve Taberani'de de Ebu Malik el-Esari hadisi vardır. Böylelikle de hasen olmaktadır.

Bazen de bir kimsenin on defa tesbih çekmesi kadar beklerdi. bazen de bundan daha fazla beklerdi. Bazen de: **"Subhanekallahümme** (rabbena) **ve bihamdik. Allahummeğfirli."**[371] derdi. Bazen de: **"Subbuhun Kuddusun Rabbul melaiketi ver-Ruh"** derdi."[372] Bazen de: **"Allahumme!leke Rekatu ve bike Amentu, veleke Eslemtu ve aleyke tevekkeltü, ente rabbi, haşae kalbi ve semi ve basari ve demi ve lehmi? ve azmi ve asabi lillahi Rabbil Alemin"**[373] derdi. Bazen de şöyle derdi: **"Subhane zil ceberüti vel meleküti vel kibriyai vel azameti."**[374] Onun rukusu uzatma ve hafif tutmada kıyamına münasib (aynı) idi. Bu başka hadislerde beyan edilmiştir.

(371) Buhari: 2/247 namazın sıfatında: Secde de tesbih ve dua babında Müslim: (484) namazda ruku ve secdede neler okunur babında; Ebu Davud: (877) Namaz'da: Ruku ve secdede neler okunur babında; Nesei: 2/219 İftitah'da, secdede dua babında rivayet etmişlerdir.

(372) Müslim: (487) namazda ruku ve secdede neler söylenir babında: Ebu Davud (872) Namaz'da: Kişi ruku ve secdesinde neler der babında; Nesei: 2/224 İftitah'da dua ve secdeden başka bir tür babında rivayet ettiler.

(373) Nesei: 2/191 iftitahda: Rukuda dua etmede başka bir tür (nev) babında rivayet etti isnadı sahihtir. Bu hadis Müslim'in rivayet ettiği uzun hadisten bir parçadır.

(374) Nesei: 2/191 İftitah'da: Rukuda dua etmede başka bir tür (nev) babında rivayet etmiştir. Hadisin isnadı sahihtir.

(RUKU'DANDO/RULMANINSIFATI)FASILASI

Sonra da Rasulullah (s.a.v.): **"Semi Allahulimen hamidenh"** deyip[375] başını kaldırır ve tıpkı ruku da kaldırdığı gibi iki elini kaldırır[376] kendisi ayağa doğrulunca: **"Rabbena lekel hamd"** der idi.

Bazen de şunu okurdu: **"Allahümme Rabbena velekel hamd. Miles-Semavatı ve milel ardi ve mile maşite min şeyin badu. Ehlus-senai vel-Mecd ehakku magalel abdu. Ve kulluna leke alaun. Allahümme La mania lima ateyte vela mutiye lima menate vela yenfeu zelceddi minekel-ceddu.**[377]

(375) Müslim: 476 Namaz'da: Rukudan başını kaldırdığı zaman ne der babında: Ebu Davud: 846 Namaz'da rukudan başını kaldırdığı zaman ne der babında Tirmizi: 3541. Dualar bölümünde: Nebi (s.a.v.)'nin duaları babında rivayet ettiler.

(376) Buhari: 2/181 Namazın sıfatında ilk tekbirde elleri kaldırmak ve bununla beraber birlikte iftitah babında ve tekbir getirdiğinde ve ruku ettiğinde, kalktığında iki elin kaldırılması babında ve eller nereye kadar kaldırılır babında ve de iki rekattan kalkınca iki elin kaldırılması babında; Müslim (390) Namaz'da ihram tekbiri ile beraber ellerin omuz hizasına dek kaldırılmasının müstehaplığı babında: Muvatta: 1/75-76-77. Namazda: Namazın iftitahında Ebu Davud: (255) namazda: Ruku anında iki elin kaldırılması babında Nesei: 2/121, 122 rivayet ettiler.

(377) Müslim: 477 namaz bölümünde: Rukudan başını kaldırdığı zaman ne der babında rivayet etti. Duaların manaları geçmişti. Mütercim.

Bazen de buna: "Allahümme tahhirni bis-seki, velbe-radi vel mai baridi. Allahümme tahirni miez-zunüb vel hataya kema yunakka es-sevbu el-Ebyadu minel vesehi"[378] demeyi eklerdi. Nebi (s.a.v.) bu rüknü öyle uzatırdı ki (dışarıdan) birisi: "Her halde unuttu" deyiverirdi kendileri gece namazında da: "Li rabbi el-Hamdu, Li Rabbi El-Hamdu" derdi.[279]

(378) Müslim: 446, 204'de rivayet etmiştir. Duaların manaları geçmişti. Mütercim.

(279) Ebu Davud: 874 Namazda: Ruku ve secdesinde kişi ne der babında; Nesei: 2/200, 231 namazda Ahmed: 5/398.

(SECDEYENASILKAPANILIRKONUSUHAKKINDA)FASILA

Sonra da tekbir getirir ve secdeye varır, iki elini de kaldırmazdı. Nebi (s.a.v.) iki dizini de ellerinden önce (yere) koyardı. Bunu bu şekilde rivayet eden Vail bin Hucr (r.a.)[280] Enes bin Malik'dir.[281] İbni Ömer'de O'ndan (s.a.v.), O'nun iki dizinden önce ellerini koyduğunu rivayet etmiştir. Bunda Ebu Hureyre'ye de ihtilaf etmiştir.[282] "Sünen"de Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Sizden biriniz secde ettiği vakit, devenin çöktüğü gibi çökmesin. İki dizinden önce ellerini koysun."**[283]

(281) Darekutni ve hakim rivayet etmiştir. Hakim: Hadis Buhari ve Müslim şartlarına göre sahihtir" demiştir. Beyhaki: "Bunu El-Ala bin Attar" tek başına rivayet etmiştir. Kendisi de meçhul birisidir.

(282) Hakim rivayet etmiş, sahihlemiştir. Zehebi'de onaylamış, ibni Huzeyme'de "sahih" adlı eserinde: 627 rivayet etmiştir. İsnadı da sahihtir.

(283) Ebu Davud: 840 ve 841 Namaz'da ellerden önce dizler nasıl koyulur babında Tirmizi: 269 namazda, secdede ellerden önce dizleri koyma hakkındaki babda, Nesei: 2/207 iftitah da rivayet etmiştir. İsnadı hasendir. Hafiz ibni Hacer: "Buluğul Meram" adlı eserinde: "Ebu Hureyre'nin hadisinin Vail hadisinden daha kuvvetli olduğunu" söylemiştir. "Sünni Tirmizi"de; 2/58 bu hadis hakkında talik yapan Allame Ahmed şakir şöyle demiştir: "Bu iki hadisin taliki hakkında alimlerin görüşlerinden zahir olan, Ebu Hureyre (r.a.)'nin sahih bir hadis olduğu ve Vail hadisinden daha sahih bulunduğudur. Bu aynı zamanda kavli bir hadis olup ameli hadisten daha tercihe şayendir. Bazı lafızlarda da **"Sizden biriniz secde ettiği zaman devenin çöktüğü gibi çökmesin, iki dizinden önce ellerini koyun"** buyurulmuştur. Bu apaçık bir delildir. Bununla beraber için de ibni Kayyim'inde bulunduğu bazı alimler: Bunu garib bir illetle talil etmeye yönlendirmişler bunun metninin raviye girdiği (karıştırdığını) sanmışlardır. Onun lafzının sıhhatidir. Sonra bu bazı zayıf hadislere de destekçi çıkmaktadır. Öyleki deve çöktüğü vakit dizlerinden önce ellerini koyar. Dolayısı ile deveye benzemeden nehy olayı husule gelmiştir. Yani ellerden önce dizleri koyup secde eder. Bu da doğru olmaz. Çünkü nehy ancak çöküp hızlıa yere atılmakta meydana gelir. Deve de bunun aynısını yapmaktadır. Ancak onun dizleri elleri olup ayaklarında olup ayak kısmı değildir. Bu nitekim: "Lisanı Arab" kitabında da belirtilmiştir: 1/417. İbni Kayyım'ın dediği gibi: Gramerciler bunu açıklamamıştır" demesi de doğru değildir. Bak: "Nebi (s.a.v.) namaz şekli" Nasruddin Elbani: 147'de Mekteb-i İslamiyye matbaasında.

Makberi'den rivayete göre Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz secde ettiği zaman iki ellerinden önce dizlerini koymakla başlasın."[284] Nitekim Ebu Hureyre'nin rivayeti buna zıt düşmektedir. Vail ve ibni Ömer hadisleri de çelişmektedir. Bir kısım taife ibni Ömer'in hadisini seçmiş iken bir kısım taife de Vail'in hadisini tercih etmiştir. Bir taife de mensuh olduğuna hükmetmiş ve: "Önceden dizlerden önce eller koyulurdu. Sonra da öncelikle dizlerin koyulması ile nesh olmuştur" demişlerdir. Bu ibni Huzeyme'nin izlediği görüş olup, kendisi: "Delail" adlı eserde bunu zikredip: Secde de ellerin koyulmasını (öncelikle) mensuh olduğunu, iki elden önce dizlerin koyulması konusunda nesh eden olduğunu belirtmiştir. Sonra da İbrahim bin İsmail, O da Yahya bin Seleme bin Kubeyl'den, O da babasından, O da Seleme'den, O da Musab bin Sad'dan şu yolu rivayet etmiş ve: "Bizler dizlerden önce elleri koyardık. Şimdi ise ellerden önce dizleri koymakla emrolunduk"[285] demiştir.

(284) Beyhaki: 2/100. İsnadında Abdullah bin Said El-Makberi vardır. Kendisi zayıftır.

(285) İbni Huzeyme "Sahihinde": 628 rivayet etti. İsnadı gerçekten çok zayıftır. Çünkü İbrahim ve babası İsmail zayıftırlar. Hafız: "Feth" adlı eserinde: 2/291 bu rivayete işaret edip şöyle demiştir: "Ancak İbrahim bin İsmail bin Yahya bin Seleme bin Kuheyl O da babasından gelen etraftaki (rivayette) ikisi zayıftırlar.

Şayet bu hadis sabit olsaydı şifa (vesilesi) olurdu. Lakin Yahya bin Seleme bin kuheyl hakkında Buhari: "Onda münkerler vardır" demiştir. İbni Main'de: "O bir şey değildir. Hadisi de yazılmaz" demiştir. Nesei de: "Hadisi metruktur. Bu kıssa Yahya ve başkasının vehm ettiği bir kıssadır. Muhakkak ki bilinen ancak Musab bin Sad O da babasından gelen rivayet olup, dizlerden önce ellerin koyulmasındaki tatbikin nesh olduğunu belirtmiştir. Bu ravi de hıfz etmemiştir. "Dedi ki: "Mensuh olan dizlerden önce ellerin koyulmasıdır."

Önce eller koyulur diyenler: "İbni Ömer'in hadisin sahih olarak gelmiştir. Bu Ubeydullah'dan O da Nafi'den gelen rivayettir" demişlerdir. İbni Ebi Davud dedi ki: "Bu hadis ehlinin görüşüdür. Onlar: -ki kendileri başlarından daha ilmi çok olanlardır-. "Bu kesin nakl olunandır. Bu sünnettir" demişlerdir. Bunu Medine ehli rivayet etmiştir. Onlar bu konuyu başkalarından daha iyi bilmektedirler.

İbni Ebi Davud şöyle demiştir: "Onların bu konuda iki tane senetleri vardır:

1. Muhammed bin Abdillah bin Hasan, O da Ebi Zinad'dan, O da A'reç'den, O da Ebu Hureyre'den gelen senet.

2. Ed-Deraverdi, O da Ubeydullah'dan, O da Nafi'den, O da ibni Ömer'den gelen senet.

Şöyle demişlerdir: "Vail bin Hucr hadisinin iki yolu bulunmaktadır. Bu ikisi de illetlidir. İkisinden birisinde şerikin tek başına rivayeti vardır. Darekutni dedi ki: "Onun tek başına rivayetinde kuvvetlilik bulunmamaktadır."İkincisi ise; Abdulcebbar bin Vail O da babasından gelen rivayet. O da babasını işitmemiştir."

Önce dizler koyulur diyenler şöyle demiştir: "Vail bin Hucr hadisi Ebu Hureyre ve ibni Ömer hadisinden daha sabittir." Buhari dedi ki: "Ebu Zinad'ın, O da Arac, O da Ebu Hureyre'den gelen rivayetli hadisi buna mutaba kılınmaz. Çünkü Muhammed bin Abdillah bin Hasan vardır. Dedi ki: "Ebu Zinad'dan işitti mi işitmedi mi? bilinmemektedir." Hattabi dedi ki: "Vail bin Hucr hadisi ondan daha sabittir." Dedi ki: "Bazı alimler bunun mensuh olduğunu sanmışlardır. Bu yüzden de Tirmizi bunu hasenlememiştir. Garipsemiştir lakin bu hadis hasenlenmiştir. Dediler ki: "Ebu Hureyre hadisinde şüphesiz devenin çöktüğü gibi çökmeyin. Deve çöktüğü zaman dizlerinden önce ellerini indirmekle başlar" rivayetindeki bu nehy, "Dizlerinden önce ellerini koysun" rivayetine muvafık değildir. Bilakis onu nefy etmektedir. Bu açıklama da bunun mahfuz olmadığını gösterir. Belki de bunun lafzını bazı raviler karıştırmıştır."

Dediler ki: "Bunun tercihliğine şu iki tane sonuç açıklaması delalet etmetedir:

1. Ebu Davud'un ibni Ömer'den rivayet ettiği hadis. Kendisi şöyle demiştir: "Rasulullah (s.a.v.) kişinin namazda ellerine dayanmasını nehy etmiştir."Başka bir lafızda da: "Kişinin namazda kalktığı sıra elleriyle dayanmasını nehyetmiştir" demiştir.[286] Şüphe yok ki dizlerinden önce ellerini koyduğu sıra mutlaka elleriyle dayanır. Böylelikle de bir nebze de olsa yere elleriyle dayanmış olur. Aynı zamanda secde ile bu itimad edişi (dayanması) kalmasındaki dayanmaya benzemektedir, eşittir. Dolayısı ile bundan nehy edince bunun benzeri böylece olmaktadır.

2. Namaz kılan huşulu olarak namazında okumasında, yalvarmasında iken yere en yakın yerde ilk önce durur. Sonra da üstünden bu (namaz huşusu) yükselir. Sonra da onun üzerinden yükselir. Ta ki en yüksek yere dek yükselir. Bu da yüzüdür. Kendisi secdeden başını kaldırınca öncelikle bundaki en yüksek olan yükselir. Sonra da altındaki, sonra da onun altındaki ta ki dizlerine dek en sonuncusu yükselir."Allah en iyisini bilir.

(286) Ebu davud: 992 Namaz'da: Namazda el ile yaslanmanın keraheti babında. İsnadı ise sahihtir.

(SECDENİNŞEKLİHAKKINDA)FASILA

Sonra da yüzü, burnu, iki eli, iki dizi ve parmak uçları ile secde yapardı. El ve ayak parmakları da kıbleye dönük idi. kendisi ellerinin avuç kısımları ile itimad eder (dayanırdı) ve kollarını kaldırırdı. Kollarını da bağrından uzak tutardı. Öyle ki O'nun (s.a.v.) koltuk altlarının beyazlığı bile görünmekte idi. Midesini de dizlerine değmekten korur idi. Secde de mutedil durur, namazgahında direk olarak yere de yüzünü sağlamca ve temkinli kılardı. Sarığın kuyruğu, kıvrımının üzerine de (secdeye engel olması açısından) secde etmezdi.

Ebu Humeyd Es-Sadiy; kendisi O'nun kelamını işiten on sahabeden birisidir, şöyle demiştir. "Rasulullah (s.a.v.) namaza kalktığı zaman dimdik kıyamda dururdu. Omuzlarına ulaşıncaya dekte iki elini kaldırır (tekbir alırdı). Rüku etmek istediği zamanda ellerini omuzlarınn hizasına dek kaldırır ve sonra da: **"Allahu Ekber"** derdi ve rüku ederdi. Sonra da dimdik durur, mutedil olurdu. Başını da doğrultmazdı, eğmezdi de. İki elini de (rükuda) dizlerinin üzerine koyardı ve: **"Semi Allahu limen hamideh"** derdi. Sonra da kalkardı ve bütün organlar yerini buluncaya dek mutedil olarak dururdu. Sonra da secdeye inerdi ve; **"Allahu Ekber"** derdi. Sonra da kendisini toplar ve pazularını karnına toplardı. Ayak parmaklarının da arasını açardı. Sonra da sol ayağını yayar üzerine otururdu. Sonra da dikelir (oturur). Bütün uzuvları yerini buluncaya dek. Sonra da secdeye varır: **"Allahu ekber"** derdi. Sonra da ayağını yayar üzerine otururdu. Yine ta ki tüm organları yerine gelinceye (mutmain oluncaya) dek. Sonra da kalkardı. Kendisi iki secdeden kalkıncaya dekte bunların aynısını ikinci rekatta

yapardı. Tekbir getirir ellerini kaldırırdı. Tıpkı namazın başında ellerini omuzları hizasına kadar kaldırdığı gibi burada da kaldırırdı. Sonra da namazın bitişi o rekat olanın da aynısını yapardı. Sol ayağını yayar, teverrük eder yanına otururdu. Sonra da selam verirdi."[287]

(287) Buhari: 2/253, 254, 255 namazın sıfatında: Teşehhüdde oturmanın sünneti babında; Ebu Davud: 730, 735 Namazda namazın açılışı babında: Tirmizi: 304, 305 namazda: Namazın vasfı hakkındaki babda rivayet etmişlerdir.

Kendileri secdede: **"Subhane Rabbiyel Ala"** der idi."[288] Rivayet olunduğuna göre Nebi (s.a.v.) buna; "ve bihamdihi" demeyi de eklerdi.[288] Bazen de: **"Allahumme linni leke secedtu ve bike ve sevvarahu. Ve şakka semahu ve basarahu "Fe tebarekallahu Ehsenu El-Halikin"**[290] der idi. Aynı zamanda şunu da derdi: "Subhanekallahümme ve bihamdik, Allahummeğfirli."[291]

(288) Ebu Davud: 869, Namaz'da: Rüku ve secdesinde kişi ne der babında; ibni Mace: 887 Namaz'da, rükuda tesbih çekmek babında; Darimi: 1/299 Namazda: Rükuda neler denir babında rivayet etmiştir. Bu hasen bir hadistir.

(289) Ebu Davud: 870. Hadiste meçhul birisi vardır. İbni Mesud'dan Darekutni'nin rivayet ettiği buna şahitlik etmektedir. Aynı zamanda Ahmed'in Ebu Malik El-Eşari'den rivayet ettiği de böylecedir. Böylelikle hasen olmaktadır.

(290) Nesei: 2/222, İftitah'da, secde de dua etmenin son nevi babında: Muhammed bin Seleme'den. Bunu aynı zamanda: 2/226 da rivayet de etmiştir. Uzun bir hadisten bir parça olarak, Müslim: 771, Misafirlerin namazında: Gece namazı ve kıyamında dua babında rivayet ettiler.

(291) Buhari: 2/247, Namazın sıfatı bölümünde: Secde de dua ve tesbih babında ve rükuda dua babında; Müslim: 484 Namazda, rüku ve secdede neler söylenir babında; Ebu Davud: 877, Namaz'da, rüku ve secde de dua babında; Nesei: 2/219, İftitah bölümünde: Secdede dua babında rivayet etmiştir.

Nebi (s.a.v.): **"Subhaneke Allahümme ve bihamdike La ilahe illa ente"** derdi."[292] Kendileri şöyle de derdi: **"Subbuhun Kuddusun Rabbul melaiketi ver-Ruh."**[293] Kendileri şöyle de derlerdi. **"Allahummeğfirli zenbi kullehu, dikkahu ve cillehu ve evvelehu ve ahirehu, ve alaniyetehu ve sırrahu."**[294] Şöyle de demişlerdir: **"Allahummli inni euzu bimudake min sahatike ve bimuafatike minukubetike ve euzu bike munke. La uhsi senden aleyke ente kema esneyte ala nefsike"**[295] Kendilerinin secdesi kıyamları kadar uzun tutardı. Sonra da başını kaldırıp: **"Allahu Ekber"** derlerdi. Ellerini kaldırmadan. Sonra da sol ayağını yayar üzerine otururdu. Sağ ayağı da diker, ellerini de dizlerimin üstüne koyardı. Sonra da: **"Allahummeğfirli verhamni vecburni vehdini verzugni"** derdiler.[296]

(292) Müslim: 476, Namaz'da rüku ve secdede ne der babında; Nesei: 2/223, İftitah'da, secdede duadan bir başka nev babında.

(293) Müslim: 478, Namaz'da, rüku ve secdede ne denir babında; Ebu Davud: 872, Namaz'da, rüku ve secdesinde kişi ne der babında: Nesei: 2/224, İftitah'da, secdede dua etmenin başka nevi babında.

(294) Manası: Allah'ım!Benim günahlarımı bağışla hepsini, incesini, gizlisini, öncesini ve sonrasını gizli ve açığını (hepsini bağışla) Mütercim.

Müslim: 483, Namaz'da, rüku ve secdede ne der babında Ebu Davud: 878, Namaz'da, rüku ve secdede dua babında.

(295) Muvatta: 1/214 Kuran'da: Dua hakkındaki babda; Tirmizi: 3491, Daavaat'da; Ebu Davud: 87-9, Namaz'da: Rüku ve secdede dua babında. İsnadı ise sahihtir.

(296) Ebu Davud: 850 Namazda: İki secde arasında dua babında, Tirmizi: 284, Namaz'da, iki secde arasında ne der babında. Hakim rivayet edip sahihlemiş, Zehebi de onaylamıştır. Hadis hasendir.

Başka bir lafızda ise: **"Ve afini"** derdi. [297] buna bedel olarak da: **"Vec burni"** demiştir. Bu ibni Abbas'ın hadisidir.

(297) (Bu geçen Ebu Davud'un rivayet ettiğidir.)

Huzeyfe dedi ki: "Nebi (s.a.v.) iki secde arasında: **"Rabbiğ firli"** derdi."[298] Her iki hadis "Sünen" de geçmektedir. Bu oturuşu da öyle uzatırdı ki: (dışarıdan) birisi: "Her halde daldı" ya da "unuttu" derdi.[299]

(298) (İbni Mace: 897 Namaz Bölümünde iki secde arasına ne der babında: Müslim: 472, Namaz'da namaz rükunlerinin itidali babına: Ebu Davud: 853 Namaz'da iki secde arasında Rükudan kıyamın uzatılması babında rivayet ettiler.)

(SECDEVETEŞEHHÜD'DENKIYAMAKALKMA

HAKKINDA) FASILA

Sonra tekbir getirir ve ellerini kaldırmadan secdeye giderdi. İlkinde yaptıklarının aynısını ikinci rekatte yapardı. Sonra da tekbir çeker olarak başını kaldırır, ayaklarını başlarını diz ve yanlarına mütmid olarak (yasaklayarak) kalkardı.

Malik bin Huveyris dedi ki: "Resulullah (s.a.v.) namazında tektil kıldığı bir yerinde oturmasında tam yayılmadan kalmazdı."[300] Buna da: "İstirahat oturuşu" denilmektedir. Resulullah (s.a.v.) bunu kıldığı hakkında hiçbir şüphe yoktur. Ancak bunu namazın sünnetlerinden birisi olduğu için ya da namazın şeklinden olduğu için mi yaptı mesela tecafi ve başka şeyler gibi: Yoksa bunu bir ihtiyaçtan dolayı mı yaptılar. Mesela Nebi (s.a.v.) yaşlılık alıp da yerinden kalkamayacak durumda olmuşsa vs.

(300) (Buhari: 2/249, Namazın sıfatında: Kim namazın tekli bölümünde oturarak yayılması babında: Ebu Davud: 844, Namaz Bölümünde: Secdeden kalkışın keyfiyetinin nasıl olacağı babında: Nesei: 2/233, 234 iftitafda. İki secdeden kalkma anında oturmada yayılma babında rivayet ettiler.)

İşte bu ikincisi iki şeyden dolayı daha doğrudur:

1. Bir defa bunda onun ve vail bin Hucrun[301] ve Ebu Hureyre'nin: **"Kendileri ayak uçları ile kalkardı"** hadisinin rivayeti arasında cem (ortaklık) vardı.

(301) (Ebu Davud: 838, Namazda Ellerden önce dizler nasıl koyulur babında: Tirmizi: 268, Namazda Secde ve başka yerlerde iki elden önce dizlerin koyulması ile ilgili babda rivayet ettiler. Bu da geçmişti.)

(302) (Tirmizi: 288, Namazda secdeden nasıl kalkılır babında isnadında Halid bin ilyas vardır zayıflığında ittifak edilmiştir. İbni Hibban dedi ki: Sikalardan mevzuatları (uydurukları) rivayet ederdi. Hatta kendisi onu vaz ediyormuş gibi kalbedip sebk ederdi. Ancak hayret yönüyle hadisleri yazılır. (Yani yazılmaz) İbni Adiy "Kamil" adlı eserde. Bak: Nasbur- Raye: 1/398.)

2. Sahabeler şüphesiz Nebi (s.a.v.)'nin namazının şeklini ve O'nun fiillerini görmede insanlardan daha hırslılardı. Kendileri de ayak uçları ile ayağı kalkarlardı. Abdullah bin Mesud namazda ayak ucu ile kalkardı, oturmazdı. Bunu Beyhala rivayet etmiştir.

Bunu ibni Ömer, ibni Abbas ibni Zübeyr ve Ebu Said el-Hudri'den Uteyya el-Avfi'de onlardan olmak üzere rivayet etmiştir. Bu ibni Mesud'dan sahih gelen bir rivayettir. Bu kıyamda ellerini kaldırmazdı. Kendisi ayakta tamam olunca kıraate başlar suzmazdı. "El Hamdu lillah rabbi Alemin" ile de kıraatini açardı.

İlk teşehhüdde oturduğu zaman iki secde arasında oturuyormuş gibi yayılarak oturur. Sol elini sol dizinin üzerine sağ elini de sağ dizini üzerine koyardı. İşaret parmağı ile de işarette bulunurdu. Halka şeklinde olmak üzere kalın parmağını orta parmağının üzerine koyardı. Gözünü de kaldırıp işaret ettiği parmağa bakardı. Kendisi işaret parmağını kaldırır az olarak eğerdi ve O parmakla rabbini teklerdi.

Ebu Davud'da ibni Abbas'dan gelen hadiste Nebi (s.a.v.): **"İhlasta böylecedir -**(sonra da) kalın parmağının yanıdaki el işaret etmiş- **Duada böylecedir"** demiş ve ellerini omuzlarına dek kaldırmış "ibtihal da böylecedir" demiş ve ellerini çekerek kaldırmıştır" bu mefkuf olarak rivayet olmuştur.

Sonra da şöyle demiştir: "Ettehiyyatu lillahi ves-salavatu Et-Tayyibatu. Es-Selamu Aleyke Eyyuhannebiyyu ve rahmetullahi ve berekatuhu Es-Selamu aleyna ve ala İbadillahis-salihin. Eş Hedu Enlailahe illallahu Vahdehu la şerike leh ve Eşşehu Enne Muhammeden Abduhu ve resuluhu" **[303]** Nebi (s.a.v.) bunu, ashabına Kuran-ı öğrettiği gibi öğretirdi. Aynı zamanda şunu da okurdu: **"Et-tehiyyatul Mübarekatu Es-Salavatu Et-Tayyibatu lillah"[304]** bu ibni Abbas'ın teşehhüdüdür. İlki ise ibni Mesud'un teşehhüdüdür. Bu daha kamil olandır. Çünkü ibni Mesud'un teşehhüdür değişik şeylerin cümlesini içerir iken ibni Abbas'ın teşehhüdü de tek bir cümleyi içermektedir.

(303) (Buhari: 2/257-261, Namazın sıfatında: Sonunda teşehhüd babında: Müslim: 402 Namazda, namazda teşehhüd babında Ebu Davud: 968 Namazda, Teşehhüd babında Tirmizi: (289) Namazda, Teşehhüd hakkında gelenler babında; Nesei: 2/237 İftitah'da ilk teşehhüdün keyfiyeti babında rivayet ettiler.

(304) Müslim: 403 Namazda, Namazda teşehhüd babında; Ebu Davud: 974 Namazda, Teşehhüd babında; Tirmizi 290 Namazda, Teşehhüd hakkında gelenler babbında; Nesei: 2/242, 243 İftitahda: Teşehhüdde son nev babında rivayet ettiler.

Aynı zamanda "sahihaynda" ki bunda vavın ziyadesi de mevcuttur gelen bi rivayette; "Nebi (s.a.v.) onlara Kuran'ı öğrettiği gibi bunları da öğretiyordu."

İbni Ömer'den rivayete göre: "Et-Tehiyyatu lillahi Es-salavatu-et-Tayyibatu"**[305]** lafzında başka türleri de mevcuttur. Bunların hepsi caizdir. Kendileri bu celseyi hafif tutardı. Sanki; "Radaf"**[306]**; sıcakta ısıtılmış taşın üzerinde oturuyormuş gibi sonra da Nebi (s.a.v.) tekbir alır ayağı kalkardı. Üçüncü ve dördüncü rekatları kılar ilklerinden daha (kısa) hafif tutardı. Bu ikisinde de (son iki rekatta) Fatiha suresini okur bazen de üzerine bir şeyler daha okurdu."

(305) (Ebu Davud: 271 Namazda, Teşehhüd babında rivayet etti. İsnadı sahihtir.)

(306) Ebu Davud: 995 Namazda, Oturuşun tahfifi babında; Tirmizi: 366 Namazda, İlk iki rekatta oturmanın miktarı babında; Nesei: 2/242 İftitahda, İlk teşehhüdde hafifletme babında. Hadisin senedinde kopukluk vardır. Çünkü Ebu Ubeyde bin Abdillah bin Mesud babasından işitmemiştir. Lakin bunun Hafız'ın: "Telhis" adlı eserinde rivayet ettiği konuda şahitleri vardır: "Ebu Bekir (r.a.) iki rekatta oturduğu zaman sanki sıcakta ısıtılmış bir taşın üzerindeymiş gibi olurdu." "Hafız dedi ki: "Bunun isnadı sahihtir." Bunun ibni Ömer'den de bir benzeri mevcuttur.)

(KUNUTUNŞEKLi HAKINDA)FASILA

Nebi (s.a.v.) bir kavim için kunut etse ya da bir (kafir kavme beddua etse, rukudan sonra başını kaldırdıktan sonra son rekatta kunutu yapardı. Bunu da en çok sabah namazında yapardı. Humeyd Enes'den naklederek şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.v.) bir ay süreyle namazda rukudan sonra Ril ve Zekvan kabilelerine (beddua edip) kunut etmiştir. İbni Sirin dedi ki: Ben Enes'e:

"Rasulullah (s.a.v.) sabah namazında kunut eder miydi?" diye sordum. O da:

"Evet! rukudan sonra az olarak yapıyorlardı" dedi. İbni Sirin dedi ki: Ben Enes'e:

"Rasulullah (s.a.v.) sabah namazında kunut eder miydi?" diye sordum. O da:

"Evet!Rukudan sonra az olarak yapıyorlardı" dedi. İbni Sirin dedi ki: "Enes'den rivayet edildiğine göre; Nebi (s.a.v.)'in bir ay boyunca sabah namazında rukudan sonra Usayye kabilesine beddua edip kunut ettiğini rivayet etmiştir.**307** Bu hadislerin (sahihliğinde)ittifak edilmiştir. İşte onlar Enes'i, insanlar arasında daha iyi bilmektedirler. Onlar Enes'den hikaye ederek O'nun rukudan sonra kunut yaptığını belirtmişlerdir. Humeyd'e gelince, kendisi Enes'e kunuttan sorunca O da: "Bizler rukudan önce ve sonrasında, kunut yapardık"**308** diye söylediği sözdeki kunuttan murad kıyamın uzunluğudur.

(307) Bu rivayetler Enes'dendir. Bunu Buhari: 2/408 Vitir bölümünde, "Rükudan önce ve sonra kunut babında ve başka kitaplarda; Müslim: 677 Mesacidde: Bütün salavatlarda kunutun müstehaplığı babında; Ebu Davud: 1444, 1445 Namazda, Salavatlarda (namazlarda) kunut babında; Nesei: 2/200 İftitahda, Rukudan sonra kunutta ve sabah namazında kunut babında ve kunutta lanet okuma babında ve kunutu terk etme babında; ibni Mace: 1184 Namazın ikametinde: Rukudan önce ve sonra kunut hakkındaki babda rivayet ettiler.

(308) İbni Mace: 1183 Namazın ikametinde, Rukudan önce ve sonra kunut yapma babında: "Zevaid'de şöyle denmiştir: "Bu hadisin isnadı sahih olup, ricali de sahihtir."

Ebu Hureyre'nin haber vermiş olduğu Enes'in haber verdiğinin aynısıdır: "Nebi (s.a.v.) rukudan sonra kunut yaptı. Kendisi: **"Semi Allahu limen hamideh"** dedikten sonra yapardı. Secde etmeden önce de: **"Allah'ım!Ayyaş bin Ebi Rabia'yı, Velid bin Velid'i, Seleme bin Hisam'ı ve diğer mustazaf müminleri koru"** demiştir. Bunda Buhari ve Müslim ittifak etmişlerdir.**309** İbni Ömer rivayetle, kendisi Resulullah (s.a.v.)'ın sabah namazında son rekatta rukudan sonra başını kaldırdığı zaman: **"Allah'ım!Filanca filanca kişiye lanet et"** dediğini, bundan önce de: **"Semi Allahu limen hamid, Rabbena velekel hamd"** dediğini işitmiştir."**310** Dolayısıyla hadisler O'nun (s.a.v.) rukudan sonra kunut ettiğinde ve bir arızadan dolayı ettiğinde ancak sonra da terk ettiğinde ittifak etmişlerdir. Sonra Enes şöyle demiştir: "Kunut akşam ve sabahda vardır."**311** Bunu da Buhari rivayet etmiştir.

(309) Buhari: 8/170 Ali İmran suresinin tefsirinde: **"Senin için bu işte bir şeyin yoktur"** ayetinin tefsirindeki babda ve Nisa suresinini tefsiri bölümünde: **"İşte onları umulur ki Allah af eder"** ayetinin babında vs. Müslim: 675 Mesacid'de. Bütün namazlarda kunutun müstehaplığındaki babda; Ebu Davud: 1442 Namazda, namazlardaki kunut babında Nesei: 2/201 iftitahda sabah namazında kunut babında.

(310) Buhari: 8/170 Ali İmran suresi tefsirinde:**"Senin için bu işte bir şeyin yoktur"** ayetinin tefsirindeki babda ve Meğazi bölümünde: **"Senin için bu işte bir şeyin yoktur"** babında ve İtisam bölümünde: **"Senin için bunda bir şeyin yoktur"** babında, Tirmizi: 3007 Tefsirde, Ali İmran suresindendir babında: Nesei: 2/203 İftitah'da kunutta münafıklara lanet babında.

(311) Buhari: 2/235 Namazın sıfatında: **"Allahumme rabbena lekel hamd"** babında ve vitir bölümünde rukudan önce ve sonra kunut babında.

Berra dedi ki: "Resulullah (s.a.v.) sabah namazında ve akşam namazında kunut etmişlerdir."Bunu Müslim rivayet etmiştir.[312] Ebu Hureyre'de, öğlenin ve yatsının son rekatlarında kunut yapmıştır. Sabah namazında: **"Semi Allahu limen hamideh"** dedikten sonra da kunut yapmış. Müminlere dua etmiş, kafirlere de lanet okumuştur. Devamla da: "En çok benim namazım, sizikilerden daha çok Resulullah'ınkine benzemektedir" demiştir.[313] Buhari zikretmiştir. Ahmed dedi ki: "İkindi namazındaki (kunut) yatsı namazının yerlerinde (mekanında)dir."[314] İbni Abbas dedi ki: "Resulullah (s.a.v.) öğle, ikindi, akşam, yatsı, sabah namazlarının sonlarındaki son rekatta: **"Semi Allahu limen hamideh"** dedikten sonra peşpeşe bir ay boyunca kunut yapmıştır. Hayy'dan olan Beni Seleym kabilesine dua etmiş arkasındakiler de: "Amin" demişlerdir[315] Bunu Ahmed ve Ebu Davud zikr etmişlerdir.

(312) Müslim: 678 Mesacidde, Müslümanlara bir bela vs. isabet ettiği zaman tüm namazlarda kunut yapmanın müstehap olduğu babda; Ebu Davud: 1441 Namazda, namazlarda kunut babında: Tirmizi: 401 Namazda, Sabah namazında kunut hakkındaki babda: Nesei, İftitahda, akşam namazında kunut babında.

(313) Buhari: 2/236, 237 Namazın sıfatında, Müslim: 676 Mesacidde: Tüm namazlarda kunutun müstehaplığı babında: Ebu Davud: 1440 Namazda, Namazlarda kunut babında.

(314) Nebi (s.a.v.) tüm boş vakit namazda kunut yapmıştır. Tıpkı Ebu Davud, Darekutni hasen senedle rivayet ettikleri gibi. Onun son rekatta rukudan sonra kunut yaptığı hadisinde Ebu Davud ve Hakim rivayet etmişlerdir. Hakim sahihlemiş, Zehebi de onaylamıştır.

(315) Ahmed: 2747; Ebu Davud: 1443 Namazda, Namazlarda kunut babında.

Gördüğün gibi bu hadisler Nebi (s.a.v.)'in son rekatta rukudan sonra kunut ettiği hususunda ittifak etmiştir. Bunlar da hiç şüphesiz arızi olup devamlı yaptığı değildir. "Sahihi Müsim'de" Enes'den gelen bir rivayette şöyle demiştir: "Nebi (s.a.v.) arablardan bazı kabilelere beddua ederek kunut etmiştir. Sonra da terk etmiştir.[316] Ahmed dedi ki: "Nebi (s.a.v.) bir ay kunut etti. Sonra da terk etti."[317] Ebu Malik El-Eşcai dedi ki: Ben babama:

"Ey babacığım!Sen şüphesiz ki Resulullah'ın (s.a.v.), Ebu Bekr'in, Ömer'in, Osman'ın ve Kufe'de Ali'nin arkasında burada beş sene kadar kıldın. Onlar kunut ediyorlar mı idi?" diye sordum. O da:

"Ey oğlum!Bu bidattir" dedi. Tirmizi bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

(316) Sf: 214'de geçti.

(317) El-Fethur-Rabbani: 3/298. Hadis sahihtir. Bunu Buhari Müslim'de rivayet etmiştir.

Nesei de rivayet etmiş ve lafzı da şöyledir: "Ben Rasulullah'ın (s.a.v.) arkasında namaz kıldım. Kunut etmemiştir. Ebu Bekir'in arkasında kıldım. O da kunut etmemiştir. Ömer'in arkasında kıldım. O da kunut etmedi, Ali'nin arkasında kıldım. O da, kunut etmedi" dedi. Sonra da: "Ey oğlum bu bidattir" diye devam etti.[318] Sabah namazında kunutu kerih gören bu hadisleri delil getirmektedir. Enes'in: "Sonra terk etti" kavli hakkında: "Bu da mensuh olduğudur" demişlerdir. Rukudan önce yapmaya müstehaptır diyenlerin delilleri, sahabenin ve tabiinin bu konudaki eserleridir (rivayettendir).

(318) Tirmizi: 402 Namazda, Kunutun terki babında Nesei: 2/203, 204 İftitahda, Kunutun terki babında hadis sahihtir. Bu, "Sahihayn da" da geçmiş idi. "Resulullah (s.a.v.) bir ay boyunca kunut yaptı. Ril, Zekvan ve Usayye kabilelerine beddua etmiştir."Bu da gösteriyor ki kunut, musibetler vs. olunca yapılmaktadır.

Ebu Davud et-Tayalisi dedi ki: "Said bin Ebi Arube bize hadise tahdis etti. O da Ebu Reca'dan O da Ebi Mağfel'den rivayet etmiştir. Dedi ki: "O, sabah namazında rukudan önce kunut etmiştir."[319] Malik dedi ki: "Hişam bin Urve, O da babasından rivayetle dedi ki: "Kendisi rukudan önce kunut ederdi."[321] İsba bin Ferec, Haris bin Miskin ve ibni Ebi Ömer dediler ki: "Bizlere Abdurrahman bin Kasım hadisi tahdis ettiler. Dedi ki: "Sabah namazındaki kunut hakkında Malike şanı soruldu":

"Hangisi sizin için daha iyidir diye?"O da:

"İnsanların kavuşacağı. Bu da rukudan önce öncekilerin kunutu konusudur" dedi. Ben de:

"Hangisini hasseten kendin için alıyorsun?" diye sorunca O da:

"Rukudan önce kunuttur" dedi. Ben de:

"Kunut öyleyse vitirdedir" dedim. O da:

"Onda kunut yoktur" dedi."[322]

(319) Tayalisi'nin matbu olmuş müsnedinde bulamadım.

(320)"Muvatta" ve "Mudevvene" adlı eserlerde bulamadım. Ancak Zerkani'nin Muvatta'ya yaptığı şerhte buldum. O da şöyledir: "İbni Ömer'in hadisinden sonra birçok Muvattalarda: Malik, O da Hişam bin Urve'den rivayette, babası ne bir namazda ve ne de vitirde kunut etmezdi. Ancak kendisi sabah namazında son rekatta ruku etmeden önce kıraatini bitirince okurdu."Muvatta Şerhi: 1/322.

(321) Bunu İmamı Malik'in, "Muvatta" ve "Mudevvine" adlı eserlerinde bulamadım.

(322) Bu da yine öncekisi gibidir.

FASILA

Rukudan sonra kunut yapmayı müstehap görenler, konu ile ilgili gelen açık hadislerin bunun rukudan sonra yapılacağını gösterdiği için söylemektedirler. Nitekim bunların hepsi de sahihtir. Esrem dedi ki: "Babam Abdullah'a dedim ki:

"Birisi Enes hadisinde: -Asım el-Ehvel dışında- Nebi (s.a.v.)'in rukudan önce kunut yaptığını söylemiştir?"Bunun üzerine O:

"Birisinin bunun dışında söylediğini bilmiyorum" dedi. Asım'a muhalefet etmiştir. Dedim ki: "Hişam O da Katade'den O da Enes'den rivayetle: Şüphesiz Nebi (s.a.v.),rukudan sonra kunut yapmıştır. Temimi Ebu Meclez'den O da Enes'den gelen rivayette şöyledir: "Nebi (s.a.v.) rukudan sonra kunut yapmıştır."

Eyyub O da Muhammed'den dedi ki: "Ben Enes'e, Hanzal'a es-Suddiye Enes'den dört yönlü olarak sordum. Ebu Abdillah'a:

"Bu hadisler bunun sadece rukudan sonra olduğunu göstermiyor mu?" diye soruldu. O da:

"Elbetteki, hepsi de nerede olursa hafif olur ve Ebu Hureyre...." dedi. Ben de, babam Abdullah'a:

"Öyleyse rukudan önce kunut yapmada ruhsat vermemiştir. Öyle ki ancak rukudan sonra ki hadisler o zaman sahih olmaktadır?" dedim. O da:

“Sabah namazında rukudan sonra kunut olur. Bizler rukudan sonra olmak üzere vitirde kunutu tercih etmekteyiz. Kim rukudan önce kunut ederse bunda bir beis yoktur. Nitekim Resulullah’ın (s.a.v.) ashabında böyle yapmasından dolayı ve bunda onlara ihtilaf hususu...... Rukudan sonra sabah namazındaki kunuta gelecek olursak, şüphesiz Resulullah’ın (s.a.v.) yaptığı kunut musibet, bela vs. zamanlarda olup sonra da bunu terk etmiştir. Onun fiili de sünnet olup terki de sünnettir.

İşte buna bütün hadisler delalet etmekte, sünnette bununla da ittifak içinde olmaktadır. Abdullah bin Ahmed dedi ki: “Ben babama: Kunutun hangi namazda olduğunu” sordum, O da: “Vitir namazında rukudan sonra, şayet bir kişi sabah namazında, Rasulullah’a (s.a.v.) uymak için -O mustazaf ona dua ettiğinden dolayı- kunut yapacak olursa bunda bir beis yoktur. Bir kişi de kunutunda kendilerine dua etse ve Allah’dan (c.c.) yardım etmesini dilese bunda da bir beis yoktur.” İshak El-Hanbi dedi ki: “Ben Ebu Sevr’in babası Abdullah’a; Ahmed bin Hanbel’e şöyle dediğini işitim:

“Sabah namazında kunutta ne dersin?” Ebu Abdullah’da:

“Kunut ancak sıkıntı, bela zamanlarında olur” dedi. Bunun üzerine Ebu Sevr Ona:

“Bizim üzerimizde bulunduğumuz sıkıntıdan daha büyük sıktıntı mı olur?” dedi. O da:

“Durum böyle ise o zaman kunut (et)” dedi. Esrem dedi ki:

“Ebu Abdillah’a sabah namazındaki kunuttan sordum”, O da:

“Evet! işin başında ortaya çıkmıştır. Tıpkı Nebi (s.a.v.)’in bir kavme beddua ederek kunut yaptığı gibi” dedi. Ben de

“Sesini de yükseltiyor mu idi?” dedim. O da:

“Evet! Arkasında olanlarda amin diyorlardı. Nebi (s.a.v.) de böylece yapıyordu” dedi. Dedi ki:

“Ebu Abdillah’ın: “Kunut, sabah namazında rukudan sonradır” dediğini duydum. Sabah namazında kunut hakkında sanıldığında da, Onun: “Müslümanlara bir sıkıntı, musibet vs. gelince imam kunut eder, arkalarında olanlarda “amin” derlerdi” dediğini işittim. Sonra da: Mesela insanlara musibet olan şu kafirin yani Babek’in bulunuşu gibi” dedi.[323]

(323) Babek: Kendisi Babek El-Harmi olup, Babikiyye fırkası kendisine nisbet edilir. Bu fırka İslam’dan çıkıp mürted olan fırkalardan bir tanesidir.

Abdus bin Malik El-Attar şöyle demiştir: Ben Ebu Abdillah Ahmed bin Hanbel’e sordum, dedim ki:

"Ben Basralılardan garib bir kimseyim. Bizde de bazı kişiler bazı şeylerde ihtilaf içindedirler. Ben de onların ihtilaf ettikleri konuda senin görüşünü istiyorum."O da:

"İstediğini sor" dedi. Ben de:

"Basra'da bazıları kunut etmektedirler. Ne dersin namazda kunut edenin arkasında namaza durulmaktadır?" deyince, O da:

"Şüphesiz müslümanlar kunut okuyan ve okumayanın arkasında namaz kılmışlardır. Şayet kunutun dışında ya harfinde bir şeyler ziyade edilse mesela: "İnna nesteinuke" ya da, "Azabek elcidd" ya da, "Nehfidu" vs. gibi sende namazda bulunsan bunları kesersin" dedi.

(SONTEŞEHHÜDDENEBİ(S.A.V.)'ESALAVATGETİRME) FASLI

Ümmetine Nebi (s.a.v.) son teşehhüdde selavat getirmelerini de meşru kılmıştır. Şöyle demelerini: **"Allahumme Salli ala Muhammedin ve ala Ali Muhammedin kema salleyte ala İbrahime ve ala Ali İbrahime inneke hamidun mecid. Ve barik Ala Muhammedin ve ala Ali muhammedun kema barekte Ala İbrahime ve ala Ali İbrahim inneke hamidun mecid"**[324] ve onlara, Cehennem azabından, kabir azabından, yaşamın ve ölümün fitnesi ile mesih Deccalin fitnesinden Allah'a (c.c.) sığınmalarını da emretmiştir."[325]

(324) Buhari: 2/292 Enbiyada, **"Allah İbrahim'i dost edindi"** ayetinde ve Ahzab suresinde: **"Allah ve melekler Nebi (s.a.v.)'ye salatu selam getirirler"** ayetinin babında ve dualarda Nebi (s.a.v.) salavat getirmek babında; Ebu Davud: 976 Namazda, Nebi (s.a.v.)'ye salavat getirmenin başka bir nevi ibni Mace: 904'de rivayet ettiler.

(325) Buhari: 3/192 Cenazeler, Kabir azabından Allah'a (c.c.) sığınma babında, Müslim: 588 Mesacidde, namazda Allah'a (c.c.) sığınılacak şeyler babında, Ebu Davud: 983 Namazda, teşehhüdden sonra ne denir babında, Nesei: 3/58 Şehv'de: Namazda sığınılacak şeyler hakkında başka bir nev babında rivayet ettiler.

Sıddık (Ebu Bekir) (r.a.)'de namazında şunu okuduğunu bildirmiştir: "Allahümme inni zalemtu nefsi zulmen kesiran ve innehu la yeğfiruz zunube illa ente feğfirli mağfireten min indike, verhamni inneke entel ğafurur rahim"[326] Teşehhüde ve selam verme arasında da sonunda şunu okurdu Nebi (s.a.v.): **"Allahümmeğfirli ma kaddemtu ve ma ahhartu ve ma esrertu ve ma alentu ve ma esreftu ve ma alimu bihi minni ente mukaddim, ve entel muahhir la ilahe illa ente."**[327] Sonra da sağına selam verir ve: **"Es-Selamu aleykum ve rahmetullah"** derdi. Soluna da **"Es-Selamu Aleykum ve rahmetullah"** derdi.[328] Bunu onbeş tane sahabe rivayet etmiştir.

(327) Manası: "Allah'ım!Geçmiş ve yaptığım (ve ileride eğer işlersem) benim günahlarımı bağışla! gizli ve açık olanları da ve israf ettiklerimi de af et. Sen benden daha iyi bilirsin. Sen Mukaddim ve Muahhirsin. Senden başka hiçbir ilah yoktur." Mütercim.

Müslim: 771 Misafirlerin namazında, Gece namazı ve kıyamında dua babında, Tirmizi: 3417, 3418, 3419 Daavat'da: Namazın evvelindeki dua babında, Ebu Davud: 760 Namazda namazda okunacak açılış duası babında.

(328) Ebu Davud: 996 Namazda, Selam babında. Tirmizi: 265 Namazda, Namazda selam verme babında, Nesei: 3/63 Sehvde: Sola selam nasıl verilir babında. Hadis sahihtir. Tirmizi: "Bu babda Sad bin Ebi Vakkas'dan, ibni Ömer'den, Cabir bin Semre'den, Berra'dan, Ebu Said'den rivayetleri de vardır.

Kendileri selam verince üç defa da: **"Esteğfirullah"** derdi ve devamla şöyle derdi: **"Allahümme ente es-Selam ve minke es-Selam Tebarekte ya zel celali vel ikram."**[329] **"La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh lehul mulku ve lehul hamdu ve huve ala kulli şeyin kadir. Allahümme la mania lina aleyte vela mutiye lima menate ve la yenfeu zakeddi minkel ceddu."**[330] **"La ilahe illallah ve la nabudu illa iyyahu. Lehu en-Nimetu, velehul fadl, ve lehdin velev kerihel kafirun."**[331] Nebi (s.a.v.) ümmetine namazın peşine tesbih, hamd ve tekbir getirmesini de meşru kılmıştır.[332]

(329) Müslim: 591 Mesacid, Namazdan sonra zikirin müstehaplığı ve sıfatının beyanı babında, Tirmizi: 300 Namazda,namazda selam verince ne der babında; Ebu Davud: 1513 Namazda, Selam verince ne der babında, Nesei: 3/68 sehvde selamdan sonra istiğfar getirme babında.

(330) Buhari: 2/275 Namazın sıfatında, namazdan sonra zikir babında: Daavat'da, namazdan sonra dua babında; Müslim: 593 Mesacid'de, namazdan sonra zikirin müstehaplığında; Ebu Davud: 1505 namazda, selam verince kişinin dediği babında Nesei: 3/170 Sehvde, Namaz bitince diyeceği şeyler hakkında başka bir nevdir rivayet ettiler.

(331) Müslim: 594 Mesacid de, namazdan sonra zikrin müstehaplığı babında; Ebu Davud: 1506. Nesei: 3/170, Sehvde, selamdan sonra tehlil ve zikrin sayısı babında.

(332) Müslim: 596 Mesacidde, namazdan sonra zikrin müstehaplığı babında Tirmizi: 3409 Daavatda, namazdan sonra ne kadar tesbih eder babında: Nesei: 3/75 Sehvde: Teşbihin sayısında başka bir nev babında rivayet ettiler.

Nebi (s.a.v.), Ukbe bin Amir'e namazın sonunda muavizeteyni okumasını emretmiştir.[333] Ebu Umame hadisinden rivayetle Nesei Nebi (s.a.v.)'nin şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: **"Her kim her namazdan sonra ayetel kursiyi okursa, ölüm hariç hiçbir şey onun Cennet'e girmesini mani kılmaz."**[334] Nebi (s.a.v.) öğle'den önce dört rekat, sonrasnda ise devamlı olarak iki rekat kılardı."[335] Kendisinin meşguliyeti bulunduğunda ikindiden sonra (o sünnetleri) kılardı.[336]

(333) Ebu Davud: 1523 Namazda, İstiğfar babında; Nesei: 3/68 Sehv'de Namazda teslimden sonra muavizeteyni okumanın emri babında.

(334) Bunu ibni Kayyim "Zadul Mead": 1/160 eserinde Nesei'nin "Kübra" adlı eserine nisbette bulunmuştur. Şöyle dedi: "Bunu Muhammed bin Hamir, O da Muhammed bin Ziyad El-Hilali, O da Ebi Umame'den tek olarak rivayet etmiştir. Aynı zamanda Hasan bin Bişr'den, O da Muhammed bin Hamir'den rivayet etti. Bazı insanlar bu hadisi sahihtir der iken bazıları da: "Mevzu" demiştir. Ancak bunun asla delalet eden yolları bulunmaktadır. Dolayısı ile mevzu (uyduruk) değildir. İbni Hacer de böylece demektedir.

(335) Tirmizi: 424 Namazda: Öğle de dörtlüyü kılmak hususundaki babda. Hadis hasendir.

(336) Tirmizi: 184 Namazda, ikindiden sonra namaz babında: Dedi ki: İbni Abbas'ın hadisi hasen bir hadistir. Bak: Bu hadisin güzel münakaşası için vs. Tirmizi: 1/346, 350 sayfaya. Bunda Ahmed Şakir'in tahkiklisine müracatta bulunun.

Öğlenin farzından sonra dört rekat sünnet kılmayı da mendüb görmüştür. **"Her kim öğleden önce dört rekatı kılacak olursa ve dört rekatı da sonrasında kılacak olursa ateşi ona haram kılar."**[337] Tirmizi dedi ki: Bu hadis sahihtir." Nebi (s.a.v.)'den, onun ikindiden önce sünnet kıldığına dair sahih bir hadis nakl olunmamıştır. "Sünen'de"Onun: **"İkindiden önce dört rekat sünnet kılana Allah'a rahmet etsin"** buyurduğu mevcuttur.[338]

(337) Yollarının mecmasu ile hadis sahihtir. Tirmizi: 428, namazda, Öğleden sonra iki rekat babında; Ebu Davud: 1369 Namazda: Öğleden önce ve sonra dört rekat kılma babında; ibni Mace: 1160 Namazın ikametinde öğleden önce dört ve sonrasında da dört rekat kılan babında, Nesei: 3/265; Ahmed: 6/326: Hakim: 1/312'de.

(338) Ebu Davud: 1271 Namazda, ikindiden önce namaz babında; Tirmizi: 430 Namazda, ikindiden önce dört rekat kılma babında İsnadı hasendir, Ahmed: 2/117, ibni Hibban: 616'da.

Kendileri akşamdan sonra iki rekat yatsıdan sonra da iki rekat, sabahdan önce de iki rekat kılardı.[339] İşte bu on iki tane tertib sünnetidir. Farzlarda on yedi rekattır. Kendisi gecede on rekat kılardı. Bazen de on iki rekat kılardı. Bir defasında da vitir kılardı.[340] Bu da kırk rekat olmuş oldum. İşte bu devamlıca ifa ettiği virdi idi. Farzlar, sünnetler, gece namazı ve vitir.

(339) Buhari: 3/41 Tedavvu'da, farzdan sonra tetavvu (sünnet) kılmak babında ve tatavvu hakkındaki babda ve öğleden önce iki rekat namaz babımnda: Müslim: 729 misafirlerin namazında: Tertib sünnetlerin fazileti babında: Ebu Davud: 1252 Namazda: Tatavvu kapılarının teferruatı ve sünnetlerin rekatları babında da rivayet ettiler.

(340) Buhari: 3/16 Teheccüdde, Nebi (s.a.v.)'nin namazı nasıldı? Babında: Müslim: 738 Misafirlerin namazı bölümünde: Gece namazı ve Nebi (s.a.v.) namaz rekatlarının sayısı babında rivayet ettiler.

Sabah ve ikindi namazlarından sonra dua okuması sünnetlerinden değildir. Bunlar ancak namazdaki duasında getirdikleri dualardır ancak ve selamdan önceki dualar. Nitekim konu ile ilgili açıklamalar geçti. Allah en iyisini bilir.

Kitap bitti.